

EXPLICATIO
FABULARUM
ET
SUPERSTITIONUM,

QUARUM

IN S. SCRIPTURIS FIT
MENTIO;

VARIO HINC INDE SENSU

PRÆTER LITERALEM,

UT

Allegorico, Morali, Anago-
gico &c. exornata

PER

R.P. CASPARUM HARTZHEIM

Societatis JESU Sacerdotem.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud SERVATIUM NOETHEN

ANNO 1724.

Superiorum Permissu & Approbatione.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PRÆFATIO

AD LECTOREM BENEVOLUM.

Quanta sit sacrarum profunditas
Literarum, quæ in illis lateat
altitudo sapientiæ, ostendit S.
Augustinus Epist. 3. ad Volusianum; &
& quamvis ipse in earum scientia fuerit
versatissimus, ingenuè tamen de se fa-
tetur: *Ego in S. Scripturis multo plura ne-
scio, quàm scio*: Est enim S. Scriptura
encyclopædia quædam, cujus perfecta
intelligentia sine omnium penè alia-
rum scientiarum notitia vix potest
comparari; quare easdem scientias vo-
lunt Ss. Bibliorum interpretes deno-
tari per Ancillas istas, quas ait Salomon *Proverb.*
à Sapientia missas esse, ut invitarent ho- *c. 9. v. 3.*
mines ad mensam propositam, id est
Scripturam intelligendam, ut explicat
Venerabilis Beda. Ne tamen ab ejus-
dem lectione terrerentur fidelium ani-
mi, & de illius intelligentia desperarent,
caverunt summopere Ss. Patres, aliique
innumeri, non tantum de suo in sacris
Literis profectu, sed etiam proximo-
rum solliciti. Collegerunt eum in finem
speciales quasdam ex sacris Bibliis ma-
terias, quas explanârunt clariùs, & lon-
giùs

giùs deduxerunt; ut si quid legenti aut non perspicuum satis, aut intellectu difficile occurreret, rescire ex iis facile posset, & sibi satisfacere.

Sic fuerunt, qui ex quatuor Evangelis collegere parabolas, ut Salmeron; similitudines selectas ex tota Scriptura Alardus Aemstelredamus; fasciculum similitudinum, Carolus Tongelli; metaphoras, Petra sancta; sylvam allegoriarum, Hieronymus Laureto; Adagia sacra, Delrio. Conscripserunt nonnulli eorum nomina, qui sacras Literas scriptis suis illustrârunt; ut Trithemius, Bellarminus, Possevinus, Antesignano S. Hieronymo in prologo suo galeato, vel potius Eusebio. Reptilia ex Scripturis congregavit Bustamantius; quæ ad naturalem spectant Philosophiam, Valesius; Herbas & arbores Levinus Lemnius; gemmas & lapides pretiosos Franciscus Eveus. Alii in unam quasi mensam contulerunt pondera, mensuras & nummos, quorum fit in Scripturis mentio; ut Ludovicus Alcasar, Tiri-nus, præeunte S. Epiphanio. Fuerunt, qui antilogias seu textus in speciem contrarios conquisiêrunt, ut Richardus Monachus Cluniacensis, Zephiri-nus

nus Cumiramus, Tirinus noster tom. 2.
 Duce S. Augustino. Cōportârunt non-
 nulli in unā quasi panopliam arma veri-
 tatis & justitiæ, sive versus ex veteri &
 novo Testamento ad expugnādā hæ-
 resin cum vitiis, & defendendam veræ
 fidei & virtutum gloriam; ut Ignatius
 Godwinus & Antonius de Balinghem.
 Alii denique (ut plures omittam) in
 unam quasi arcam nobis ob oculos col-
 locârunt, urbes, earum nomina & loca,
 quæ in sacris Literis reperiuntur, cum
 explicatione aliquā ut Adrichomius,
 Jacobus Bonfrerius, Duce S. Hierony-
 mo, & eodem adhuc priore Eusebio.

Laudabili horum Patrum & Inter-
 pretum Scripturæ exemplo, operæ pre-
 tium esset; si certæ ejusmodi materiæ ex
 Scripturis cum quadam Paraphrasi in
 unum quasi fasciculum redigerentur;
 præsertim, si restaret materia, tali saltem
 formâ ac methodo in unum Libellum
 hucusq; forsan non congesta; qualis est
 complectens Gentilium superstitiones
 & fabulas, non qualescunque; sed qua-
 rum in Scripturis tantum fit mentio.
 Horum verò notitia non modò utilis &
 jucunda, sed etiam pene necessaria vide-
 tur; ut quis Scripturas perfectè compre-
 hendat.

hendat. *Quod si aliquis contradicat, exponat quomodo de communi opinione sit sumptum : Vallis Titanorum in Libris Regum, Sirena & Onocentauri in Isaia, Arcturus & Orion & Pleiades in Job, & cetera his similia; quæ utique vocabula gentilium fabularum & causas & originem habent.* S. Hieronymus in Epist. ad Galat. c. 3. sub initium. Quàm frequens in sacris Literis mentio Lucorum, Excelsorum, Altarium, Templorum, rituum, ceremoniarum, Sacrificiorum & Deorum Gentilium? horum omnium notitiam certò juvat habere in Compendio; Et hanc præsens dabit opusculum, quod (ut insinuatum est antea) literalis sensui alios subinde sensus adjunctos habet: ut ex tenebrarum collatione alinæ ac veræ Lucis utilitas, suavitas ac necessitas magis elucescat.

Quare mi Lector benevole, siquidem lectione sacrarum Scripturarum & intelligentiâ afficiaris, spero, gratum tibi fore hoc opusculum. Mihi suffecerit obsequium tibi præstitisse, & in tanta Authorum Ss. Scripturam illustrare conantium copia ad eundem finem ex umbra saltem lucis aliquid contulisse.

Lib. Genesis Cap. 15.

*Ego Dominus , Qui eduxi te de Ur
Chaldaeorum. Vers. 7.*

PYrolatriam, seu cultum Ignis divinum
fuisse antiquissimum, & omnibus pe-
ne Gentibus familiarem , tam sacrae
quàm profanae tradunt historiae. Ori-
ginem suam à Chamo , vel perversa ejusdem
progenie videtur traxisse : ita enim de eodem
Lactantius : Hæc fuit prima Gens , quæ Deum
ignoravit , quoniam Princeps ejus & conditor
cultum Dei non accepit , maledictus à patre.
Primogenitus Cham fuit Chus (verba sunt
Gregorii Turonensis) hic totius artis magicæ
imbuate Diabolo, & primus idololatriæ re-
pertor -- stellas & ignem de cælo labi magicis
artibus mentiebatur. Porro Chus genuit Nem-
rod ; de quo ita canit Claudius Marius Victor
Poëta Christianus :

*L. 2. de
orig. er-
rorum,
c. 14.*

Gen 6.10.

*Moxque parùm sano genitus de stemmate
Nemrod ;*

*Mole & mente gigas, Babylonis peditus ante,
Persa-*

Persarum capiens animos, venerator iniquus,

A puris sacris Domini traduxit ad ignem.

Fuit autem principium regni ejus Babylon Chaldaicarum Gentium caput; ut enim notat Adrichomius: Babyloniam pariet, eique adhæret Chaldaea Arabiae desertæ finitima, cujus incolæ ab Arphaxad filio Sem orti fuere & inde progenitores Abrahamæ, qui, cum viverent commixti Babyloniis, superstitionem eorum pariter, & ceremonias patrum suorum, quæ in multitudine Deorum erant, didicere, incolentes urbem, vel regionem Ur dictam à cultu ignis sic nominatam: Ur enim vel Ur Hebraicè ignem, lucem aut splendorem significat; & inde videtur derivatum latinum verbum uro & Græcum nomen $\pi\upsilon\rho$ ablatâ enim literâ π habes $\upsilon\rho$ quidni & Germanicum *Feur*?

Judith
6.5. v. 6.

Beeman
de orig.
latin. lin.
gua in
verbo
vro.

Esdras sacerdos l. 2. testatur claris verbis: Abrahamum *de igne Chaldaeorum* eductum esse. An verò ex ipso igne ereptus sit, vel è patria aut urbe sic dicta ob latrariam ignis, eductus, incertum est. S. Augustinus & Josephus Historicus, aliique ajunt Abrahamum ideo persecutionem sustinuisse: quod nefariæ religioni avorum suorum & divino ignis cultui consentire recusaverit; sed Dei adjutorio à persecutione illa liberatum, atque ita de Ur Chaldaeorum eductum. Imò Judæorum est traditio secundum S. Hieronymum non improbabilis, illum à Chaldæis in ignem conjectum fuisse, sed divinæ manûs beneficio ereptum. Nec mirum est tali zelo Chaldæos pro ignis cultu exarsisse:

arsisse: Gloriabantur enim teste Suida & Rufino, ignem Deum suum invictum esse, qui ligneos, fictiles, æneósque gentium aliarum Deos consumeret; quæ tamen eorum gloria brevè in fumum & in auras evanuit; referunt enim paulò ante memorati scriptores, quòd Canopi sacerdos hydriam aquâ plenam simulacri aut idoli ad instar efformârit, & foraminibus hinc inde factis, sed cerâ obturatis, ita tamen, ut dolus adverti non posset, Igni Chaldaeorum Deo imposuerit, simulque, dum cerâ calore liquefactâ ubertim aqua efflueret, omnem eorum gloriam cum igne extinxerit. Atque utinam omnis pariter superstitiosus ille cultus fuisset extinctus: non solum in Chaldaea mansit & in Ægypto, quæ sub nomine Seraphin ignem venerata est, & eundem ut immortalem in delubris servavit teste Porphyrio, sed inde in orbem pene universum est propagatus. Medi & Persæ maximâ ignem religionem coluerunt, & suo nomine Urismada appellârunt; cùm solenni pompâ eum circumferrent, trecenti & sexaginta quinque sacerdotes solebant præcedere, ut numerus diebus anni congrueret. Mexicanos ignem coluisse notat Herrera dec. 3. l. 2. c. 15. Sinas quoque, apud quos natum Zoroastrem volunt Persæ recentiores, ignem adorare & injecti succini crematione colere peregrinatores narrant. Apud Dugbûimos etiam, Benjamino Tudeleni memoratos & in Asiæ Insulis Chenerag fuerunt adorantes ignem, in eumque se

sponte sæpe (itidem ut apud Indos fieri solitum legimus) cultûs & obsequii causâ immit-
tentes, sêque vivos concremantes. Ut Phrygas
& Cappadocas præteream, in templo Gadita-
no Herculis, ignem arsisse perpetuum tradit
Silius l. 3. Idem factum in Templo Jovis Am-
monis apud Arabas, qui statis singulorum
dierum horis igni sacrificabant, sêque ei de-
vovebant, ut accuratè refert R. Menachen
Lanzano. Idem factum in Delphico templo
Athenis, in templo Minervæ Poliadis, & in
omnibus Græciæ urbibus, ut probatum à
Causobono in Athenæum. Item in Ætnæo
Vulcani Templo & in Erycino Veneris, Au-
ctore Æliano. Videtur igitur cultus ille ser-
p-
sisse è Chaldæa in Persiam, è Persia in Græciam,
è Græcia in Italiam. Virgilius Æneid. 2. ita
canit de Ænea, qui Trojâ Romam venerat,

*Sic ait : Et manibus Vittas, Vestamque po-
tentem,*

*Æternumque adytis effert penetrabilibus
ignem.*

Certè Romani omni omnium Gentium & na-
tionum potiti imperio omnium pariter totius
pene Orbis superstitionum facti participes sub
Vestæ nomine Ignem ut Numen suum sunt
prosecuti. Sacerdotes ejus statuerunt Virgines
aptas naturæ Dei, & convenientes ministras,
quod non pariant, uti & ignis: hic enim he-
braicè Esch vocatur, quod nomen ab Anachs
suam ducit originem, eò, quod res consumat;
& hinc à quibusdam ignis ex particula in &
gigni

gigni componitur, quòd nihil pariat. Quamvis contrarium videatur Platoni, qui à gignendo putat derivari: quòd per illum vis datur potentiae generativae, & omnia ferè tam ad naturam, quàm artem spectantia ignis & caloris beneficio producantur. Cicero l. 2. de legibus ait: *Colendæ Vestæ virgines præfuisse, ut advigiletur facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres in natura feminarum omnium Deum Castitatem pati.*

Non ita pridem (ut refert Huetius noster) ignis perpetui servandi ritus exolevit apud Lithuanos, Samogitas & Moscovitas, cum quibus olim per Armeniam & Iberiam ut hodièque commercia Persis esse potuerunt, cum præsertim celeberrimum in Caucaſo regionibus illis imminente Pyreum per multa sæcula inextinctum perseverârit. Id manere ad diem hunc affirmavit Teixeira aliique plures; sed falsum illud esse deprehendit Olearius oculatus testis, scriptor integerrimæ fidei. Sauro-matas ignem venerari tradidit Nymphodorus in libro de barbaricis institutis, ut testatur Clemens Alexand. in Protreptico. Scribunt idem de Tartaris Guilielmus de Rubruquis & Joannes Plancarpinius. A Gentibus istis borealibus transiit eadem consuetudo ad Hibernos, apud quos Moniales Kindanenses ignem à multis annis vel potius sæculis servasse narrat Giraldus Cambrensis. Ignis Brigidæ vocabatur, quasi rei auctor pia virgo fuisset. Cœnobium ipsum dicebatur domus ignis. Verùm ab Ethnicis

nicis traductum fuisse institutum indicat Henrici Archi-Episcopi Dubliniensis factum, qui superstitionem hanc utpote profanam & Christianâ pietate indignam abolevit. Quanquam & renovatam subinde ad Henricum VIII. perseverâsse, sunt, qui constanter affirmant. Origo Pyrolatriæ prima communis est omni superstitioni, vanitas, cæcitas & malitia humani generis, quæ omnis idololatriæ causa dispositiva est; completiva diabolus. Hinc ignoratio veri Dei, rerum naturalium sub sensus cadentium partim ob excellentiam admiratio, partim ob utilitatem maximam æstimatio; adeò ut vel ipsius Ciceronis testimonio à Phisicis rebus bene atque utiliter inventis tracta fuerit ratio ad commentitios & fictos Deos. Jam verò quid ignis elemento utilius toti universo? quid jucundius? quid magis necessarium? quid prope divinius? Apud Maximum Tyrium Orat. 38. priscos Persas legimus censuisse ignem esse divinitatis simulacrum, quæ videtur Brachmanum quoque fuisse opinio. Porphyrius l. 2. Diis ignem immortalem servamus in templis, utpote, qui sit ipsis quàm simillimus. Democritus Deum vocabat mentem in igne orbiculari. Parmenides coronam continentem ardore lucis orbem, ad quem accedentes illuminentur, & accendantur. Zeno definivit naturam, ignem esse artificiosum ad gignendum progredientem, ut ait Cicero l. 2. de natura Deorum. Et quid mundus esset sine igne? nonne corpus exanime? Hinc Plotinus,
&

& cum eo plures alii Vestam animam terræ esse voluerunt ; Platonici verò ἄσπερ sive substantiam formarum separatarum, & rerum divinarum solidum fundamentum. Div. Dionysius lib. de cælesti Hierarch cap. 15. ait : *Sanctissimi, qui de Deo locuti sunt viri summam illam, & nullis obnoxiam signis substantiam variè in igne describunt.* Lyranus censet ideo Deū in igne olim toties apparuisse, quòd ignis non esset figurabilis. Sic Ovidius l. 6. fast. canit:

*Ignis inextinctus templo servatur in illo,
Effigiem nullam Vesta, nec ignis habet.*

Mirum proinde nemini videatur, creaturam tam excellentem ab Ethnicis, qui res multò vi-
liores pro Diis habuere, quasi numen fuisse habitam & adoratam.

Sunt, qui inventorem pyrolatriæ fuisse putent Prometheum ; hic enim humanum figmentum igne de cælo rapto primus dicitur animasse. Verisimile est huic fabulæ ansam aliquam dedisse Abelis victimam, igne de cælo lapso inflammaram ; docet enim S. Hier. l. tradit. sacrificium Abelis cælesti igne fuisse consumptum. Theodotion vertit : inflammavit Dominus super Abel. Dubium esse vix potest, si justorum sacrificia subinde fuerint signorum manifesto à Deo approbata ; quin occasio aliqua data fuerit idololatriæ, ignem modo prorsus extraordinario ac stupendo operantem pro Deo agnoscendi & colendi. Quid ? quod Dæmon nequissimus Divinitatis æmulator, & simulator callidissimus simile ferè prodigium

digium alicubi in sacrificiis sibi oblati ostentare sit solitus? ita tradit Solinus c. 11. de Sicilia. Nec longè inde (à lacu scilicet Agrigentino) collis est Vulcanius, in quo, qui rei divinæ operantur, ligna vitea super aras struunt; nec ignis apponitur in hanc congeriem, cum porricias intulerint, si adest Deus, sic sacrum probatur. Sarmenta licet viridia ignem sponte concipiunt, & nullo inflammante à litato Numine fit incendium, ubi epulantibus alludit flamma, quæ flexuosis excessibus vagabunda, quem contigerit, non adurit, nec aliud est, quàm imago nuntia perfecti rite voti. Hæc Solinus.

Verisimile præterea est libros S. Scripturæ, Moysis præsertim in manus Ethnicorum venisse & perperam intellectos occasionem erroris tribuisse. Justinus Martyr in sermone exhortatorio ad Gentes pluribus locis probat Platonem multa sumpsisse ex sacris literis, versatum in Ægypto fuisse, adjutumque scriptis Mosaicis, subinde cautè locutum fuisse & verba mutasse, *ne accusaretur apud Atheniensem populum pro Moysis discipulo*. Hic Plato, cum (ut credibile est) legerit in sacris literis, Deum toties in igne apparuisse, incideritque forsitan & in illum Scripturæ locum quo dicitur: *Dominus Deus tuus ignis consumens est*, Putavit Deum non differre ab ignea substantia. Verba Justini refero: *Plato tanquam à superioris decidisset, perlustrâssétque diligenter omnia caelestia, summum Deum dicit esse in ignea substantia.*

Deuter.

6, 4.

stantia. Idem fuit de Deo sensus Platoniorum qui Deum ita describunt : *Deus est ignis primus vitifer sive vitam cunctis afferens, ex quo ignes syderei id est stella & astra omniaque alia sunt genita.*

Cornel.
à lapide
in c. 12.
ad Hebr.

In sensu literali certum est Deum non esse ignem aliquem materiale : hic enim longè turpior esset error, quàm Jacobitarum, qui, dum legerent in Scriptura Baptismum Spiritu S. & igne conferendum, candente ferro baptizandorum frontibus putabant Crucis figuram esse inurendam. In sensu allegorico Deus Ignis est : *Sicut ab igne manat lux & calor, ita à Patre Filius & Spiritus Sanctus.* S. Damascenus l. 1. fid. cap. 9. Et S. Augustinus : *Cum lux, splendor, calor una sit natura & individua substantia; vocabula verò diversa; constat profectò Patris & Filii & Spiritus S. unam naturam individuamque essentiam esse.* Tom. 9. Tractatu quinto. Deinde cum ignis Elementum sit primum & nobilissimum, purissimum, subtilissimum, efficacissimum, sublimissimum, celerrimum, lucidissimum, calidissimum, simplicissimum, omnino impassibile, omnia penetrans, & consumens, interminum, omnia igniens & sibi assimilans, proprietates Dei pulcherrimè exprimit & proponit. &c.

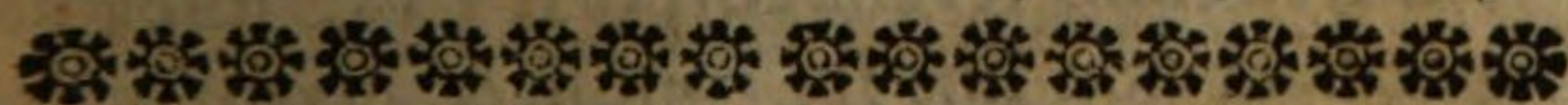
Lib. Genesis Cap. 14.

*Percusseruntque Raphaim in Astaroth
Carnaim.*

PER nomen Astaroth probabilius hinc intelli-
guntur plura Syrorum & Palæstinorum
Numina fæminei sexûs : Hebræis enim Astaroth idem est , quod Deæ , Astarah , quod Dea. 70. interpretes per Astarthen Deum , per Astarthas verò Deas volunt significari. Quæ sit vera nominis Astaroth Etymologia , non satis exploratum est. Derivant aliqui ab Athar , quòd multiplicari significat ; Alii ab Ascher , quod idem est ac beare vel beari. Sed melius nonnullorum iudicio videtur originem suam nomen Astaroth ab astris habere, ut Suidas ait : *Astarte à Græcis Aphrodite, à Latinis Venus dicitur, nomen ab astro factum est.* Testantur præterea veteres historici Herodotus l. 3. Strabo l. 15. Heliod. l. 10. &c. Orientales Ethnicos stellas imprimis fuisse veneratos vel in se vel in simulacris quibusdam effictas ; Hinc Herodotus l. 1. Astarthen sive Astarah vocat ἀστροάεχον. Ælianus l. 10. de animal. c. 17. ἑρμινίαν. Hieronymus , Eusebius , Philastrius aliique Reginam Cæli ; & cùm Syrorum ac Palæstinorum Deam tam Græci , quàm Latini Dianam vocare soleant ; videtur hinc loci Luna potius indicari ; confirmari id ipsum potest ex eo , quod additur :
Carnaim

Carnaim enim bicornem significat, quod nomen Astris applicatum nulli magis sideri, quam Lunæ est proprium. Adstipulatur huic sententiæ Philo Bybliensis dicens: ipsa verò Astarthe imposuit proprio capiti regni insigne, Tauri caput, ut corniculatam videlicet Lunam significaret; hinc & antiqui pictores Dianam cum lunula in capite solebant depingere. Putat quidem Rabbinus Elias Deabus Palæstinis obtigisse nomen suum ab urbibus, quòd in his earum fierent Statuæ; sed verosimilius est, ait Mafius, urbem Astaroth ab hujus Numinis cultu fuisse nuncupatam, eò quòd incolæ illius urbis speciali veneratione Lunam ipsam aut idolum Dianæ sint profecuti. Est qui censet urbem Astaroth ideo vocari Carnaim, quod Dea illa coleretur in bicorni vel bicolli loco. Denique Kircherus noster Syntag. q. in Pantheo Hebræor. probat Astarthen fuisse magnam illam Deorum matrem, quam Ægyptii Isidem, Archivi, Io, Græci Cybelen nuncuparunt, idque ex iisdem sacris & effigie utriusque colligi posse asseverat. Verùm, cùm hæc omnia ejusdem testimonio solis conjecturis innitantur, nihil de iis certi potest affirmari.

Genesis Cap. 31. v. 19.

Rachel furata est Idola patris sui.

PRO Idolis Hebraicè legitur Theraphim, quæ vox variè in Scripturis sumitur. Apud
B Oseam

Oseam legitur ; sine Ephod & sine Theraphim, id est, ut vertunt Septuaginta : sine sacerdotio & manifestationibus. Apud Ezechielem & Zachariam pro imaginibus cultus divini accipitur ; hinc verò propriè videtur Idola significare divinis affecta honoribus, vel potius ipsos Deos, quos Laban colebat, ut ex versiculo trigésimo præsentis Capitis pronum est colligere ; in quo Laban de sublati Theraphim Jacobum increpans : *quare, inquit, furatus es Deos meos.* Non convenit inter Hebræorum Doctores (verba sunt Oleastri) quid significet dictio Theraphim, quam Idola vertimus : hoc tamen certi de ista habemus, quod significet imagines hominum, quæ loquebantur, & consulentibus responsa dabant. Erant autem Idola illa (ut Hebræorum Rabbini tradunt & eorum præcipuis Aben-Esra) literis quibusdam magicis insignita, & ad certas Astro- rum positiones fabricata. Non improbabili- ter docet Kircherus noster fuisse simulacra portatilia sive parvas fictiles Statuas puero- rum ad instar fasciis involutorum concinna- tas, quas Larium ac Penatium loco quasi Deos averruncos, non domi tantum colebant, sed etiam ex collo vel alia corporis parte suspensa gestabant non sine spe consilii & auxilii in re- bus dubiis ac afflictis obtinendi. Serarius in lib. Jud. c. 17. q. 5. ex Rabbino Eliezer modum describit, quo Theraphim præpararentur ; adducebant hominem primogenitum, quem mactabant eique caput abscindebant ; cui sale

&

& aromate condito inscribebant super auream laminam nomen immundi cujusdam spiritûs, quod sub lingua ipsius supponebant, atque ita in pariete collocabant. Porro spiritus ille homines, accensis prius lucernis se adorantes alloquebatur, non quid certò & clarè respondendo, sed mussitando aliquid Pythonû more. Videtur autem ideo Rachel patri suo Idola abstulisse; ut Jacobo cum suis fugiente non haberet Laban, quos consuleret Deos de via, per quam fugissent; & simul etiam, ut peccandi materiam patri subtraheret. Quanquam S. Chrysostomus dicat, ideo Rachelem abstulisse Theraphim, quod à puellari ætate per institutionem paternam cultui Idolorum assuevisset. Quartam causam Josephus addit l. 1. antiquitatum: ut Rachel haberet, quò confugeret, veniam impetratura, si fortè pater fugientes assequeretur.

Sensum Allegoricum hujus historiæ explicat S. Gregorius Magnus l. 30. moral. super illa verba Jobi: *Clamorem exactoris non audit*; ubi Jacobo Christum, & Racheli comparat Ecclesiam. Theraphim verò avaritiam, quæ Apostolo est *Idolorum servitus*: & ut Rachel Idola Laban subter Cameli stramenta jacere voluit, Jacob insuper in terram defodi, ut liberam omni superstitione haberet familiam; ita Christus omnem vitiorum latrariam ex Ecclesia sua profligari voluit, ut illâ sibi exhiberet gloriosam non habentem maculam neque rugam.

*Ad Eph.
6.5. v. 27.*

Porro non contentus Jacob omnes Deos alienos à domesticis suis postulâsse, etiam si quæ Deorum ornamenta haberent, ut armillas, dextralia, corollas, inaures &c. extradi sibi iussit, ut omnem prorsus repetendæ superstitionis occasionem è domo sua tolleret. *Dederunt ergo ei omnes Deos alienos & inaures, quæ erant in auribus eorum.* Genes. c. 35. v. 4.

Apud multos olim Gentiles, Orientales præsertim inter præcipua capitis ornamenta inaures erant: De iis scribit Plinius l. 11. c. 37. *Viris aurum gestare in auribus decus existimabatur.* Item in Procæmio l. 12. *Quæ autem ad ornamenta aurium gestabantur, inaures appellatæ sunt.* Solenne etiam illis erat Principum, amicorum, imò & Deorum effigies annulis insculptas gestare in signum memoriæ, amoris & reverentiæ, ut refert Ulysses Aldrovandus l. 1. de insectis ex Plutarcho l. de superstitione. Videntur autem instar annulorum inaures, quædam saltem fuisse: Talium meminit in Pœnulo Plautus ita ludens in Afros: *incedunt cum annulatis auribus.* Jam verò quid pronius pietati hominum, quàm, quæ pulchra & pretiosa sunt, etiam superis offerre & saltem in imagine applicare? quemadmodum ex adducto textu colligitur, inaures quæ ornamenta erant hominum, Diis etiam fuisse consecrata & appensa.

S. Augustinus quæst. c. 12. super Genesin scribit: *Queritur quare & inaures dederint, quasi ornamenta erant, ad idololatriam non per-*

tinebant; nisi quia intelligendum est, Phylacteria fuisse Deorum alienorum: nam Rebecca à servo Abrahæ inaures accepisse Scriptura testatur; quod non fieret, si eis inaures habere ornamenti gratiâ non liceret. Ergo illæ inaures, quæ cum idolis datæ sunt, idolorum Phylacteria fuerunt. Idem ferè ait S. Chrysostomus homil. in Genes. 35. *Et dederunt Jacob Deos alienos: non enim erant sui; & inaures, quæ erant in auribus eorum; fortè enim hæc signa erant istorum idolorum; ideo hæc cum Diis offeruntur Jacobo.* Sanchez in Caput 44. Isaiaë putat in auribus iis insculptas fuisse Deorum imagines: tales enim in annulis aut etiam laminis è collo pendulis Gentiles ferebant. Sic videtur clariùs explicari posse textus Oseæ, quo dicitur, ut Israel auferat adulteria sua de medio uberum suorum, laminam scilicet vel quid simile inter ubera, & supra cor positum, in quo cælata erant idola vel Deorum adulteria.

Cultus Deorum alienorum in sensu Tropologico sunt hæreses, uti censet S. Augustinus l. de vera religione cap. 38. Eidem S. consentit Hieronymus in cap. 44. Isaiaë ita dicens: *Est alius deterior cultus simulacrorum, quod phantasmata sua homines colunt, & quidquid animo errante cum superbia vel tumore cogitando imaginati sunt, religionis nomine observant.* Inaures ejusmodi Idolorum sunt elaborata ab hæresiarchis ad speciem veri, & desumpta ex solo & puro, ut prætendunt, Dei verbo argumenta, quorum specioso colore

22   *Explicatio Fabularum,*
heu nimium ! eorum asseclæ dementan-
tur.

Genesis Cap. 41. v. 45.

*Dedit illi uxorem Aseneth filiam Putiphare
Sacerdotis Heliopoleos.*

Heliopolis idem est, quod Civitas Solis, inter quinque primarias civitates Ægypti, de quibus Isaia c. 19. dicitur : *In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes linguâ Chanaan. Civitas Solis vocabitur una.* Specialiter nominatur : quia præ cæteris in omnem superstitionem videtur effusa & Solis cultui addicta. De eadem urbe Strabo ait l. 17. *Heliopoli domos amplas vidimus, in quibus Sacerdotes habitant ; hanc perhibent olim Sacerdotum habitationem fuisse, hominum Philosophiæ & Astronomiæ deditorum.* De quorum primoribus verosimiliter locutus est Lactantius l. 2. de orig. err. cap. 14. *Omniū primi, qui Ægyptum occupaverunt, caelestia suspicere atque adorare cœperunt, & quia neque domiciliis tegebantur propter aëris qualitatem, (nec enim ullis in ea regione nubibus subtextitur caelum) cursus siderum & defectus notaverunt, dum ea sæpius venerantes curiosius atque liberiùs intuerentur.* Hinc ortum videtur quòd Solem astrorum Principem Heliopoli præsertim summo cultu fuerint profecuti.

Pergit

Pergit Strabo loco ante citato: Urbs aggeri magno imposita Solis templum habet & Mnevim bovem, qui in septo quodam nutritur & ab Heliopolitanis pro Deo habetur. In ingressu fani est pavimentum, quod jugeri spatium adæquat quoad latitudinem, ter aut quater illud excedens quoad longitudinem; in qua Sphynxes lapideæ ad latera sunt positæ, vicens cubitis vel pluribus inter se distantes. Addit demum post plura Vestibula duos fuisse muros ad Templi altitudinem erectos ab initio distantes paululum, sed incli- nantes ad se paulatim, in eisque sculpturas fuisse ingentium simulacrorum certas bestias repræsentantium; Crocodilum forsan, Ibin, felem aut accipitrem &c. quos in tanta vene- ratione habebant Ægyptii, ut Cicero dicat l. I. de nat. Deorum: *Ne fando quidem audi- tum est, Crocodilum, aut Ibin aut felem viola- tum ab Ægypto.*

Porro qualem vitam duxerint antiqui Sa- cerdotes Ægyptii, narrat apud S. Hierony- mum Chæremon Stoicus, quod scilicet om- nibus mundi negotiis, curisque postpositis semper in templo fuerint, & rerum naturas, causasque ac rationes siderum contemplati sint, ab usu mulierum semper abstinuerint, nunquam cognatos ac propinquos, ne liberos quidem viderint ex eo tempore, quo cepissent divino cultui deservire, à carnibus & vino semper sibi temperârunt. Ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac: quorum alterum

carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato. Cubile eis de foliis palmarum contextum erat, scabellum acclive, & ex una parte obliquum in terra pro pulvillo capiti supponebant, bidui, triduique in ediam sustinentes. Rhodiginus antiquarum Lectio- num l. 5. c. 12. ait: *Quod, dum Heliopoli rei divinae incumberetur, nequaquam Templo vinum quis inferret; ceu dedeceret interdum bibere, Domino ac Rege (Sole scilicet) inspectante.*

Quanta autem in veneratione Ægyptii Sacerdotes non imperitæ solùm multitudini, sed ipsis etiam Regibus fuerint, ex eo satis licet colligere, quòd quasi in legem factum sit, ut in tota Ægypto quinta pars tanquam tributum Regibus solveretur *præter terram sacerdotalem.* Genes. cap. 47. v. 22. Censebant enim esse inconveniens ut proximi supremi Regis Ministri, alteri longè inferiori tributum solverent & in servitutibus ejusmodi sæcularibus obedi- rent: juvat hìc ex Epistola tertia D. Clementis ad omnes fideles, quæ extat tom. 1. Concilio- rum, gravem quandam S. Petri Vicarii Christi exhortationem referre: nimirum Imperato- res & Reges sæculi Sacerdotibus parere debe- re, & existimare, se eorum precibus in gratiam recipi, cùm eorum manus osculantur; atque id ex Domini sententia Math. cap. 17. confir- matur. *Si à filiis Reges tributum non exigant, quos subditos habent; multò minus ab eis, quos sibi Superiores cognoscunt absque nota criminis invasa tyrannidis; sub quorum cura Principes omnes*

omnes intelligent se sub Pastoribus esse oves, longéque impar esse, à Pastoribus oves lac & lanam exigere, cum potius ista illa teneantur Pastoribus exhibere. Hucusque ex illa Epistola. Talem immunitatem suo tempore Sacerdotibus concessam fuisse S. Hieronymus testatur in cap. 17. Matthæi: Nos pro illius honore tributa non solvimus & quasi filii Regis à vectigalibus immunes sumus.

*Vide Huibertum
D'assonville de
honorando sacerdotio.*

Genesis cap. 43. v. 32.

*Illicitum est Aegyptiis comedere cum Hebraeis.
Detestantur Aegyptii omnes pastores ovium.
Cap. 46. vers. ultimo.*

PRobabiliùs docent non pauci, ante diluvium homines ab esu carniùm abstinuisse; postmodum verò, ubi vigor terræ non parùm universali aquarum inundatione corruptus fuit, & primæva fructuum excellentia defecit, carniùm comestio magis ac magis videtur invaluisse; non ubique tamen, nec apud omnes; sed remansit apud aliquos horror quidam esùs tam inusitati, ità ut sacrilegium putaretur manducare, quod ex innocentia non fuerat antea comestum; non sine fraude & nequitia maligni spiritùs; qui, ut abstinentiam in primis nostris violavit parentibus, ita eandem suavit, urfit & evicit in eorum posteris, sed ex pessimis principiis. Quidam enim ideo ab animatis abstinuerunt; quod caro ex corporum

commixtione gigneretur ; proinde polluta esset ac immunda , & consequenter omnes Creophagos pollueret. Hæc causa Ebionem hæreticum & discipulos ejus permovit ad abstinentiam à carnibus. Alii ut Manichæi carnes & vinum à malo Deo sive Diabolo sustinebant procreari , & ideo illarum comestionem horrebant : *Quia* , ut S. Augustinus ait , *ipsas carnes immundas putant , & earum creatorem Deum esse negant.* S. Epiphanius Hæresi 66. de iis ait : *Edentem carnes Manichæus animam edere dicit , & esse ipsum reum , ut & ipse tale quid fiat , si taurum edat , ut taurus fiat , si porcum edat , ut porcus fiat.*

Alii ideo damnabant esum animalium , quod etiam in brutis crederent esse animam rationalem , eamque in diversa eorum corpora pro vitæ antea actæ merito transmigrare. Hanc sententiam videntur tenuisse antiquissimi Ægyptiorum Gymnosophistæ sapientiæ famâ toto Orbe celeberrimi , & ab his eandem didicisse veteres Philosophi , ut Pythagoras , & Apollonius Thyanæus &c. qui per varias orbis partes sapientiæ acquirendæ causâ peregrinati sunt. Adhæc constat ex Historiis , animalia non pauca tam à ceteris Gentibus quàm Ægyptiis fuisse Diis consecrata. Sic Veneri & Apollini sacer erat Cygnus ; & illi quidem etiam ardea , huic verò columba. Aquila Jovi ; turtur ob silentium Harpocrati ; noctua Minervæ ; Phoenix Soli , pavo Junoni , picus equus , & lupo Marti ; grus Cereri ; lynx &

& tygris Baccho, cerva Dianæ; Leo Cybeli, bos Lunæ, Soli & Apollini, capra Diti, gallus & canis Æsculapio, Ibis & Cynocephalus Mercurio, asinus Priapo.

Colebantur etiam ab Ægyptiis Dii sub animalium figuris v. g. Hammonius Jupiter in ariete, Apis in vitulo & bove, Osiris in ibe & accipitre;

Isis enim & Serapis & grandi Simia

cauda

Et Crocodilus, idem quod Juno, Laverna,

Priapus.

Aurelius

Pruden-

tius in

Sym-

mach.

Imo ipsa animalia pro Diis habebantur. Sic Josephus L. 1. contra Appionem inter Deos Ægyptiorum recenset bovem & hircum; quibus adde feles & mures. Memphitæ Taurum colebant, Thebani mustelam, Tanitæ accipitrem, Lycopolitæ lupum, Cynopolitæni aliique canem tanta cum veneratione, ut auctore Herodoto tota domus, in qua canis extinctus esset, actâ lamentatione, toto corpore raderetur, quod indicium erat maximi apud illos luctûs. Arsinoe urbis incolæ Crocodilum, quod mireris, animal andropophagum: causa videtur hæc fuisse, quod toti patriæ non solum Nilus securitatem afferret, sed etiam, qui in eo sunt Crocodili, quos Arabiæ, Libyæq; latrones veriti non audent flumen transire populatum. Colebant Ægyptii præterea Scarabæum tanquam vivam solis imaginem, ut Porphyrius docet lib. de abstinentia ab animalibus, Latum piscem, Xyrinchum sive lucium Niloti-

Niloticum, Cynocephalum, quod animal in sacris alebatur, tum, quod à piscibus abstineret, tum quod gigneretur circumcissum, quam circumcisionem curare Sacerdotes solebant & peragere.

Ex dictis patet, quare Ægyptii fuerint detestati pastores Judæorum, & illicitum illis fuerit manducare cum Hebræis: Immane enim videbatur illis esse sacrilegium, animal Deo sacrum vel pro Deo habitum vilipendere & lædere, nedum mactare & comedere. Hinc Cicero dicebat, ut supra memoratum est, ne fando quidem auditum est, Crocodilum, aut Ibin aut felem violatum ab Ægypto. Et Juvenalis Satyrâ quintâ de Ægyptiis canit:

- - - *Lanatis animalibus abstinet omnis*

Mensa, nefas illic foetum jugulare Capellæ.

Mirum proinde non est dixisse Moysen Exod. cap. 8. v. 26. *Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro.* Quæ abominationes nihil aliud erant, quàm mactationes eorum animalium, quæ in Deorum numero Ægyptii recensabant. Paschalis l. 1. ita canit de iisdem:

Nonnulli venerantur olus, mollésque per hortos,

Numina sicca rigant, verique hac arte videntur

Transplantatorum cultores esse Deorum.

Concinit Paschali Aurelius Prudentius in Symmachum.

Sunt qui quadriviis brevioribus ire parati,

Vilia Niliacis venerantur oluscula in hortis;

Porrum

Porrum & Cepe Deos imponere nubibus ausi.

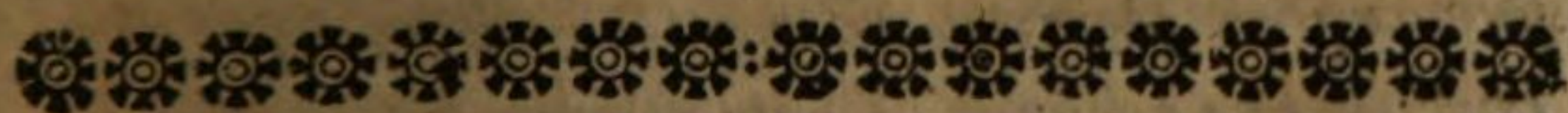
Alliæque & Serapin celi super astra locare.

Jam verò nihil communius, gratiùsque erat Judæis, quàm ejusmodi olera comedere; hinc illa orexin adhuc eis in deserto movebant, cùm dicerent: *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepe & allia.* Numer. cap. 11. v. 5. Econtra Ægyptiis, ut ait Juvenalis:

*Porrum ac cepe nefas violare ac frangere
morsu.*

Ex his iterum patet, cur illicitum fuerit Ægyptiis comedere cum Hebræis.

In sensu Tropologico abominationes impiorum sunt fides, justitia, pietas, pœnitentia, aliæque virtutes, quarum oblatio Deo quidem gratissima, sed impiis odiosa. Ità S. Gregorius l. 10. moral. cap. 27. ait: *Quod abominantur Ægyptii, hoc Israelita Deo offerunt: quia simplicitatem conscientie quam injusti quique despiciunt, hanc justis in sacrificium virtutis vertunt, & excolentes recti pietatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem vocant.*

Exod. Cap. 23. vers. 13.

*Per Nomen externorum Deorum non jurabitis,
neque audietur ex ore vestro.*

Jurare est jure jurando devincire: hinc juramentum idem est, quod jusjurandum, &
hoc

hoc secundum Philonem est testificatio Dei de re controversa : Secundum Juris consultos est affirmatio vel negatio rei alicujus sacrae attestatione firmata. Hinc Cicero l. 3. offic. affirmationem talem religiosam vocavit. Ideo forsan juramentum hebraicè Schebuahh dicitur, quod verbum deducitur à schæbahh numero septenario, qui sacer erat & religiosus. Græcis juramentum ὅρκος dicitur, quod sit quasi ἱγνός, id est sepimentum, quod utrumque verbum derivatur ἀπὸ τοῦ ἱγνέναι à coerendo : nam ut Cicero ait l. 3. offic. : *Nulum vinculum ad stringendam fidem jure jurando firmius majores nostri esse voluerunt.* Hinc censenda est res non levis momenti juramentum, quod Germanicè Schwur quasi schwer dicitur : debet enim esse testimonium animi, conscientiae, veritatis, & Deus ipse veritatis testis adhiberi; in cujus signum solebant Ethnici ipsas Deorum aras & simulacra tangere, ut Juvenalis de quodam testatur Satyra 14.

- - - *Cereris tangens aramque pedemque.*

Et Justinus l. 24 *Ptolomæus sumptis in manibus Altaribus contingens, ipsa simulacra & pulvinaria Deorum inauditis, ultimisque execrationibus adjurat.* Quæ autem nationes diversos habebant Deos, per eos pariter jurabant. Thebani Ægyptii per Osiridem, Persæ per Mithram sive Solem, Lacones per Spartanos & Argivos Deos, Vestales per Vestam, Siculo per Proserpinam, Cappadoces per montem quendam pro Deo habitum, Pythagorici per

per quaternionem, ut Plutarchus testatur de opimi. Philos l. 1. c. 3.

Adhæc jurandi formula Deos aut Deas unum aut plures in se continebat. Sic Grippus piscator apud Plautum in Rudente ait : *Per Venerem hanc jurandum est tibi.* Ceterum frequentissimè per Jovem jurabant juramentorum Præsidem, & fidei servandæ antistitem ; ratione cujusDius Fidius appellabatur Jupiter, cujus nomine, ut Cicero ait pro Fontejo, *Majores nostri testimoniorum fidem sanctam esse voverunt, non sine metu perjurii, si commissum esset, puniendi.* Idem ait l. 2. de legibus : *Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus esto.* Hinc in senatu Olympii Jovis erat simulacrum *ὁρξιος* nomine, utrâque manu fulmen tenens, quasi fulmine ulturus, qui juramentum falleret & violaret. Modus etiam gentilium vetustissimus fuit jurandi per Jovem lapidem : juraturi enim lapidem v. g. Silicem, dum fœdus aliquod sancirent, manu tenebant, ut Festus docet, dicentes : *Si sciens fallam, me Diespiter, salva urbe arceque boni, ejiciat, ut ego hunc lapidem.* Vide exemplum apud Titum Livium l. 1. decad. 3. de Hannibale & l. 22.

Formulam jurandi per plures Deos videre est apud Plautum :

Ita me Jupiter (inquit Chrysalus) Juno, In Bac-
Ceres, *chide.*
Minerva, Latona, Mars, Mercurius,
Hercules,

Summa

*Sumanus , Sol , Saturnus , Diique omnes
ament ,*

*Ut ille cum illa neque cubet , neque ambu-
let &c.*

Et in Cistellaria apud eundem Plautum Alce-
simarchus adolescens :

- - - Enim verò ita me Jupiter ,

Itaque me Juno & Saturnus ,

*Dei me omnes , magni , minuti & Patel-
larii*

*Faxint , ne ego dein vivus hodie suavius
Silenio ,*

*Nisi ego te tuamque filiam meque hodie ob-
truncavero.*

Jurabant quoque Gentiles aliqui per olera,
quorum saltem aliqua erant Ægyptiorum Nu-
mina, Plinius l. 19. c. 6. *Allia Cepasque in-
ter Deos in jure jurando habet Ægyptus.* Athe-
næus l. 9. docet multis è veterum Poëmatis
repetitis exemplis per brassicam antiquos ju-
râsse: eò, quod huic divinatoriam quandam
vim inesse crederent. Ex his patet, quomodo
per Deorum suorum nomina Ethnici jurârint.
Justè autem à Deo prohibita fuisse ejusmodi
juramenta, nimis quàm clarum est: Uti enim
nulli sunt Gentium Dii & fictitii tantùm, ità
nulla censerì debet authoritas, quæ pro rei
confirmatione allegatur. Unus & solus, verus,
æternusque Deus Cognosces & rerum om-
nium conscius, quàm severus & justus falsi
ultor, tam veritatis constans assertor, jure in
verbo suo sacrosancto mandavit, non per Deo-
rum

rum nomina, sed per suum nomen jurari posse & debere, & ut hoc Dei mandatum apud Christianos inviolatum maneret, Concilium Quinisextum Constantinopoli in Trullo palatii imperatorii Anno 706. habitū sæpius Christi fideles exhortatur, ut à moribus gentilium abstineant, *Neque execrandi Bacchi nomen, uvam in torcularibus exprimentes invocent*, Can. 62. Et Canone 94. *Eos qui Gentilium Sacramenta jurant, Canon pœnis subjicit, & nos iis quoque segregationem decernimus.*

Exodi Cap. 20.

Quod si Altare Lapideum feceris, non edificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultum super eo, polluetur.

UT Deus magis Hebræos à cultu & ritu Gentilium avocaret, quibuscum per sæcula aliquot in Ægypto vixerant, & ut nulla iis daretur occasio sculpturas & picturas idolorum imitandi; omnino vetuit Altare sibi erigi è secto lapide; sed è rudi & impolito, aut è terra seu egestâ humo simpliciter sine parergis & ornamentis: E contra Gentiles splendida, magnifica & polita Diis suis fabricabant Altaria. Hinc Arrianus in Periplo Ponti Euxini, juxta Trapezuntem civitatem in mari sitam scribit se vidisse aras erectas ex aspero lapide. Addit verò statuisse se aras ibidem albo lapide

lapide dedicare. Et Epigrammata perspicuis & illustribus notis, iis insculpere. Angelus Politianus Apollini in Delo aram corneam fuisse instructam testatur. Meminit Athenæus aræ aureæ Babyloniorum. Ex marmore item candido aras olim fieri solitas non pauci testantur Scriptores: hinc illud Poëtæ:

*Marmoreas stant fulva canum simulacra per
aras.*

Idem videtur Martialis insinuare l. 9. dum ait: *Libetur tibi candidas ad aras.* In iis quoque symbola & imagines Deorum cum certis quibusdam characteribus insculpebantur. Frondium præterea ambitu aras illas coronabant v. g. Jovis aram æsculo, Apollinis Lauro, Minervæ oleâ &c. ornabant; unde canit Valerius Flaccius l. 3. *Frondentibus intulit aris.*

Alias præterea rationes adferunt Rabbini; quare Deus noluerit cultro, scalpello, alióve instrumento ferreo altare suum præparari. 1. Quia nefas erat partes ferro abrasas in terram excidere. Tanta aris sacris inerat reverentia. 2. Ne ex frustis sacratiorum lapidum simulacra sibi fingerent Idololatæ, iisque ad artes magicas abuterentur. 3. Quod altare conservandæ & propagandæ hominum vitæ erigatur, ferrum verò maligno mortalium ingenio inventum, ut hominum internecioni deserviret. Et ideo forsan sapientissimi Regis consilio factum est, ut omne ferramentum non audiretur in domo Dei, cum ædificaretur. Quod ipsum advertisse videntur Gentiles, quorum ea lex erat, teste

L. Reg. 3.

c. 6. v. 7.

teste Tullio : *Æs & ferrum arceto à delubris, L. 2. de
ut duelli instrumenta, non fani.* legibus.

Cessat modò lex illa veteris Testamenti :
Altare de terra facietis, Exod. c. 20. Debet
enim ex instituto Sylvestri Pontificis Maximi
Altare esse lapideum. Tum quia Christum
refert & excipit, qui Apostoli testimonio *Pe-
tra est.* Tum ut ævum sustineat, tempusque
longissimum; tum denique ut doceat Sacerdo-
tes, qui in eodem litant supremo Numini, de-
bere esse solidos in Dei servitio, & in adversis
quibuscunque constantes.

Symbolicè per altare non elaboratum desig-
natur, Deum non egere ullo medio ad suam
perfectionem; sed ex natura sua esse perfectis-
simum, maximum, optimum; qui virtutum
nostrarum simplicitate & puro affectu magis,
quàm artificiosâ earum compositione ad
ostentationem non rarò confictâ delectatur.
Allegoricè per aram impolitam altare Crucis
intelligitur, in conspectu mundi vilissimum
& despiciatissimum, in qua Christus se ipsum
Deo Patri obtulit immaculatam hostiam, sa-
cro sanctum Sacrificium.

Tropologicè explicat S. Isidorus : *Lapides Ad Eph.
infecti sunt fideles, in fide & morum integra & cap. 2.*

*sanctâ unitate solidati; nec scissi ullo schis-
mate, qui coedificantur in habi-
taculum Dei in Spiritu
sancto.*

Exodi Cap. 20. v. 26.

*Non ascendes per gradus ad Altare meum, ne
reveletur turpitudine tua.*

Altare verosimiliter ab altitudine suam trahit originem, ita ut idem sit Altare, ac alta ara, quæ vox altus ab hebræo verbo alach (quod ascendit significat) videtur derivari, quia ad alta ascensu opus est: hinc expressè forsitan Deus vetuit, ne alta sibi fierent altaria, ad quæ opus foret per altos gradus ascendere, qualia Ethnici habebant. Sic testatur Herodotus ab Argonautis altare altius Apollini extructum in Clio ita canens:

*Iustaque solvantes in primo ereximus aram
Littore sublimem.*

Deserviebant altiores hi gradus altarium ad obscæna & nefanda Gentilium sacrificia, præsertim ea, quæ Priapo fiebant. Et ideò censet hîc S. Thomas à Deo vetitos sublimes gradus, ne occasio Judæis daretur execranda ejusmodi scelera imitandi: præsertim, cùm transeundum illis esset per Moabitidem, ubi impensè Beelphegor, id est Priapus colebatur. Aliam causam affert Plutarchus in Numa Pompil. *Cur alta & sublimia erecta sint altaria: ut orientem Solem statim exciperent.*

Alii putant ideo altiores gradus à Deo fuisse prohibitos, ut admonerentur Sacerdotes pudoris, reverentiæ, & castitatis, in sacris adhi-

adhibendæ : cùm enim sub tunica exteriori lineâ, subligaculis tantùm induti essent , eâque ad genua tantùm protensa , facilè potuisset fieri, in ascensu altiorum graduum errore aut lapsu pedum pandi subligacula , & verenda conspici. Benè igitur vetitum est altare cum gradibus , *ne reveletur turpitudine tua.* Nec mirum est laudabilem ejusmodi cautelam in divinis præscriptam esse sacrificiis ; cùm talem ab Ethnicis , etiam in Theatro legamus apud Ciceronem fuisse observatam , sic enim ait l. 1. Officiorum : *Scenicorum mos habet tantam à vetere disciplina verecundiam , ut in scena sine obligaculo prodeat nemo , ne si fortè corporis partes quadam aperiantur , aspiciantur non decorè.* De iisdem verè dixit S. Ambrosius : *Si casu aperiantur , confunditur verecundia, si studio , impudentia estimatur.*

L. 1. offic.
cap. 18.

Levitici Cap. 2. v. 11.

Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur.

QUOD Deus mel in sacrificiis prohibuerit, aliqua videtur fuisse ratio D. Thomæ Aquinati , quòd Gentiles eodem uti fuerint soliti in Deorum sacrificiis. Constat enim Athenienses Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Uraniæ , & Nymphis aquâ melle dilutâ sacrificasse. Sic in Asopo in Eumenidum æde

C 3

non

non nisi mulso libare permissum erat, ut testatur Alexander ab Alex l. 3. c. 12. Ovidius l. 3. Fastor. canit:

Liba Deo sunt, succis quia dulcibus ille

Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Etiam Plutoni, id est Ditis patri melle & lacte sacra fieri solebant. Imò Deam finxerant Mellonam sive Melloniam, Deum autem Aristhæum Atheniensem.

Allegoricè per hanc prohibitionem significatur sacrificium Christi plenum fore doloribus & tormentis: quomodo enim suavis & melliflua oblatio, typus esse potuisset Crucifixi felle & aceto potati?

Tropologicè indicatur omnem amoris proprii, sensualitatis, aut alterius cujuscunque terrenæ voluptatis dulcedinem ab omni Religionis perfectæ exercitio abesse oportere.

Levitici Cap. 17. v. 7.

*Nequaquam ultra immolabunt hostias suas
Dæmoniis, cum quibus fornicati sunt.*

PRO Dæmoniis in hebraico legitur nomen, quod à pilo suam trahit originem; ità ut verisimiliùs intelligantur pilosi; qui subinde in Scriptura pro Dæmoniis ponuntur, & spectris horrificis. Vario nomine appellati sunt ab Ethnicis: Fauni à fando, dicti, quod voce, non signo consulentibus responderent; Sathyri à rictu oris; Tityri à teretismate certo quodam

quodam saltationis genere; Sylvani à præfectura & incolatu sylvarum; Sileni ab invercunda, & dicaci loquela. Iidem esse à plerisque putantur, à quibusdam tamen distinguuntur. Pro semi-Deis sunt habiti, quorum Caput Pan. Sunt autem revera, nonnisi sordidi & immundi spiritus, quos in hominibus *immunditiam tentare & efficere plures, talesque asseverant, ut hoc negare impudentia videatur.*

S. Aug.
l. 15. de
civitate
Dei.

Dæmonia sive dæmones dicuntur à græco verbo *δαιμόνιον* id est terrere, pavescere, ut vult Eusebius, & hinc se ut Deos coli intantur: (nam fecit in orbe Deos primum timor) sub specie terrificæ apparentes, & illudentes hominibus, qui ex spe boni alicujus obtinendi, aut potius metu mali inferendi sua iisdem offerebant sacrificia, ut Servius ait in Georg. & in Æneid. super hos versus:

*Sylvano fama est veteres sacrâsse Pelasgos,
Arvorum pecorūque Deo, lucūque
diūque.*

Et Ovid. L. fastorum.

Idibus agrestis fumant altaria Fauni.

Apparebant autem humano quidem capite sed cornibus instructo, pedes habebant caprinos, rubentem faciem, nasum simum, aures asininas, caudas equinis non multo minores, toto corpore hircorum more villosi, & in cursu perniciosissimi, teste Plinio l. 7. cap. 2. De peculantia eorum & salacitate mira referuntur, præsertim à Pausania in Atticis, uti & de eorum

rum saltibus & tripudiis à Pomponio Mela: Insulas quasdam ultra Athlantem, Mauritaniae montem fuisse, quos Satyri inhabitare sint crediti, in quibus per noctem observarentur lumina cum cymbalorum, fistularum & tympanorum strepitu, per diem verò nemo cerneretur. Cui incredibilis videtur congressus Judæorum cum ipsis Dæmoniis, potest per fornicationem intelligere turpes illas & infandas libidines, quas in execrandis Dæmoniorum sacrificiis inter se Gentiles ipsi & Judæi peragebant. Ipsam etiam Idololatriam non rarò fornicationem nominat Scriptura, ut ait Hesychius: *Servire idolis, fornicationem appellavit aperte nos docens: quia nostras animas Deus sibi ad salutem despondit, & ideo fornicatio dicitur ab illo discessio.*

Levitici Cap. 18. v. 21.

De semine tuo non dabis, ut consecretur Idolo Moloch, ne polluas nomen Domini.

MOloch vel Melchom Idolum fuisse Ammonitarum ex Scripturis constat; quamvis non ii solùm, sed etiam, Chananæi aliæque nationes ejusdem cultores fuerint. Idem significat, quod Regem Deorum, scilicet ceterorum. Septuaginta vertunt *ἀρχοντα* de semine tuo non dabis servire principi. Traditio est Hebræorum, quam passim admittunt Scripturarum interpretes: Idolum hoc fuisse Statuam

tuam æneam & concavam, quæ igne supposito accendebatur, capite vitulino, reliquo corpore formâ hominis, regiis ornatam insignibus, & in throno quodam confidentem manibus porrectis, quibus imponi solebat puer immolandus; tumque se ipsas per artificialem quandam machinam, more αὐτοματων contrahabant, miserumque puerum complexu stringebant, itâ ut puer lento ignis vapore totus ridentis speciem exhiberet. Interim ne ejulatus pueri audiretur, & commiserationem in parentibus exhiberet, quatiebant sacerdotes tympana, & tubis clangebant; insuper imponendo parentibus, puerum igne quidem absumptum, sed à Diis raprum ad æthera.

Oecumenius in cap. 7. Actorum, & Arias Montanus in cap. 1. Amos putant Moloch fuisse Mercurium, eò quod hic dictus esset Moloch à Malach, id est nuntius. Cajetanus censet fuisse Priapum, alii Jovem. Sed verosimiliùs Saturnus fuit secundùm veteres profanos Scriptores, & Ss. Patres: cùm illi maximè conveniant ea, quæ de Saturno Poëtæ sunt fabulati: imprimis, quod filios suos devorârit. Præterea hic unus penè fuit, cui à Gentilibus humanâ victimâ multis in locis sacrificaretur. Wiehel Stuckius in sua sacrorum & Sacrificiorum descriptione talem victimam nominat αὐθροποθυσιαν, additque barbaram illam consuetudinem non tantum apud Gallos viguisse, de quibus Cicero in Oratione pro Fontejo, sed etiam Africanos,

Siculos, Italos, Græcos, Scythas, Thraces, Britannos.

Silius
Italicus.

*Poscere cade Deos veniam & flagrantibus
aris,*

L. 1. de
Relig.
falsa c.
21.

Infandum dictu! parvos imponere natos.

*Nec Latini quidem hujus immanitatis expertes
fuerunt, ait Lactantius: Siquidem Latialis
Jupiter eiam nunc sanguine colitur humano.
Quid ab his boni precantur, quibus sic sacrifici-
cant? Aut quid tales Dii prestare hominibus
possunt, quorum pœnis propitiantur? Merito
Imilie Annibalis uxor, cum Aspar filius ejus
maclandus esset, dolens conqueritur apud Si-
lium:*

*Quæ porro hæc pietas! delubra aspergere
tabo?*

*Heu! primæ scelerum causæ mortalibus
agris,*

*Naturam nescire Deum. Iusta ite precari
Thure pio, cadisque feros avertite ritus.*

*Mite, & cognatum est homini Deus! hæte-
nus oro,*

Sit satis ante aras casos vidisse juvencos.

*Sed fuerunt hæc vana Imilies & aliorum idem
de Diis sentientium vota. De infantibus, qui
eidem Saturno immolabantur propter odium fo-
vis, quid dicam, non invenio, ait citato loco
Lactantius: Tam barbaros, tam immanes fuis-
se homines, ut parricidium suum sacrificium vo-
carent. Cum teneras & innocentes animas,
quæ maximè est ætas parentibus dulcior, sine ullo
respectu pietatis extinguerent, immanitatẽque
omnium*

omnium bestiarum, quæ tamen fœtus suos amant, feritate superarent. O dementiam insanabilem. APescenioFesto in libris historiarum refertur, quod Carthaginenses, ab Agathocle Rege Siculorum victi, cum iratum sibi Saturnum putarent, ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolârint. Historiam illam hoc Epiphonemate claudit Lactantius:

Tantum Religio potuit suadere malorum,

Quæ peperit sæpè scelerosa atque impia facta.

Hoc ultimum carmen ità reddit Kircherus noster:

Quæ toties peperit scelerum genus omne nefandum.

Sicut verò aliarum fabularum fundamentum plerumque fuit historia quædam, sed temporum vetustate figmentis corrupta; ita in iis, quæ de Saturno dicuntur, probabile est contigisse. Sunt, qui Sacra Moloch à Sacrificio Abraham & Isaac deducta esse arbitrantur. Alii verosimilius censent institutum illud sacrificandi filios à Phœnicibus manasse, ut Eusebius indicat l. 4. præparat. Evangel. c. 7. ubi ait: Saturnum Regem fuisse Phœnicia, & eundem mortuum in Deorum numerum fuisse relatum, creditumque esse in Saturni stellam migrasse, cui Anobreth Nympha ejus uxor unicum, quem ex eodem susceperat, filium immolârint.

Juvat ex Kirchero nostro cognoscere, quæ naturalis veritas sub hac fabula latuerit. Censet hicin Oedipo suo Ægyptiaco Idolum Moloch

loch Typhonem fuisse, quem Ægyptii variis modis velut numen sibi adversum quærebant conciliare, sub figmenti involucri plerumque causas rerum naturalium vel beneficis sacrificiis sibi demerendo, vel nocentes placando. Et sic teste Plutarcho Typhon ille nihil aliud erat, quàm totum id, quod in Sole vitiosum est, quale est adustiva vis Solis nimia, quâ Nilus seu Osiris siccus redditur, & in angustam alvei sui cistam quasi mortuus conditur, quo condito sterile scat tellus Ægyptia. Cùm verò ejusmodi sterilitas quodam tempore universam Ægyptum premeret, ad Oraculum confugere Ægyptii, exploratum, quâ ratione à publica hac calamitate possent liberari. Responsum verò est, desitutum malum, si quotannis circa Niliacæ inundationis tempus se hominem sacrificaturos promitterent. Dictum, factum, & fertilitas subsequuta est. Inde quotannis hæc andropothysia est observata.

In sensu morali de semine suo offerunt Idolo Moloch parentes illi, qui filios suos ad vanitates sæculi educant & in vitiis enutriunt futuras olim victimas divinæ Nemesis æternùm cremandas.

Levitici Cap. 19. v. 26.

*Non augurabimini , neque observabitis
somnia.*

QUàm communis olim apud omnes ferè nationes fuerit superstitiosa divinatio , Cicero testatur l. 1. de divinat. *Quæ est gens, aut quæ civitas , quæ non aut extis pecudum, aut monstra , aut fulgura interpretantium , aut Augurum , aut Astrologorum , aut sortium , aut somniorum , aut vaticinationum prædictione moveatur?* Videtur autem in præsentì textu à Deo prohiberi omnis superstitiosa futuræ rei prædictio ex quacunque re desumpta. Erant eum in finem apud Ethnicos in usu maximè auspicia ex garritu avium vel volatu , tripudia , solistina , hydromantia per aquam , cribrum , pelvim, annulos, specula, claves , &c. item extispicia , id est inspectiones viscerum, sive extorum sacrificialium, quorum beneficio res , & eventus futuros , sive bonos, sive malos prænoscere solebant & prædicere. De quibus ità Peucerus : in dissectis jam victimis ex signis salubribus , noxiisque ex habitu , coloreque extorum & fibrarum defectu aliquarum particularum in præcipuis organis , aut præter naturam adnatis , collectivæ ex humorum affluxu abscessibus sumebant conjecturas de eventuum conditione, & in quam partem Numen , cui fiebat sacrificium , inclinaret. Si
quid

quid de extis , aut aliud è manibus exciderat , triste omen censebatur. Ab hepate viscerum præcipuo initium sumebat extorum contemplatio , dein jecinoris, cordis, lienis, fellis &c. Non ex brutorum tantum, sed hominum etiam mactatorum visceribus atque extis quidam Gentilium divinârunt. Uti de Heliogabalo testatur Ælius Lampridius , & de Juliano Apostata Eusebius l. 7. c. 9. histor. Ecclesiasticæ.

Duo autem erant Auguriorum genera, alia putabantur naturalia, alia ex arte fiebant, & horum meminit Claudius Marius Victor :

*Hinc ars est , quod fibra tremit , quod pinna
coruscat ,*

*Nubibus elisis , quod fulmina nuntia sig-
nant &c.*

Idem Author Auguriorum originem conjicit in nimiam hominum curiositatem & malignam deceptionem Diaboli: Hic enim

*Illusit captis noscendi ardore futuri ,
Vincendique dehinc fati stimulante timore
Solicitis studio magicæ scelus intulit artis,
Quo semet potius colerent , arisque dicatis
Impia thura darent.*

Detestabilem hunc cultum fovebant auguria per ipsum eventum subinde comprobata: facile enim erat Dæmoni effectus aliquos futuros ex naturali causarum serie dependentes, sed hominibus incognitos revelare; ità ut religioni ducerent sibi imperiti, prognosticis aruspicum effatis non credere: præsertim cum in eos subinde animadversum esset, qui eadem

non

non curarent, & contemnerent. Sic Appius Claudius Censor, cum adversus responsum sacra Herculis transtulisset ad servos publicos, luminibus orbatus est; & Politiorum Gens, quæ prodidit, intra anni unius tempus extincta est. Inde & factum, ut quæ mero casu fierent, certa tamen boni aut mali auguria censerentur. V. g. si flamma esset lucida vel obscura, recta vel obliqua, placida aut agitata &c. quis non rideat & contemnat superstitiosa ejusmodi omina? uti & illa, quæ ex fortuito bestię aut hominis occurso, vel ex offensione pedum in limine, ostii strepitu &c. capere solebant. Sic Tibullus de seipso canit:

*O quoties ingressus iter mihi tristia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem!*

Quis non explodat stultos & inanes ejusmodi metus? & quod apud Claudianum legitur: *Ter cardine verso præsaga cecinere fores.* Aristoteles tantus in doctrina vir asserit in libris de historia naturali: *Sternutamentum augurale signum esse sanctum ac sacrum.* Idem Homerus tradit Odiss. 6. & Theocritus in Helenæ Epithalamio. *Hispanicum etiamnum vulgus* (verba sunt Lælii Bisciolæ) *tametsi Christianum pro omine sternutamentum habet.* Opinor, ut Germanicum, quod jocatur potius, dum sternutantem dicit, bonam auram prælagire. Videas subinde turbari hominem, si à socio, pueri vel canis transitu dividatur, si terreatur subitò &c. S. Chrysost. homil. 21. ad popul. ait: *Sapè domo quis egressus videt homi-*

Lactan-
tius l. 2.
de orig.
error. c. 8.

Tom. 1.
l. 1. c. 4.

hominem monoculum vel claudicantem, & ominatus est. Si Virgini occurreris, sterilis dies erit &c. Malum censebatur omen, si lepus ex transverso itineris saliret, si foeta vulpes, aut prægnans canis vel mulier fusum tenens occurreret &c. & si ejusmodi casus evenissent, decretis per pontifices supplicationibus, lustrationibus & lectisterniis ad avertendam Numinum iram, & expiandas offensas festum indicabatur.

Jure merito tam vana auguria, frivolæque omina apud sapientiores quosdam Gentilium, aliósque eruditos in nulla æstimatione fuerunt. Phavorinus, Gellius, Boethius & alii plurimi tum Peripatetici, tum Platonici non solum has vanitates contempserunt, sed argumentis etiam acerrimis oppugnârunt. *Imò,* quidem, quod auguria talia parùm ad Deorum honorem facerent. Varro dicebat, Deos otiosos ac feriatis fore, si sua consilia corniculæ crederent, aut corvo, hominibus indicantia. Et alibi: non solum otiosos Deos, sed sordidissimos fuisse, si in jecorum & viscerum sterquilinio sua occultassent consilia, hominibus ab insanis Sacerdotibus manifestanda: ut optabilius fuerit, valuisse apud Majores, Ciceronis pro A. Cluentio sententiam, pietate & religione & justis precibus Deorum mentes, non contaminatâ superstitione, neque ad scelus perficiendum cæsis hostiis posse placari; ubi enim fuisse Deos alibi quàm in stercore existimabimus? hujus vanitatis exemplum nobis præbet

bet Tullus Rex, qui cū Jovem iīs superstitionibus sollicitāset, fulmine cum tota domo deflagavit. 2dò, quod vano metu plus boni Augures impedirent; hinc apud Homerum Iliad 12. Hector irascitur Polydamanti Panthoi filio refugienti prælum ob sinistrum Augurium:

Tu verò me præpetibus parere jubēsque

Auguriis, quæ sperno equidem, quia vana videntur;

Sen dextrâ spectentur aves Phaetontis ad ortum,

Sive sinistra petant obituri lumina Solis.

Consilio magni Jovis an non fidere oportet?

Quem penes est hominum Divûmque aeterna potestas.

Optimum id auspiciū est, patriam pugnando tueri.

Generosum ejusmodi auguriorum contemptum præsetulit Julius Cæsar contra Jubam pugnaturus. P. Claudius Consul cū audiret pullos quid mali præfagire, eò quod nolent edere, ajebat: si esse nolint, bibant largiùs, & in Tybrim jussit projici 3tiò, quod per ambages & tam obscurè explicarentur Auguria, ut quamvis secus contingeret, nunquam fucus aliquis veritati confirmandæ deesset. Quid aptius ad fallendum illum bellicum? dum nescio quo felici ut putabat Augurio nomen certæ urbis Thessaloniam scilicet perciperet, sive enim vicisset & urbem reportasset, prædictam fuisse victoriam

riam credi Augures voluissent; five non viciisset, uti revera non vicit, & hoc prædictum esse per ipsum nomen urbis jactassent. Idem enim est Theſſalonicam, si ſyllabas græcè divides, quod $\Theta\epsilon\varsigma\ \alpha\lambda\lambda\omega\nu\acute{\iota}\kappa\eta\nu$, id est, pone alteri victoriam. Cicero l. de divinatione ait: *Possum innumerabilia recensere quæ aut nullos habuerunt exitus aut contrarios.* D. Cyprianus l. de Idol. vanitate: *Pullos edaces Paulus habuit* (quod bonum omen fuerat) *& apud Cannas tamen casus est. Possem infinita exempla* (verba sunt Augustini Niphi) *inducere eorum Romanorum, qui his vanitatibus inhæserunt, quorum actiones, finēsque non evenerunt, ut per Auguria à Vatibus fuit interpretatum.* Hinc explosi sunt meritò, qui tam vana omnia exquirere. Cato à quodam interrogatus, quid monstri aut mali portenderent caligæ suæ à foricibus arrosæ? aptè eidem reposuit, nihil monstri esse, quod forices caligas arrosent, sed si forices à caligis fuissent arrosi. Simile quid refert Cicero l. 2. de divinat. de angue, qui domi vectem fuerat circumvectus. Mosolamus Judæus, insignis sagittarius, quem Eusebius Misonium nominat, in expeditione quadam cum aves augures ostenderent, ex qua sumendum esset augurium, volantem ictu sagittæ transfodit subridens dicendo: quomodo avis suam nesciens salutem nobis de nostra certum aliquid potuit significare?

L.2. de
Auguriis
6. 1.

Josephus
in Hecateo
con-
tra Ap-
pionem.

Cum ab ipsis igitur Gentilibus contem-
nantur

nantur Augurum vaticinia ; mirum non est, à Deo, ab Ecclesia, à Ss. Patribus condemnari eadem & prohiberi. S. Cyprianus l. de Idol. vanit. ut horrorem auguriorum Christianis ingereret, quis illorum Author sit, declarat : Nequissimi spiritus, afflatu suo Vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper involvunt, ut ad cultum sui cogant & nidore altarium, pecorumque rogis saginati, quæ construxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat injuria, nec aliud illis studium, quam à Deo homines alienare, cum sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerint errore participes. Hinc bene monet S. August. l. 2. de Doctrin. Christiana : *Omnes artifices hujus vel nugatorie vel noxie superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & Demonum, quasi pacta infidelis & dolose amicitie constituta penitus sunt repudianda & fugienda Christiano* : Dæmones enim talibus rebus efficaciam aliquando præstant, ut vanitatibus animos hominum implicent, & propterea in Psalmis dicitur : *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates & insanias falsas.*

Quod si quis objiciat : veras & divinas haberi prophetias, si suis non frustrentur eventibus, idemque in auguriis contingere. Sed quàm hoc falsum sit, modò dictum est ; nec

hoc quis miretur : cùm ipse dicat Porphyrius : *Sciendum , Deos quoque sæpè mentiri : nam explorata certâquâ futurorum perspicientia, non hominibus tortuosa modò sed & Diis ipsis incertissima , plurimisque referta ambagibus est.* Vide Rhodiginum l. 2. cap. 12. Aristoteles præterea cum Cicerone negavit à Deo determinatam futurorum veritatem cognosci. Nihil proinde stultius, quàm casus rerum omninò fortuitos in vicem certi ominis suscipere, & si quid minùs favens videatur , tam inani metu concuti; si prosperum, tam præfidenti gaudio exultare.

Levitici Cap. 19. v. 26.

Neque observabitis somnia.

CUm Auguriis prohibetur à Deo somniorum observatio; cùm ex uno oriantur principio, & ad eundem à Dæmone finem dirigantur. Quidam mystica sensa ex somniis conati sunt elicere, & multas divinationum species efformare. Hos Cicero L. de Divinat. jure irridet, maximè Pythagoreos & Platonicos; qui, ut certiùs aliquid somniarent, cultu exquisito se ad somnum præparabant. Pythagoram cantu & sono lyræ ajunt somnum captâsse, ut ad læta se somnia præpararet. Bene ait Cicero libro prædicto, idem de somniis existimandum esse, quod de imaginatione insano-
rum

norum & ebriorum, quibus multa apparent
& videntur, quæ vera non sunt.

Interim magna semper fuit apud omnes
Gentes somniorum authoritas, Romanas,
Græcas, & Barbaras, & fuerunt apud omnes,
qui judicandi per somnia artem magnâ super-
stitione exercerent. Artemidori commentâ-
rius artis hujus circumfertur magister mille
nugis & præstigiis refertus. Imò quædam in
hunc finem oracula fuisse, quæ de insom-
niis responsa darent, eaque explanarent;
Author est Plutarchus l. de defectu oraculo-
rum.

Aristoteles extremo de divinat. libro c. 1.
negat ulla à Deo somnia mortalibus dari, eò
quod, quibuslibet dentur non optimis &
prudentissimis. Quæ & fuit Epicuri sententia,
ut Tertullianus de eodem ait: vana in to-
tum somnia Epicurus judicavit, liberans à ne-
gotiis divinitatem, & dissolvens ordinem re-
rum &c. Fuerunt è contrà alii, qui om-
nia somnia censuerunt divina esse, quos
Chalcidius refellit in Timæum Plat. scribens;
vel ideo; quod multa somnient homines ir-
religiosa & impia. Melius profectò Joannes
Franciscus Picus tres definivit in universum
causas somniorum esse, divinam unam, Dæ-
moniorum alteram, 3tiam naturalem; &
hanc quidem oriri ex plenitudine stomachi,
vel inanitate, vel etiam antecedentibus cogi-
tationibus & curis diurnis (ut experimur ip-
si) docet S. Gregorius l. 4. Dialog. cap. 48.

*A Deo autem immitti subinde somnia, non pro-
bis solum, sed etiam infidelibus ut Pharaoni &
Nabuchodonosori, Scriptura nobis multis in locis
testantur. Ut verò quæ à Deo immissa sunt
somnia, vel à Dæmone, discernantur, non le-
vi opus est diligentia & cautela. Sancti viri,
ait S. Gregorius Magnus, inter illusiones & re-
velationes ipsas, visionum voces & imaginem
quodam intimo sapore discernunt, ut sciant,
quid in bono spiritu percipiant, & quid ab
illulore patiantur; nam si erga hæc mens ho-
minis cauta non esset, per deceptorem spiri-
tum multis se vanitatibus immergeret; qui
nonnunquam solet multa vera prædicere, ut
ad extremum valeat animam ex una aliqua
falsitate illaqueare. Multos errare faciunt
somnia, ait Ecclesiastes: & exciderunt spe-
rantes in illa, cap. 5. Quare nisi à Domino
missa fuerit visitatio, ne des insomniis cor-
tuum. Ecclesiastici cap. 34.*

Levitici Cap. 19. v. 27.

*Neque in rotundum attondebitis comam, nec
radetis barbam.*

Vario comarum cultu quondam usi sunt
Gentilium Sacerdotes: aliqui raso erant
capite, alii barbati, imberbes aliqui, alii
comati. Quibusdam barba erat brevior, aliis
promissior. Stephanophori Herculis Sacer-
dotes,

dores , apud Græcos promissam comam & coronam solebant ferre , ut ait Alexander ab Alexand. l. 6. c. 12. Econtra Isiaci id est Isidis Sacerdotes apud Ægyptios raso erant capite. Hinc Lactantius l. 1. c. 21. ait : *Eos deglabrato corpore pectora sua tondere ; & Aurelius Prudentius de festis eorum : Mimica ridendaque suis solennia calvis.* De iisdem scribit Polydorus Virgilius : *Commune initiatis omnibus insigne est vertex rasus præcipuum sacri profanique capitis discrimen.* Et hæc videtur causa , cur Deus prohibuerit Judæis barbam non radere , neque in rotundum comam tondere , ne in hoc cum Gentilibus convenirent , cum solerent illi in capillis rotundam tonsuræ formam facere ; rati hanc figuram præ cunctis aliis , Diis suis placere : est enim omnium perfectissima : sic constituta , ut nihil demi , nihil addi possit ; hæc una ubique incipit , ubique desinit ; si mavis , nunquam incipit , nunquam desinit. Et cum motus perpetui causa sit , æternitatis est symbolum ; hinc apud Nicephorum legitur , visâ circulari formâ contremuisse illos , qui Juliano sacrificanti adstabant , cum in extis apparuisset signum Crucis coronâ circumdatam : hinc enim conjectores isti cœperunt suspicari , nullos nec temporis nec locorum fines doctrinæ Christianæ statutos esse. Bene proin de circulari figura canit Manilius l. 1.

L. 10. c. 3.

*Hæc æterna manet, Divis que simillima forma,
Cui neque principium est usquam, nec finis in
ipsa.*

D 4

Sym.

Cicero.

Symbolum quoque absolutæ perfectionis figura est sphaerica, cum sit capacissima ex omni parte vergens in se, in suam rotunditatem compactilis : *Nullus in ea angulus eminet, nullique potest injuria esse obnoxius.* Ità vir bonus

Virgil.

& perfectus : *Mundi instar habens teres atque rotundus*, non ex fortuna pendet, nec foras vergit, sed intra se collectus, ità vitam suam disponit, ut prius justo trutinæ examine penset singula, ne quid hiet, ne quid protuberet.

Virgil.

Angulus equis partibus ut coeat, nihil ut deliraret amissis. Est igitur figura sphaerica imago summæ perfectionis & æternitatis, adde, veritatis : idem enim est Latinis, rotundè fateri, quod, veritatem dicere, & hoc sensu Hebræorum sapientes ineffabile Dei nomen videntur circulo inscripsisse ; ut docerent bonitatem Dei in centro, veritatem in circumferentia inveniri. Empedocles interrogatus, quid esset Deus ? respondit esse circulum, cujus centrum est ubique, circumferentia nusquam. Vel in ipsa mundi hujus, tam cæli quàm terræ fabrica hujus figuræ pater excellentia.

Verisimile est harum rationum intuitu Gentiles fana ac templa sua in formam rotundam extruxisse : quemadmodum Romæ Pantheon extructum fuit. Sic refertur Numam Pompilium Vestæ, id est Terræ in se rotundæ, matri & altrici omnium, ædem rotundam consecrâsse. Cum igitur eundem in finem Ethnici capita sua Dæmoniis consecraturi, ut iisdem magis placerent, cæsariem suam, rotundam

tundam in figuram attonderent, jure hîc à Deo
 vetatur Judæis, ne hanc tonsuræ figuram se-
 querentur; sed naturam potius, & disposi-
 tionem vultûs, eâmq; in vestibus & capilli-
 tio servarent munditiem & decorem, quo cum
 idololatriis minimè convenirent. Et ideo for-
 san tempore Optati Milevitani, & Ambrosii Sa-
 cerdotes Christiani non radebantur, ut ipsi
 met testatum reliquerunt: verisimile enim est
 adhuc eâ tempestate Sacerdotes Isidis extitisse,
 qui caput radebant; ut videre est apud S. Am-
 brosium l. 4. Epist. 30., ubi conqueritur car-
 pi immeritò ab Ethnicis mutationem habitûs
 in Christiano, non enim dedecens esse cen-
 sent: *Cùm ipsi capita & supercilia sua radant,*
si quando Isidis suscipiunt sacra, si fortè Christia-
nus vir attentior sacrosanctæ Religionis, vestem
mutaverit, indignum facinus appellant. Equum
 proinde erat, ut tunc temporis non essent Pres-
 byteri Religionis nostræ *rasis capitibus, sicut*
Sacerdotes cubitorésque Isidis atque Serapidis.
 Nunc verò, cùm omnis ejusmodi idololatria
 prorsus sit abolita, & quamvis non foret, nul-
 lum omnino sit periculum per rituum quo-
 rundam de se indifferentium imitationem, in
 ipsam incidendi superstitionis substantiam; ju-
 dicare quivis non difficulter potest, modò non
 fuerit affectu pravo præoccupatus, quàm sit
 insulla, futilis & maligna hæreticorum ca-
 lumnia, Magdeburgensium v. g. Hortensii
 Landi aliorumque; dum effutiunt, Catholi-
 cos inter abusus cæteros, ritus etiam Genti-
 lium,

S. Hiero-
 nymus in
 cap. 44.
 Ezechiel.

lium, Tonsuram ac rasuram Clericorum, & Religiosorum in veram Christi Ecclesiam introduxisse, nec eosdem à Gentium sacrificulis discrepare: Nemo enim non novit, in orbe terrarum nullam fuisse & esse religionem, adeo ab altera diversam, quin in re aliqua, aut quibusdam conveniant. Sic Judæis multa fuerunt cum Ethnicis communia; fuerunt nihilominus Sacerdotia illorum cum Religione toto cælo diversa. Hinc bene ait S. Augustinus: *Etsi usus quarundam rerum similis esse videatur nobiscum cum Gentibus, longè tamen aliter his utitur, qui ad alium finem earum usum refert, & aliter, qui ex his Deo gratias agit, de quo falsa non credit.*

L. 20.
contra
Faustum
cap. 2.

Ratio horum omnium est, quod res Adia-phoræ, cum externis actionibus à fine & intentione boni vel mali titulum sortiantur. Ethnicorum ritus & cæremoniæ ad Idolorum & Dæmonum cultum referebantur; Catholicorum ad colendum unum verum Deum; hinc talis est differentia inter Gentiles ritus & Christianos, qualis est sacrum inter & sacrilegium, Deum inter & Diabolum. Accedit ad maiorem Novatorum nostrorum confusionem, quòd eandem calumniam (quòd Catholici scilicet Gentiles imitentur) olim objecerint Christianis Manichæi; uti & Vigilantius; quemadmodum legere est apud S. Augustin. L. 20. contra Faust. cap. 4. Et S. Hieron. Lib. contra Vigilantium: & hinc patet, quorum

quorum parentum filii sint heterodoxi, mali corvi, malum ovum.

Quòd si quis causas scire desideret, quare ordinârit Ecclesia tonsuram Clericorum & rasuram; sunt hæ admodum piæ & perquam religiosæ.

1. Est, quòd cùm comæ laxiores levitatis cujusdam indicium sint & vanitatis, à qua longè Clerici abesse debent, tonsura illud removeat, & si viro ignominia est teste Apostolo, si comam nutriat, magis Religioso & Clerico.

2. S. Augustinus l. de opere Monach. propè finem ait; *Patres Legis veteris merito gestasse longos capillos: quia mysteria redemptionis nondum erant revelata*; At nunc postquam Christus apparuit, convenit, ut qui Christo sunt consecrati, contrarium ablatione comarum significant.

3. Ut sciant personæ Deo sacræ resecanda esse superflua: cùm non deceat eos negotiis sæcularibus implicari. S. Augustinus in libro de contemptu sæculi, ait: *Sacerdotes minimam partem capillorum in capite detinent; ut per eorum abrasionem se minimam terrenorum sollicitudinem agere designent: ut aptiores fiant ad contemplandum cælestia*; Rasura enim capitis, ut Polydorus Virgilius ait de Isiacis, admonet Sacerdotes spretis omnibus humanis voluptatibus oportere cælestia tantùm meditari.

L. 4. c. 8.

4. Abscissio capillorum, & abscissorum traditio erat olim in arrham & pignus fidei datæ:

datae : ita qui ad sortem divini ministerii admissus est, meminerit inter dispensatores Dei fidelis inveniri, & fidem Deo datam non facere irritam.

5. Nihil notius ex profanis Scriptoribus & sacris Literis, quam in signum luctus tonsuram solere fieri : hinc illa merito conferatur Sacerdotibus, ut moneantur officii sui quod est nunc, cum sponsus absit, lugere ; inter Templum & Altare plorare coram Domino pro peccatis populi ; portare manipulum fletus & doloris, ut eum exultatione percipiant mercedem laboris.

6. Signum humilitatis & contemptus saeculi tonsura est, ut qui illam praefecerunt, pro Nomine JESU contumeliam pati non erubescant : nam circumtonderi comam, Graecis in proverbio idem est, quod ludibrio haberi.

7. Qui olim è naufragio enatabant, caput radebant. Etiam Clerici, & magis Religiosi magno Dei beneficio erepti sunt ex hoc saeculo nequam, furenti vitiorum Oceano ; hinc non malè eis tonsura convenit, securitatis symbolum.

8. Magnus denique Dionysius ait : Per tonsuram significari puram & candidam, nullo vitio & artificio fucatam vitam, qualem fatentur omnes à Dei ministris transigi oportere.

Sed quæ causæ ordinationis in Concilio Toletano IV. factæ, ut Levitæ, Lectores,
&

& Sacerdotes detonso superiùs capite, inferiùs solam circuli coronam relinquerent?

1. Ut meminerint Sacerdotes, cujus Domini sint ministri, & cujus membra sint capitis, scilicet JESU Christi spineâ coronâ circumdati & crucifixi. Albinus Flaccus, V. Beda, aliùque. Nec decere, delicatum membrum vivere sub coronato capite, ut notavit S. Bernard.

2. Fertur Simon Magus formam quadratam Clericorum suorum verticibus impressisse; nec ineptè homo sordidus talem elegit; utpote angulos habentem: quia ut scitè D. Bernardus; *ubi angulus, ibi sordes*. At Ecclesia rasuram capitis rotundam suis præscripsit, quæ nec angulos nec sordes pateretur.

3. Ut memores dignitatis suæ, quæ Regalem etiam antecedit, omnia verba, cogitata & opera statu & officio suo metiantur. Regiis enim, id est excellentissimis operibus decorandum est Regale Sacerdotium. 1. Petri cap. 2.

4. Corona, ut dictum, symbolum est absolutæ perfectionis, quam si non habeant Sacerdotes, saltem sibi studeant comparare: cum præcipuè iisdem dicatur: *Estote perfecti sicut & Pater vester celestis perfectus est*. Math. cap. 5.

5. Signum gloriæ & Beatitudinis corona est; hinc bene ait S. Hieronymus: *Coronam habent ab institutione scilicet Romana Ecclesie in signum regni, quod in Christo expectatur*.

Levi-

Levitici Cap. 19. v. 28.

*Super mortuo non incidetis carnem vestram;
neque figuras aliquas, aut stigma-
ta faciatis.*

*In conso-
lat. ad
Apollo-
nium.*

*In libro
de luctu.*

IN more habebant Gentiles aliqui, carnem suam in charorum funere incidere, quos inter Syri numerabantur, quorum vicini in terra Chanaan futuri erant Judæi. De Scythiis refert Herodotus, quod in Regum funere aurem sibi deciderint, circumciderint brachia & sagittis sinistram manum trajecerint. Barbarorum nonnulli, ait Plutarchus, corporis partes abscindunt, nares scilicet & aures, reliquum quoque corpus plectentes. Et imprimis Gentes multam genibus infligere solitos, tradit Lucianus, eo, quod eam corporis partem veteres religiosè observarent, & in ea miserationis & condolentiæ sedem locarent, ut docet in Plautum Lambinus. Guilielmus Parisiensis l. de legibus cap. 14. putat incisiones super mortuos factas esse propter placandum Deum inferorum; id quod confirmari potest ex eo, quod Servius ait in illud Æneid. 3. *Unguibus ora soror scedans & pectora pugnīs.* Varronis testimonio, mulieres in exequiis & luctu ideo solitas ora lacerare, ut sanguine ostenso inferis satisfacerent.

Non tamen leguntur semper se ipsos Gentiles cruentasse, sed alios subinde, captivos præser-

præsertim & maleficos immolâsse, & quasi inferias placandis inferis obtulisse, ut Tertulianus docet l. de spectaculis. Sic apud Homerum Iliad & legitur in Patrocli funere 12. Trojanos juvenes bello captos mactatos esse. Postmodum gladiatores instituti sunt, qui inter se confligendo caderent. Hinc ortum est, ut in funeribus, potentum maximè frequentia gladiatorum exhiberentur spectacula. Vide Tertul. supra & Lipsium in Saturnal. l. 1. cap. 8.

Videntur quoque incisæ aut inustæ carni notæ, fuisse Gentium quarundam, hominûmque discernicula; & de iis Philo loquitur l. de Monarchia; ubi ait, aliquos fuisse, qui alios non reciperent, nisi literis in corpus ferro ignito inustis, ut deleri non possent in confirmationem servitutis. Oleaster narrat, Arabes & Saracenos & quosdam Insulares apud Insulas fortunatas degentes habuisse pectora, & brachia certis quibusdam notis & literis inscripta. Claudianus l. 1. in Ruffin. de Gelonis canit: *Membræque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus*. Lucianus in l. de cultu Deæ Syriæ propè finem de Assyriis ait, *Certis notis compunguntur omnes, alii quidem in vola manûs, alii autem in cervice; Et inde est quod cuncti Assyrii notas inustas habent*. Sic mos erat viris primariis apud Babylonios, quorum sub eo nomine meminit Ezechiel cap. 23. notis carni impressis insigniri; Herodotus l. 5. de Thracibus: *Punctis notatas esse frontes nobile*

nobile judicatur, non esse notatas punctis, ignobile. Cùm igitur Judæi quasi in medio earum Gentium essent habitaturi, vetuit omnino Deus, ne superstitionis ejusmodi notis carnem suam inquinarent.

Celeberrimus præterea apud Ethnicos incisionum & punctationum usus erat in Deorum sacrificiis. S. Augustinus l. 12. de Civit. Dei cap. 27. ait: *Quod Sacerdotes Magnæ Matris in festo ejus sanguine se perfunderent, & brachiorum carnes inciderent.* Item Cyprianus in carmine ad Senatorem Apostatam de Sacerdotibus Cybeles:

Mente fremunt, lacerant corpus, funduntque cruorem.

Refert Abulensis ex Judæorum traditione solitos Idololatrias accipere laminam auream inscriptam nomine Idoli, & inflammata carnem suam apponere; ut ita nomen illud carni suæ profundè impressum gererent:

Prudentius in Martyrio Romani.

L. 1 de falsa relig. c. 21.

Quamcunque partem corporis fervens nota Stigmavit, hanc sic consecratam prædicant. Confirmat idem Primisius in verba Apostoli, ut contumeliis afficiant corpora sua, ad Rom. 1. : sibi characteres & unctiones infligunt in consecrationibus Idolorum. De sacrificiis, quæ Bellonæ fiebant, ait Lactantius: *In quibus ipsi Sacerdotes non alieno, sed suo cruore sacrificant; sectis namque humeris & utrâque manu distictos gladios exerentes currunt, efferantur, insanunt.* Tertul. in Apolog. c. 9. Hodie istinc Bellonæ sacratus sanguis de femore proscisso

in

in palmulam exceptus datur signatis. Nec viri
solum, sed & fœminæ cruenta ejusmodi sacri-
ficia peregrere. Sic enim de quadam Tibullus
canit :

*Ipsa bipenne suos cedit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam
Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea magna monet.*

A ritu tam nefando signandi carnem, & co-
lendi Deum prorsus suos abstinere Deus vo-
luit. Quale verò signum Christiani habere
debeant, Petrus Damiani innuit Serm. de S.
Cassiano : *Habeatur Christus in corde, ha-
beatur & in operatione signaculum, ut ejus in
vobis viva semper memoria & subrepentium
cogitationum prava compescat, & in his, quæ
extrinsecus agimus, Crucifixi characterem evi-
denter exhibeat.* S. Gregorius Nazianz. ora-
tione in Laudem Cæsarii ait : *Solam Dei
in quo & in quem creati sumus, notam in no-
bis inustam feramus, tantum ab eo informati
& impressi, ut ab illo solo noscitemur.* Monet
denique Petrus Damiani opusc. 25. c. 2. *Mun-
ditiam, ut Sacerdos in se valeat præ cæteris pos-
sidere, stigma Sanguinis Christi studeat in se sig-
nanter exprimere, sicut dicit Apostolus, ego stig-
mata ꝑ ESU semper in corpore
meo porto.*

Lib. Numer. Cap. 21. v. 29.

Va tibi Moab, peristi popule Chamos.

PLura à Moabitis idola fuisse culta ex Scripturis constat, hinc incertum est; an Chammi idolum idem fuerit, quod Priapi. Idem fuisse censet S. Hieron. in Isaiaë cap. 15. ubi ait: *In Nabo erat Chesmo idolum consecratum, quod alio nomine appellatur Beelphegor.* Alii opinantur non improbabiliter Chamum fuisse Bacchum, primò quidem, si radix consideretur nominis Chamos tam ex Græco, quàm Hebræo. 2dò Si ritus & ceremoniæ religionis Bacchicæ spectentur: Chamos enim à Græco *κῶμος* videtur derivari, quod nomen est commensationis convivalis & computationis crapulosæ, ex qua in profundum somnum à Græcis *κῶμα* nominatum, homines solent incidere. Adhæc *κωμίζειν* idem ferè est, quod petulantius se gerere & lascivire: tam nefandæ enim libidines, cantus, saltationes & tripudia fiebant in orgiis seu festis Baccho sacris, ut vel ipsa horreret impudentia cum iis in lucem prodire. Hinc, ut Plutarchus & Pausanias testantur, de nocte commensationes illæ solebant institui, Bacchóque sacrificium cum ingenti bacchantium per vicos & compita, præcipuè fæminarum insaniâ & clamoribus. Propterea etiam nonnulli volunt Chamos deduci à Syro & Chaldæo verbo Camas, quod occul-

tare

tare vel latitare significat, atque ita per Chamum intelligi Bacchum *νυκτελιον*.

Si sensus spectetur historicus, forsan occasionem fabulæ dedit Moabitarum Patriarcha Loth, de cujus ebrietate & incestu Liber Genesis meminit cap. 19. Alii quidam Mythologi, cum Saturnum velint Noëmum fuisse, inferunt quibusdam ex rationibus Chamum sive Jovem Hammonium fuisse Cham Noëmi filium. 1. Quidem ob cognationem nominum: parum enim inter se differunt Cham & Chamos. 2. Jupiter Græcè *Ζεύς* nominatur, quod idem est ac calor & fervor, ita & Cham calidum vel calorem significat. 3. Jupiter fingitur fuisse tertius Saturni filius: sic Cham fuit Noëmi natum minimus, ordine tertius. 4. Jupiter cæli Dominus censebatur; Cham Dominus fuit Africae, quæ cum supra verticem habeat Solem cum Planetis, putatur cælo vicina: sic de Lybia canit Lucanus l. 9. *proxima cælo est, ut probat ipse calor*. 5. Multi loco Ham scribunt Cham, & à priscis Ægyptiis Chamia Ægyptus nominatur. Quidam non sine fundamento asserunt, Gentiles per cultum illum, qui Baccho & verendis ejus publicè deferebatur, & apud S. Augustinum l. 7. de civit. Dei cap. 21. descriptus legitur, voluisse indicare virtutem generativam & naturæ fecunditatem, eamque ut divinam commendare ac venerari; in eo summopere reprehensibiles, quod simplicem rerum naturalium veritatem sub involucris tam obscænis texerint,

& tam nefandis ritibus celebrârint.

Ad Phi-
lip. 3.

In sensu Tropologico populus Chamos sunt omnes dediti commestationibus & ebrietatibus, *quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum.*

Numerorum cap. 25.

Fornicatus est Populus cum filiabus Moab, que vocaverunt eos ad sacrificia sua, at illi comederunt, & adoraverunt Deos earum, initiatusque est Israel Beelphegor.

BAlac Moabitarum Rex timens sibi ab Israelitis per Balaam ariolum cogitabat maledictionibus eos subvertere; sed quod vi maledictionum Balaam non potuit, per mulieres effecit: cùm enim reverti jam vellet ad populum suum, aiebat Regi Balac: *Dabo consilium, quod populus tuus populo huic faciat extremo tempore.* Sed quod illud consilium? explicat illud Orig. homil. 20. in Lib. Numer. ità loquens in persona Balaam ad Balac Regem: *Populus hic non propriis viribus, sed Deum colendo, vincit, & pudicitiam conservando. Si vis eum vincere, primò eorum pudicitiam deijce, & sponte vincentur.* Sed adversum hæc non virtute militum, sed mulierum decore pugnandum est, nec armatorum vigore, sed molitie fæminarum. Electam congrega speciem puellarum, ludentes pedibus eant, manibúsque

que plaudant. Forma vincit armatos, ferrum pulchritudo captivat, vincentur specie, qui non vincuntur praelio. Dictum, factum. Credibile tamen est, prius Judæos invitatos fuisse à mulieribus ad sacra sua, ad comedendum idolothyta, ad adorandum Beelphegoris Idolum specie tam execrabili & pudendâ propositum, ut vel solo aspectu cultores suos ad omnem facilè turpitudinem incitaret. *Vocaverunt eos ad sacrificia sua; quæ non ex minima sui parte in epulis & fornicationibus consistebant. Comederunt & adoraverunt Deos earum, initiatusque est Israel Beelphegor.*

Communior sententia est, fuisse Idolum illud Priapi, satis ex Etymo turpitudinem suam indicantis: idem enim Hebræis est, quod os nuditatis vel Dominus hiatûs aut aperturæ. Nonnulli deductum esse volunt à Græco *πρίαν*, quod ardere aliquando significat, & accendere. Hinc & flammeo habitu ornatus cernebatur, dexterâ sceptrum tenens &c. Obscœnam ejus effigiem cum abominandis ritibus apud Oleastrum descriptam habes in caput 25. Numerorum, ego referre illa superfedeo, ne contingat, castas lectoris aures rerum obscœnitate verberari. Adhæc tricubitales statuas habebant Gentiles Priapo sacras ex variis materiis, quas in ejusdem honorem ex collo suspensas circumferebant, quasi amuleta contra maleficio. Credebant quoque per fornicationes & adulteria velut opera Beelphegori gratissima se sublatâ sterilitatis infamiâ

NB. *Rus-
ber ab
Horatio
& Ovi-
dio voca-
tur.*

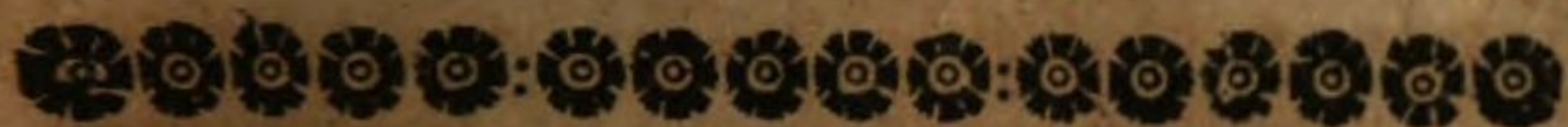
numerosa prole donandos ; id quod non par-
vum erat judæis illicitum ad superstitionem
pronis , Priapi sacra lubentiùs celebrandi. De
ejusdem Sacerdotibus scribit Athenæus l. 14.
quod agerent ebriorum personam (Priapum
enim Veneris & Dionysii seu Bacchi filium
fuisse ait Diodorus) coronati manicas habe-
bant floridas & semialbis tunicis utebantur ,
subtili ad talos usque amiculo tecti , cum si-
lentio per posticum egrediebantur ; & ubi in
mediam pervenissent saltationem ad Theatrum
conversi dicebant : *Recedite , Deo locum date.*
Matronæ Idolum illud circumferebant , quæ
præterea tam indecora committebant , ut ho-
nestus animus vel cogitare eadem horreat , ne-
dum profari. S. Hieronymus Deum illum
maximè à mulieribus cultum fuisse asserit.

L. 1. ad-
vers. Jo-
vinian.

Originem suam ejus sacra in Ægypto pri-
mum habuere , quæ dein in Græciam propa-
gata , à Romanis postmodum cooptata, dif-
fusaque adeo & in tantum excrevere , ut etiam
post adventum Christi non defuerint , qui sa-
cris ejusmodi abominandis initiati se turpissi-
mo Phegori manciparent ; uti ex detestabili
Gnosticorum secta apud Epiphanium licet col-
ligere , quos mirum non est rebus obscenissi-
mis fuisse deditos , cum superstitiosis Genti-
lium principiis eorum Religio inniteretur. Ve-

rè dixit Sapiens cap. 14. *Initium omnis
fornicationis est exquisitio
Idolorum.*

Liber Deuteronomii Cap. 4.

Ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi vel fœminæ. v. 16. Similitudinem omnium fumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub calo volantiũ. v. 17. Atque Reptiliam, quæ moventur in terra, sive piscium, qui morantur sub terra in aquis.

vers. 18.

PROHIBENTUR hîc primò fieri imagines hominum vel Angelorum, in eo loco, habitu, situ aut statu, qui ad honorem vel cultum aliquo modo referri possit, & occasionem præbere Idololatriæ. Masculi & fœminæ similitudines vetantur, Deorum præsertim & Dearum, Gentium more sculptæ vel depictæ ut Jovis & Junonis, Veneris & Dionysii, Asthartes & Priapi, Apollinis & Dianæ &c. ne eosdem adorarent: quanquam ipsa naturalis ratio dictat, naturæ divinæ sexûs diversitatem non posse convenire; ut pulchrè ostendit Arnobius l. 3. adv. Gentes: *Adduci, hoc ut credamus, non possumus, immortalem illam, præstantissimamque naturam divisam esse per sexus, & esse partem unam mares, partem esse alteram feminas*: Quem quidem locum planè jam dudum homines pectoris vivi tam Romanis literis explicavêre, quàm Græcis, & ante omnes Tullius Romani disertissimus generis. Probat

deinde, ex diverso sexu inferri necessario ; Deos habere corpora, quæ ad generationem servire possint; immunditiis visu, audituque horrendis Deas immisceri. Quæ quàm absurda sint, & ab omni divinitate aliena esse debeant, quis non videt?

Quatuor rationibus oppugnat Lactantius sexum Deorum: L. 1. de falsa Relig. c. 8. & c. 16. 1. *Diis, si sunt immortales, quid opus est altero sexu?* cùm hic tantùm successioni servire debeat. Deo autem, qui sempiternus est, neque alter sexus, neque successio necessaria est. 2. *Si filios Deos habere velit, quis dubitet, quin is, qui omnipotens est, sine usu & opera femine possit filios procreare:* cùm etiam animalcula quædam sine matre è lignis & foliis nasci observemus. 3. *Ex duobus sexibus alter fortior, alter infirmior est: Imbecillitas autem non cadit in Deum, ergo nec femineus sexus.* 4. *Quis tandem erit genitorum Deorum immortalium numerus? nec enim vincuntur ab hominibus fecunditate. Nisi fortè arbitramur non generandi causâ, sed tantummodo capiendæ voluptatis duos esse sexus Deorum, & ea exercere, quæ homunculos & facere & pati pudet.*

2dò Vetantur jumentorum & pecudum iuagines, quas divino cultu Gentiles prosequabantur, facere. Sic Ægyptus passim Vaccam colebat, Memphis taurum, Delphi lupum, Sais ovem, Bubastus canem, Mendes hircum, mustelam Thebæ, Heracliotæ Ichneumones, Athribis Mygalim seu murem araneum &c.

Jure

Jure Paschalis vetus Poëta Christianus hominum illorum arguit & deplorat cæcitatem ita canens l. 1.

Heu miseri ! qui fana colunt , qui corde sinistro

Religiosa sibi sculpunt simulacra , suumque Factorem fingunt , & quæ fecere , verentur.

Quis furor est , quæ tanta animos dementia ludit ?

Ut volucrem , turpemque bovem , tortumque draconem ,

Semihominemque canem supplex homo pronus adoret.

3to similitudinem avium Deus prohibuit : nam & illas ab Ethnicis in Deorum numerum relatas fuisse constat. Græci gallos coluerunt, Thessali ciconias, quas occidere apud eos nefas erat. Latini picos, Romani anseres, Syri columbas, Tanitæ accipitres, Alexandrini Ibim, alii Ægyptiorum Gryphones, aquilas, & vultures, quibus ad auspicia maximè usi sunt.

4to Imagines reptilium, quæ moventur in terra. Trogloditæ testudines Veneri consecratas, teste Plinio colebant & adorabant. Ægyptii araneos, cantharos, scorpiones, scarabæos. Accaronitæ mures & vespas. Serpentem Græci, Phœnices, Ægyptii, Romani, & imprimis celebrem illum serpentem Epidaurium, qui per legatos Epidauro accersitus Romam dicitur pestilentiâ liberâsse ; sed per inhabitantem sibi *Demoniarcham*, ut benè notavit

Lactantius libro secundo capite decimo septimo.

§ *to* Similitudinem piscium. Nam & pisces divino cultu Ægyptii honorabant; imprimis tamen anguillam & Delphinas, quos Neptuno voverant: item Crocodilum, quem Æsculapio attribuere. Specialiter illum coluit urbs Ægypti Arsinoe; Oxyrynchus verò lucium Niloticum. Eandem piscibus venerationem præstitere Insulæ Phari incolæ & civitatis Syenes sive Thebaidis, uti & Syri, de quibus Xenophon testatur l. 1. de exped. Cyri, in qua meminit cujusdam fluminis Chalum nomine, in quo magni erant pisces & mansuefacti: eos, inquit, Deos arbitrantur Syri, nec injuriâ illos affici patiebantur. Ab aliis gentibus Neptunus, Thetys, Tritones, Nereides, Najades Dii, Deæque aquei colebantur, quoad superiorem partem in forma hominis, quoad inferiorem verò piscis speciem referebant. Amphibia quoque animalia, ut ranas, mergos, anates Deorum loco habuit & coluit Ægyptus, quæ ut omnis superstitionis principium, ita & compendium meretur nominari.

Originem cultûs animalium refert Eusebius Cæsar: lib. de præpar. Evang. cap. 1. Dicunt alii ab Ægyptiis ea animalia, quorum imaginem victoriosi duces gestârunt, quasi offensionem belli ad hostes ipsi repulissent, ad Deos relata fuisse. Ridiculam causam affert Natalis Mythologus l. 6. cap. 21. cùm gigantes cælum oppugnarent, Typhœum Diis primò
tam

tam terribilem apparuisse, ut omnes in Ægyptum aufugerint, & in varia ibidem animalia fuerint transmutati. Similem ferè refert Dio- L. 1.
dorus Siculus : Deos, cùm ab initio pauci essent, prævalente hominum malorum multitudine, in animalia se transformasse, aut potius sub eorum formis latuisse; postmodum verò, ubi rerum potiti essent, jussisse, ut illas bestias venerarentur homines, quarum beneficio latuissent. Plures alias adducit causas prædictus Author, quarum verisimilior est tertia, utilitas scilicet ab animalibus proveniens; quorum enim beneficio vel à malis liberi erant Gentiles, vel bonis fruebantur, colebant summopere Deos esse censentes, & *gratia retributionem maximum vitæ præsidium esse judicantes.* Ne igitur in errorem similem laberetur Hebræus populus, omni animalium sculpturâ aut picturâ eidem divinâ lege interdictum fuit, quam tam sanctè legitur observasse, etiam post adventum Christi, ut cùm Herodes supra majorem portam Templi dedicasset donum pretiosum, Aquilam auream
Joseph
l. 17. An-
tiquit.
c. 8.
magni ponderis, claro meridie ascendens aquilam inde detraxerit, & inspectante congregatâ in templum multitudine securibus conciderit.

Contra eandem legem peccari à nobis Catholicis obganniunt hæretici; sed rejectâ spre-
tâque eorum calumniâ, (cùm nullum modò sit Idololatriæ incurrendæ periculum) magis attendimus & sequimur verba secundæ Ni-
cænæ

L. 7. E-
pist. 109.

S. Augu-
stinus
serm. 47
de San-
ctis.

cænæ Synodi & Generalis septimæ Anno 789.
habitæ : *Ex legali , prophetica , Apostolica ,
Patrumque traditione instructi sumus , hanc esse
veritatem , pietatēque , ut in sacris Ecclesiis
venerande imagines colantur ; fuerunt enim fa-
ctæ , ut S. Greg. Papa ait : ad edificationem im-
periti populi , ut nescientes literas ipsam histo-
riam attendentes discerent , quid actum sit , &
suum inde spirituale emolumentum caperent.
Solennitates enim (& picturæ) Martyrum ex-
hortationes sunt Martyriorum , ut imitari non
pigeat , quod celebrare delectat.*

Deuteron. c. 13. v. 2. 3.

*Si surrexerit in medio tui Prophetes , qui pradi-
xerit signum atque portentum , & eve-
nerit, quod locutus est, non audies
verba Prophetæ illius.*

VEra & Divina prophetia est certissima fu-
turorum præscientia, non talium ; quæ
in eventu suo à causarum naturalium serie de-
pendent , sed quorum nullum in rerum natu-
ra argumentum est , vel à libera tantum vo-
luntate proveniunt ad bonum finem, ut malo-
rum correctionem vel bonorum solatium
semper ordinata. Quodcunque aliud vatici-
nium his signis destitutum falsum est , aut si
fortuito verum sit , malignum est. Cum Ha-
nania Pseudo-Propheta tam audacter ausus
esset

esset asserere; *Hæc dicit Dominus exercituum* Isa. 6.28.

Deus Israel, omnia scilicet vasa à Nabuchodonosore ablata brevè ad domum Domini referenda esse : respondit Isaias : *Propheta, qui vaticinatus est pacem, cum venerit verbum ejus, scietur Propheta, quem misit Dominus in veritate.* Et talem sine dubio audiendum esse, nemo negaverit. Quid igitur causæ; quod in præsentì textu dicatur : *Si surrexerit in medio propheta, qui prædixerit signum atque portentum, & evenerit, quod locutus est, non audies verba Prophetae illius.* Ex duplici capite ejusmodi prophetia damnatur : tum, quod verè talis non sit, cum ex conjectura, velex mera naturalium scientia oriatur. Tum, quod ad finem pessimum dirigatur : additur enim in textu nostro : *Et evenerit quod locutus est, & dixerit tibi; eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Prophetae illius.* Eò autem spectabant omnia Gentilium oracula & vaticinia, ut in superstitione & cultu Dæmonum magis homines confirmarentur. Et cum vix ullum sit adeo certum Divinitatis signum quàm Prophetia (Isaias enim cap. 41. ait : *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos*) hinc illam æmulari Dæmones nullo non tempore per augures, ariolos & pythones laborârunt, ut hominibus noceant, quos nituntur à cultu & notitia vera Majestatis avertere, ne immortalitatem possint adipisci, quam ipsi suâ nequitiâ perdidērunt, ait Lactantius:
sub.

L. 2. *de* subjungens: *Quoties alicui populo vel urbi se-*
Orig. er- *cundum Dei statutum boni quia impendet, illi*
ror. c. 17. *se id facturos, vel prodigiis, vel somniis, vel ora-*
culis pollicentur; si sibi templa, si honores, si sa-
crificia tribuantur.. Quæ tamen illorum pro-
missa subdola plerumque sunt, recta & ambi-
gua: Nam siue illud periculum, quod imminet,
vitari potest, videri volunt, id placati avertis-
se; siue non potest, id agunt, ut propter contem-
ptum accidisse videatur. Et hinc non parum
crevit vaticinationum Ethnicarum, & oracu-
lorum æstimatio: quòd qui visi sunt illa con-
fulere & venerari, felicitatem subinde sint
consecuti; qui verò neglexerunt & aspernati
sunt, infelicem successum in se & negotiis suis
non rarò sint experti. Sic fertur Claudius
Appii cæci filius, cum navalem expeditio-
nem contra auguria parâset, magno Reipu-
blicæ damno cladem accepisse. Item Crassus
contra Parthos bellum gerens inauspicatum,
cum filio suo captus, & à Spurina Regis præ-
fecto occisus toto cum exercitu periisse. Ha-
buit quoque infelicem expeditionis suæ suc-
cessum P. Claudius Consul, cum pullos ma-
lum ominantes submergi jussisset. Quintus
Flaminius, quod neglectis Sacris inauspicatò
ad exercitum profectus esset, cum Hannibale
ad Trasimenum lacum Perusinum conflictu-
rus 15. Romanorum millia perdidit, 20. mil-
lia fugata, & sex millia capta.

Valerius
Max. l.
a. de pro-
dig. &
Cicero l.
a. de di-
vinit.

Ejusmodi mala, cum Gentiles adverterent
 iis evenire, qui Augurum vaticinia contemp-
 sissent,

fissent, non parùm in superstitione sua stabiliti sunt, ut illa quasi divina respicerent & observarent oracula, ne per eorum neglectum & contemptum Deorum iram & vindictam incurrerent. Præsertim cùm persuaderent hominibus, tot calamitates, quæ ex alia facile causa oriri poterant, vel ideo solùm contigisse, quod auguria sua contemnerentur. Et hæc erat impostura maligni spiritûs nequissima, quâ subinde etiam usus est contra Christianos, persuadendo pariter Ethnicis, quidquid malorum paterentur, ex Christi fide, quæ contemptum Deorum inveheret, provenire. Hanc calumniam fusè refutatam vide apud Arnobium l. 1. adv. Gentes.

Negandum interim non videtur, veras apud Gentiles prophetias fuisse Sibyllarum imprimis: tantùm enim abest, ut sint in Religionis nostræ præjudicium, ut sint potius in stabilimentum illius maximum. Imprimis enim vita eorum fertur fuisse laudabilis, nec iis sceleribus, impudicitiis scilicet, quibus idola Gentium coli solebant, contaminata. S. Hieronymus de iis ait: *Quarum insigne virginitas, & virginitatis premium divinatio.* Dein doctrina eorum ad fugam mali & amorem boni & cultum unius veri Dei dirigebat. Lactantius postquam l. 1. de falsa relig. c. 5. omnes Sibyllas enumerâset, de iis ait: *Omnes hæ Sibylle unum Deum prædicant.* Nec obscura aut dubia, sed tam manifesta de rebus post aliquot annorum millia futuris, de resurrectione v. g. de

de iudicio & imprimis de Christo in libris suis ediderunt vaticinia, ut vix ullum de Christo clarius in omnibus veteris Testamenti Prophetis possit inveniri. Non igitur verat Deus omnibus Gentilium prophetiis credi, sed iis, quæ ab idololatriæ ritu superstitioso eliciuntur, & ad cultum Deorum promovendum evulgantur.

Deuteronomii c. 18. v. 10. & 11.

Nec invenietur in te qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem &c.

DE hac lustratione agetur 1.4 Regum c. 16. *Aut qui ariolos sciscitetur.* Ariolatio latissimè sumpta omnem complectitur divinationem. Strictè sumpta sic ab Isidoro describitur: Arioli vocati propterea, quòd circa aras idolorum nefarias preces emittant, & funesta sacrificia offerant, iisque celebratibus Dæmonum responsa accipiant, ex vivæ adhuc victimæ observatione, ut notat Simon Majolus; dum produceretur, sisteretur ad aram, attretaretur, & vinum ei affunderetur. Hinc legimus Numerorum cap. 23. Baalam ariolum, ut eum Scriptura nominat, iussisse Balac Regi, septem aras ædificari, & adferri victimas, ut rite suo ariolandi officio fungi posset. Et ad quemcunque alium locum à Rege Balac duceretur, septem aræ prius cum victimis debebant præparari, quasi nulla sine aris & victimis

mis fieri posset ariolatio. Hæc interdum fiebat è conspectu ignis victimarii, utrum in unam coiret Pyramidem, quod prosperum; an verò divideretur, quod adversum portendebat. Quis ignis calor, color, splendor, ascensus, strepitus &c. an citò victimam comprehenderet, vel extingueretur. Subinde fumus sacrificii observabatur, teste Papinio l. 10. Thebaid. ubi postquam pyromantiam Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse:

Ille coronatos jam dudum amplectitur ignes,

Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Ejusmodi Capnomantiâ Judæos usos fuisse, & considerasse, an fumus, qui ex victimarum sacrificio ascendebar, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophylactus in Osee cap. 4. *Qui observet somnia atque auguria.* De his actum Levitici cap. 19.

Nec sit maleficus. Id est, qui proximo damnū causet ope Dæmonis, ad hoc promptissimi, ut homini noceat: nam, ut Synesius loquitur, calamitates mortalium convivia sunt malorum Dæmonum: nocent autem hominum ministerio variis modis: pulveribus v. g. herbis, festucis, unguentis albis, halitu, afflatu & verbis, ut Virgilius ait: *Miscueratque herbas, & non innoxia verba.* Item Seneca de Medea: *Addit venenis verba non istis minùs.* Item Philtris, de quibus Ovidius:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,

Philtra nocent animis, vîmq; furoris habent.

Mirum alicui videri posset, quod Deus permittat tam horrenda subinde fieri, & inferri maleficia, etiam innocentibus & pueris, ut constat experiëntiâ, quam Ovidius confirmat ita de maleficis cantans:

*Nocte volant, puerosque petunt nutricis
egentes,*

Et vitiant cunis corpora rapta suis.

Sed certum est hæc omnia justis de causis à divina permitti providentia; quas, qui scire velit, legat Delrio l. 3. disquisitionum Magic. part. 1. quæst. 7. ubi duodecim causas justæ permissionis enumerat.

Nec incantator. Septuaginta vertunt, nec incantans incantationem. Talis dicitur, qui furris quibusdam & mussitationibus mira quædam efficit. Sic Nemefianus Bucolicorum scriptor Eclog. 4. de quodam ait:

*Cantavit, quo Luna tremit, quo rumpitur
anguis,*

*Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur
arbor.*

Miranda prorsus ad speciem fecisse legitur Simon Magus Dosithei discipulus, quæ ita breviter Glycas part. 2. enumerat: *Effecit, ut statuæ ambularent, idemque in ignem profiliens, non tamen urebatur.* In aëra subvolabat, ex lapidibus panes faciebat, alias atque alias in formas migrabat, facies aliquando binas habebat; januas clausas sponte suâ faciebat aperiri, vasa domestica ad usus hominum ultro moveri, umbras multas semetipsum præcedere,

dere, quas mortuorum animas esse dicebat &c. Non minùs stupenda narrantur de Apollonio Thyanao, qui ideo pro divino Prophe-
ta ab omnibus Principibus & populis est habi-
tus; Diabolo hanc in animis hominum opi-
nionem inferente & confirmante: ut Christi
authoritatem diminueret. Quid dicam de
magicis operibus Manethonis, qui tantus fuit
ejusmodi imposturarum artifex, ut semper
palam irriserit Apollonium quasi non perfe-
ctâ ejus doctrinâ peritiâ instructum: oport-
tebat enim (ut aiebat) eum sicuti ego soleo,
solis verbis perficere quæ vellet, non operum
effectibus ad ea uti.

Gedrenus
in histo-
riarum
Com-
pend.

Tales execrandas incantationes nunquam
fieri sine damno rerum spiritualium, certum
est, uti & non rarò cum ingenti corporalium,
per simulacra, imagunculas, characteres,
corpora ritu solenni efficta, plantas, animalia,
herbas, metalla &c. magicis carminibus ad ma-
leficium destinata. Sic Ovidius canit:

*Carminè lasa Ceres sterilem vanescit in her-
bam,*

Deficiunt lesi carmine fontis aquæ.

Illicibus glandes, cantatâque vitibus uva

Decidit, & nullo poma movente fluunt.

Quod dolendum summopere, in nefariis his
negotiis, est, quòd sacrosancto Dei nomine,
aliisque rebus sacris abutantur tales venefici
ad præstigias Diaboli contegendas, ut ab iis
simpliciores omnem vim proficisci ac pendere
arbitrentur. Illud verò, quàm execrandum

fit, videre est apud Simonem Majolum colloquio 3. de sagis.

Nec qui Pythones consulat. Septuaginta ver-
tūt, ventiloquos, de his agetur l. 1. Reg. c. 28. v. 7.

Nec divinos. De illis dictum alibi.

Aut qui quærat à mortuis veritatem. Hæc veritatis inquisitio non videtur à Gentilibus facta sine Necromantia, quam certis locis, quæ putabantur esse inferni ostia, ut in occiduo Galliæ litore apud Tarentum, Avernum, Cimmerios, & Heracleam certis ritibus exercebant, quibus se putabant manes elicere, ut futura aut planè incognita perciperent. Modus ille evocandi accuratè à Seneca describitur in Oedipo actu 3. per versus viginti & unum, in quibus ritus & ceremoniæ ad 25. circiter enumerantur, quibus usus est Necromanticus, ut rerum occultarum cognitionem à mortuis posset percipere. Diabolicum ejusmodi commercium omnino Judæis omnibus Deus prohibuit; cum veritas ad salutem necessaria per Scripturam & missos à Deo Prophetas sufficienter nobis innotescat. Alia è contra veritatis inquisitio de arcanis & futuris rebus inutilis & prorsus nociva est, præsertim ea, quæ per mortuorum animalium fibras & defunctorum animas expectatur. Quantus error! magis credere mortuorum nutibus, quàm sapientiæ plenis vivorum discursibus? & in pecudum mortuarum visceribus quærere, unde utiliter vivi homines mortis casus possint evitare? stultum hunc errorem miratur

S. Chry.

S. Chrysologus serm. 5. dicens: *Occidebatur pecus, ut quod vivum nihil sciērat, divinaretur occisum, & loqueretur ex fibris mortuum, quod nunquam fuerat ore prolatum.* Saul expertus est, quā sit damnosa inquisitio veritatis ex mortuis. Sperabat aliquod vitæ solatium à Samuele ab inferis excitato percipere; sed quid audiit? *Cras tu & filii tui mecum eritis.* Justa retributio, ut qui neglecto vitæ fonte, mortuos interrogat, responsum mortis accipiat.

L. Reg. I.
cap. 28.

Deuteronomii C. 23. v. 17. 18.

Non erit meretrix de filiabus Israel, non offeres mercedem prostibuli, nec pretiam canis in domo Domini Dei tui.

A Pud Septuaginta additum legitur, non erit τελεσφόρος de filiabus Israel, quod S. Hieronymus explicat: *Non erit vectigal pendens*, Epist. 146. Quod appositum videtur 70. interpretibus ad textum meliùs explicandum: τελεσφόρος enim idem est, quod meretrix, quæ se Veneri & Priapo consecrans vectigal eis solvit ex impudicitia. τέλος enim idem, quod tributum. Inde telonium. Ità S. Cyrillus l. 15. de adorat. Sic refert Suetonius c. 40. & Dio l. 59. tributum aliquod à meretricibus exegisse Caligulam.

τελεν etiam significat initiare: inde forsan proverbium: *A tela ordiri.* Hinc Theodoretus τελεσφόρον explicat initiantem; nam mu-

lieres Gentilium, quæ idolis consecratæ erant ad quæstum meretricium in honorem Idolorum, dum viros admitterent, censebantur eos quodammodo Veneri vel alteri Idolo initiare. Vetuit autem hoc textu Deus, ne initiatio ejusmodi apud populum suum introduceretur vel permitteretur; Invaluerat enim mos ille execrabilis apud Gentes, ut pecuniæ ex quæstu meretricio collectæ idolis offerrentur. Apud Rhodiginum l. 8. c. 11 legitur Babyloniciis mulieribus morem fuisse ex oraculo quodam, cum hospitibus suum habendi negotium, turbâ & cultu plurimo apud Aphrodisium comitantibus, Thominge singulis coronatis; qui verò admittebatur, posito super genibus argento quantum videretur, mulierem mox longè à fano abductam conveniebat, idque argentum Veneri sacrum erat. Strabo l. 12. ait de meretricibus, quæ sacræ habebantur, Comanis urbe Ponticâ: *Magna ibi mulierum multitudo, quæ corpore quæstum faciunt, quarum complures sacræ sunt.* Et paulò post de meretricibus Corynthis: *Corynthis erat mulierum multitudo, quæ Veneri erant sacræ, quas l. 8. sacras ministras nominat, & earum supra mille asserit fuisse.*

De Phœnissis mulieribus refert Athanasius in orat. contra Idola: *Quod ante ea prostituerentur, dedicantes Numinibus quæstum suum: persuasæ meretricatu eadem propitiari.* Idem factitasse ait virgines Babylonicas, Syras, Medas, Persicas, Lydias, aliasque. Herodotus in

in specie de Babyloniis ait : l. 1. Omnibus mulieribus indigenis commune est semel in vita ad Veneris templum desidentibus cum externis viris consuetudinem habere. Et paulò post ait : Cum semel illic confederint, domum non regrediuntur, nisi prius ab hospitum aliquo pecuniam acceperint, & cum eodem rem habuerint; Hospitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet : tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. (Mylittam enim Assyrii Venerem appellant) At verò pecuniam illam, quantulacunque sit, non est fas rejicere : siquidem in sacrum convertitur usum; neque mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare, sed quisunque is est, qui pecuniam objecerit primum, hunc illa sequitur extra delectum. Herodotus. Quod si quædam fuisset præterita, fannis & opprobriis excipiebatur, ut testatur Propheta Baruch c. 6. v. 43.

Causam tam nefandi cultûs Veneris assignat Lactantius l. 1. de falsa relig. c. 17. Quid loquor obscenitatem Veneris omnium libidinum prostitute, non Deorum tantum, sed & hominum? quæ prima, (ut in Historia sacra continetur) artem meretriciam instituit, Authôrque mulieribus in Cypro fuit, ut vulgò corpore questum facerent; quod idcirco imperavit, ne sola præter alias mulieres impudica & virorum appetens videretur. Etiamne habet hæc aliquid Numinis? cujus plura enumerantur adulteria, quam partus. Authorem tam execrandi cultûs ait Clemens Alexandrinus in adhortatoria

Gentes fuisse Cynaram; verba ejus sunt: *Nec non & Cypria Veneris abstrusa illa initia pretereamus, quorum conditor indicatur Cynaras Rex fuisse; offerebant autem ii, qui initiabantur, nummum Veneri ut amice amatores.*

L. 2. de
Monar-
chia.

Quis non abominetur religiones tam sacrilegas? quis non horreat tale pretium Deo offerre? & tamen talibus donis delectabantur Dii, Deæque Gentium, & statuas suas ex iis fieri ornarique gaudebant. Severus Imperator tributum ex quæstu meretricio collectum vetuit inferri ærario suo; eò quod nimis indecorum illud fore censeret. Quantò magis censendum est Deum horruisse ejusmodi pretium offerri in Ecclesia sua, & vetuisse Judæis omnibus, ne Phœnices vicinos, & Gentes alias non adeo remotas, in sacrilega initiatione & mercedis ejusmodi turpissima oblatione imitarentur. Ex his bene infert Hebræorum Plato Philo Judæus: Si turpiter acquisitos nummos, qui per se carent crimine, ita Deus repudiaverit, uti & victimam, quæ defectum aliquem habeat; quanto magis à suo arceri vult sacrario Sacerdotes vitio libidinis infectos & corruptos? oportet sanè sacrificaturum dispicere, ut mens ejus integra sit magis etiam, quàm victima.

Nec pretium Canis. Augustinus & alii censent hîc loqui Deum de primogenito canis, qui nisi facta hîc fuisset exceptio, redimendus fuisset, & pretium Deo offerri debuisset. Sed videtur meliùs hic locus explicari de pretio impuden-

puidentioris cujusdam libidinis, ad quam homines in propatulo expectarentur vel invitarentur; qualis ad fanum Veneris, ut ex Herodoto dictum est, fiebat: solet enim manifesta ejusmodi libido canina vocari; hinc Philosophi qui talem exercebant, dicti sunt Cynici, quorum sectam impudentiæ principem jure dixit Origenes Cynomyiâ notari. Quid enim potest aut esse impudentius, aut dici, quàm publicè in foro hominem, cum muliere congregari, quemadmodum Diogenem fecisse legimus? Dum igitur vetatur à Deo, ne offeratur merces meretricis, videtur id intelligendum de occultis meretricibus; ne verò offeratur pretium canis, de scortis publicis, quales erant meretrices in sacris Gentilium prostantes.

Quid de eorum sacris boni sentiendum est, ait S. Augustinus, quæ tenebris operiuntur, cum tam sint detestabilia, quæ proferuntur in lucem? Vel hinc patet, quàm vera Christi Ecclesia sit munda, non habens maculam neque rugam, aut aliud hujusmodi, quàm sit sancta & immaculata. Nam ut S. Bernardus ait: Ex contrariis contraria aut placent amplius, aut displicent. Funge nigra candidis, & mutuâ collatione in proprio quæque colore distinctius enitescunt. Hinc sicut Apostolus loquitur ad Rom. 3. Veritas Dei in meo mendacio abundat in gloriam ipsius; Ità splendor illibatæ castitatis Ecclesiæ in immunditiis Gentium & hæreticorum abundat in gloriam

ipsius.

F s

Deu-

Deuteron. cap. 17.

*Cum reperti fuerint, qui serviant Diis alienis,
 & adorent eos, Solem & Lunam, & om-
 nem militiam celi, educes virum ac
 mulierem & lapidibus
 obruentur. v. 3.*

EX Astrologiæ sinu profluxisse superstitio-
 num omnium vanitates, locupletissimus
 author Varro testatur. Hinc vix ullæ fuerunt
 Gentes, quæ non stellas, quas exercitum aut
 militiam cæli Scriptura subinde nominat, pro
 Diis ac Deabus habuerint & coluerint. Ma-
 ximè tamen præ stellis reliquis Sol & Luna di-
 vinis honoribus fuerunt affecta à cunctis ferè
 Ethnicis; Ægyptiis præsertim, Chaldæis,
 Phœnicibus, Græcisque, ut testantur Plato,
 Diodorus Siculus, Plutarchus, aliique. De Ly-
 biæ populis ait Herodotus in Melpomene,
 quod de Diis reliquis minimè solliciti Soli tan-
 tum & Lunæ sacrificarent.

Sol ideo sic dictus, quia solus siderum
 maximus, ut vult Cicero, hinc & Græcè Apol-
 lo, id est non multus, à Persis & Massagetis
 pro Deorum maximo fuit habitus, quem in
 antro quodam, teste Lactantio, venerabantur:
 quia cum exortus est, obscuratis ceteris sideri-
 bus, solus apparet, & astrorum principatum
 obtinet, fons & author lucis, dominus diei,

cor cæli, dux, princeps & moderator reliquorum luminum atque temporum. Hinc pulchrè sic illum Ovidius quasi in solio sedentem cum satellitio suo describit 2. Metamorphos.

- - - - *Purpureâ velatus veste sedebat
In solio Phœbus claris lucente smaragdis ;
A dextra levâque dies , & mensis & annus,
Seculâque & posita spatiis equalibus hora.
Verque novum stabat cinctum florente coronâ,
Stabat nuda æstas & spicea sertagerebat ,
Stabat & autumnus calcatis sordidus uvis,
Et glacialis hyems canos hirsuta capillos.*

Fuit autem idem Sol cultus sub diversis nominibus v. g. Phaetontis, Serapidis, Mythræ, Phœbi, Apollinis, Panis, Titanis, aliisque plurimis ut fusè demonstrat Macrobius. Hinc Statius l. 1. Thebaid. ità Solem alloquitur :

- - - - *Seu te roseum Titana vocari
Gentis Achæmeniaritu, seu præstet Osirin
Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua My-
thram.*

Ægyptii Horum vocârunt Solem; quod derivatum videtur ab Hebræa voce Or, quæ lumen significat, quòd Sol fons sit omnis luminis. Inde etiam juxta Macrobiū horæ dictæ sunt, in quas totus dies est distributus. Osiris Ægyptiorum idem fuit, qui Horus, & à Græco *ὀρέων* videtur nasci, quòd æstuarè significat; figurâ accipitris exprimi solebat: hæc enim avis cum citissime volet & de nocte etiam clarè videat, apta erat imago Solis. Ob eandem

dem rationem Heliopolitani Solem sub specie felis colebant, Lycopolitani sub forma lupi, eo, quod hoc animal instar Solis omnia raperet, consumeret, & acutissimâ acie præditum de nocte etiam videret. Hinc lupus græcè *λύκος ἀπὸ τῆς λύκῆς* id est à luce videtur dictus. Etiam Beli nomine cultus fuit Sol, non sine ratione, ut notat Servius, El enim Assyriorum lingua Solem significat, & hinc adjectâ aspirationis notâ Sol græcè *ἥλιος* dicitur. Alii tamen Phœnicum linguâ non Assyriorum Hel Solem dici putant; inde forsan Germanicum illud *hell*, id est, clarum & serenum.

L. contra
Symma-
chum.

Quàm longè verò & turpiter errârint Gentiles Solem pro Deo agnoscendo & colendo, pulchrè ostendit Aurelius Prudentius, simul rationes in ligatum stylum colligens, quibus convincere conatur Solem Deum esse non posse, quod v. g. variis mutationibus esset obnoxius, certo spatio, & certis legibus adstrictus, minor cælo: *Area major enim, quàm qui percurrit in illa &c.* Idem probat Lactantius l. 2. de orig. err. cap. 5. & quanquam dicat Cicero l. 2. de natura Deorum, quod, qui Solem, Lunam, cæterasque stellas observat: *Non indoctè solùm, verùm etiam impie faciat, si Deos esse neget.* Nos verò, subjungit Lactantius, *& quidem constanter negamus, ac vos ô Philosophi non solùm indoctos & impios, verùm etiam cacos, ineptos deliròsque probamus.* Quanto prudentius Naso, quàm illi, dum sentit illa cæli lumina à Deo in servitium hominis creata &

& instituta, ut horrorem tenebrarum depellerent.

*Tot numero, talique Deus simulacra figurâ
Imposuit calo, perque atras sparsa tenebras
Clara pruinosæ iussit dare lumina nocti.*

Secundum dignitatis gradum inter stellas Luna obtinet quasi una, à lucendo sic dicta; cùm noctu inter ignes sola minores clariùs luceat. In sacris literis noctis Domina appellatur, ut *L. Genes. cap. 1. 16.* præisset nocti. Illi & Soli primus ædes Romæ consecravit T. Tatius Sabinorum R. Sub Nocticulæ nomine culta fuit Luna in colle Palatino: Græci quoque solenni religione fana Soli & Lunæ erexerunt. Qualis victima Soli & Lunæ ab Ethnicis sit oblata, Lactantius meminit l. 1. de fals. relig. cap. 21. *Luna taurus mactabatur; quia similiter habet cornua; &:*

*Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.*

Ovid.

Suam præterea Ægyptii Lunæ leguntur immolasse; quoties verò Ecclipsin patiebatur, toties stulti credebant Ethnici, veneficiis eam deduci, quare tunc pulsare tympana, & æra, ut Ovid. ait, auxiliaria insonare, ne magas incantatrices perciperet. Hinc Tibullus l. 1. eleg. 8.

*Cantus & è curru Lunam deducere tentat
Et faceret, si non æra repulsa forent.*

L. 4.

Pater de Valle in itinerario suo refert adhuc suo tempore Persas morem illum observasse. Luna Hebræis masculini est generis, Sol feminini, ut apud Germanos der Mond / die Sonn. Etiam Idolum Lunæ formabatur specie

specie viri tunicati & caputio induti erectis cornibus. Sacrificium illi fiebat, ut scripsit Philochorus, à maribus veste muliebri, à mulieribus, virili indutis. Varia nomina juxta facultatum & Gentium varietatem consecuta est. Isis fuit Ægyptiorum juxta Tacitum, Græcorum Romanorumque Ceres & Proserpina juxta Diodorum Siculum. Gallorum Dis juxta Cæsarem. Hanc unam Deam sub diversis nominibus aut plures tam re quam nomine, cum inferna haberentur Numina, & maximè nocturnis delectarentur cæremoniis, non Germani solum, sed etiam omnis populus Borealis, noctem præ die, Hyemem præ æstate, Lunam præ Sole, & in Luna velut in Pantheo, & totius cælestis virtutis receptaculo & administratrice omnes Deos cæteros venerati sunt.

L. contra
Symma-
chum.

Aurelius Prudentius sic Lunam describit variis nominibus insignitam:

- - - *Cum Luna est, sublustri splendet amictu.
Cum succincta jacet calamos, Latonia Virgo
est.*

*Cum subnixa sedet solio, Plutonia conjux,
Imperitat furiis, & dictat jura Megera.*
Sed quid sub his tribus nominibus verè cultum sit, bene notavit idem Poëta ita subciens:

*Si verum queris, Trivia sub nomine Daemon
Tartareus colitur.*

Quoad cæteras stellas notum est imprimis ex sacris Literis Deum exprobrasse Judæis aliquoties, quod mensam paraverint, id est sacrifici-

crificârint numeris stellarum more Ethnicorum : sic enim Isaia cap. 65. interpretantur aliqui vocem *Gad*, quamvis alii Martem, aliqui Jovem, Mercurium alii intelligant. Sic apud Prophetam Amos c. 5. iisdem exprobratur, quod sidera Deorum ad instar coluerint, ubi Saturnum aliqui interpretantur ab iis cultum fuisse. S. Hieronymus testatur ætate adhuc sua à Saracenis stellam Luciferum fuisse cultum. Cicero in l. de natur. Deorum refert, quod Zeno Crotoniates, Alemæus, Parmenides &c. ex Platonis disciplina mundum mentem divinam esse putaverint, sideribus etiam & stellis errantibus divinitatem tribuerint. Quod si notionem illam consideres quam τὸ Deus significat, astris convenire comperies. Sive enim derives ἀπὸ τῆς θεῆς αἰσῆς, à vi scilicet inspiciendi atque spectandi, à nulla re ita se inspicere & spectari credebant Gentiles quàm à stellis, Sole præsertim, de se ita apud Ovid. loquente :

L. 4.
Metam.

*Ille ego sum, qui longum metior annum
Omnia qui video, per quem videt omnia
mundus.*

Sive dicas quod originem suam Deus trahat ἀπὸ τῆς θεῆς αἰσῆς quod per omnia currat, ordinet & disponat, solis id stellis, & Soli præ aliis attribui debere censebant : Certè Plato in Cratylo affirmat, veteres astra sola pro Diis habuisse quæ semper currunt. B. Greg. Nazianz. Orat 4. de Theol. ad sempiternam refert agitationem τῆς θεῆς αἰσῆς ex quo θεός. Et adjungit tertiam

Eusebius
Cæsar.

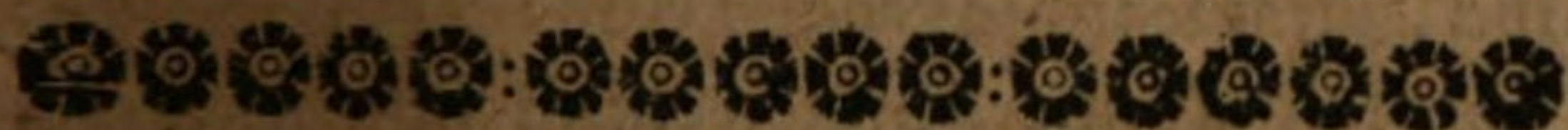

tiam notionem ἀπὸ τῆς αἰ. Deiv ab urendo scilicet & inflammando, id verò quàm Soli sit proprium, nemo ignorat.

Causa, quæ Gentiles induxit, ut in Deorum numerum stellas referrent, videtur prima fuisse earum pulchritudo & stabilis ordo; Hinc Cicero l. 2. de nat. Deorum ait: *Hanc in stellis constantiam, hanc tantam, tam variis cursibus in omni eternitate convenientiam temporum, non possumus intelligere sine mente, ratione, consilio; quæ cùm syderibus inesse videamus, non possumus ea ipsa non in Deorum numero reponere.* Altera causa videtur fuisse stellarum utilitas ob influxum earum in inferiora, vegetando eadem, vivificando, nutriendo & conservando. L. 1. de nat. Deor. refert Cicero, quod Perseus Zenonis auditor eos dixerit habitos esse Deos, à quibus magna utilitas ad vitæ cultum esset inventa, ipsæque res utiles & salutare Deorum esse vocabulo nuncupatas. Cùm igitur tanta ex stellis in hunc mundum dimanent beneficia, & quoniam (loco citato pergit Cicero) non audes negare esse Deos, quid est quod te impediat aut Solem, aut Lunam, aut Mundum, aut mentem aliquam sempiternam in Deorum natura ponere? Ipsi qui irridentur Ægyptii, nullam belluam, nisi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, consecrârunt. Mirum proinde non est, Solem, Lunam & cæteros Planetas divino cultu Gentiles fuisse prosecutos; cùm ipsum hominem opus Planetarum esse censerent, eumque dum concipitur

capitur & generatur, à Sole spiritum suum accipere, à Luna corpus, à Marte sanguinem, à Mercurio ingenium, à Jove desiderium, à Venere cupiditatem, à Saturno humorem; verbo, omnem ipsius felicitatem à sideribus dependere. Feliciores longè Christiani, ab ipso met Christo instructi quis bonorum omnium Author sit, & quomodo colendus: *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies. Qui fecit luminaria magna. Solem in potestatem diei, Lunam & stellas in potestatem noctis.* Psalmo 135.

Josue cap. 8. v. 33.

Percusseruntque cum Baal fœdus, ut esset eis in Deum.

PER Baal antonomastice intelligitur Deus Gentilium: nunquam enim in Scriptura de Deo vero dicitur. A Belo, qui primus Gentium Deus fuit, suam videtur originem trahere, idemque significat quod Dominus. Tam Diis quàm Deabus nomen Baal convenire ait Theodoret. in cap. 32. Jerem. & 70. Interpretes, qui articulum Generis fœminini subinde illi præponunt; quod ideo aliqui factum putant, quod *ἐκὼν* live imago subintelligatur. Apud Diodorum Siculum l. 12. legitur de Dea quadam, quæ Balthis vel Belthis vocatur. **C**ùm igitur nomen Baal commune sit, adjun-

G gitur

gitur subinde illi nomen, unde aliqua differentia desumatur, v. g. Beelphegor à loco, qui Phegor dicebatur. Baal Tyrriorum, qui teste Herodoto l. 1. & Macrobo. l. 1. Saturn. cap. 20. fuit Hercules. Baalgad secundum S. Hieron. idem, quod Deus fortunæ. Beelsamin Dominus cæli. Baalberith, de quo in præsentis capite fit mentio, & idem ipse est cum Baal in præsentis textu; Berith enim Hebraicè fœdus significat, ideòque sic vocatus, quod cum Baal fœdus Gentes iniêrunt spe fretæ, se adversus Abimelech protegendos, ideòque ad fanum illud, dum se subjugandos timerent, confugerant, simulque Abimelechum fani reverentiâ absterritum iri credebant. Sed aliter disposuit verus cæli terræque Dominus, voluitque, ut ibi perirent Idololatræ, ubi se sperabant solatium aliquod & auxilium esse habituros. Et quis opis aliquid sibi promittat à mutis fictisque simulacris? *Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.* Longè felicius legitur Num. c. 21. Israel fœdus quodammodo cum Deo percussisse, & voto se obligasse dicens: *Si tradideris populum istum (Chananeum cum Rege Arad) in manu mea, delebo urbes ejus; exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananeum, quem ille interfecit, subversis urbibus ejus, & vocavit nomen loci illius Horma, id est Anathema.*

Pf. 134.

Lib. Judicum cap. 17. v. 15.

Qui Aediculam quoque in ea Deo separavit.

HAbuisse Gentiles separatas idolorum aedículas notat Cyrillus in Isai. cap. 22. Erant hæ ædes minuscule, incustoditæ, quas, qui tentaverint, amplius quàm fures, minùs quàm sacrilegi mererentur.

Septuaginta Interpretes vocant illas δαίματα μάταια, Judæi domos turpitudinis, Ethnici Lararia. Æmilius Probus in vita Timoleonis Corynthii sic ait: *Nihil rerum humanarum sine Deorum Numine agi putabat; itaque suæ domi Sacellum αὐτοματίας constituerat, idque sanctissimè colebat.* Plutarchus in Timol. *Domi autem suæ Sacellum fortuiti casûs condidit, ei que sacrificavit.* Porro in Babylonis templo aliud etiam est Sacellum inferius, quod magnam habet Jovis Statuam eamque auream, ait Herodotus l. 1. cap. 183. Qui & alterius sacelli in turri quadam Babylonis meminit l. 1. c. 181. Cicero quoque l. 1. de divinat. Lampridius narrat de Alexandro Severo: si nullum de nocte habuisset cum uxore negotium, matutinis horis in Larario suo (in quo & Divos Principes, & optimos electos, & animas sanctiores, hasque inter Christum, Abraham & Orpheum habebat) rem divinam faciebat.

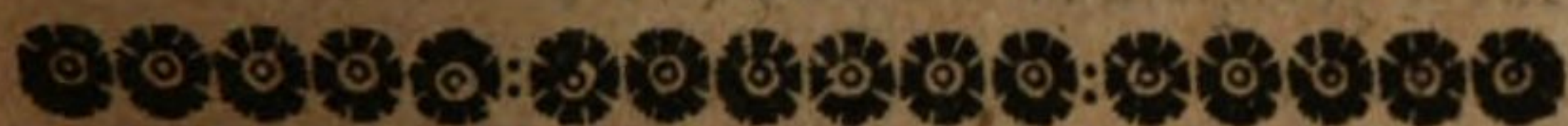

Non malè Lararium ejusmodi in veteribus glossis vocatur sacrarium *ἱερὸν*, in eoque rem divinam Dīs domesticis propè quotidie faciebant, quod penetrale beneficium dicebatur. Festus in verbo penetrale. Probabile est ante tempora Numæ Pompilii ædículas tantum in Deorum honorem fuisse extructas: Negat enim tunc temporis Romæ fuisse Deorum templa, Tertullianus in Apolog. c. 25. Affirmat Plinius l. 34. c. 7. & Livius l. 1. Conciliat Lælius Bisciola l. 17. v. 19. *Sacella fuisse ac delubra, quæ propriè non dicebantur templa: nondum enim erant Populi Romani adhuc infantis vires tantæ ac opes, ut superbas ac ingentes templorum fabricas possent excitare. Id quod primis etiam contigit Christianis, quibus templa extruere tum paupertas Ecclesiæ, tum Gentilium persecutio non permittebat.*

Porro Principibus duo erant Lararia, majus & minus. Alexander Imperator, de quo paulò ante, Virgilii & Ciceronis imagines in secundo posuit, Alexandrum Magnum in majore tenebat. Præfectus Lararii Magister Larium vocabatur. Non Principes solùm, sed & privati omnes domesticos & familiares lares habuerunt, ubi Deos suos privatim colerent. De his Celsus Juris-Consultus: *Finge pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisque avitis carendum sit.* Lares enim aviti à majoribus tradebantur. M. Tullius act. 9. in Verrem: *Erat apud Hejum Sacrarium magna*

cum dignitate in edibus à majoribus traditum, per antiquum, in quo signa pulcherrima. Tenuioribus loco sacrarii erant foci, in quibus Lares suos colerent. His thure aut vino supplicabant & coronas dabant, dum annus aut mensis inciperet. Ab his sacrariis ædium privatarum sanctitas manabat; quod illic aræ foci, Dii penates & sacre religionis ceremoniæ continerentur. Hæc Jacobus Guthenius de veteri jure Pontificio l. 3. c. 10.

Lib. Reg. 1. Cap. 5.

Tulerunt Philisthiim Arcam Dei, & intulerunt eam in templum, & statuerunt juxta Dagon.

Dagon videtur fuisse præcipuus Philistæorum Deus. Volunt aliqui, ut Marinus in Arca Noë, & Montanus in Elencho suo, Dagon derivari à radice Dagan id est frumentum; consequenter fuisse illum aratri & frumenti inventorem, sive Jovem Frumentarium vocatum esse. S. Hieronymus & cum eo alii, ut Beda, Rabbanus, Hugo &c. censent Dagon provenire à radice Dagah, id est piscis, & conveniunt in eo plures interpretes, Dagonem superius formam hominis (cùm versu 4. dicatur habuisse faciem, caput & palmas) inferius formam piscis exhibuisse. De simili monstro canit Horatius; *turpiter atrum desinit in piscem*

cem mulier formosa superne. Hinc non improbabili-
ter docent aliqui Dagonem non dif-
ferre à Dercete, quam Ascalonitæ venerati
sunt teste Rhodogino l. 23. c. 5. & ut valdè
credibile, sub eadem forma. Fuit autem Der-
cete, ut Syri fabulantur, fœmina Ascalonitis,
quæ ex stupro clanculario emixa Semiramidi-
dem, postea sic erubuit, ut præ nimio pudore
in lacum Ascalonitem se dederit præcipi-
tem & in piscem mutata sit. Diodorus Sicu-
lus l. 3. cap. 21. Manilius l. 4. de hac re ita
canit:

- - - - *In piscem sese Cytheræa novavit,
Cum Babyloniacas submersa profugit in
undas.*

Et Ovidius l. 4. Metamorph. de Venere (quæ
probabilius fuit ipse Dagon)

- - - - *Dubia est, de te, Babylonia, narret
Derceti, quam versa squamis velantibus
artus;*

Stagna Palestini credunt coluisse figura.

Hinc Palæstini teste Cicerone de nat. Deor.
l. 3. divinitatem tribuebant piscibus, uti &
Nabuchodonosor Rex Babylonis, de quo di-
citur Habacuc cap. 1. v. 16. *Immolabit sagena
sua, & sacrificabit reti suo, id est, piscibus:*
continens enim pro contento ponitur. Præte-
rea ab esu piscium abstinebant Syri, ut Ovi-
dius testatur 2. Fastorum:

*Inde nefas ducunt genus hoc imponere
mensis,*

Ne violent timidi piscibus ora Syri.

Ex his non malè quis conjecerit, Dagonem cum suam traxerit originem à Dercetis impuritate, simulacrum fuisse turpitudinis, quod figuram piscis retulerit. Fuerunt enim Dii Aquei & Marini apud Veteres symbolum lasciviæ & libidinis, ut Pierius l. 13. testatur. Sic vulgari fertur carmine: *Est Venus orta mari: Quamquam Hyginus dicat num. 197. in Euphratem fluvium de cælo ovum cecidisse mirâ magnitudine, quod pisces ad ripam evolve- rint, super quod columbæ confederint, & ubi calefactum fuit, Venerem excluderint, quæ postea Dea Syria appellata est. Ab Jove autem optione datâ pisces in astrorum numero relatos esse, & ob id Syros in Deorum numero pisces & columbas habere, nec edere. Ex quibus denuo potest colligi, Dagonem fuisse Deam illam Syriam. Sic Serarius in c. 19. Jud. c. 23. ait Samsonem in Dagonis seu Veneris templo corruisse; & Herodotus l. 1. circa medium ait: *Templum Veneris apud Ascalonitas in summa fuisse veneratione.**

Nec obstat, quod Dagon masculini generis esse dicatur: in Hebraico enim nulla est terminatio, quæ divinam naturam in fœminino genere significet. Et Latini subinde fœminini sexûs personam Deum vocant. Sic l. 2. Æneid. Virgilius Venerem Deum vocat. Et Macrobius l. 3. Saturn. c. 8. observat Venerem etiam Deum vocari. Quid? quod nonnulli Deorum *γόναδες*, viri simul ac mulieres apud Ethnicos sint crediti. Arnobius l. 3. adv. Gentes in-

sinuat Gentiles ipsos nescivisse subinde, Deum an Deam venerarentur; sic enim ait: *Nam consuevis in precibus, siue tu Deus es, siue tu Dea, dicere.* Ex dictis advertes, si sensum spectes historicum, Semiramidem probabilius occasionem dedisse fabulæ; si veritatem rerum naturalium, Lunam fuisse, ut observat Kircherus noster in Oedipo Ægyptiaco, eamque ob dominium in humida, Dagonis aut Derce-tus nomine fuisse insignitam.

Observandum porrò est, *primò* nihil fuisse absurdius & monstrosius, quàm quod Gentes sub forma tam vili & abjecta Piscis v. g. aut alterius bestię Deos suos coluerint; *si vivi*, ait Seneca, *illà fuissent formâ præditi, quam eorum simulacra præferebant, non ut Numina colerentur, sed ut monstra ab omnibus fugerentur.* *Secundò* Quàm iniquè Philistæi egerint, Arcam Dei captam juxta Idolum tam abominabile ponendo. *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut consensus templo Dei cum Idolis?* 2. Corinth. c. 6. Magis verò aggravârunt peccatum suum, quòd captam Dei arcam tanquam exuvias & opimum quoddam spoliū suo Idolo donarii loco consecrârunt, ut S. Chrysostom. ait tom. 4. l. uno contra Gentiles. Quod ipsū Josephus confirmat l. 6. antiquit. c. 1. *Arcam juxta Deum suum Dagon tanquam Trophæum aliquod posuerunt.* Mirum proinde non est idolum istud ante arcam Domini humi prostratum primâ vice, & secundâ capite & palmis truncatum super limen inventum esse; ut appa-

appareret omnibus Dei illius vilitas & infirmitas. *Tertiò* Quanta sit hominum indignè communicantium, & imprimis Sacerdotum in statu mortalis peccati sacrificantium malitia; si enim sacrilegum Adriani imperium fuit erigentis Adonidem in Antro Bethlemitico, ut (quemadmodum S. Hieronymus loquitur ad Paulinum) in specu, ubi Christus parvulus vagiit, Veneris Amasius plangeretur; horrendum pariter est facinus, coinquinatum carne & immundum spiritu ad Eucharistiam vel Sacrificium accedere: nam ut Petrus Blesensis serm. 38. ait: *Quicumque ad Altare Dei accedit inquinatus luxuriâ, juxta Filium Virginis, Idolum ponit Veneris.* *Quartò* In sensu Allegorico juxta S. Gregorium Arcam Dei Templo Dagon inferri, idem esse ac mysteria fidei cordibus infidelium intimari; per ruinam verò Dagonis secundum Bedam & Angelomum Idololatriæ & infidelitatis interitum per Arcæ Dominicæ seu Christi adventum ad Gentes præfigurari.

Lib. Reg. i. Cap. 5. v. 5.

*Propter hanc causam non calcant Sacerdotes
Dagon, & omnes qui ingrediuntur
Templum ejus, super limen
Dagon in Azoto.*

POterant insani illi sacrificuli ex casu Dei sui fati intelligere, monstrum illud potius esse calcandum pedibus, quàm religiosè colendum. Sed quàm non excæcat mentes hominum inveterata superstitio? Medium, quo Dei sui ignominiam obscurare quærebant & obtinere, vel etiam quodam honoris obsequio compensare, magis ad ejusdem dedecus & iugem infamiam serviebat. Quid enim responderent Sacerdotes posteris, quod limen transilirent, nisi rationem se habuisse religiosam & piam Dei sui, cujus membra ignominiosè dissipata aditum illum templi contravissent: hinc cerimonia illa non in Dagonis cultum sed potius in veri Dei gloriam cedebat. Idem de ceteris Deorum cultibus dici potest, quæ magis in Deorum ignominiam vergebant quàm honorem & gloriam. Et hoc est quod Arnobius Ethnicis objicit l. 5. ità dicens: *Quid tantum queso de vobis Jupiter iste (quicumque est) meruit? quod genus est? nullum probri, infame adulterium nullum, quod in ejus caput velut in aliquam congeratis vilem luteamque personam?*

nam : ubique est Jupiter fabula , neque ullum turpitudinis genus est , in quo ejus non nomen consociatis libidinibus consecratis , ita non advertitis , non videtis , quantâ istud dicatur & cum ignominia fieri , contumeliâque Divorum ? Et l. 4. Soli sunt apud vos Superi inhonorati , contemptibiles , viles , in quos jus est à vobis datum quæ quisque voluerit , dicere , turpitudinem jacere , quas libido confinxerit , atque excogitaverit formas ; cum sit rectius multò , Deos esse non credere , quàm esse illos tales , talique existimatione sentire . Ita satius fecissent Philistæi , si Dagonem non agnovissent Deum suum , quàm sic comminutum ac humiliatum divino adhuc honore & cultu tam ridiculo profecuti fecissent .

Ut autem post casum Dagonis Azotii non calcarunt amplius Deorum suorum limina , sed transilierunt , & ut Dio : l. 41. testatur , osculati sunt ; ita videtur mos ille ad alias Gentes manasse , quamvis ex alia intentione ac persuasionem , ut fieri assolet in ritibus inveteratis . Lyranus in l. 3. Exod. affirmat Gentiles prima Deorum limina non nisi nudis pedibus attigisse ; rationem ex Justino juvat percipere ; nam & calceis exutos introire sacrorum causâ jubent sacrifici , dum iidem genu amulantur quiddam , quod Mosi propheta accidisse sciunt ; legerint enim forsitan ex libro Exodi vel audierint Deum Moyse dixisse : solve calceamentum de pedibus tuis : locus enim , in quo stas , terra sancta est c. 3. v. 5. sic putabant Gentiles Templorum

*Apolo-
gia 2.
pro Chri-
stianis.*

plorum Vestibulis Numen aliquod inesse vel adesse. Imò Dii quidam inde nomen suum fortiti sunt, ut essent custodes ædium. Liminibus præfectus erat Deus Limentinus, portis Portulus sive Forculus, Cardinibus Cardea vel Cardinea sive Carna Dea, quæ, ut Ovidius ait l. 6. Fastorum, prius Iran nuncupata clausa aperiret, aperta clauderet. Mirum proinde non est Virgilium Æneid 2. appellâsse *religiosa Deorum limina*, & Juvenalem saty. 6. *Tarpejum limina adora*. Et Tibull l. 1. Eleg. 2.

*Non ego si mervi dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.*

Quem in morem Prudentius in Romano ita canit. *Sed credo magni limen amplectar fovis, qui sic citetur legibus vestris.* Ovidius præterea l. 1. Metamor.

*Ut templi tetigit limen, procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.*

Arnobius l. 1. adv. Gentes: *cùm Deorum ante ora prostrati limina ipsa converrerent osculis.* Eadem videtur fuisse causa, quod nova apud Gentiles nupta non auderet limen mariti tangere, ne, ut Servius notat, à sacrilegio inchoaret; si depositura virginitatem calcaret rem Vestæ id est Numini sanctissimo consecratam.

S. Gregorius Magnus in sensu tropologico ait eos Dei ministros, qui post prava sua abeunt desideria, similes esse sacerdotibus Dagon, nec cum iis super limen calcare. Cujus ulte-

ulteriore explicationem apud eundem vide
in Expositione l. 1. Reg. c. 5. v. 5.

Ceterum meliori jure Christiani non solum
templorum suorum adyta, sed etiam limina
venerantur. Quàm nota sunt & fuerunt à
primis Ecclesiæ sæculis limina Beatorum A-
postolorum Petri & Pauli ? qua cum venera-
tione non communis tantùm populi, sed etiam
Regum ac Principum fuere visitata ? S. Chry-
sostom. homil. 26. in poster. Epist. ad Corinth.
refert : quali in æstimatione & reverentia fue-
rint vestibula & limina Apostolorum etiam
apud Reges eadem invisentes : sic enim ait :
*Quod in regiis janitores sunt Regibus, id in se-
pulchro Reges sunt Piscatoribus, & illi quidem
velut ipsius loci domini, intus habitant, hi verò
tanquam accolæ & vicini præclarè secum agi pu-
tant, si janua ipsis assignetur vestibularis.* Idem
homil. 30. in 2. ad Corinth : *Templi vestibula
& adytum osculamur.* Prudentius in peristeph.
hymno 2. *ipsa & Senatûs lumina, quondam
Luperci & flamines, Apostolorum ac Martyrum
exosculantur limina.* Plura eorum exempla,
qui piis votis, muneribus, osculisque eadem
venerati sint, vide apud Baronium ad
annum Christi 631. & 689.

Lib. Reg. 1. c. 28. v. 7.

Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam.

Mirum videri potest, à Saule, qui v. 3. ejusdem Capit. legitur abstulisse magos & ariolos de terra, hoc versu 7. quæri mulierem Pythonissam. Justinus Martyr Quæst. 52. ad Orthodoxos ait, quod Pythonissas sustulerit, ut eâ ratione Deum sibi reconciliaret, quo sententiam abrogaret, quæ Saulem regno abdicaverat, non ariolorum & magorum odio, sed imperii retinendi desiderio. Hinc pronum est judicare, ipsum cum à Deo nullum de futuro belli eventu responsum posset accipere, ambitionis & desperationis spiritu commotum, Pythonissam adiisse quæsitum quid se futurum esset. Derivatur Pythonissa ἀπὸ τοῦ πύθωνος à sciscitando; Erant verò duo Pythonum genera, quorum corpora Pythus vel Dæmon obsidebat & implebat, & per eos sic affectos sua edebat oracula.

Alii Engastri mythi græcè appellantur, & in canonicis decretis causâ 26. q. 3. ventriloqui; quales erant vates Colophonii & Triphonii & Seraetini, de quibus Pausanias in Achaia, & Strabo Geograph. l. 5. Philochorus in l. 3. de vaticiniis, etiam mulieres vocat ἐγγαστριμόρφοις eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, ut explicat Origenes aliique.

Non-

Nonnulli *ὑπομαντῆς* dicuntur, eò quod aliquando sub pectore infra cutem se Dæmon ostendat & per pectus loqui videatur. Quomodo verò ejusmodi Ventriloquium fiat, Apollo apud Eusebium de demonstrat. L. 3. describit: esse fluxum quendam ex Phœbi radiis descendentem, aëris puri substridulo flatu occultatum, delinitum cantibus, & infandis verbis cecidisse super caput inculpati receptoris, (magi scilicet, qui juxta ritum se purgarent) terminum velamentorum seu Vittarum, quibus caput cinctum; mollem verò implessè tunicam assultim per ventrem citato motu recurrentem, & tandem in humanam vocem erupisse. Rhodiginus L. 10. c. 8. ait se vidisse & audisse similem pene mulierculam, Jacobam nomine, totâ ferè notam Italiâ, ex cujus ventre immundus spiritus vocem prætenuem, etiam ubi vellet dearticulatam & prorsus intelligibilem emitteret. Concinna-
tulus Dæmoni nomen erat: hac ille appellatione gestiens inclamanti subinde respondebat. Si de præteritis aut præsentibus interrogaretur, quæ reconditissima forent, responsa dabat sæpe mirifica, si de futuris, semper mendacissimus, sed & inscitiam suam nunquam murmure incerto & bombo veriùs ignorabili retegebat.

Aliud genus Pythonum Necromantiam exercet, quando Dæmones aut Manes seu defunctorum animæ magico carmine & certis ritibus ex inferis evocantur. Sic legitur apud Senecam

necam in Oedipo à Tiresia Lacum evocatum esse. Fiebat verò evocatio illa vel per sacrificium & incantationem solam, vel modo Thesfalico adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrisque mortuorum, & aliis rebus planè feralibus: fiebat quoque deprecatio, & per eandem advocabantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcae & Charon cum obsecratione, commemoratis suis meritis, ac cultu assiduo infantium occisorum.

Qualis Pythonissa fuerit à Saule requisita, ventriloqua, an necromantica, quales ritus adhibuerit & quæ verba expresserit, Scriptura non meminit. Justinus l. c. ventriloquam fuisse censet. An autem revera Samuelis animam evocârît, an non, Interpretes disputant. Verisimilius est verè eam apparuisse. Observandum interim, esse periculosa plenum onus alea: Necromantiæ negotium; imprimis ipsis magis, quos Dæmon subinde aufert & hominum aspectui subducit; dein ipsis, qui curiosè illos consulunt: à mente enim nonnunquam alienantur, & malè pereunt. Notus satis est infelix exitus Heliogabali, huic superstitioni valde addicti. In Lege veteri pœna mortis statuta erat Pythoni, & Pythonem consulenti.

Lib. Reg. 3. c. 22. v. 44.

*Quorum genua non sunt incurvata ante Baal,
Et omne os, quod non adoravit eum,
osculans manus.*

DUo hinc adorationis genera recensentur, genuflexionis & osculationis, quæ Gentiles in cultu Deorum suorum solebant usurpare. Et primò quidem geniculationis usus in supplicationibus antiquissimus & creberrimus apud Gentes fuit: ex ipso sanè instinctu naturæ usus ille videtur promanasse, ut qui alteri supplicat, se eidem genuflexione submittat: illa enim professio est manifesta imbecillitatis atque indigentiae, quemadmodum non flectere dignitatis atque potentiae: hinc Elephanta Aegyptiis symbolum est Regiae potentiae, quod genua non flectat, id est, alterius ope non indigeat, nec necesse habeat alteri supplicare, quod est egentis ac imbecilli. Id causæ est, quare Ergasilus parasitus in Plauti captivis, cum sibi fortunatus videretur, dicat, sibi certum esse nulli hominum supplicare. Inde solvitur Aenigmatica Homeri dictio Iliad. I. asserentis, preces esse Jovis filias sed claudas, eò, quod ii, qui preces faciunt, in genua se soleant dejicere, ut Phornutus explicat, ut misericordiam Dei implorent & obtineant. Eundem in finem mos erat, illorum genua, quibus supplicabant, tangere, & per hoc robur ac po-

H

ten-

rentiam eorum agnoscere, quâ ferre opera possent, si velint, & labantes confirmare. Causa autem tactus illius videtur fuisse, quod persuaserit sibi Antiquitas genua misericordiae dicata esse, ut Servius in illud 3. Aeneid. (*lutans*

Dixerat, & genua amplexus, genibusque voharebat.

Physici, inquit, dicunt esse consecratas Numinibus singulas corporis partes, ut aurem Memoriae, frontem Genio, dexteram Fidei, genua Misericordiae. Hinc Arnobius l. 6. de Diis ait: *ita enim non videtis spirantia haec signa; quorum plantas & genua contingitis & contrectatis orantes.* Imò, qui vota ob rem optatam à Diis concipiebant, ea illorum genibus affigebant, ut de illorum benignitate atque misericordia, cujus illa sunt sedes, sibi, quæ poscerent, polliceri significarent. Mos quoque erat Ethnicis signandi vota & incerandi Deorum genua: votum enim quisque suum rite nuncupatum atque conceptum, conscriptumque Deorum genibus cerâ obsignatum, sive ceratis obsignatum tabellis adfigebat. Unde Juvenal. Satyrâ 10.

Propter quæ fas est genua incerare Deorum.

Et hæc occasione incurvationis genuum ante Baal; cujus cultoribus non verentur Hæretici conferre Catholicos, eosque idololatrias appellare: quod eorum genua incurventur ante Sacramentum Eucharistiae, & in eodem Deum *Maozim* adorent. Quod si propterea idololatrae sint Catholici, qui Christum verè in Eucharistia præsentem esse & credunt

Daniel.

cap. 11.

v. 38.

credunt & confitentur, ergo & idololatræ fuere SS. Patres, qui primis vixere sæculis. 1. S. Epiphanius, qui in Dialog. 2. ait: *Symbola Domini Corporis & Sanguinis post invocationem sacerdotis facta, & mutata credi & adorari.* 2. S. Chrysostom. Homil. 3 in Epist. ad Ephes. *Adora & manduca.* 3. S. Augustinus in Psal. 98. *nemo illam carnem manducat, nisi prius adoraverit.* 4. S. Ambrosius de eadem carne L. de spi. ait: *quam hodie quoque in Mysteriis adoramus, ritu S. & quam Apostoli in Domino adorârunt.* Et cap. 12. S. Chrysostomus iterum, alio tamen quàm prius citato loco, fideles admonet, *ut adorent corpus Christi in altari positum, quod Magi in præsepi positum adorarunt: non tantum in spiritu & veritate, ut Joannis 4to dicitur, sed etiam genuum incurvatione, cum expresse dicatur, & procidentes adoraverunt eum.* Quis verò hos SS. Patres, aliosque, nisi insanus sit, idololatriæ infimulet?

Secunda adorationis species erat, manum osculari. Verbum *adoro* putat quidem Lælius derivari melius à verbo *oro*; non malè tamen alii censent, provenire à manûs osculo: quia Gentiles Deos adoraturi ad ora manus admovebant, teste D. Hierony. in Apolog. adv. Ruffin.: *Solebant adorantes manum deosculari, & sua capita submittere.* Confirmat idem Plinius in genere l. 28. *inter adorandum dexteram ad osculum referimus: in particulari Minutius in Octavio: Cecilius simulacro Serapidis viso, ut vulgus superstitiosum solet,*

manum ori admovens osculum labris impressit:
 Et Lucianus in Encomio Demosthenis ad finem : *cum ille ori manum admovet, neque ego suspicabar eum aliud facere, quam orare Deos.*
 Et hæc oratio melior censebatur, apud Græcos saltem, de quibus ait Rhodiginus l. 5. c. 3. *Græcis pluribus preces tum demum perfectæ videbantur, si inter eas manus exoscularentur.*

Modus autem osculandi hic erat : manus ad idolum, vel templum, vel aram apertas extendebant : sic enim canit Lucretius :

Procumbere humi prostratum, & pandere palmas,

Ante delubra Deum.

Dein manus ad ora admovebant, formatâ digitis crucis figurâ priori digito in erectum pollicem residente, ut latius explicat Jo. à Chockier in face histor. c. 31. Idem Apulejus asserit l. 4. Metam. *Multi admiratione stupidi, & admoventes oribus suis dexteram, priori digito in erectum pollicem, & ipsam prorsus Deam Venerem religiosis adorationibus venerabantur* : illam verò manûs partem osculabantur, quæ idolum contigerat : censebant enim venerationem aliquam parti illi exhibendam esse, quæ rem sacram meruisset attrectare; quasi à contactu rei sacræ sanctitatis aliquid libâisset & contraxisset. Quod si rem sacram longiùs à se remotam non possent manu contingere, saltem manum ad illam extendebant, cui dein ut rei sacratæ osculum infigebant. Idem videntur Heliolatæ observâsse in Solis ado-

adoratione, ut Hufæus Vates innuit c. 31. v. 26. *si vidi Solem, cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & letatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum ore meo.* Aliquando conformabant labia, quasi absentibus ad osculum oblatura, in amoris & observantiæ argumentum. Sic de Gentilibus ait Tertul. in Apolog. c. 16. quomodo eorum plerique in affectatione aliquando ut cælestia adorandi, ad Solis ortum labia vibrarent, Tam frequens verò erat adorationis genus per oscula, ut Cicero act. 4. in Verrem dicat: Simulacrum Herculis æreum adeo religiosum fuisse Agrigentinis, ut rictus ejus & mentum paulò fuerit attritius; quod in precibus & gratulationibus non solum id venerari, verum etiam osculari sint soliti. Lucretius L. 1 canit:

- - - *Tum portas propter athena*

Signa manus dextras ostendunt attenuari,

Sæpe salutantum tactu, præterque meantum.

Porro humiliter osculatam fuisse manum illius Numinis, cui sacrificium fieri debebat, suffecerat illis, qui aliud præstare non poterant, ut observat Servius in notis Virgilii: hinc pauperes hostiarum loco manûs osculum Diis offerebant. Rhodigin. L. 5. c. 3. Idem Lucianus confirmat de Sacrificiis: *si quis pauper ita Deo litat, ut dexteram duntaxat suam osculetur.*

Sed cur dexteræ usus erat potius in sacrificio quàm sinistræ? cum necesse est ignorare, quid sit inter dextram & sinistram, ut Phrasi

jona
cap. 4.

Scripturæ loquar, qui nesciret dexteram lævâ nobiliorem esse: nam dextrum præfert natura sinistro; cum sit robustior, quàm læva; quia visceri alicui principali, unde vis & robur suggeritur, hepatis scilicet propinquior. Dexterâ præterea symbolum est honoris, amicitiae, libertatis, & fidei, & hanc rationem affert Isidorus L. 11. in orat. Lat. Ling. cur dextrâ osculum obtulerint: quia omnium rerum authoritas dextræ viribus constat, & ipsa fidei testis est. Adhæc adoraturi Gentiles dextram partem tenebant, secundum illud Plauti in Curcul. Act. 1. Scen. 1. *quò me vortam, nescio, si Deos salutas, dextro vorsum censeo.* Conveniens proinde erat, manum dexteram pariter sacro ministerio deservire. Quid? quod Deorum Statuæ olim efformatæ fuerint dextrâ hominibus offerentes munera, cujus exemplum nobis refert Atejus Capito apud Macrobiū Satur. 1. Apollinis simulacra manu dextrâ gratias gestant, arcum cum sagittis sinistra. Quis Gentilium adeo non Deorum dicam, sed vel sui fuisset immemor, ut sinistram ad Deos tam liberales extendisset, & non dextram; cum hæc olim apud Augures boni & fortunati esset ominis? & ideo manum dextram ori admovebant, eo gestu profitentes, velle se Deorum dextras tangere, quasi omnia sibi prospera & felicia ab iis promittentes.

In sensu tropologico per osculationem manûs propriæ intelligi potest vana gloria, ut
Olym-

Olympiod. ait: *sepe numero nonnulli cum sua facta offerunt, manus osculantur suas.* Et S. Bernard. in Cantic. Sermon. 3. *propriam gloriam querere, propriam est osculari manum, profecto qui dat gloriam Deo, non incongrue Deo dicitur manum osculari.* Quâ ratione illius osculi contactus fiat, in Psalm. 20. explicat Hugo Carenfis: *duo labia sunt intellectus & affectus, quibus anima fidelis osculatur Deum, quando intellectus conjungitur veritati, & affectus bonitati.* Si alterutrum desit, non est plenum osculum: ait S. Bernardus. Tunc verò plenum & perfectum est, *quando & sapientia illustrat rationem, & virtus afficit voluntatem.* S. Bernard. in Sermon. parvis Sermon. 54.

Lib. Reg. 3. c. 18. v. 26.

Transiliebantque altare, quod fecerant.

Modus ille cum saltu sacrificandi usitatus fuit Gentilibus: vario enim incessu & motu Deorum suorum festos dies obibant, & inter dissectas victimæ partes discurrebant; ut Corybantes, Salii, Luperci & similes alii. Causa illius saltûs videtur fuisse, quasi ipsi quoque, dum altare conscendunt, vellent esse victimæ, aut victimas se esse eâ ratione simularent: aut certè, ut frequenti illo & numeroso transultu Deum suum magis placarent, & etiam repugnantem impellerent. Aliam ratio-

nem adfert Servius in Eclog. 5. quòd nullam majores nostri partem corporis esse voluerunt, quæ non sentiret religionem.

Cælius Rhodiginus L. antiq. lectionum c. 10. refert, quomodo & quare Gentiles ita saltârint, & aras circumcurrebant: In Græcorum monumentis adnotatum nobis est, morem sacrificandi servatum diu, ut circumcurrerent aras, cursum auspicati à lævo dextrorsum, Zodiaci quadam amagine, cujus motio fit mundo diversa ad exortum vergens; mox verò à dextris lævorsum procurrerent: quo motu cælum rotari manifestum. Idem observavit in precationibus & sacrificiis Indorum Lucianus: Indi ad orientem conversi saltatione Solem consalutant, cum silentio se ipsos conformantes Dei choream imitari atque effingere conantur. Et hæc Indorum est precatio, & chori, & sacrificium. Canebant etiam Gentiles in saltu, teste Cælio l. 5. c. 3. ubi ait: hiporchemata concinebant saltantes in altaris ambitu, ubi jam igni admota forent sacra: addit Lælius Biscoliæ carmen illud saliare ob celeritatem pyrrichis constitisse. Potuit quoque Ethnicis ad saliendum fuisse stimulus exemplum Deorum, Faunorum scilicet & Satyrorum, de quibus Isaïæ c. 13. dicitur: Pilosi saltabunt ibi, & respondebunt, ibi ulula in adibus suis, & Sirenes in delubris voluptatis. Ubi saltus lascivus, ait S. Chrysostomus, ibi diabolus certè adest. Quòd si corpus deformè fit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari creden-

Rom 2.

l. 12.

c. 6. n. 6.

credendum est? Plus curæ sit Christiano spiri-
tualis saltus præsertim in sacrificio, de quo
Richardus ita scribit in psal. 113. *corporalis
saltus est totum corpus à terra suspendere, spiri-
tualis saltus spiritum & totum, quod spiritus est,
ab alienare, à sensuum scilicet illecebris.* Bo-
nus saltus, dum mens facili motu fertur de
virtute in virtutem, & de terrenis transilit ad
cælestia & æterna. Salta, dum Propheta,
dum Apostoli, dum Christus cantat, & sal-
tus cantui respondeat, ne audias aliquando
quod Lucæ c. 7. dicitur: *cantavimus vobis &
non saltastis.*

Lib. Reg. 4. c. 1. v. 2.

*Ite, consulite Beelzebub Deum Ac-
caron, utrum vivere queam ab
infirmirate hac mea.*

O Chozias Achabi filius, suasu impiæ ma-
tris suæ Jezabelis, ut credibile est, &
aversione quâdam contra veri Dei Prophetas
conceptâ, quod non nisi malum ei vaticina-
rentur, mittit nuntios ad Beelzebub, qui Math.
12. & Luc. 11. vocatur Princeps Dæmonio-
rum. Est verò Beelzebub spectando Etymon
nominis, idem, quod Deus muscarum vel
Maritus. Zebub enim muscam significat. S.
Remigius auctor est ab Abimelech Gedeonis
filio templum ipsi Baal exædificatum, sacer-

H s

dotem

doremque ei designavisse Zebub quempiam, quod nomen muscam significat, qui muscas abigeret ob cruorem victimarum affluentes.

Josephus legit: consulite Myodis oraculum: *μῦα* enim muscam significat. Hinc Myodes seu Deus muscarum: ideo sic dictus, quod muscis plenus esset ob sanguinem victimarum, quo aspergebatur; & hinc forsan Ironice Beelzebub à Judæis irridentibus dictus est maximus Palæstinorum Deus, qui in Accaron colebatur. Author catenæ hanc dat rationem: quod nulla musca (ut dicitur) visa unquam fuerit in sacrificio vero Deo immolato, ubi sanguis animalium fundebatur; quo tamen solent muscæ confluere, & inde generari. Quo miraculo læti Judæi irridebant Chaldæos aliosque Allophylos, in quorum sacrificiis præsertim Accaronitarum, muscæ solebant abundare. Terra enim Accaron, cum esset calida & humida, marique vicina, infestis sordidisque ejusmodi bestiolis abundabat. Hinc sicut aliæ nationes Deos suos A verruncos habebant pro certis malis avertendis, sic Accaronitæ colebant Beelzebub, ut muscarum molestiis liberarentur. Ita Ægyptii ne à serpentibus læderentur, Ibin animal serpentivorum colebant. Apollo fertur fuisse Smintheus, eò quòd mures occiderit: nam Smintha Cretensis idem est, quod mus. Sic idem Apollo Parnopius est appellatus, quòd culices & locustas ex Atticis finibus averterit. Verisimile est, eundem Jovem, quem Gentes aliæ colebant

bant sub nomine ἀπομυκτηστής, quod muscarum esset averruncator, ab Accaronitis cultum esse sub nomine Beelzebub. Et hinc patet, cur Princeps Dæmoniorum fuerit vocatus. De eodem censent dictum fuisse illud Christi : *cum fortis armatus custodit atrium suum.* S. Chrysost. & S. Augustinus. Idem Beelzebub videtur esse, quem Plinius Myagron vocat, & ab Eleis coliscribit, ne à muscis infestentur. Pausanias narrat de incolis Alipheræ urbis l. 8. *fam verò ἑὸν νundinas celebrant, cui Deo, non satis constat, Minervæ arbitror. In iis nundinis uni ante omnes Myagro rem divinam faciunt, ἑὸν Myagri nomine implorato securitatem sibi fore inter immolandum ab omni muscarum protervitate pro certo habent.* Hanc fiduciam auxit sperata & obtenta muscarum fugatio : nam Ælianus l. 5. de animalib. c. 17. refert, quòd muscæ Pisatides eo tempore, quo Olympiæ festum celebratur, sponte discesserint inde ultra Alphæum flumen, nequid molestiæ crearetur. Videtur autem Ælianus intelligendus esse de festo & sacrificio, quæ fiebant Myodi Deo. Plinius l. 10. c. 28. de Cyreniacis : Achorem Deum, muscarum multitudine pestilentiam afferente invocabant ; quæ protinus interierunt, postquam litatum esset illi Deo. Quod paulò ante de muscis Pisfacis relatum est ab Æliano, ejusdem meminit Pausanias, & clariùs explicat in Eliacis, proditum esse, Herculem Alcmenæ filium Jovi projicientem, cùm muscas abigere non posset,

vel

homil.

41. in

Matth.

L. 1. q.

Evangl.

cap. 4.

projicere
vel por-
ricere
verbum
solenne
olim sa-
crifican-
tibus.

vel quod ei tunc primum in mentem venerit
vel quod tralatitium fuerit, Abactori musca-
rum hostiam mactâsse, cum perlitatum esset,
omnes repente muscas trans Alphæum evo-
lâsse; hinc ab Eleis servatum, ut ad abigen-
das ex Olympia muscas idem sacrum usurpa-
retur. Addit Clemens Alexandrinus in Pro-
treptico suo Romanos sacrificare Herculi
muscarum depulsi. Ejus templum Romæ,
ut Julius Solinus refert, neque canes, neque
muscæ ingrediebantur: hanc esse causam ar-
bitratur, quod cum imperatorem sacrificulis
daret, muscarum Deum dicitur imprecatus,
clavam verò in aditu reliquisse, cujus olfa-
ctum refugerent canes.

Ex dictis satis liquet, Beelzebub, Myia-
grum, Myoden, & Jovem Apomyium eun-
dem esse, quod vel ipsa produnt nomina, quæ
à musca dedecuntur. Reliquias hujus Dei
vidit & notavit Christianus Adrichomius in
portu Ptolemaidis, in cujus medio (inquit)
insignis turris est, quæ, quod Beelzebub olim
fanum celeberrimum fuerit, turris musca-
rum vocatur. Porro in Leucade, ubi in pro-
montorio eminentiore Apollinis stat tem-
plum, quem Actium nuncupant, bovem mus-
cis immolare fuit receptissimi moris; quem
clariùs in Protreptico Clemens Alexandrinus
enarrat: in Leucade fano Actii Apollinis cum
festum ejus instat, saltant homines, & muscis
bovem mactant, qui videlicet eorum morfi-
bus conficitur; cum exsatiatæ sunt cruore,
mox

mox abeunt, quasi suo perfunctæ officio. Quàm verò absurdum sit ejusmodi sacrificium, Theodoretus in L. 4. Reg. declarat: quid enim, inquit, est muscâ odiosius? sed tamen & ejus simulacrum de vitâ sciscitabantur, & quâ viventem flabellis expellunt, ejus figuram Deum appellaverunt, & coluerunt in figura muscæ, ut est probabile, saltem collo tenus expressum, cum & alias viles bestias pro Diis habuerint, & in earum forma propolitas honorârint. Symbolum hieroglyphicum Dei muscarii erat musca cum Thyrsô scyllo cyprio, quod præterquam πολὺμορφὸν δαίμονα, muscarum etiam abactionem significabat; hujusmodi hieroglyphico nihil frequentius fuit in obeliscis Ægyptiorum.

Kirche-
rus in
Ædipo
Ægypti-
aco.

In sensu allegorico Dæmones ob multitudinem, impudentiam, mordacitatem, sordes, fœtorem, muscæ dici possunt. Elegantem harum cum Diabolo comparisonem lege apud Bisciolam nostrum tom. 1. l. 16. c. 23 l. 10. etiam ex ea ratione muscæ sunt Dæmones, quod, ut Lucianus de sacrificiis ait, victimarum sanguini muscarum instar inhiare soleant. Quid? quod in vates Gentilium sub muscarum forma subinde involârint, ut oracula ederent.

In sensu morali comparat S. Gregorius l. 18. moral. c. 25. mundanos & carnales homines Accaronitis seu muscæ cultoribus; Ægyptus quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur; *musca enim nimis insolens & inquietum est animal, in qua quid aliud quàm insolentes*

tes

tes curæ desideriorum carnalium designantur ; unde aliàs dicitur: musca morientes perdunt suavitatem unguenti. Eccles. c. 10. quia cogitationes superfluae, quæ assidue in animo carnalia cogitante & nascuntur & deficiunt, eam suavitatem ac spiritum perdunt. S. Hieronymo musca Luxuriæ symbolum est, quam ocius expedit spirituali muscario, dum blandè subingreditur, fugare: qua de re sic idem S. Pater: quod autem matronis offertis muscaria parvis animalculis ventilandis, elegans signatio est, debere nos luxuriam citò refringere, quin musca moritura oleum suavitatis exterminent.

Lib. Reg. 4. c. 16. de Achaz.

Filium suum consecravit transferens per ignem secundum Idola Gentium. v. 3.

Cum inter ceteras qualitates ignis sit, ea, quæ immunda sunt, purgare, persuasi Gentiles erant, ignis beneficio animæ & corporis fordes elui posse & debere; cui enim ignotum est aërem, agros, metalla, & quæ non corpora ignis virtute emaculari? animas etiam contaminatas igne mundari Virgilius ait *Æneid. 6.*

- - - - - *Alie panduntur inanes*

*Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto,
Infectum eluitur scelus aut exuritur igne.*

Hinc invaluit mos ille superstitiosus, ut parentes filios suos per ignem transferrent, non solum,

solùm, ut eos purgarent, sed etiam hoc ritu
 idolis suis consecrarent, & eorum cultui æ-
 ternum addicerent. Eum in finem adhibe-
 bantur lustrales ignes, quibus vel afflati vel
 etiam ustulati, idolis suis initiati censebantur.
 An Achaz filium suum per ignem tantum tra-
 duxerit, vel etiam combusserit, incertum est :
 utrumque secundum morem Gentium, vel al-
 terutrum fieri solebat. Feriæ illæ, in quibus
 talis fiebat consecratio, Palilia vocabantur, vel
 à Pale Dea pastorum, vel Parilia à pariendo,
 quod pecorum partui creditus hic Deus sive
 hæc Dea præsidere. Quo die celebrari eadem
 solerent, Propertius canit l. 4.

Urbi festus erat, dixere Palilia Patres,

Hic primus coepit mœnibus esse dies.

Annua pastorum convivium, lusus in urbe

Cum pagana madent fercula divitiis.

Cumque super raros fœni flammantis acervos

Trajicit immundas ebria turba dapes.

Ecce hic expressum morem non filios solùm,
 sed ipsas etiam epulas per ignem trajiciendo
 expiandi urbem conditam.

Varro apud veterem Persii gloss. refert Pa-
 lilia tam privata quàm publica fuisse apud ru-
 sticos, in quibus, congestum ex fœno ac sti-
 pulis ignem magnum transfiliunt. Hinc bene
 canit Persius sat. 1. *fumosa Palilia fœno*. Theo-
 doretus censet aliqua superstitionis illius ve-
 stigia ad sua usque tempora superfuisse : sic
 habet. Ego existimo, id quod dicitur tacitè
 significare genus erroris, quod ad nos usque
 perve-

pervenit : vidi enim in aliquibus civitatibus semel in anno accendi rogos, & trans eos saltare aliquos, non solum pueros sed etiam viros, infantes autem per flammam ferri à matribus. Videbatur autem quædam esse expiatio & purgatio, existimo autem hoc fuisse Achazi peccatum : hucusque Theodoretus.

Hunc locum Theodoreti indicat l. 2. Annal. Glycas Siculus, cum docet, ipsum non sensitse, Achaz solido sacrificio unum ex liberis Baali concremâsse, ut Josepho placet, sed tantum trajecisse per ignem, ut error fert nostrorum, inquit, temporum, cum semel in anno rogos accendunt, quibus injiciuntur & pueri & viri, quin & infantes ab ipsis matribus per flammam transportantur ad averruncationem & lustrationem. Fortè de solis paganis locutus est Theodoretus. Quia tamen Palilium, lustrationes, & Catharmi exeunte vere aut ineunte æstate agitabantur à Romanis rusticis, non est improbabile mansisse etiam apud Christianos morem 23. aut 24. die Junii ignem è fœno excitatum transiliendi. Refert Balsamo ad Conc. Trull. canon. 65., quo interdicti leguntur hi rogi pro domibus & officinis, quos transilire vetus mos erat. E quodam canone ejusdem Concilii habentur Cyri Michaëlis Patriarchæ Constantinopolitani hæc verba: inter cetera die 23. Junii Mensis concursus fiebat in vicis, & in quibusdam ædibus virorum ac mulierum, & per totam noctem rogos accendentes super eos exiliendo Dæmoniacè ominabantur

tur & divinabant de prosperis & adversis even-
 tibus aliisque rebus. Par causa fuit, cur diem
 illum S. Joanni Baptistæ sacrum Lampadem
 vocarent, quod ex S. Joan. Chrysostomo,
 boni parentis filius degener à fide, Josephus
 Scaliger in 7. Operis magni refert. *Qui mos*
(verba sunt Bisciolæ) in mentem revocat mihi Tom. 2.
morem non dissimilem Perusinorum rusticorum: l. 15.
nocte ante S. Georgii, Martyris, aut S. Marci,
congerie aridorum sarmentorum incensâ, & per
clivos, colles, montesque villarum dejectâ, dum
accensi devolvuntur, altè vociferantur. Ex
 dictis constat translationem per ignem fuisse
 Gentibus quasi baptisma, quo purgati sordi-
 bus iniciabantur idolis suis & sacri fiebant.

Divinius longè Baptisma habet Ecclesia
 Catholica, quo homines à nævis suis purgan-
 tur, & Deo perfectiùs consecrantur. De
 eodem meminit S. Joan. Baptista, Matth. 3.
Ipse vos baptizabit in Spiritu S. & igne. S. Chry-
 sostom. homil. 3. in Imperf. Op. per ignem,
 quo Christus baptizat, tribulationem intelli-
 git: nam sicut igne probatur argentum, & aurum
 camino, ita corda probat Dominus, Proverb. 17.
 De iis verò, qui ab hac probatione eximun-
 tur, illud Jeremiæ intellige: *Argentum re-*
probum vocate eos, quia Dominus projecit illos.
 Ne ad casum tam infaustum labamur, expedit
 potius cum Psalmista petere: *Proba me Do-*
mine, & tenta me, ure renes meos; ut inter eos
 aliquando numeremur, qui apud Vatem Re-
 gium non sine gaudio dicunt: *Transivimus per*
 I ignem

ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.
 A quo, licet quis post obitum ad tempus impeditur; Apostoli tamen testimonio: *Salvus erit, sic tamen, quasi per ignem*, ad Corinth. c. 3.

L. Regum 4. C. 17.

Unaquæque Gens fabricata est deum suum. -- Viri Babylonii fecerunt Socothbenoth: viri autem Cutai fecerunt Nergel, & viri de Emath fecerunt Asima. Porro Hevæi fecerunt Nebelaz & Tharthac; hi autem, qui erant de Separvaim, comburebant filios suos igni Adramelech & Anamelech diis Separvaim.

ECce tibi coloniam deorum Babyloniorum, quorum nomina videntur esse propria linguis earum Gentium, à quibus culti sunt: si enim derivationem suam haberent à lingua Hebraica, vertisset illa S. Hieronymus, quod non fecit. Nec obstat, quod Socothbenoth hebraicè significet tabernaculum filiarum; cum subinde nomen, quod est appellativum in una lingua, in altera sit proprium. Imò in eadem lingua id non rarò contingit.

Vatablus ait, horum deorum nomina esse Syriaca & Chaldaica, & quòd Sucthbenoth idem significet, quod Gallina cum pullis suis, quos alis suis umbraculi instar seu tabernaculi solet excipere & fovere. Cum verò Babylonii essent

essent excellentes Astrologi, videntur sub hac figura coluisse cœlestem constellationem, quæ vocatur gallina cum pullis suis, & sunt stellæ in signo Tauri, soléntque Plejades vel Athlantes nominari. Inter omnes constellationes hæc nominatissima habetur in sacris literis, ut Job c. 9. c. 38. item Amos c. 5. Longâ enim cœlestium corporum inspectione & observantiâ notatum est, eam Zodiaci partem, quam Tauri titulo Veteres insignivêre, maximè vitalem esse, utpote in qua Sol constitutus omnia vitali calore humoréque repleat. Gallinæ autem nomine vocârunt; tùm quòd imaginem ejus cum pullis referat; tùm quòd humore abundanti & fœcundo calore inferiora reficiat. Et cùm fœcunditatem Veneri Gentiles adscriberent, nonnulli cœlestem Venerem appellârunt. Cultus hujus Numinis in adulteriis & fornicationibus consistebat. Oblationes erant furfures, farina, molæ salsæ, libamina & placenta. Accedit, quòd insigniores solemnitates mense Athyr, Vergiliarum seu Plejadum ortui respondente ab Ægyptiis & Græcis peragerentur: tunc enim plagam illam cœli quasi præ cæteris diviniorem & humano generi faventiozem respiciebant.

Nergel idem est, quod gallus gallinaceus, quem pro deo olim habitum fuisse Lucianus testatur L. de Dea Syria. Simulacrum ejus in figura galli gallinacei, sub qua Solem, aut ignem Persæ, ex quibus Cuthæi oriundi, olim colebant. Quòd Gallus Persis olim imperârit,

& Marti sacer fuerit, Aristophanes testatur. Persiam quoque primum gallos produxisse Athenæus meminit: *Sunt illic (in Junonis Samiæ templo) pavones Junoni sacri, primi quidem in Samo editi ac educati, -- veluti galli è Perside, -- unde gallus passim avis Persica audit.* Multis quidem diis ac deabus gallus olim fuit consecratus, imprimis tamen Marti, quod sit animal pugnacissimum. Deinde Soli ac Lunæ, quod tempus indicet, & sit quasi in signa & tempora. Præterea Latonæ, Majæ, Nocti, Laribus, Mercurio, Herculi, & Æsculapio. Plutarchus refert L. de Isid. & Osirid. quod Ægyptii soliti sint gallum jam album, jam nigrum Osiridi immolare.

Asina simulacrum fuit Emathitarum in similitudinem hirci formatum. Cultus idoli hujus ab Ægyptiis manavit, imprimis Mendesiis, à quibus hircum summo in honore fuisse habitum solennitates testantur, huic quot annis in urbe Mendesia exhibitæ; unde & Tragolatræ dicti sunt. Verba Diodori sunt: *Hircum Ægyptii deificaverunt sicut Græci Priapum.* Nihil ferè frequentius est videre in Ægyptiorum hieroglyphicis, quàm hirci caput baculo vel aræ impositum, & hoc symbolo salacem naturæ fecunditatem exprimebant.

Tharthac Rabini volunt idolum fuisse asini figurâ propositum. Typhonem verò sub asini figura ab Ægyptiis fuisse repræsentatum, & velut sinister Numen ab iis fuisse victimis placatum, Plutarchus meminit L. de Osirid. & Isid.

Ne-

Nebehaz idolum significat canis figurâ expressum. Fuisse autem canem Numinis loco à Gentilibus habitum, Authores tradunt. S. Cyprianus in Epist. contra Demetrianum: *Crocodili & Cynocephali, & lapides & serpentes coluntur. Semicanesque deos canit Lucanus. Cynopolis à cultu canis nomen suum obtinuit; de eadem scribit Strabo: Sequitur Nomus Cynopolites & canum urbs, in qua Anubis colitur, & canibus habetur honor, & sacer quidam cibus canibus est constitutus. Bubastus urbs Ægypti celeberrima (quæ in nostra lingua idem est, quod Diana, ait Herodotus in Euterpe, & Divino eam cultu prosequitur) fertur canem quoque velut Numen venerata; quod mirum non est, cum enim Diana venatrix sit, uti Græci, sic & Ægyptii canes ei adjunxere. Cæterum deus ille Ægyptiorum, formâ canis expressus, Anubis erat, qui propterea appellatur à Virgilio Æneid. 8. & Ovidio l. 9. Metam. *Larator Anubis.* Hic verò fuisse creditur ipse Mercurius, ut Servius notat: *Quia canino capite fingitur, volunt esse Mercurium, ideò, quia nihil est cane sagacius.* Accedit, quod Hermanubis vocetur à Plutarcho L. de Isid. & Osirid. Hermes verò Mercurius est. Confirmatur ex Apulejo, qui Mercurium ita describit: *Ille superum commentor & inferum, nunc atrâ, nunc aureâ facie sublimis attollens canis cervices arduus Anubis levâ caduceum ferens, dextrâ palmam virentem quatiens.**

Fundamentum superstitiosi hujus cultus

videtur fuisse historia. Osiris toti *Aegypto* imperâsse fertur summa cum prudentiâ, majestate & gloria, præclara & heroica patrâsse facinora, varias artes & scientias adjutore Mercurio homines docuisse. Inde & Osiris & Mercurius post fata Apotheosin meruere. Sed cur sub canis specie cultus sit Mercurius, dictus Anubis & Cynocephalus, varia datur ratio: Prima, quod Osirim ad bellum secutus gestârit canis insigne in clypeo, Diod. Siculus. Secunda, quod Isidis & Osiridis corpora custodierit: rerum autem custodia canibus est propria. Tertia ex Servio adducta est, scilicet, quod canes sagaces sint, & ferarum vestigia insequantur; ita Mercurius dicitur varias artes & literas humano generi perquam utiles & necessarias sagaciter indagasse, & ideò etiam dilexisse canum corpora, velut naturæ suæ perquam similium. Quartam, si velis, adde, ne sanctius Numen præ diis cæteris videatur: quia canis lasciviæ symbolum est; Anubis verò mæchus à Tertulliano appellatur.

Anamelech & Adramelech idem videtur fuisse Numen cum Moloch; cùm illis pariter Scriptura dicat filios hominum combustos fuisse & immolatos. Erat enim Gentibus proprium unum eundemque deum, v. g. Solem & Lunam, diversis figuris, diversis in regionibus adumbrare. Moloch verò, idem qui Mars *Aegyptiorum* seu *Mythra Persarum*. Reverà autem Sol ipse, cui equos fuisse sacros Justinus L. 1. testatur. Et hæc causa est, cur
ido-

idolum, de quo in præfenti, figurâ equi dicatur fuisse expreffum. Nonnulli cenfent Adramelech muli imaginem retuliffe, & fub eâdem Lunam fuisse cultam. Proclus certè in Hesiodum tradit, mulam Lunæ facram fuisse: quod Festus confirmat. Mulus vehiculo Lunæ adhibetur, quòd ea tam fterilis fit, quàm mulus, vel quòd mulus non fuo genere fed equi, fic ea Solis, non fuo fulgore luceat. Alii denique per Adramelech cenfent fignificari fimulacrum Pavonis aut alterius cujufdam fpeciofæ avis, tum ob Etymon nominis, tum quòd magno in honore apud Perfes, aliâfque Gentes avis illa fuerit Junoni facra, id eft Lunæ, ob admirandam colorum varietatem & viciffitudinem, quam intuentes Ethnici ita ftupuerunt, ut Pavonem Argos vocatum in noctis & diei hieroglyphicum affumpferint. Pererius.

Ex dictis patet, quàm abjecta fuerit & propudiosa gentiliùm religio, deos fuos fub canis, hirci, afini, mulique fpecie proponens adorandos. *Itâne iftud non turpe eft, (verba Arnobii) non impietatis & contumeliæ plebius advenum eft, moribundi & caduci animantis linea-gentes menta diis dare? Quis non rideat & excretur l. 3. Egyptiorum enigmata, quòd mulorum animum. 6. mantium formas divinis inferuerint caufis? - Si afelli, canes, porci humanum aliquid faperent, fingendi que haberent artes, iidemque nos vellent cultu aliquo profequi, & ftatuarum confecrationibus honorare, quantas nobis irarum flammâs*

concitarent, si suorum corporum formas nostra
vellent portare atque obtinere simulacra? Quàm
res indigna, & indignatione dignissima! Si
Urbis conditor Romulus asinina staret in facie,
si sanctus Pompilius in canina, si porcina sub
specie nomen esset Catonis aut Marci Ciceronis
inscriptum? Ita ergo stoliditatem vestram non
videri (si vident) vestris à Numinibus remi-
ni? &c.

Lib. Reg 4. c. 28. de Josia.

*Abstulit quoque equos, quos dederant Reges
Juda Soli, currus autem Solis combussit
igni. v. 11.*

AN equi illi, quos dicitur abstulisse Josias,
vivi ac veri fuerint, vel tantum ficti &
picti, non adeò certum est. Lyranus & Histo-
ria Scholastica censent fuisse pictos tantum;
Abulensis veros, cum Rabbino Salomon; qui
ait, quòd soliti fuerint Gentiles, manè Soli
orienti cum equis obviam procedere, quasi
eundem salutaturi. Satis constat ex historiis,
mos Ethnicorum Solem manè salutandi: de
eadem consuetudine meminit Plutarchus,
item Herodianus, dum de Artabani scribit
exercitu; & Sozomenus l. 2. Historiar. c. 8.
& 9. refert, quomodo S. Simeon recusaverit
Solem adorare.

Vivos equos fuisse Soli sacros, ex eo pro-
bari potest, quòd iidem fuerint Soli in victi-
mam

mam oblatis. Sic Justinus l. 1. refert, equos Soli sacrificatos, quod etiam Philastrius l. 1. & in Lacon. Pausanias testantur. Philostratus in Heroicis ait: Palemedem Græcis præcepisse, ut orienti Soli equum candidum mactarent. Massagetæ Persarum inimici equum Soli offerebant in sacrificium, Strab. l. 11. idem Myfii faciebant; sic enim de iis Florus l. 4. c. 12. Illi statim ante aciem immolato equo concepere votum, ut cælorum extis Ducum & litarent & vescerentur.

Causam aliquam, cur equus potius, quam aliud animal Soli fuerit in sacrificium oblatus, Ovidius adfert l. 1. Fastor.

Ne detur celeri victima tarda deo.

Sic Lactantius l. 1. de falsa relig. ait: Lunæ mactatum fuisse taurum; quia similiter habet cornua. Causam quoque ibidem refert, quare asinus olim Priapo fuerit sacrificatus. Unde patet suam cuique Deo congruam victimam, quantum fieri potuit, fuisse destinatam.

De curru Solis meminit Xenophon l. 8. Pædiæ Cyri è Babylone, ubi ait: *Post boves, equos secutos esse, ut Soli sacrificium existerent. Post hos currus educebatur -- candidus jugum habens aureum, coronatus, Jovi sacer; post hunc ducebatur Solis currus candidus & coronatus similiter ut superior.* Quâ verò ratione & modo Solem Gentiles venerati sint, refert Aurelius Prudentius:

Post trabeas & eburnam aquilam sellamque curulem

*Cernuâque ora senex barbatus, & oscula figit
Cruribus arripedum, si fas est credere, equorum,
Immotâsque rotas & flecti nescia lora,
Aut ornat redimita rosis, aut thure vaporat.*

Macrobius L. 1. Saturnal. c. 30. ita cultum Solis describit: *Vehitur simulacrum Dei Heliopolitani ferculo, veluti vehuntur in pompa ludorum Circensium deorum simulacra, & subeunt plerumque Provinciae Proceres raso capite longi temporis castimoniâ puri, ferunturque divino spiritu, non suo arbitrio, sed quò deus propellit vehentes.* De forma ac figura statuæ ait: *Quòd fuerit simulacrum aureum specie iunberbi, dextrâ elevatâ cum flagro in auriga modum, levâ tenens fulmen & spicas.*

Quatuor Solis equos Poëtæ finxerunt, quorum beneficio currus Solis toto cœlo circumvehitur. Ovidius l. 2. metam.

- - Pyrois, Eous & Æthon

Solis equi, quartusque Phlegon,
Quæ nomina nihil aliud, quam lucem & ardorem Solis significant. De iisdem & curru Solis ita canit Aurelius Prudentius, vetus Poëta Christianus:

Hoc sidus, currum, rapidâsque agitare quadrigas

*Commenti, & radios capitis, & verbera dextra,
& frenos, phalerâsque & equorum pectora anhela,*

*Æris inaurati vel marmoris, aut orichalci,
fusserunt nitido fulgere polita metallo.*

Fundamentum hujus fabulæ, verosimile est, fuisse

fuisse historiam Eliæ curru igneo & equis igneis in cœlum rapti: prisci enim Philosophi gentilitatis tenebris involuti, ea quæ ex Scripturis legerant vel audierant, deliramenta reputantes ad fabulas conversi sunt. Ita censet Joannes Episcopus Hierosolymitanus; cum & maxima inter nomen Solis & Eliæ sit cognatio; Græcè enim Sol ἥλιος dicitur, ut notavit Sedulius ita canens:

*Quàm benè fluminei prælucent semita cœli
Convenit Elia, meritòque & nomine fulgens!
Hæc ope dignus erat, quoniam sermonis
Achivi*

Una per accentum mutetur litera, Sol est.

Idem sentit Angelomus, V. Beda quæst. 37. & S. Chrysostomus Homil. 1. de Elia, dicens: *Hinc poëtas atque pictores in figuranda Solis imagine exempla credo sumpsisse, qui curru atque equis fulgentibus ipse rutilans atque radians è fluctu Oceani sublevatur, inter præruptos montium scopulos evadens quasi ad cœlestia videtur evadere.*

Abulensis censet, per quatuor Solis equos quatuor diversas anni & dierum partes significari, quas certè cursu suo citatissimo Sol facit & distinguit.

In sensu allegorico sunt quatuor Evangelistæ, qui per totum Orbem currum Solis justitiæ scriptione & prædicatione Evangelii circumduxere. Vide S. Gregorium L. moral. 31. c. 11.

Moralem sensum nobis explicat S. Ambrosius

sius L. de Ifac & anima c. 8. *Si currens est anima, habet equos vel bonos vel malos, boni equi virtutes sunt anima, mali equi passiones sunt corporis. Bonus ergo rector malos equos restringit & revocat, bonos incitat. Boni equi sunt quatuor, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia.*

Lib. Judith. c. 16. v. 8.

*Nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi
Gigantes opposuerunt se illi.*

JUDITHA Amazon Judæorum gratias DEO agens pro reportata ab Holoferne victoria, & carmen Eucharisticum intonans singulari encomio Divinam exaggerat fortitudinem, quòd non per Titanas Ducem Assyriorum percusserit, nec Gigantes eidem opposuerit, sed per se infirmam mulierem prostraverit. Hinc satis nota tunc temporis videntur fuisse, quæ de Gigantum robore referuntur.

Distinguit Servius in Æneid. 6. inter Titanes & Gigantes; illos dicit fuisse, quos contra superos deos terra primùm effudit; gigantes, quos posteriùs. Hesiodus in Theogon. putat, Titanes esse subterraneos dæmones, quos contra superos deos irata Tellus in ultionem effuderit. Fabulantur verò Poëtæ, Titanes ac Gigantes cœli terræque filios mole corporis admodum proceros eo processisse audaciæ & temeritatis, ut adversus Jovem rebellare, ejusque cœlum expugnare tentaverint; sed
trifulco

trifulco Jovis fulmine percussos, & ad inferorum barathrum fuisse deturbatos.

Origo hujus fabulæ desumpta videtur ex lib. Genes. c. 6. ubi dicitur : *Gigantes autem erant super faciem terræ in diebus illis. Isti sunt potentes à seculo, viri famosi, qui immanitate scelerum Deum & cœlum quodammodo oppugnârunt, sed justo Dei supplicio extincti sunt.* Ovidius de iis 1. Metam.

Affectâsse ferunt regnum cœlestes gigantes,

Altaque congestos struxisse ad sidera montes.

Quæ fictio inde forsan derivata est, quòd Babylonii turrim tam altam cœperint ædificare, cujus culmen ad cœlum pertingeret.

Ut ex umbra hujus fabulæ veritas rerum naturalium magis nobis innotescat, juvat proferre in medium, quæ de Titanibus Ægyptii memoriæ prodiderunt. Primò igitur dicuntur fuisse Cæli filii, & mater eorum Terra. Per illos filios intellige Vapores : illi enim sunt gigantes, quia à terra fiunt & nascuntur : cùm gigas derivetur à verbo γίγνομαι, nascor, fio, & γαῖα vel γᾶ, terra. Illi Titanes sunt, eò quòd, dum è terra nascuntur, & in aërem ascendunt, se extendant : nam Titan à Græco verbo τίταίνω suam videtur originem trahere, & idem significat, quod extendo. Fingitur Rhea sive Terra Titanes educâsse ; quòd humus apta sit emittendis & recipiendis vaporibus. Rhea Hyperioni uni ex Titanum fratribus in matrimonium data est : quia vaporibus multum quòque terræ materiæ jungitur

&

& commiscetur. Sic Rhea Hyperioni, sive super terram eunti & elevato vaporibus commixta masculum & foemellam Solis & Lunæ nomine vocatam genuit: id est, vapores terreis particulis immixti, & altiùs elevati imagines subinde generant Soli & Lunæ non absimiles. Alii interim fratres dicuntur sceleris plenum facinus excogitasse, ut jugularent Hyperionem, & Solem parvulum in Eridano fluvio suffocarent: hoc est, alii vapores crassiores, nec tam altum ascendentes, dum coeunt in nubes, subtrahunt nostris oculis clariores vaporum imagines, & ipsum Solem parvulum, dum oritur, obscurant, & suis quasi aquosis nubi- bus submergunt. Mater cum illam crudelitatem fratrum ægerrimè ferret, dicitur fuisse monita, non esse lugendum, eò quòd Titanes essent à Sole castigandi, & in terram dejiciendi. Quod fit, dum Sol altiùs ascendens, radiis suis vapores cœcèntes dissipat, & in pluvias solvit, unde non rarò serpentes, ranæ, stel- liones & alia ejusmodi venenata animalcula nascuntur. Et hoc est, quod dicitur ex Tita- num profligatorum sanguine in terram defluo varia viperarum & serpentum genera fuisse exorta, ut Nicander in Theriacis ait:

*Serpentes, pariterque Phalangia noxia
& atrum*

*Viperæ genus, & quæ terra plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.*

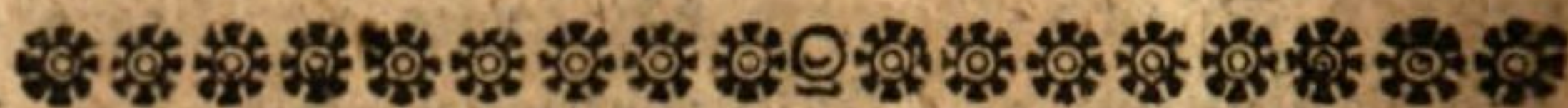
Nihil communiùs fuit Gentilibus, quàm rerum naturalium causas ejusmodi involucris tegere

regere & pro Divinis Mysteriis venditare. Hunc abusum acri stylo persecutus est Arnobius L. 5. advers. Gentes circa finem.

Sensus moralis clarus est ac apertus ex noto versu : *Sequitur superbos ultor à tergo Deus.* Nec ullus hucusque extitit Theomachus , ac contemptor DEI , qui non cum Gigantibus vindictam ejus fuerit expertus. Sic Rex Pharaonoties ausus Deo resistere , suam cum suis in molli elemento duritiem debuit luere. *Ecce Job 26. Gigantes gemunt sub aquis.* Quis adversus Deum contumacior fuit Antiocho ? Sed non tantum sepulchrum patens factum est guttur ejus , sed corpus totum , *ita ut de corpore impii vermes scaturirent , & viventis in doloribus carnes ejus effluerent,* 2 Machabæ. 9. Quis Rege Herode insolentior ? Quo fine ? *Consumptus à vermibus expiravit,* Act. 12. Omnium ejusmodi Theomachorum agmen claudet Antichristus. Hic quasi novus Titan Deum & Christum ausu prorsus temerario tentabit expugnare. Nomen ejus , cum S. Joannis testimonio in se complexurum sit numerum 666. secundum S. Irenæum & Hippolitum TEITAN vocabitur : in eo enim prædictus numerus continetur. Sed hunc Dominus *Jesus 2 Thess. 2. interficiet Spiritu oris sui , & destruet illustratione adventus sui.* Ut discant omnes terrarum populi , *Jos. 4. justum est , subditum esse Deo , & mortalem non paria DEO sentire,* 2 Machab. 9. v. 12.

Job. c. 9. v. 9.

*Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas,
& interiora Austri.*

Quemadmodum multa Gentiles de Sole, Luna, aliisque Planetis finxere; ita de constellationibus, quarum in præsentī fit mentio; quæ nomine Ethnicis usitato exprimentur, ut S. Gregorius ait, addens rationem: *Hæc quippe astrorum nomina à cultoribus sapientiæ carnalis inventa sunt; sed Scriptura Sacra idcirco eisdem vocabulis utitur, ut res, quas insinuare appetit, notitiâ usitate appellationis exprimantur.* Benè tamen monet S. Hierony. in c. 5. Amos, quando audimus Arcturum, & Oriona, non debere nos sequi fabulas Poëtarum, ridicula & portentosa mendacia, quibus etiam cælum infamare conantur, & mercedem stupri inter sidera collocare, quod vel ipsa Juno apud Ovidium indignè ferens ait:

*Sideraque in cælum stupri mercede recepta
pellite.*

Arcturus nomen Græcum est, idem significans ac Ursina Cauda. Signum hoc cœleste in Bootæ asterismo post Caudam Minoris Ursæ suam habet stationem. Latini Plaustrum nominant. In Hebraico legitur ghas à radice ghus, quod idem est ac congregare. An verò stellarum quarundam congregationem, aut pluviarum, vel utramque significet, Astrologi

logi dirimant. Cæterum Plinius l. 2. c. 39. de Arcturo ait, quod non fermè sine procelloso grandine emergat. Ante eum Plautus in Rudente: *Arcturus signum sum omnium acerrimum, vehemens sum, cum exorior, cum occido, vehementior.* Horatius l. 2. carm. Od. 2.

Desiderantem quod satis est, neque

Tumultuosum sollicitat mare,

Nec sævus Arcturi cadentis

Impetus, aut orientis Hædi.

Orion fidus cæleste est, vehemens & horridum, teste Plinio cum Poëta:

Dum pelago desævit hyems, & aquosus Orion,

Dum pecori lupus & nautis infestus Orion.

Hinc volunt aliqui, nomen illud derivari à Græco verbo ὀρίω, quod significat turbo & concito. Idem eruitur ex Hebraico nomine Cecib à radice Cacal, quod varietatem & inconstantiam denotat. Multa ac varia de Orione finxerunt Poëtæ; quâ ratione locum inter sidera obtinuerit, Diocles refert, quod cum Orion per insidias Apollinis à sorore sua ex ignorantia occisus esset, ipsa dolore commota à Jove impetrârit, ut inter stellas locaretur. Cæterum sub figmentis Orionis exhibetur nobis vis, energia & potestas illius cælestis sideris, in nubes, nives, grandines, pluvias, imbres & tempestates; quæ exortu illius stellæ tum indicantur, tum causantur. V.g. 1. Dictus *Sensus* est Orion filius Neptuni, Jovis & Appollinis; *poëticus* quia ad generationem eorum, quæ in aëre & natæ sunt, concurrunt Sol, aër & mare. 2. Orion *ralis*.

in Chium veniens & Meropem violare quærens, extra regionem privatus lumine ejicitur; quia materia vi Solis è mari extracta & extenuata, dum ad partem aëris summam & regionem igneam accedit, in qua magis diffunditur, (nam χέειν, à quo Chium, significat fundere) accensa deorsum ad crassiorem materiam repellitur, & cæcis nubibus immisce-
tur. 3. Orion benignè à Vulcano exceptus, ad Solem verò profectus, pristinae sanitati restitutus, & inde in Chium reversus, quod nihil est aliud, quàm circularis elementotum & mutua inter se generatio & corruptio. Idem ferè est, quòd fingatur à Diana occisus: eò quòd illam ausus esset attingere. Dum enim vapores nimis altè ascendunt, vi Lunæ congregantur, & in pluvias imbrésque convertuntur, &c.

Hyades septem stellæ sunt in capite Tauri. In ortu & occasu pluvias creant; hinc & nomen sortitæ sunt; ut Ovidius ait:

*Ora micant Tauri septem radiantia stellis
Sidera, quas Hyades Grajus ab imbre
vocat.*

De hoc asterismo L. 2. de natura deorum ait Cicero: *Ejus (Tauri scilicet) caput stellis conspersum est frequentibus. -- Nostri imperitè succulas quasi à subus essent, non ab imbribus nomi-*

Poëticus. nata. Poëtæ fabulantur, has Hyadas à fratris nomine sic appellatas, Bacchi nutrices fuisse. Dodonides Nymphæ etiam vocatæ sunt, à Dodona Epiri civitate, quæ cùm Junonis iram
vere-

vererentur, fugerentque Licurgi Regis sæviam, à Jove in cælum translatae sunt. Alii tradunt Athlantem ex Æthra uxore Hian filium suscepisse, septemque puellas, quæ cum fratrem à Leone devoratum implacabili luctu prosequerentur, dolorisque magnitudine contabescerent, Jovis miseratione in septem stellas sunt conversæ, ut perpetuum maneret tantæ pietatis testimonium.

In sensu historico fertur septem stellas in Tauri capite Hyadas fuisse nominatas ab Atlante Lybico astronomo peritissimo, qui prior stellas istas, & quas vires exerceant in res sublunares, creditus est observasse; proin in perpetuam rei memoriam filiarum suarum nomina astris indiderit. Quod & alii plerique fecerunt: in specie Conon, qui Ptolomæi tempore comam vocavit Berenices. Sub naturalis veritatis imagine Athlantis filia Hyades fuere: quia post cœli sive axis ortum & stellæ ipsæ natae sunt.

Sensum allegoricum Arcturi ita nobis explicat S. Greg. Magnus L. 9. moral. c. 6. quid Arcturi nomine, qui in cœli axe constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia universalis exprimitur, quæ in Joannis Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque candelabra figuratur, quæ dum dona in se septiformis gratiæ spiritûs continet, claritate summæ virtutis irradians quasi ab axe veritatis lucet.

Secundò, Oriones cælum edidit, dum

S. Ecclesia martyres misit, ait idem S. Doctor: nunquam enim emicare solent clariùs & frequentius martyrum lumina, quàm dum persecutionum ingruunt tempestates. Per Hyades Doctores S. Pater intelligit, & Prædicatores Ecclesiæ, qui dum intelligentiæ Divinæ Spiritu sunt repleti, tanquam imbres mittunt eloquia sapientiæ suæ. Denique per interiora Austri fervorem Spiritûs ait designari. Hunc desiderabat Sponsa Cant. 4. cùm diceret: *Veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.*

In sensu morali, ut Sol cum signis Zodiacis mira operatur per quatuor anni tempestates in mundo hoc inferiori; ita Sol justitiæ in fidelibus, qui vel in hyeme pœnitentium, vel vere incipientium, vel proficientium æstate, vel autumno perfectorum inveniuntur, mira agit influxu inspirationum suarum; dum enim pœnitentes plangunt, & in semetipsos instrumentis pœnitentiæ desæviunt, in se, quod Arcturi est proprium, repræsentant. Et quid aliud sunt incipientes, quàm Oriones? Dum periculosam carnis turbant malaciam, & fervore spiritûs perfectionis obstacula è medio tollunt. Qui verò de virtute in virtutem proficiunt, fœcundum seminatis irriguum quasi Plejades subministrant. Nulli tamen sic interiora Austri, & arcana spiritualis vitæ gaudia experiuntur, quàm qui perfectionis apicem conscenderunt; digniores profectò, qui mæchorum & meretricum loco cælesti inseran-

rantur firmamento : ut luceant tanquam stellæ
in perpetuas æternitates.

Job c. 21. v. 33.

Dulcis fuit glareis Cocyti.

HUssæus Vates præsentī capite causam quærens, cur malorum nonnulli usque ad finem vitæ felices sint, boni verò affligantur, respondet : *Quia in diem perditionis servatur malus*, v. 30. Vita, quæ propter afflictiones continuas molesta justis est & amara, *dulcis fuit glareis Cocyti*, id est peccatoribus. Hæc Lyrani explicatio brevis & expedita. Glarea minimi sunt lapilli, arenæ mixti, vel terra sabulosa, quæ subinde cum flumine devchitur. Homines verò præsertim multos arenæ comparari, in Scriptura nihil novi. Cocytum fabulati sunt antiqui esse rivum Stygis, & cum Periphlegetonte in Acherontem fluere, eumque defunctis animabus transeundum esse, priusquam ad inferos deveniant. Si Erymon Cocyti spectes, à Græco verbo *κωκυτός* derivatur, id est, ploro, lugeo. Addit Græcum Lexicon, quòd sit verbum fictitium ad Gallicè vocem galli, forsā ideò : quòd gallum avem coq idem nocti sacram Poëtæ finxerint : ut enim nox quod atra dicitur, ita & Cocytus : *Gallus.*

Visendus ater flumine languido

Cocytus errans.

Horat. L. 2. od. 14.

K 3

Et

Et Claudianus:

Cocytusque sinus labens circumfluvius atro.

Reverà autem nihil aliud videntur voluisse veteres Mythologi per hanc fabulam, quàm quòd homines per Cocytum, hoc est, non sine dolore & luctu hinc discedant.

Cluverius in Italia antiqua.

Fundamentum hujus Fabulæ præbuit Campania, in cujus litore Cumas inter & Puteolos multi fontes calidi, haud procul inde antrum, & juxta lacus magnus cum pestilenti exhalatione. Campus præterea Phlegræus montibus in Orbem cinctus igneis quasi caminis sulphureos vapores exspirans. Ibidem fluvii Styx, Periphlegeton, Cocytus & Acheron dicti. Locum hunc pulchris versibus describit Silius Poëta L. 12. eundemque Plutoni sacrum, & inferorum limen esse rudis vetustas credidit.

In sensu allegorico impii, ut S. Joanni Baptistæ, sunt palce ignis inextinguibilis, Luc. 3. ita Hussæo Vati glareæ Cocyti, quibus ut dulcis fuit voluptas hujus sæculi, ita & dulcis erit, ironicè, quemadmodum S. Hieronymus explicat, infernus. Paucis, iniquos esse glaream Cocyti, & cum hoc atro mæstoque flumine ad inferos defluere, est illos mitti & eji-

ci in tenebras exteriores, ubi erit fletus

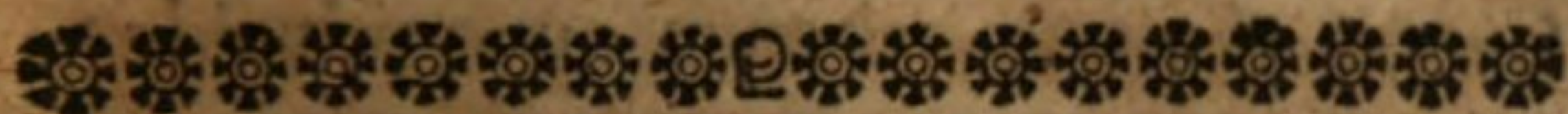
& stridor dentium, Matth. c. 8.

ψ. 12.

☞ (+) ☞

Job

Job c. 42. v. 14.

Nomen tertiæ Cornustibii.

HUssaus Vates post afflictionem gravissimam de manu Domini æquanimiter susceptam, suprâ modum à Deo locupletatus tres genuit filias, & vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibii. Per nomina gradatim ascendit, ut ipsâ nominum impositione perpetuum gratitudinis & acceptorum beneficiorum Deo monumentum dedicaret: contestans, se ex calamitatum tenebris ad lætitiæ lucem, ex fœtore sterquilini ad odorem insignis famæ & gloriæ, ex infirmitate ad robur, quod cornu significat, ex egestate ad summam opulentiam pervenisse, quam 70. Græci Interpretes suâ versione nobis metaphoricè significârunt, ἀμαλδείας κέρας, Amaltheæ cornu, de quo sic Olympiod. *Nam Veteres illi Amalthea Cornu ad honorum copiam significandam transtulerunt.* Fuit autem Amalthea nomen Capræ illius, cujus lacte Jupiter nutritus dicitur, Adiastes & Idæ Nympharum ministerio & operâ; cùm autem Capra cornu, quod habebat amplissimum, in objecta fre-gisset arbore, Nympha id sustulit diversis pomis ac herbis onustum, & ad os ipsius Jovis detulit: is memor accepti à Capra beneficii donavit cornu illud Nymphæ, cujus fuerat

Capra, cā virtute imbutum, ut quidquid appeteret, ex eo cornu protinus efflueret. Fabulam hanc Ovidius refert L. 5. Fastorum.

Lactantius L. 1. c. 21. ait: Sacra Cretici Jovis ostendere, quomodo sit aut subtractus, aut nutritus Jupiter. Addit sequentia: Capella Amaltheæ Nymphæ, quæ uberibus suis aluit infantem, de qua Germanicus Cæsar in Aratro carmine:

- - Illa putatur

*Nutrix esse Jovis, si verè Jupiter infans
Ubera Creteæ mulsit fidissima Capra,*

Sidere quæ claro gratum testatur Alumnum.

Hæc quoad fabulam. Addit hîc Nicetas, cum Scriptura cornu copiæ, aut Sirenum, aut Vallis Titanum, aut Gigantum mentionem facit, tantum utilitatem illis fabulis significatam, non verò falsitatem ullam nobis propinare: sunt igitur tractandæ, quæ in Scripturis occurrunt, fabulæ in morem anethi, quod exsuccum & decoctum projicitur. Utitur hanc similitudine Cassiodorus quoad Origenem legendum. Fuerunt, qui originem hujus fabulæ ad historiam retulerunt, quorum meminit Olympiodorus hisce verbis: Alii ad persuadendum magis dicunt. Amaltheam Capram fuisse hoc vocatam nomine, quæ cornu terram effodiens thesaurum retexerit, ibidem antiquitus depositum. Caprarium eo potitum ex inope repente divitem extitisse; atque ita Amaltheæ cornu ad opimum & beaurum statum significandum usurpari cœpisse.

Pro-

Propter hanc pecuniæ inventionem forsan à
Philemone Comico ipsa pecunia vocata est
Amalthææ cornu :

Putásne Amaltheæ cornu esse hujusmodi

Quale depingunt pictores cornu bovis?

Argentum est, quod, si habueris, pete

Ab ipso, quidquid voles, omnia tibi ob-
tingent.

Nam pecuniæ obediunt omnia. Eccles. c. 10.
v. 19.

In sensu physico, ut Stobæus narrat, habuit
Socrates cornu-copiæ pro symbolo industriæ
& laboris, quòd facilè omnis generis bona ad
illum defluant, velut ex cornu-copia, qui
est ἀμάλθων, hoc est, non dissolutus nec igna-
vus. Est etiam Amalthææ cornu signum illius
felicitatis, quæ ex pietatis & virtutis cultu so-
let provenire, ut Horatius indicavit in suo
sæculari carmine & L. 1. car. od. c. 17.

Sensum mysticum nobis explicat S. Hierony.
nomen Cornustibii competentissimè Evange-
licis copiis, Ecclesiæque divitiis coaptatur,
quæ spiritualium rerum thesaurus est, cornu
verò ad insigne regium & dignitatem Ecclesiæ
pertinet, sicut ait Propheta : *Exaltavit cornu*
Christi sui, è quo velut inexhausto fonte bona
cœlestia & æterna in nos defluerunt; ut enim
S. Joannes ait : *De plenitudine ejus nos omnes*
accepimus, c. 1. Idem insinuat Olympiod.
tunc nos esse Cornustibii, cum spiritualium
charismatum ubertate complemur, & ad per-
fectionem properamus.

In morali sensu Jobus post ærumnas gravissimas patientissimè toleratas generans filiam, cujus nomen cornu Amalthææ, designat pariter patientiæ filiam esse bonorum omnium abundantiam, cujus fundamentum est pacifica animæ possessio. Hæc verò unde acquiratur, docet nos ipsa veritas : *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, Lucæ 21. v. 19. quis autem hujus patientiæ finis sit, Apostolus tradit 2 ad Timoth. 12. *Si sustinebimus, & conregnabimus*. Quæ verò hujus regni felicitas, & quæ in eo bonorum omnium abundantia, adhuc *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*, 1 Corinth. c. 1. v. 9.

In sensu anagogico, & alio sensu allegorico verum Cornu-Copiæ nulli magis convenit creaturæ, quàm Matri Creatoris : illa in se fontem omnis boni, abyssum gratiarum, & omnes thesauros sapientiæ & scientiæ DEI conclusit : *Multæ quidem filie congregaverunt divitias, hac supergressa est universas. Vix ex illa prodiit Dilectus, quemadmodum Filius unicornium* Iesus Christus amore & odore Virginis illectus, non solum quievit Dei ira, sed fuit pariter erectum cornu salutis nobis in tanta bonorum copia, ut iis cælum & terra scaturierint & exultarent. Audiatur S. Chrysologus serm. 140. *Una puella sic Deum in sui pectoris capit, recipit, oblectat hospitium, ut pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cælestibus parentelam, ipsius Dei cum carne commercium pro ipsa domus exigat pensione. Quod exegit,*

exegit, factum est; nam ut S. Augustinus de eadem ait serm. 35. de tempore: *Deum hominibus peperit, vitam mortalibus dedit, cœlos innovavit, mundum purificavit, paradisum aperuit, & hominum animas ab inferis liberavit.* Et ex his constat liquidò, in nulla unquam creatura fuisse plenius & exuberantius cornu copiae, quàm in Maria vera summi ac veri Jovis nutrice. Fingunt Poëtæ Jovis nutriculam inter astra fuisse collocatam, de quo Ovidius:

Sidera nutricem, nutricis fertile cornu

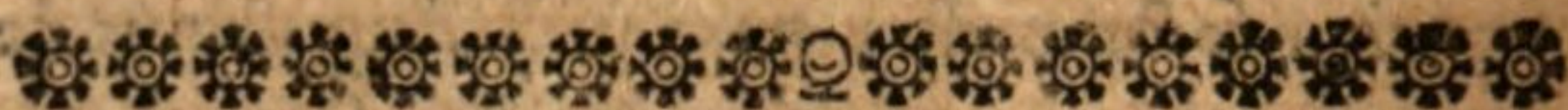
Fecit, quod Dominae nunc quoque nomen habet.

Faceffant è cœlesti firmamento tam monstrosa sidera, & eorum loco succedant longè illustriores Sancti Religionis Catholicæ, ut tam operum quàm nominum suorum gloriâ utriusque poli regionem exornent. Quo splendore inter omnes cœli stellas Christus Matrem nutricem suam charissimam & omnium nostrum Dominam fecerit eminere, Joannes vidit in Apocalypsi sua c. 12. *Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim.* -- *Quidni coronent sidera, quam Sol vestit? Quis stellas numeret, quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominem est, coronæ hujus rationem exponere. Quare præstat illam ritu Harpocratis, id est, silentio venerari.*

☞ (†) ☞

Pfal.

Psal. 67. V. 14.

*Si dormiatis inter medios cleros, penna columba
deargentata, & posteriora dorsi ejus in
pallore auri.*

UT hic versus meliùs intelligatur, sciendum,
qualem Gentiles Palæstinæ imprimis &
Syriæ populi de columbis habuerint supersti-
tionem. Lucianus L. de dea Syria ait: Co-
lumba ex avibus videtur res sanctissima esse, &
ne tangere quidem ipsam fas habent; quòd si
quando inviti etiam attingunt, scelerati & exe-
crabiles illo tum die habentur. Hinc Martialis
L. 14. ita canit:

Ne violes teneras præduro dente columbas,

Tradita si Cnidia sint tibi sacra deæ.

Ex quo patet, esu columbarum seu pipio-
num, ut eas vocat Lampridius, interdictum
fuisse Mystis Veneris, qui si ministram Ve-
neris avem comedendo violâssent, contra jus
sacrorum suorum fecissent. Hinc censet Ra-
derus noster in Martialem meliùs legendum
esse: Ne violes teneras *perjuro* dente columbas.

Per columbam deargentatam intellige
albam. Sic & Virgilius candidum anserem
vocavit:

Atque hic auratis volitans argenteus anser

Porcibus, Gallos in limine adesse canebat.

Et Leander in Ovidium notat Lunam modò
candidam, modò argenteam appellari:

Quar-

*Quarto cum radius fulges argentea puris,
Concedunt flammis sidera cuncta tuis.*

Quæ verò columbæ candidi erant coloris, præcipuè à Syris in gratiam fortè Veneris colebantur, modò pallor auri non defuisset. Hinc Ovidius de sacrificio Veneris L. 1. Fastor. ait:
Uritur in calidis alba columba focis.

Et Martialis L. 8. ep. 28. Paphias columbas ob candorem Cygnis conjungit, Lucianus in Jove tragædo ait, columbas cultas esse propter castitatem, cujus signum candor est ab iis specialiter amari solitus & exquiri, secundum illud Ovidii:

*Aspicias, ut veniant ad candida recta columbae,
Accipiat nullas sordida turris aves.*

Potiùs illas pro incontinentiæ symbolo & exemplo servire dixeris cum Theophylacto, ob lasciviam & immodicam generationis frequentiam, cum decies quotannis pariant, ut Athenæus refert, ideòque ab Ethnicis Veneri sunt consecratæ.

Causæ, cur hæ alites ita sint cultæ, assignantur variæ. Diodorus Siculus ideò ait sacras fuisse has alites, quòd Semiramidem Dercetus Syriæ deæ filiam à columbis in deserto educatam crederent. Proinde in grati animi mnemosynon tale venerationis obsequium ipsis deberi. Lucianus ante memoratus hanc adducit causam, quòd Semiramis, cum expirasset, in columbam versa putaretur. In quas duas opiniones Justinus Martyr in Orat. Athenag. pro Christianis ita invehitur: *Quidam execrandi*

& DEO invisi opinionem, quod dii essent, obti-
 nuere. Et Dercetûs filia, Semiramis mulier pe-
 tulans & cadibus contaminata dea Syria existi-
 mata est, & ipsius Dercetûs causâ columbas
 quoque & Semiramidem Syri colunt; nam, quod
 impossibile est, fœminam in columbam mutatam
 esse, apud Ctesiam fabula est. Forſan bona illa
 à Gentibus concepta opinio de columba, tan-
 quam ſymbolo ſecuræ felicitatis, ſuam traxit
 originem à Noëmi columba tam beatæ pacis
 nuntia; certum enim videtur, Gentiles ali-
 qua ex vetuſtiſſimis historiis cognoviſſe, & ex
 relictis quaſi in vetuſta quadam tabula lineis
 omninò obſcuris aliquid divinâſſe. Cæterùm
 ex religioſa columbarum veneratione ortum
 eſt: 1. Ut Beroſo teſte ab earum eſu abſtine-
 rent. 2. Immunes ab omni minimæ læſionis
 periculo per urbes & campos liberè volabant,
 ut Tibullus canit:

*Quid referam, ut volitet crebras intacta
 per urbes*

Alba paſtino ſancta columba viro?

3. Erant compaſcuæ ipsis Syris, & domos
 eorum frequentabant, & paſcebantur in urbe
 ſacra, uti anſeres olim in Capitolio. Hinc
 non ſine fundamento dici poſſet, inter illos
 populos ſymbolum quietæ & ſecuræ felicitatis
 fuiſſe pennas columbæ deargentatæ.

Per cleros intelliguntur à S. Hierony. termi-
 ni, hoſtiles ſcilicet, & à Genebrardo fortes:
 ſic enim ille explicat primam verſûs partem:
 ſi verſemini in præſentiſſimis & certiſſimis

periculis , qualia sunt , dum de captivorum vita , libertate , fortunis , &c. victores sortem mittunt , eritis quasi pennæ columbæ deargentatæ , id est , liberi & securi. Ex versibus præsentem antecedentibus satis licet colligere , agi hîc in sensu allegorico de Ecclesia , de Christo , de Apostolis , *verbum evangelizantibus virtute multâ* , v. 12. & eos inter summas angustias , adversitates , & pericula , non terrendos à Tyrannis , (habent enim & hoc columbæ , ut etiam captæ niteant eodem colore , statu & specie) & fore liberos omninóque tutos à fatali saltem ictu animæ : animam enim non possunt occidere , & securos præterea æternæ felicitatis , modò simplices manserint sicut columbæ.

Sed quid hoc : *In pallore auri posteriora dorsi ejus* ? In sensu literali videtur elaborata fuisse figura columbæ , forsan in templo exposita , cujus pennæ fuerint deargentatæ , & posteriora dorsi ejus in pallore auri. Dixi , forsan in templo exposita : nam referente Basso & Pierio Syri in venerationem & gratiam Facelitidis in piscem mutatæ , argenteos pisces in templo religiosè posuerunt ; an non & columbam eodem modo , in quam credebant Semiramidem esse mutatam ? Sed à priori redeundo , ad posteriora dorsi ejus in pallore auri ; videntur albas inter columbas illæ singularem præ cæteris venerationem & cultum obtinuisse , quæ deargentatæ essent in pallore auri , seu maculis aureis ad speciem saltem variegatæ ad pal-

pallentis auri similitudinem. Sic apud Ægyptios bos colebatur pro Numine, non quilibet, sed cui insigne esset in dextro latere candicans macula, similibus cornibus Lunæ crescere incipientis. Ita & Syri in iis columbis videntur Deam suam respexisse & coluisse, quæ in albis alarum pennis auri splendorem & Semiramidis monilia referrent.

Notandum hîc primò : In columbino candore auri colorem apparere pallidum pro diverso motu corporis, aut colli situ. Sic Nero Cæsar apud Senecam ait l. 1. quæst. nat. c. 5.

Colla Cytheriaca splendent agitata columba.

Secundò, non esse verum colorem aureum & argenteum, qui ad splendorem lucis in eis apparet, ut patet ex subitanea & inconstantî ejus facie & repentino interitu. Hinc idem dicendum de columbæ & iridis specie, de qua Seneca l. 1. q. nat. c. 6. *Tu dieis illum colorem esse, ego videri.* Per posteriora dorsi caudam columbæ intellige, quæ si candeat, & in modum coronæ erecta hinc & inde moveatur, pro diversa lucis incidentia quandam argenti & pallentis auri speciem videtur exhibere.

In sensu allegorico per columbam significatur Ecclesia. Per deargentatas pennas Judæorum Synagoga, quæ dormivit & quievit inter medias sortes & terminos Palæstinæ in pace & abundantia bonorum temporalium, secura ab hostili gentium invasione, ut columbæ in Syria; sed quàm diu unum & solum Deum coleret, non verò, si etiam diis alienis

in-

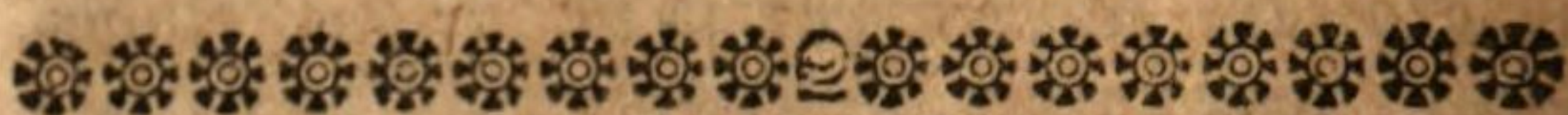

inserviret. At verò quæ in novissimis temporibus futura erat Christi Ecclesia, in pallore auri; tantum enim à Veteri Testamento distat Evangelium, quantum ab argento aurum. Quia, ut S. Bernardus ait serm. 30. in Cant. *Non pariprofectò acceptabitur voto umbra & lux, ira & pax, judicium & misericordia, figura & veritas, virgo & hereditas, frænum & osculum.*

In sensu tropologico pennæ columbæ deargentatæ secundum Jacobum Vitriacensem D. 7. post 8. Pent. sunt viri sancti: hi sunt, inquit, velut pennæ columbæ deargentatæ inter medios cleros dormientes, qui ob duplicem gratiam, scilicet actionis & contemplationis, columbini, per studium simplicitatis deargentati, per puritatem locutionis inter medios cleros dormiunt, dum à mundana cupiditate oculos claudunt. Nec quis speret somnum ejusmodi in terra, aut volatum mentis in cælum, si non corporis & animæ puritatem exquisierit. Hinc benè ait S. Bernard. serm. 4. de duplici adventu: *Omnis penna nostra ad nihilum valet, si non sit deargentata.* Apud eundem S. Patrem alium sensum tropologicum de præsentī textu vide sermone 51. in Cantica.

Proverb. c. 26. v. 8.

*Sicut , qui mittit lapidem in acervum Mercurii,
ita qui tribuit insipienti honorem.*

IN acervum , hebraicè legitur , in margema, quod interpretantur aliqui esse purpuram, alii , ut septuaginta , fundam. S. Hierony. acervum Mercurii. Græca versio habet ἑρμαῖον, Hermæum , quâ voce comprehendi potest delubrum , statua vel acervus Mercurii , quam delubrum ipsas Mercurii ædes significet. Statuæ autem illius Hermulæ dicuntur vel Hermæ , acervi Hermaces à Græco ἑρμακες. Hic propriè fit mentio de acervo vel statua Mercurii. Præses hic erat viarum apud Gentiles , & statua illius tam privatim in ædibus, quàm publicè in biviis maximè & triviis erat posita. Habebat subinde aliam statuam sibi adjunctam in una basi , quæ Hermathenæ vocabantur , si Pallas erat socia ; vel Hermeraclæ, si Hercules erat junctus. Solitariae Mercurii statuæ frequentiores erant in sepulchris , in fulcris lectorum , in delubrorum & privatorum ædium vestibulis. Figura statuæ quadrangularis erat : ea enim inter quantitatis species omninò solida & perfecta est ; indicabat hæc præterea , quòd sicut ipsa in quascunque partes cadat , stet firma semper & recta , ita orationem viri boni & veritatem semper sibi esse similem. Mercurius autem creditus est deus veri-

veritatis & rationis. Scientias pariter primus deorum invenisse traditur, & quidem has quatuor, Literas, Musicam, Palæstram, Geometriam, & ideo servatus illi quaternio. Plutarch. l. 9. Sympos. q. 3.

Materia statuae ut plurimum erat ex lapide, Thucydidis testimonio l. 6. belli Pelapones: subinde ex ligno, sed certo quodam; unde ortum illud proverbium: *Non ex quovis ligno fit Mercurius.* Ovidius L. 1. Fastor. ita canit:

*Termine sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes.*

Tibullus l. 1. eleg. 1.

*Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea ferta lapis.*

Lactantius l. 1. c. 20. *Et huic ergo supplicatur publicè quasi custodi finium Deo, qui non tantum lapis, sed etiam stipes interdum est.* Habitus illius Truncus erat sine corpore apud Græcos & Romanos, vel pectore tenus humano, ut Alciatus putat, vel capite & collo, etiam sine brachiis & manibus. Hinc Mercurius dictus est Cyllenius, quod Græcè κολλῶς mancus est; forsan ideò, ut constaret Deum totum esse mentem, vel quòd etiam sine manibus multum possit, & præstet sermo: hic enim Mercurii filius dictus est, eò quòd sermo interpretes sit animi; hoc enim significat ἐρμῆς ab ἐρῆν. Quod infrà statuam erat, scripturam aliquam præferebat, ut testatur Theocritus: *Triceps dicitur Mercurius tanquam vias docens, subscriptionemque habens*

quoniam hæc via ferat, quò illa; fortè etiam ad quamlibet viam caput habebat. Item Ulpianus Demosthenis scholiastes: *Ligna seu lapides erant quadrati, Mercurii faciem desuper habentes; subter verò in corporis planitie Epigrammata.* Confirmat idem apud Martianum Capella l. i. de Philolog. Viales Hermæ quadrati fuerunt lignei & lapidei, summâ parte Mercurii faciem, inferiori planâ inscriptiones viarum præferentes; erant autem hæ: ὁδῖος, id est, auspicatus ad iter. ὁδὺς, dux viæ. Hinc ἐνὸδῖος, teste Hesichio, vel ἐνὸδῖος. A Latinis Deus viarum præses dictus est Viacus. Ab antiquis Judæis Mercolis vel Mercurius, & in ejus honorem solebant viatores ad Hermos, seu Mercuriales statuas lapides adjicere in tanta copia, quemadmodum Alciatus censeret, ut ex lapidum adjectorum cumulo tantum statuæ summitas extaret. Hesychius de isto cumulo sic loquitur: Mercurialis acervus significat cumulos lapidum Mercurii, quos in viis coacervabant in honorem dei Vialis. Eadem Suidas cum Phavorino tradit, uti & Didymus in Homerum: *Quid de iis dicam, qui colunt talia, nisi ipsos potissimum lapides ac stipites esse?* Tempore Caroli Magni in Saxonia adhuc vestigium fuit, (ut volunt aliqui) lapidis erecti in honorem Mercurii; ut Crantzius testatur his verbis: *Progressus autem cum exercitu victore Carolus venit ad montem Martis, ibique fanum & idolum Gentis, quod Irminsuel appellavêre, subvertit.* Videtur autem Irminsuel fuisse

Lactantius l. i. de fals. relig. c. 20.

fuisse Mercurii statua voce semi-græcâ & Germanicâ : nam ἑρμῆς Græcis est Mercurius. Ita Tetmarus Marspurg. Episcopus, cujus vita incidit in annum Domini 1020.

Videtur quidem superstitio illa de Mercurio certò initium suum sumpsisse à Mercurio, sed quâ occasione, incertum. Phavorinus autumat, inde ortam esse : quòd solitus sit Mercurius vias elapidare, & commodiores reddere, saxis, quæ gressum impedire possent, remotis, & in unum cumulum congestis, nec non viatores recti itineris, & viæ regiæ certiores reddere. Aliam causam affert Anticlidēs, cujus meminit Didymus Odiss. 1. in fine: scilicet inde consuevisse Gentiles lapides congerere in honorem Mercurii, quòd ipse ob interfectum Argum Centoculum à Junone citatus sit ad iudicium quidem, sed cùm necem Argi ex Jovis imperio factam esse dii intelligerent, absolutus sit, ita, ut dii iudices omnes calculos suos tam atros quàm candidos ad pedes Mercurii projecerint, & hinc ait enatam esse consuetudinem, ut quos in via media invenissent lapides, ad latus in cumulum coacervarent honorandi Mercurii gratiâ. Phornutus alias acervorum originationes congerit. Accumulant Mercuriis lapides : quicumque enim illac præterit, unum adjicit, sive tanquam utile quid faciens, quòdque omnium communiter intersit, dum via purgatur; sive obtestans Mercurium, aut ut venerationem ipsi exhibeat, si nihil præterea

habeat, quod ei offerat; sive, ut Mercurii collocationem prætereuntibus faciat manifestiorem, aut innuat ex modicis partibus orationem constare. Prima Hieronymo Aleandro videtur melior: ut enim sus Cereri, Baccho hircus mactatur: quia hic vitem lædit, ille segetes; ita Mercurio viarum præfidi struem erigebant saxorum, quæ per vias sparsa impedimento videntur esse itinerantibus.

Salomon in præsentī capite satis innuit, quàm inutilis & inconueniens hic mos fuerit Gentilium honorandi statuas Mercurii, passim in biviiis maximè & triviis poni solitas. Jure illas omnes è viis publicis & è conspectu oculorum sustulerunt Christiani, ut Prudentius testatur 2. in Symmachum:

- - - *Lapis ille*

*Si stetit antiquus, quem cingere sueverat
error*

*Fasciolis, vel gallina pulmone rigare,
Frangitur, & nullis violatur terminus extis,
Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Servabat, cadit ultrici succisa bipenni.*

Econtrà earum loco imagines Crucifixi, scilicet Cruces sunt collocatæ. Qui mos fuit in Ecclesia antiquissimus, & illo tempore maximè frequentatus, quo, invalescente Fidelium numero, cœpit idololatria succumbere; ubi enim rerum potiti sunt Christiani, consueverunt ea loca, quæ superstitionum sordibus contaminata erant, prius Cruce expiare, & erecto Crucis titulo dedicare, antequam ad
usum

usum suum applicarent. Nec in ædibus & templis solùm, sed in viis etiam publicis signum illud prostabat, ut testatur S. Chrysostomus in Orat. quòd Christus sit Deus: *Crucem celebrari videre licet in viis.* Idem confirmat *In oratione de* Nicetas in Ignatio Constantinopoli ad ædem *tionem de* S. Gregorii Theologi Crucem in publica via *inventis* marmoreæ columnæ fuisse impositam. Et reliquiis *Constantinus* Episcopus Tii Paphlagoniæ re- *S. Euphe-* fert ab Iconoclasta Copronymo *dejectas esse* *mia.* *Cruces, quæ in triviis fidei convenienter figebantur.* Tum, ut loca prorsus omnia ethnica *Leontius* impietate expiarentur, à veneficiis & illusione *l. 5. con-* nibus dæmonum fierent immunia, tum *ut his tra fu-* (Crucibus scil.) *assidue perspectis memores simus deos apud* *& non obliviscamur Domini Dei nostri.* *Dama-*

Hanc tam sacram Crucifixi memoriam per *scenum* erectas passim Cruces excitari, non passi sunt *orat. 3. de* antiqui, non patiuntur recentiores hæretici; *imag.* ut Severiani, Constantinus Copronymus, Leo Isauricus, Julianus Apostata, irridens Christianos, quòd lignum Crucis venerarentur. Mercerus hæreticus, fidelis Iconoclastarum assecla, in præsentem versum scribens ait: Veteres Hebræi margema accipiunt pro simulacro Mercurii, quod ex magna lapidum mole factum esset, quo sensu vulgatus interpretes vertit acervum Mercurii; qualis est imago Christophori, quæ magnâ mole lapidis in nostris templis alicubi cernitur. Quàm inscitè, tam impiè. Idem ait Theodorus Beza in præsentem versum, qui imagines Crucifixi sacri-

lego audet vocabulo afficere , & immania Christi idola appellare. Dolet hic eadem à Lutheranis adhuc conservari *in plerisque* , ut ait , *non tantum templis , urbibus & pagis , sed & in agris* ; ita ut Copronymi alicujus aut Juliani anima ex inferorum sedibus egressa in hunc Calvinistam immigrâsse videatur.

Sensus tropologicus fatis clarè in versu pa-
ret, scilicet nihil esse inutilius, & magis in-
decorum, quàm insipientem honorare: ut
enim statua non sentit honores sibi oblatos,
ita nec illos stultus æstimat; hinc benè Juve-
nalis eum Mercurii statuæ comparat:

- - - Truncoque simillimus Herma
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.

In sensu allegorico dici potest, eos in Ecclesia esse acervos Mercurii, qui ad Ecclesiasticas dignitates indigni promoventur: sunt enim in templis quasi aureæ & argenteæ statuæ omni doctrinâ & pietate vacuæ, de quibus B. Petrus Damiani L. i. Ep. 8. ad Alexand. II. Rom. Pontificem ita scribit: *Insipienti honor tribuitur, cum ad Ecclesiastici gradus apicem non Deo sed pecunie deditus promovetur.*

Lib. Sapientiae c. II. v. 16.

Quidam errantes colebant multos serpentes;
Et bestias supervacuas.

Per serpentes videntur dracones intelligi,
vel alii majores aspides, sub quorum spe-
cie,

cic, quàm libenter diabolus lateat, & homines decipiat, in Paradiso ostendit. Alibi dictum est de Æsculapio grandi illo serpente Epidaurio. Verisimile est, ab Ethnicis, præsertim incolis accolisque Arabiæ Libyæque, quæ magnam serpentum copiam nutriunt, ideò cultos fuisse serpentes, ut à lethiferis eorum ictibus immunes possent fieri. Innotuerit illis etiam vis & efficacia serpentis illius à Moyse in deserto erecti, cujus intuitu, qui ab ignitis serpentibus læsi erant, fanati sunt. Judæos certè serpentem illum cultu idololatrico veneratos fuisse Liber Reg. 4. testatur c. 18. v. 4. Herodotus l. 2. in Euterpe c. 74. ait: *Circa Thebas sunt sacri serpentes nihil omninò hominibus noxii, pusillo corpore binis præditi cornibus è summo vertice enatis, quos defunctos in Jovis æde sepeliunt; huius enim Deo sacros illos esse prædicant.* Additur *mutos serpentes*; hoc enim est proprium animalium Epithetum, Græcè ζῶα ἄλογα, quæ & rationis & veri sermonis sunt expertia. Fuerunt, qui putârint, ante Adami peccatum animalia inter se fuisse collocta, ut Basilius; & Eusebius de Platone refert, eum censuisse loquelam brutis fuisse sæculo aureo. Sed improbat communiter hæc sententia & rejicitur. Hinc meritò Josephum reprehendit Abulensis asserentem, naturale fuisse serpenti Evam tentanti intelligere & loqui; sed iratum Deum vocem illi ademisse, & venenum linguæ ejus indidisse. S. Bonaventura censet serpentes

dici mutos ex comparatione illius serpentis, qui Evæ locutus est.

Et bestias supervacaneas, Græcè κνώδαλα ἐντελῆ, id est, bestiolas viles. κνώδαλον enim significat animalia omnis generis tam terrestria, quàm aquatica & aëria, qualia Ægyptii solebant colere; de quibus ita Epiphanius in Anchoratu: *Ægyptii omnibus amplius errore involuti non solum proprios affectus coluerunt; sed etiam volatilia, & quadrupedia, terrestria & aquatica, & quædam animantia fera, & quæ ipsis in servos à Sancto Deo tradita, eorum ordinem alteraverunt, & velut, qui mente bruti sunt nimium, colunt animalia, deificare ipsa non erubescences.* Hucusque ille. Qualia verò illa fuerint, alibi modò dictum est. Talia certè fuerunt, ut eorum religio propterea aliis, præsertim Romanis, vilis visa sit & abjecta. Hinc Virgilius l. 8. *Æneid.* ait, fuisse apud eos monstra omnigenum deorum. Fuit quidem subinde cultus deorum etiam Ægyptiorum Romæ admissus, ut Lucretius testatur l. 8.

Nos in templa tuam Romana accepimus Isin, Semideosque canes, & sistra jubentia luctus. Sed postmodum visa est Romanis tam absurda Ægyptiorum superstitio, ut prohibuerint eorum deos delubris suis inferri; ait enim Tertul. in suo Apologetico, Serapidem, & Isidem, & Harpocratem cum suo Cynocephalo prohibitos Capitolio inferri; id est, deorum numero pulsos; imo ut testatur Valerius

lerius Maximus , jussit Senatus deorum Ægyptiorum fana dirui , & cū Opificum nemo auderet ea attingere , ipse L. Æmilius Paulus Consul executus est , quod Joan. Bieff. hoc dysticho expressit :

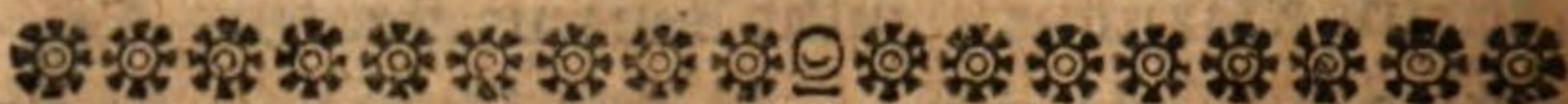
*Impleat ut Paulus Patrum decreta , securi
Proscindit postes Isidis atque viri.*

Videntur tamen hīc indicari animalia viliora ab Ægyptiis , aliisq̃ue coli solita : ūt canes, feles, anguillæ, ichneumones, scarabæi, fues, mures, aranei & muscæ, qui tamen ab iis deorum loco sunt habiti, & Divino cultu fuēre affecti. Non sine justa mercede : ut quæ credebantur fore media ad salutem, vero Deo sic ordinante, punitionis & vindictæ facta sint instrumenta. Per serpentem seducta peccavit Eva, nec ipsa solū, sed & tota ejus posteritas per eundem vexatur, & ad extremam perniciem quæritur. Verē Rupertus in c. 2. Joannis : *Plerumque ea, in quibus peccamus, sunt flagella peccantium.* Per cultum animalium etiam vilissimorum Ægyptus deliquit, per similia, ūt locustas, ranas, ciniphes & muscas à Deo per Moysen fuit castigata. Ut benē notavit Sapiens : *Immisisti illis multitudinem multorum animalium in vindictam, ut scirent, quia, per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.*

☞ (†) ☞

Sa-

Sapientia C. 12. V. 4.

*Quoniam odibilia opera tibi faciebant per
medicamenta.*

OMnis ferè idololatria ab Astrologia, Philosophia & Arte Medica suam traxisse videtur originem: abstrusas enim cognitiones & occultarum rerum notitias hæ scientiæ continent, quibus se dæmon solet immiscere; ut intellectum nimiam curiositate seductum etiam ad eorum notitiam alliciat, quæ non nisi ope dæmonis sciri possunt. Plinius l. 30. c. 1. expressis verbis ait: *Artem magicam natam primò è medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepisse velut altiore sanctiorémque medicinam.* Primum Medicinæ inventorem Apollinem Gentiles credidère tam Græci, quàm Latini; sic enim Ovidius de se loquentem proponit:

*Inventum medicina meum est, opifexque per
Orbem*

Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.
Quid? Quòd ab ipsis deorum oraculis, hoc est, dæmoniorum responsis, sæpè sæpiùs petita sunt medicamenta, ut Plinius testatur l. 29. c. 1. Eò certè deventum est in hac scientia, ut crederent aliqui ejusdem artificio etiam vivum hominem posse fieri. Julius Camillus homo fide dignus asserit, ab amico suo per Allembicum formatum fuisse infantem, qui
ad

ad aliquot horarum spatium vixerit. Sed verè vixisse, est incredibile. Ab Æsculapio artis medicæ famâ celeberrimo Minois filios ab Atheniensibus occisos, fuisse fuscitados antiquitas credidit, cui Q. Serenus Sarmonicus allusisse videtur:

*Tūque potens artis reduces, qui tradere vitas
Nōsti, atque in cœlos manes revocare sepultos.
Qui colis Ægeas, qui Pergama quique Epi-
daurum.*

Et Propertius:

*- - Extinctum Cretis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.*

Sed ejusmodi opera verè non contigisses, sed ad speciem tantum per illusiones & præstigas dæmonum, nemo Catholicorum est, qui dubitet. Cæterum per medicamenta hîc Interpretes intelligunt etiam maleficia & venena, quibus alios homines inficiebant Chanaanæi & necabant; quæ certè opera erant Deo odibilia. Observandum interim: periculosum esse inordinatum res quascunque occultas indagandi & cognoscendi desiderium studiūque; cū talium hominum ingeniis non rarò abutantur maligni spiritus, ut evanescant in cogitationibus suis, se præ aliis sapere judicent, dubitent de mysteriis fidei, perperam interpretentur miracula, irrideant simplices, in Deo minùs confidant, in hæresin denique aut Atheismum delabantur. Et hic unicus finis est doctrinæ illius, quæ per nimiam curiositatem adjutore diabolo comparatur.

Lib.

Lib. Sapientiae c. 12. v. 5.

*Filiorum suorum necatores sine misericordia,
& comestores viscerum hominum, & devora-
tores sanguinis à medio sacramento.*

DE hoc crudeli consuetudine immolandi
filios ita canit Silius L. 4.

*Mos fuit in populis, quos condidit advena
Dido,*

*Pascere cede deos venia ac flagrantibus aris
Infandum dictu! parvos imponere natos.*

Pescennius Festus apud Lactantium per Satyram refert L. 1. c. 21. Carthaginenses Saturno humanas hostias solitos immolare, & Tertul. advers. Gnosticos: *Scytharum Dianam, aut Gallorum Mercurium, aut Afrorum Saturnum, hominum victimam placari apud saeculum licuit.* Præsertim cum per oraculum Delphicum esset indicatum, nihil posse diis gratius offerri, quam hominem vel lumen; & sic facta est superstitio paganorum, artificium necandi homines, ut videretur sic dæmon velle delere humanum genus universum. Hinc prodiit mos, usurpatus à parentibus in Africa, immolandi infantes suos. Ita Menech occisus fuit à Creonte patre suo, & misera Iphigenia oblata per Agamemnonem ad placandam iram deæ, Græcis offensæ. Sic Erichthus sub prætextu boni publici in victimam destinavit suam filiam: sic & prisca Druides, Lacedæmonii, Rho-

Rhodii, Scythæ, Athenienses deos suos sanguinarios colebant, qui non nisi latrociniis & carnificinâ humanâ placabantur. Lib. Reg. 4. c. 3. v. 27. refertur, quòd Rex Moab in summis angustiis constitutus, extremo usus medio, filium suum proprium, primogenitum & regni sui hæredem immolârit, sperans deos suos insigni adeò & electo holocausto placandos, & tam murum, quàm urbem defensores. Porphyrius tradit, fuisse in more positum apud Reges Phœnicum, ut ad summas redacti angustias rem sibi charissimam, v. g. filium deo suo immolarent. Testatur idem Eusebius l. 4. de præp. Evang. c. 7. quòd eundem ritum placandi deum Carthaginenses de Phœnicibus oriundi observârunt.

Non sanè verus Deus voluit aut desideravit unquam litari sibi humano sanguine, quamvis sit supremus vitæ mortisque Dominus; hinc licèt Abrahamo immolationem proprii filii imperârît; imperii tamen executionem fieri vetuit, solâ parentis obedientiâ contentus. Econtra volupe fuit dæmoni videre, quòd parens non nisi invitus faceret; & Diana dicitur lentis tractibus Iphigeniæ sanguinem sorbuisse; dum Agamemnon averteret caput præ horrore, quem ei natura ingerebat ad tam lamentabile spectaculum.

Potuit historia Jephtæi Ducis filiam suam immolantis occasionem aliquam præbuisse *Jud. c. 11.* Ethnicis instituendi ritum tam crudelem: *v. 40.* quemadmodum mos ille per se indifferens plan-

plangendi filiam Jephthe per annos multos à Judæis continuatus pro nova idololatria diabolo servivit ; tradit enim Epiphanius Siche-
 mitas & Samaritanos Jephthe filiam retulisse in
 dearum numerum , & solenni quotannis sa-
 crificio coluisse. Porro infantium sacrificia
 ita offerri debebant , ut nisi libenter fuissent
 immolata , à diis rejicerentur. Et qui offere-
 bantur , & qui offerebant , sive mater filium ,
 aut alius amicum suum charissimum daret in
 victimam , nec lachrymas fundere , nec ullum
 aliud tristitiæ signum audebant præferre.
 Hinc Plutarchus de superstitione ait : Eum ,
 qui filios non habebat , emisse victimas libe-
 rorum eâ lege , ut adstaret mater sacro rigida
 & absque gemitu ; si enim ingemuisset , jactu-
 ram faciebat & honoris & filii. Imò parentes
 ipsi blandiebantur pueris , ne lachrymarentur :
Quos quidem , ait Tertul. in Apolog. c. 9. *ipsi*
parentes sic offerebant , & libenter exponebant ,
& infantibus blandiebantur , ne lachrymantes
immolarentur. Idem confirmat Minutius Felix :
 Merito ei (Saturno) in nonnullis Africæ par-
 tibus à parentibus infantes immolabantur ,
 blanditiis & osculis vagitum comprimantibus ,
 ne flebilis hostia immolaretur. Redarguit jure
 Seneca crudelitatem Caji in hoc , quò impe-
 diret etiam violenter , quò minùs ii , quos
 cruciari jubebat , vocem flebilem aut lamen-
 tum aliquod possent emittere : *Cui unquam*
morituro non est relictum , quà gemeret ? - Cùm
spongia non inveniretur , scindi vestimenta mi-
serorum

serorum & in os farciri pannos imperavit, quæ ista scruitia est? Multò major, & in ipsam injuriosior naturam fuit Diaboli immanitas exigentis, ut spectarent parentes fundi sanguinem filiorum suorum, nec dolerent quidem; conscindi viscera, nec suspirarent; comburi flammis, nec lachrymam affunderent. Quis crederet, inveniri posse, qui Tyranno tam truculento adhuc fervirent? Et tamen non è Gentibus solum, sed etiam è Judæis, electo Dei populo fuerunt, qui tam abominandum ei præstarent obsequium; cum tamen sacrificia tam horrenda ne cogitaverit quidem unquam Deus ab eis habere; ut ipse per Jeremiam testatur c. 19. v. 5. *Ædificaverunt excelsa Baalim ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Summum, quod potuit bonitas Dei infinita in præsentī materia, fuit, ut tentaret tantum Abraham ad immolandum sibi filium suum, & quantum eidem præstitit pro sola tantum voluntate & obedientia? Nonne in semine ejus omnes sumus benedicti? Ubi econtra Dæmon præter orbitatem filiorum temporalem, maledictionem reddit sempiternam. Verbo, tantum abest, ut Deus noster sanguinem humanum sitiat, aut illorum filios sibi immolari desideret, ut ipse potiùs Filium suum unigenitum in mortem tradiderit pro salute hominum.

Et Comestores viscerum. Possunt hæc verba intelligi, non solum de Epulo humanarum

carnium & viscerum in sacrificio ; sed etiam in profano convivio. Verba sunt Alexandri

Genial. ab Alexandris : *Essedonum traditur mos , ut*
dier. l. 3. *parentum funera cantibus prosequantur , mox*
c. 2. *coetibus propinquorum advocatis , quod dictu au-*

dituque fœdum est , ipsis cadaveribus immistis
ovillis carnibus vescantur. Id quod ab Indis
 & Massagetis usurpatum ferunt , quorum pro-
 pudiosa immanisque natura est : nam senio
 confectos in frusta cedere , illorumque car-
 nibus immistis pecudibus vesci assuevere.
 Idem apud Dervices Persicam gentem cum
 Hibernis efferatis hominibus commune fuit ;
 ut parentes & affines , qui succubuere , comesse
 pietatis maximæque honestatis munus puta-
 rent. Tertul. Tract. Apologet. adv. Gentes :
Ajunt & apud quosdam Gentiles Scytharum de-
functum quemque à suis comedi ; quasi dignissi-
 mus sit aliorum locus humanum corpus
 atque cognatum. Idem Plinius tradit l. 7. c. 2.
 Petronius in Satyr. refert : *Apud quasdam*
Gentes scimus adhuc legem servari , ut à pro-
pinqvis suis consumantur defuncti , adeò quidem,
ut objurgentur agri frequenter , quod carnem
suam faciant pejorem. Quis non hîc jure ex-
 clamet cum Sulmonensi Vate :

Prò quantum scelus est ! in viscere viscera
condi,

Congestoque avidum pinguescere corpore
corpus.

Sic scelestam esse calumniantur Calvinistæ
 Religionem illam , quæ docet , fideles in
 com-

communione fieri antropophagos; sed tantum abest, quo propterea turbentur Catholici, ut oporteat inde lucem fidei nostræ illustriorem reddi, & ardorem charitatis vehementius inflammari. Hæc enim calumnia est recantata Ethnicorum contra Christianos fabula: quis enim neget subaudiisse saltem eos aliquid de cæna Domini, & fidelium communione? Quis Gentilium vel somniare potuisset in fractione panis carnem Christi à fidelibus manducari? Si de hoc mysterio vel à fidei Christiano vel apostata nihil percepissent? In hoc cum Capharnaitis errârunt, quod Corpus Christi mactari, dividi, & inter fideles more aliorum carniari, distribui, similiter sanguinem ejus bibi putârint. Hinc Tertul. Apolog. c. 7. ait: *Dicimur sceleratissimi de Sacramento infanticidii, & pabulo.* Cæcilius quoque apud Minutium ait de Christianis: *Infans-farris superficie occiditur, infantis sanguinem sitienter lambunt, hujus certatim membra dissipant, hæc fœderantur hostiâ.* Et Athenagoras in Apologia pro Christianis: *Trium flagitiorum rumor de nobis spargitur: Impietas, quæ deos tollit, Epulæ Thyestæ, concubitus incesti:* ideò enim credebant fieri communes Agapas, & Antelucana Catholicorum in Cryptis conventicula institui. Sed quantum per hanc falsam Gentilium opinionem veritas Catholicæ fidei stabilitur, tantum illa cruentam ejusmodi manducationem damnat, rejicit, execratur, melius à Spiritu S. edocta

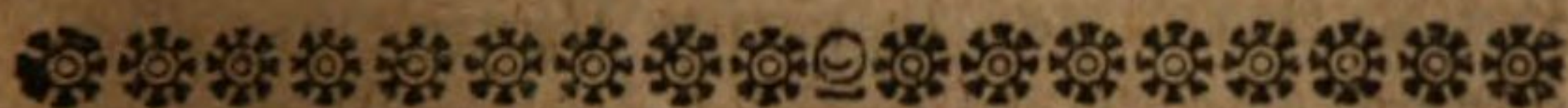
verum Christi Corpus totum & integrum modo prorsus admirabili à fidelibus manducari.

Et devoratores sanguinis à medio Sacramento. Moris fuit apud Gentiles aliquos, diffuso humano sanguine fœdera jungere, quod expressit Tertul. in Apolog. c. 9. *De sanguinis pabulo, & ejusmodi tragicis ferculis legite necubi relatum sit (apud Herodotum opinor) diffusam brachiis sanguinem ex alterutro degustatum nationes quasdam fœderi comparasse.* Lucius Florus de Catilina l. 4. c. 1. *Additum est pignus conjugationis sanguis humanus, quem circumlatum patenis bibere; summum nefas, nisi amplius esset, propter quod biberunt.* Tacitus l. 12. Annal. ait: *Mos est Regibus, quoties in societatem coeunt, amplificare dextras, pollicesque inter se vincire, nodosque perstringere; mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.* Mela l. 2. c. 1. de Axiacis refert: *Sauciant se, qui paciscuntur, exceptumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant. Id putant mansuræ fidei signum certissimum.*

Inter cætera nefanda opera, quæ Chananæi commiserant, & hoc erat, quòd in contrahendis fœderibus humanum sanguinem biberint, adjuncto sacramento deos suos in testes vocando. Hinc rectè Sà interpretatur illud: *A medio sacramento*, interposito sacramento; ut sensus sit: *perdere voluisti filiorum necatores*

tores per sacrificia comestorum viscerum hominum, sen defunctorum patrum, epulones & devoratores sanguinis à medio sacramento, dum fœdera paciscerentur.

Lib. Sapientiæ c. 13.

*Aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem,
aut Gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut
Solem & Lunam rectores Orbis terrarum
deos putaverunt.*

Ignis duplex est, cœlestis & terrestris; ille, *L. de natura deorum.* ut Cicero ait, est corporeus, vitalis & salutaris, conservans omnia, alens, sustentans, & sensu quodam afficiens; hic noster sublunaris est confector omnium & pariter consumptor. Utrumque ignem ob utilitatem maximam venerati sunt Gentiles sub Vestæ & Vulcani nomine. Etiam sub Jovis titulo ignem subinde Veteres voluerunt significari; quemadmodum pro aëre Junonem intellexêre; unde etiam aërem ob viciniam cum igne cœlesti Jovis sororem esse sunt fabulati, & nescio, quos incestus ob commixtionem aëris cum igne finxerunt. De divino ignis cultu alibi satis.

Aut spiritum; qui totum Universum permeat, & movet, quidquid in eodem agitur. Censuit Plato, Mundum corpus esse, spiritum verò & animam mundi Deum, secundum illud Virgilii:

*Spiritus intus alit, totumque infusa per
Orbem*

*Mens agitat molem, & magno se corpore
miscet.*

Potest etiam per spiritum Ventus intelligi; nec mirum est, eum ab Ethnicis in deorum numerum relatum; cum plurima illius flatu in hunc mundum proveniant beneficia, quæ apud Senecam invenies l. 5. Nat. quæst. c. 18. Apud Giraldum pariter & alios leges, multis & exemplis & testimoniis probatum, Ventos hymnis, thure, templis, altaribus, simulacris & sacrificiis fuisse cultos. Romanus Sapiens l. 5. Nat. q. c. 17. testatur, incolas Galliæ Circio licet ædificia quassanti, tamen gratias egisse, tanquam salubritatem cœli sui debeant ei; & Augustum, cum in Gallia moraretur, templum illi & vovisse & fecisse. Typhonem quoque Gentiles coluere. Terribilem ejus formam l. 1. Apollodorus describit; vim verò ventorum sub Typhonis nomine videntur fuisse reveriti; si non, ut prodesset saltem, ne noceret. Sensum ejus historicum, allegoricum, physicumque vide apud Kircherum in Oedip. Ægyptiaco Syntag. 3. de orig. idolol.

Præsidem Ventorum Æolum finxere. Notat Plinius, hunc rationem ventorum invenisse; & cum ex nebulis consurgentibus, vel, ut alii volunt, ex ignis diligenti observatione futuros ventos ac tempestates prædiceret, creditus est ab imperita multitudo eos in potestate sua habere, imperioque suo premere. Ita Ser-

Servius ex Varronis sententia, & Strabo. Sunt, qui eum volunt Astrologum fuisse, quod nōset tempora, quibus flare venti & possunt & debent; idēque ventorum deum existimatum.

Alii ventum interpretantur annum, & 12. ventos 12. ejus filios. Ut autem venti omnes pro diis sunt habiti, ita & singulis, tum iis, qui mundi cardines obtinent, tum inde ortis, (quorum omnium triginta duos statuunt Navarchi communiter) tanquam diis sacra peculiararia fuerunt facta. Exemplum aliquod refert Apollonius Rhodius l. 4. de Medea, quod ventis maximē odorifera & suavia obtulerit sacrificia:

*Tantum effata leves, mulcentia pharmaca
ventos*

*Ætheraque inspersit, procul illa è monti-
bus altis*

*Deduxere feram Silvestrem, quò illa cu-
pivit.*

Aut aërem citatum. Duplicem Veteres aërem statuerunt, masculum & foeminam. Anaximenes imprimis & Diogenes Apolloniates, ut videre est apud Ciceron. l. 1. de nat. deor. & Deum esse censuerunt generabilem, immensum, infinitum & semper in motu. Vulgò sub Dianæ nomine cultus est; & Artemis, ut Theodoretus explicat, αἰετοτόμος, id est aëriseca, quod per aërem pergens eum secet, est vocata. Præcipuè tamen Gentiles Colonia sub Junonis nomine intellexerunt & colue-
runt aërem. Hinc Græci Junonem vocant Ἥραν, *quedam*

*civitatis
dicitur
Ere-
Port/
olim He-
ra sive
Junoni
dedicata.* & Plato, imprimis in Cratylo: Zenon quoque apud Minutium Felicem Junonem æra interpretatur. Quæ vox cum Græca voce *ἀῆρ* magnam habet affinitatem. Macrobius in somn. Scipionis c. 17. ait: Juno æria cognominata est, quòd ipsa ær putaretur, & æris arbitra. Fabulati sunt illam Jovis sive ignis (ut suprà dictum) sororem esse, & hinc sicut illum cœli regem, ita hanc cœli reginam dixêre. Ignis enim & ær sublimiorem mundi partem cum majori virtute in res terrenas agendi possident, quàm duo cætera Elementa. Hinc etiam actiones & passionés, quæ de Jove & Junone finguntur, nihil aliud sunt, quàm variæ æris affectiones & operationes, quas vel habet cum æthere suprà se, vel cum terra infra se. Exemplo res fiet clarior, quomodo naturas rerum sub fictis nominibus, quasi deos, Gentiles coluerint:

Juno fingitur fratrem habuisse Jovem, cui nupta fuit: per Junonem ærem intellige, per Jovem igneum ætherem, per nuptias commixtionem calefcentis ætheris cum ære. Dicitur Juno habere potestatem timoris & audentiæ: quia ær multum confert ad humorum temperiem, consequenter ad passionés dictas. Nata est Juno in Samo insula: ibi enim ær est saluberrimus. Educata est ab Oceano & Thetide: aquæ enim maris rarefactæ ærem pariunt & augent. Ex Jove Vulcanum Juno edidit: quia ær ætheris beneficio calefactus fulgurum & fulminum ignes generat.

rat. Vulcanus à Junone ob deformitatem in terram dejectus est : quia ignis in spissis nubi-
 bus genitus, & ob antiperisthesin agens for-
 tius, conatur quidem sursum ferri, & ad
 purum æthera eluctari; sed, cùm impurus sit,
 nec etiam sufficientem materiam habeat, (ut *L. natur.*
quest. observat Seneca) violenter retroagitur, &
 Vulcani ad instar cruribus fracti in terram de-
 jicitur. Habuit præterea Juno duas proles,
 Heben & Martem : quòd aër valde calidus
 causet tempestates, & benè temperatus uber-
 tatem, quæ etiam non rarò litium mater est.
 Fingitur verò Juno Heben genuisse, quando
 fuit in domo Apollinis lactucas comedens.
 Postquam verò Hebe Jovi ad tempus mini-
 strasset, & lapsu coram eo fuisset denudata,
 ab eodem rejecta est, & in locum ejus as-
 sumptus est Ganymedes. Hoc est : aër tunc
 dicitur ubertatem generare, quando inca-
 lescit, & simul frigori permiscetur, ita, ut
 fiat corruptio, quam sequitur generatio. Inde
 nascitur Hebe præses floridæ juventutis, ani-
 malium, plantarum, arborum, &c. quæ dum
 temporum succedentium injuriâ foliis denu-
 dantur, perit quasi juvenus naturæ & decor,
 & instar Hebis rejicitur. Succedit Ganymedes,
 id est hyems; nam ipse in Aquarium conver-
 sus est, sub quo signo hyemis dominium est.
 Simili ratione de rebus naturalibus explicari
 possunt aliæ fabulæ, v. g. Cereris & Proser-
 pinæ, &c. sic Arnobius ait l. 5. circa finem,
 quòd per Jovis & Cereris conjunctionem

irrigatio sit significata telluris. Et alio loco ejusdem libri ait : Quòd , dum Gentilis peritior de adulterio Jovis loquitur , Jovem pro pluvia , pro tellure Cererem nominat ; vel dum incestûs meminit , nihil de fœdis voluptatibus loquitur ; sed pro imbris nomine ponit Jovem , in filiaë significatione , semen-tem , &c. Jure autem redarguit ibidem Arnobius Gentiles , quòd res naturales per nomina tam obscœna , & quidem diis eadem attribuendo voluerint significari : *Ita non advertitis ? Non videtis ? Quantâ istud dicatur & cum ignominia fieri , contumeliâque divorum ? An injuria gravior ulla potis est reperiri , quàm terram & pluviam , vel quodlibet aliud , (nihil enim refert , quâ fiat interpretatione conversio) Jovis & Cereris dicere atque appellare concubitorium ? Et cum deorum criminibus labem imbris è cœlo & telluris significare madorem ? Nonne millies optatius fuit , elinguem fieri , atque mutum , atque scaturiginem istam vocis & strepitum fœda loquacitatis amittere , quàm deorum nominibus res appellare turpissimas ? Quinimò turpibus deorum factis negotia significare vulgaria ? Hucusque ille.*

Similiter Gentiles sub nomine Saturni, Osiridis, Asthartes, Vestæ, Isidis, &c. Cælum, Solem, Lunam, Æthera, Aërem, Ignem, Terram, &c. & cæteras creaturas pro diis habuerunt & honorârunt. O quàm verè lib. de incarnat. ait S. Athanasius : *Mirum est, quòd nihil ex rebus creatis errabat in Numine*

intelligendo, præter solum hominem; non Sol, non Luna, non cælum, non astra, non aqua, non æther immutant suum ordinem; sed agnoscentes suum Opificem & Principem rationem, Verbum Dei, eo tenore permanent, quo condita sunt: soli autem homines averſi ab illa statione veritatis, iisque, quæ non erant, effectis, Dei honorem ac ejus cognitionem demonibus & hominibus in lapide effigiatis dedicaverant.

Aut Gyrum stellarum. Sive Zodiacum, qui est signifer & circulus obliquus. Inter circulos sphaeræ majores alios, coluerunt Æquinoctialem seu Equatorem, utrumque meridianum, horizontem, qui cum sit maximus, meritò Gyri nomine indicatur.

Aut Solem, aut Lunam. De his dictum alibi. Eusebius citans Platonem in Cratylo l. 3. de præp. Evangel. c. 1. ait: *Vetustissimos Græcorum cælum, stellæ, Solem, Lunam, quæ nunc etiam multi Barbarorum colunt, deos putavisse manifestum est.* Quid mirum, ait Lactantius, *si aut barbari aut imperiti homines errant; cum etiam ipsi Philosophi Stoicæ disciplinæ in eadem sint opinione, ut omnia cœlestia, quæ moventur, in deorum numero habenda esse censeant?* Sanè Gentiles, cum viderent Christianos Orientem versus orare, censebant illos communem secum Deum Solem scilicet habere & adorare, ut Tertul. refert in Apolog. c. 16. *Alii planè humanius & verisimilius Solem credunt Deum nostrum.*

Aut nimiam aquam, hoc est, Thetin, vel Neptu-

Neptunum ejus maritum, tridente armatum. Ut Heraclitus censuit omnium rerum principium fuisse ignem, Democritus atomos, Pythagoras numerum, teste Aristotele l. 1. Phys. Ita Thales aquam sic dictam, à qua omnia fierent. Ab Ægyptiis aquas fuisse adoratas, testatur Athanasius l. 2. de incarnat. Verbi, ab Alemannis, Agathius, l. 1. & 2. histor. à Persis, Arnobius l. 6. contra Gentes, ab hæreticis Ebionæis, Damascenus de hæresibus. Ab Ægypto, Veteres passim, quæ tamen videtur non tam coluisse pluvias seu aquas cœli, quas parùm curabat; quàm illas, quas sinu suo complectitur; quare Claudianus de eadem canit:

Epi-

gram. 6.

*Ægyptus sine nube ferax, imbresque serenos
Sola tenet; secura Poli, non indiga venti,
Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque
redundat.*

Eundem verò pro Deo habitum, & etiam sub alio nomine Canopi cultum fuisse, Abenephius Arabs testatur hisce verbis: *Et adorabant eum veluti Numen, quod presidet mari, fluminibus & toti humide nature, & vocaverunt eum nomine fluminis Nilum.* Addit Kircherus noster: Verisimile est, unumquemque Ægyptiorum in domo sua saltem vasculum aliquod habuisse, quo exceptas sacri Nili aquas veneretur.

Sed unde fluxit, quærit Arnobius l. 7. contra gentes infra med. vel ex quibus enata est causis opinionum hæc pravitas? Ex eo scilicet

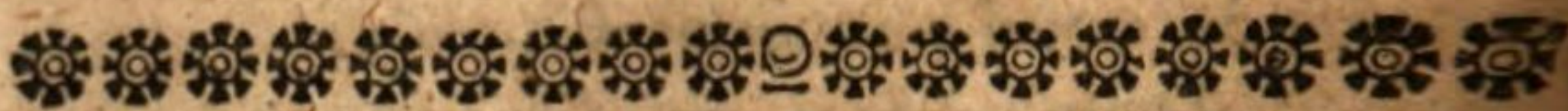
maxi-

maximè, quòd nequeunt homines, quidnam sit Deus, scire, quidnam sit vis ejus, natura, substantia, qualitas, utrumne habeat formam, an nullâ sit corporis circumscriptione finitus, agat aliquid, an non agat, &c. hæc omnia, ut dixi, nequeunt scire, neque ratione aliquâ pervidere in eas sunt opinionones lapsi, ut deos ex se fingerent, & qualis sibi natura est, & illis talem darent. Idem ferè Lactantius ait l. 1. de fals. religione, c. 17. quia non pervident, quid sit in vero, conantur eos deos scilicet cum rerum naturalium ratione conjungere. Juvit errorem hunc mystica Philosophorum Theologia, elegantibus Poëtarum fabulis intermixta, de qua sic Eusebius l. 3. de præp. Evangelica: Generosa Græcorum ac Ægyptiorum Theologia ad sublimiora nos perducere fabularum allegoriis pollicita, ad corpora rursus deduxit, nec aliud quàm ignem, & aquam, & partes mundi colere adhortata est. Quomodo igitur Salvatoris nostri Evangelium mirabile non est? Quo Solis & Lunæ, totiusque mundi Creatorem decenti fide colere, nec elementa corporum, nec visibilia quædam, sed eum, qui per hæc invisibiliter cognoscitur, creantem intellectum solùm admirari, solùmque adorare didicimus.

Sapientiæ C. 14. V. 23.

*Obscura sacrificia facientes , aut insania plenas
vigilias habentes.*

ALia apud Veteres erant diurna , alia nocturna sacrificia , qualia Nocti offerre consueverant : illam , ut ex hymnis Orphei & Hesiodi licet colligere , deorum antiquissimam , Chaüs filiam , ætheris & diei , imò deorum hominûmque matrem , & omnium rerum genesis appellabant. Huc referenda obscura illa sacrificia , & clandestina mysteria , quæ in secretis locis , antris , lucis , speluncis & cavernis de die vel de nocte celebrabant , ut major vacandi libidini foret copia & licentia , qualia erant Isidis , Plutonis , Proserpinæ , Ditis , Veneris , Priapi , & quæ Eleusiria dicebantur sacra. Item Cottyria Atheniensium sacra , & alia inferorum sacrificia : hujusmodi enim nocturna festa turpissimarum libidinum , amorum , stuprorum , cædium , aliorûmque facinorum occasiones & causæ erant ; ita , ut ipsi Ethnici ea sæpiùs detestati sint ac sustulerint : nam ut verissimè cecinit Poëta :

*Nox , & amor , vinûmque nihil moderabile
suadent :*

Illæ pudore vacat , vina Venûsque metus.

Victimæ nocturnorum sacrificiorum nigræ erant , ut Virgilius tradit :

Нис

- - - Huc casta Sybilla

Nigrarum pecudum multo te sanguine fundet.
De Gallo Gallinacio canit Ovid. in Fastis:

*Nocte deæ noctis cristatus ceditur ales,
Quod tepidum vigili provocet ore diem.*
Tibullus:

*Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et nivei lactis pocula mista mero.*

Consueverunt autem (ut notat Myrtilus) *Sacer-* *In secun-*
dotes victimis, quæ inferis mactabantur, humido rerum
capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. Lesbia-
At cælestibus immolantes colla sursum verten- *carum.*
tes jugulant. Victimæ quoque horum deorum
in effossis foveis jugulabantur, sanguisque
vino mixtus effundebatur in terræ foveas ad
id destinatas; uti notat cum Ovidio Apol-
lonius.

Quæ interim nefanda fierent scelera in
obscuris illis & secretis conventiculis, cum
obscæna etiam in publico exhiberentur in ho-
norem deorum spectacula, silere magis ex-
pedit, quàm effari. Sic enim suadet Arnobius
l. 5. *Sacrorum innumeri ritus, atque affixa de-*
formitas singulis corporaliter, prohibet universa
nos exequi. Quinimò, ut verum exprimamus,
à quibusdam nos ipsi consilio & ratione deflecti-
mus: ne dum explicare contendimus cuncta,
expositionis ipsius contaminationibus polluamur.

Videntur hîc præterea indicari Bacchanalia,
& his similia sacra, quæ nominari solebant
congruo nomine, nocturna, laternaria, car-
nioria, comestipotia & furiosa; in quibus
fa-

sacrificantes efficiebantur interdum arreptitii. Quid? Quòd ipsi Gentiles referant, in festi-
tate eorum sacrificiorum, quæ Baccho & Cy-
beli deorum matri fiebant, decs ipsos con-
gregatos totam noctem lusibus & luxibus
vacantes turpiter insaniendo transegisse; ita,
ut mirum non sit, eos existimasse, gratum
diis præstari obsequium ab illis, qui conati
fuerint in pari insania eos strenuè imitari.

O quàm diversa ab his Christianorum sacra!
quàm casta eorum religio, quàm immacula-
tum sacrificium, quàm piæ sobriæque vigiliæ!
tales in frequenti usu apud primos fuisse Ca-
tholicos S. Basilius innuit, regul. interrog. 37.
ubi ait: *De tempore autem dimidiæ noctis, quòd
id ad orationem necessarium sit, traditum est no-
bis à Paulo & Sila in Actis.* Hinc Epiphanius
in Compend. Psalmos, qui primâ noctis horâ
cantari solebant, lucernales nominat. Alii
quoque SS. Patres meminerunt de precibus
lucernariis, ut Clemens, Cassianus, Chry-
sostomus. Ipsi adeò Gentiles, ut Lucianus in
Philop. ex Christianorum persona: ad hymnos
totâ nocte decantandos vigilantes talia
somniaus. Ammianus quoque Marcellinus
l. 28. meminit de pernoctatione in Christia-
norum Ecclesia: quæ utique desiderat, ut
fideles omnes Christum imitentur; de quo
Lucas ait, c. 6. *Erat pernoctans in oratione Dei.*
S. Augustinus in celebratione Dominicæ in
Serm. de tempore 252. ait: *Veniat ergo, cui-
cunque possibile sit, ad vespertinam & nocturnam*
cele-

celebrationem, & oret ibi in conventu Ecclesie pro peccatis suis Deum. - In die verò nullus se à sacrarum Missarum celebratione separet. Audiant hæc Calvini seu novi Luciani & veteres sectatores: ambo enim tam vigiliis Christianorum quàm sacrificia irriserunt; audiant hæc, & erubescant more Gentilium veram Christi Ecclesiam calumniari, execrari Missarum sacrificia, & virginalem statum infra matrimonium abjicere contra sensum omnium SS. Patrum. Puto autem, quòd & ipsi Spiritum Dei habuerint cum Apostolo.

Notandum porrò, vigiliis, quas primis Ecclesie temporibus indiscriminatim Christiani observabant, modò abrogatas esse: refrigercente enim successu temporis charitate, visus est alius malignus calor inter vigiliis easdem gliscere; ita ut satiùs visum sit Episcopis, illa per se laudabili consuetudine instituta, sed hominum vitio corrupta Fidelibus interdicare; quemadmodum cum Agapis & osculo pacis factum est. Meliùs est enim innocenter dormire, quàm nocenter vigilare. Hinc Concilium Eliberitanum Can. 35. ait: *Placuit prohiberi, ne fœmina in cœmiteriis pervigilent, eò quòd sæpè sub obtentu orationis scelera latenter committant.*

Idem vetuit Antisiodorensis

c. 1. & 5.

(†)

N

Eccle-

Ecclesiastici c. 30. v. 18.

*Bona apposita in ore clauso , quasi appositiones
epularum circumpositæ sepulchro.*

*Maltaea
Athenaeo
interpre-
te sunt
omnia
pretiosa
edulia.*

UTi Diis Manibus solebant Veteres men-
sam instruere ex cibis delicatioribus,
quam Hecatis cœnam nominabant , eò quòd
illa Hecati Triviæ Inferorum Deæ parare-
tur ; ità & defunctorum suorum Manibus
consuêrant in sepulchris eorum cibum &
potum apponere. Erant hæ funebres Epulæ,
quæ in Festo & Ovidio dicuntur inferiæ &
feralia , à deferendis epulis ad mortuorum
sepulchra , vel potius à feriendis pecudibus
sic appellata. In Nonio Silicernia, in Plauto
Pollincturæ , in Livio viscerationes , in Ci-
cerone de legibus circumpotationes , in
Tertulliano l. de test. animæ obsonia &
Maltaea ; & quidem inter obsonia imprimis
fabas apponere moris erat ; ùt in pervigiliis
ciceres ; eò quòd dicantur sensus hebetare
& insomnia facere. Alii aliam causam assi-
gnant. Festus ait fabas in sacrificiis parenta-
libus adhiberi solere , Manes placandi gratiâ,
in quarum flore luctûs literæ apparere vi-
dentur. Unde forsan pallens à Martiali di-
citur , & Manes idcirco sese vulgò diceban-
tur in fabas abdere. Confirmat idem Plinius
l. 18. c. 12. Quoniam mortuorum animæ
sunt in ea, (faba scilicet) qua de causa paren-
tan-

tando utique assumitur. Hinc impura censebatur, nec licebat Diali flamini eam tangere vel nominare, quòd putaretur ad mortuos pertinere. Lentès etiam & offas ad sepulchra eorum ferebant, quibus debebantur parentalia. Lucretius l. 3. refert, parentantes nigras etiam mactasse pecudes, quas Manibus divis inferias mittebant: Censebant enim animas vel esse corporeas, vel habere corpora omninò tenuia, & aëria, quæ aliquam ex nidore ciborum delicato possent voluptatem percipere, & sanguine earum pecudum, quæ immolabantur, satiari. Hinc ejusmodi *ἀιμαὶ* parentationes à Bœotiis *ἀιμακρίαι* dictæ sunt; *sanguis*. Non enim credebant animas in loca remotiora secedere; sed circa sepulchra versari, *κορέω* *saturare*. & feralibus interesse; ut Ovidius refert cum ritu celebrantis inferias:

Nunc anima tennes, & corpora juncta sepulchris

Errant, nunc posito pascitur umbra cibo.

Tum cantata tenet cum plumbo Licia fusco,

Et septem nigras versat in ore fabas.

Nobis Christianis solenne est, ait noster Læ-Tomo 1. lius Bisciola, festo commemorationis omnium l. 11. c. 4. defunctorum die legumina pauperibus cocta distribuere, quæ sunt veteris ritus illius reliquiae in pietatem conversi: in mea patria faba dividuntur. Vercellis ciceres, alibi Phaselli.

Cæterum quòd præter ciborum appositionem Gentiles etiam soliti fuerint præsertim Bythini, si justa defunctis fierent, nomina-

tim vocare eorum animas , qui extra patriam inopinatam mortem subiissent , & invitare ipsos ter , & rogare , ut redeant , quo participes convivii fiant , refert Arrianus apud Eustat. l. 9. Uliss. Quod Virgilius confirmat l. 3. Æneid. ubi Polydoro honor funebris impenditur:

*Inferimus tepido , spumantia Cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras , animamque sepulchro*

Condimus , & magnâ supremum voce cimus.

Quibus verò uterentur verbis , aliisque ritibus , meminit Epiphanius in Ancoratu n. 87. Græci rursus redarguuntur , resurrectionem in totum negantes , deferentes in monumenta cibos & potus diebus solennibus ; edulia quidem in totum exurunt , vina verò libant , nihil commodi mortuis ex hoc afferentes , imò potius se ipsos ladentes : verumtamen coguntur à consuetudine confiteri mortuorum resurrectionem ; nam ubi posita sunt corpora defunctorum , accedunt & inclamant nomina proferentes mortuorum , dicentes : Resurge tu , comede , bibe , & letare. Tertullianus contra Gentes negantes resurrectionem , ita disserit in rem præsentem : *Vulgus irridet* , (mortuorum resurrectionem) *existimans* , nihil superesse post mortem , & tamen defunctis parentant ; & quidem impensissimo officio pro moribus eorum , pro temporibus esculentorum , ut quos negant sentire quidquam , etiam desiderare præsumant.

Cæterum credebant Gentiles , per epulas funebres non parum funera mortuorum honestari ; hinc tales ab hæredibus suis splendè adordinari subinde curabant. De Atheniensibus tradit Pollux , Præfectos funerum observare solitos , ne deesset parentale convivium. De Scythis docet Herodotus l. 4. de Romanis probant multorum exempla, qui testamento jufferant , ut epulum etiam publicum in suo funere præberetur populo. Testantur id sepulchrales lapides , in quibus defunctorum epitaphia leguntur.

Videtur hic mos apponendi ferales epulas à Gentilibus conversis inter ipsos Christianos locum obtinuisse , ut paulò antè insinuavi. S. Augustinus serm. 15. de Sanctis morem illum taxans ait : *Miror , cur apud quosdam fideles hodie tam perniciosus error irrepserit , ut super tumulos defunctorum cibos & vina conferant , quasi egressæ de corporibus animæ carnales cibos requirant.* Eundem morem reprehendit S. Ambrosius de Elia & jejunio c. 17. & S. Cyprianus de duplici martyrio. Præterquam enim , quòd error esset , credere , animas appositis ferculis quodammodo refici , abusus magni & excessus in iis fiebant , ut S. Augustinus refert de moribus Ecclesiæ c. 34. *Novi multos esse sepulchrorum adoratores , qui , cùm luxuriosissimè super mortuos bibant , & epulas cadaveribus exhibent , super sepultos se sepeliunt.* Hinc idem S. Doctor l. 6. confess. c. 2. ait :

A præclaro quodam Predicatore atque Antistite pietatis præceptum esse, ista non fieri, nec ab eis, qui sobriè facerent, ne ulla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, Et quia illa quasi parentalia superstitioni Gentilium essent simillima. Nondum omnia Gentilis illius ritûs vestigia deleta esse Læl. Bisciola testatur loco citato; sic enim habet c. 13. in Navigatione Egnatii ad Sinas, & in Petri Leonis historia de rebus Peruanis legi, millies consuevisse Indos ac Sinas in defunctorum tumulis varia ciborum genera deponere, & pretiosam vestem ac supellectilem, quòd opinentur hæc omnia usui in alia vita ipsis futura; quam item superstitionem in multis Poloniæ locis & apud Russos scimus vigere.

Quòd si consuetudo illa careret vitiosis excessibus, nec cum errore in fide conjuncta esset, tolerabilis videri posset. Hinc S. Paulinus excusat quodammodo suos rusticos in Italia, qui per simplicitatem veterum more Gentilium epulas deferebant ad sepulchrum S. Felicis:

- - - *Quia mentibus error*
Insedit rudibus, nec tanta conscia culpa
Simplicitas pietate caret, malè credula,
sanctos

Perfusus halante mero gaudere sepulchris.
 Cæterùm si ex bono fine instituaturs illa ciborum appositio, ut major fiat amicorum in Domino conjunctio; aut egenorum re-
 fectio,

fectio, vel afflictorum consolatio, laudabile & gratum Deo opus fieri censendum est. Hinc benè monet Ecclesiast. c. 7. *Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt corde; quos dolor & luctus non finit de cibo & potu sibi providere.* Sanè Judæis usitatum fuit amicis & pauperibus in sepultura funebre epulum instruere, ut eorum orationibus & suâ eleëmofynâ defunctorum animas juvarent. Hanc intentionem habuerit mater S. Augustini: *Cùm ad memorias Sanctorum, ut in Africa solebat, pultes, & panem, & merum attulisset, ut de ipsa refert S. Augustinus l. 6. confess. c. 2.* Hinc idem S. Doctor ait l. 9. de civit. Dei c. ult. *Quicumque epulas eò deferunt, quod quidem à Christianis melioribus non sit, & plerisque terrarum nulla talis est consuetudo; tamen quicumque id faciunt, cùm apposuerint, orant, & auferunt, ut vescantur, vel etiam ex eis indigentibus largiuntur; sanctificari ibi eas volunt per merita Martyrum in nomine Domini Martyrum.* Videtur etiam Tobias, cùm filio suo diceret: *Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue,* eò respexisse, ut hâc ratione defunctorum animæ juvarentur: verè enim & piè monet Siracides c. 7. *Mortuo ne prohibeas gratiam; ita tamen, ne fiat ritu Gentilium, qui supersticiosè panem & vinum collocabant super suorum sepulchra: talis enim collocatio*

& appositio defunctis nullo modo est utilis;
 & huic comparat Ecclesiasticus bona illa
 tam doctrinae quam virtutis in praesenti tex-
 tu, quae in corde tantum latent, nec ad
 aliorum utilitatem proferuntur. Proin bene
 ait Cicero pro Archia Poëta: *Pudeat illos,*
qui ita in studiis se abdiderunt, ut ad vitam
communem nullum fructum proferre possint.
 Verè Seneca: *Nullius boni sibi solum jucunda*
possessio est. Nemo accendit lucernam, & po-
nit eam sub modio, Lucae 11. Sapientia ab-
sconsa & Thesaurus invisus quae utilitas in
utrisque? Ecclesiast. c. 20. v. 32. Cor, si non
 praebat aliis membris spiritum, citò deficiet.
 Fons, si aquas non emittat, in se ipso com-
 putrescet. *Quare deriventur fontes tui foras.*

Proverb.

8. 5.

Ecclesiast. c. 30. v. 19.

Quid proderit libatio idolo?

Quemadmodum Gentiles deos suos variis
 ciborum eduliis quasi esurientes ridi-
 culè profectò solebant pascere, ita non minùs
 absurdè sitim eorum levare quodammodo
 intendebant, & extinguere liquorum quo-
 rundam profusionibus, quae libationes dictae
 sunt, ut Lactantius ait l. 6. c. 2. mactant
 opimas & pingues hostias deo quasi esurien-
 ti; profundunt vina tanquam sitienti, ac-
 cendunt lumina velut in tenebris agenti.

Ma-

Materia libationum istarum erant vinum, oleum, lac, mel. De vino canit Virgil. *Æneid.* 4.

- - - *Extaque salsos*

Porriciam in fluctus, & vina liquentia *Georgic.*
fundam. l. 4.

Ter liquidò ardentem perfudit nectare flam-
mam.

De oleo *Æneid.* 6.

Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum fundens ardentibus
extis.

De lacte meminit Statius l. 6. *Thebaid.*

Spumantesque mero patera verguntur & atrì
Sanguinis, & rapti gratissima Cymbia lactis.

De melle Silius Italicus l. 13. *Punicor.*

Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum,
Fundunt mella super, Bacchique & lactis ho-
norem.

Quàm stultè verò ejusmodi libationes idolis suis Gentiles præstiterint, l. 7. adv. Gentes describit Arnobius, & irridet: *Monstrate, liquor iste cur detur?* Id est, vinum superfundatur altaribus? Nunquid enim Numinum corpora sitim sentiunt aridam, & eorum necesse est siccitates humore aliquo temperari? - Date quæso immortalibus diis, bibant scyphos, Brias, pateras, sympiniâque depromite, & quoniam tauris, pinguibusque se dapibus atque opimis inferciunt escis, ne quod in stomachi tramite malè transvoratum substituerit viscus, succurrite, properate, Jovi optimo

maximo merum, ne præfocetur, date. — Sed frustra, inquit Gentilis, inequitas nobis; non enim nos superis ob eas profundimus merum causas, tanquam illos existimemus aut sitire aut bibere. Honoris ergo eis datur, quo fiat illorum elatior, amplior, augustiorque sublimitas, altaria super ipsa libamus, & venerabiles *Cnissos*, id est, usturam carniū & fumum in sacrificio, carbonibus excitamus extinctis. — Et quæ gravior infligi contumelia diis potest, quam si eos credas accepto mero propitios fieri, ut honorem existimes his habitum magnum, si modò vini exigui rorem super vividam jeceris atque instillaveris flammam? Hucusque ille.

Omnium libationum loco nobis Christianis ad salutem nostram satis superque est ac sufficit unica illa Christi Domini libatio, hoc est, præciosissimi Sanguinis ejus in ara Crucis profusio, qui sanguis, & aqua, & vinum, & oleum, & lac, & mel nostrum est suavissimum, saluberrimum, & ad salutem nostram quàm efficax, tam necessarium; modò ex parte nostra defectus aliquis non fuerit. Hic verò cum plerumque contingat, apud Regium Prophetam jure Christus de frustrato libationis suæ fructu conqueritur: *Qua utilitas in sanguine meo?* Psalmo 29.

ψ. 10.

(†)

Isaiaë

Isaia c. 2. v. 20.

Ut adoraret talpas & vespertiliones.

L Actantius l. 2. de orig. err. c. 1. ait: *Cum cetera animantes pronis corporibus in humum spectent: quia rationem & sapientiam non acceperunt, nobis autem status rectus, sublimis vultus ab artifice Deo datus sit, apparet istas religiones deorum non esse rationis humane: quia curvant caeleste animal ad veneranda terrena; imò terrenorum peripsemata; ita ut etiam vespertiliones, amphibia teterrima, ad opacas noctis tenebras damnatae volucres, forices, (quos Victorinus nominat aves semimiores, alii alatas talpas) deorum loco habeantur & adorentur. Nonne signatum est super nos lumen vultus tui Domine? Et tamen illud adeò hebetat & confundit superstitio, ut talpas, cæcutientes bestias, monstrosa & subterranea quadrupedia Divino honore prosequatur. Quàm verè exclamat Lucretius:*

*O stultas hominum mentes! ó pectora ceca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periculis
Degitur hoc ævi, quodcunque est.*

Iisdem tenebris Ægyptus maximè videtur fuisse involuta: quàm enim abjecta, turpiaque animalia coluerit, quasi Numina, alibi satis dictum est. Ita, ut mirum non sit, si talpæ etiam & vespertiliones locum aliquem

quem in deorum numero invenerint. Ab utrisque non multum differt migalis seu mus araneus. Hoc animal ab Ægyptiis cultum fuisse tradit Herodotus l. 2. Præterea sicut alia sacra animalia pro hieroglyphicis serviērunt Ægyptiis, ita & credibile est, duo antedicta ab iis illum in finem fuisse usut-pata. Gesnerus l. de avibus 3. testatur, Bel-lonium in magna Ægypti pyramide vidisse matres vespertilionum lactantes suos foetus admotis uberibus, quod est symbolum fecunditatis, ut Plinius testatur l. 10. c. 16. *Sola volucrum lacte nutrit, ubera admovent geminos volitat amplexa infantes, secumque deportat.* Confirmat illud ipsum Horus Apollo in hieroglyphicis Ægyptiorum, scilicet vespertilionem esse imaginem mulieris benè lactantis & nutrientis. Præter Orientales, refert Paulus Gryfaldus l. 3. Historiæ Indicæ à Gentibus Occidentalibus adoratum fuisse dæmonem sub simulacris efformatis ad imaginem vespertilionis, quem nemo miretur à tenebrarum principe eligi & amari. Idem ait Garcilasus Inca in Commentariis Regiis.

Hinc apparet, quàm aptè D. Basilus vespertiliones dæmonibus comparârit, Comment. in c. 2. Isaïæ, ubi ait: Est vespertilio animal nocturnæ caliginis appetens, versans in tenebris, Solis splendorem non ferens, & in desertis locis perlibenter conversatur. Quid autem dæmones? An non tales? Nempè vastitatis
opi-

opifices, lucem eam averfantur, quæ est vera Lux totius mundi. Idem S. Chrysostom. confirmat: Vespertilionibus similes esse diabolos propter tenebricosam caliginem erroris, & quòd à dæmonibus fiant omnia clam, *ut sagittent in obscuro rectos corde*. Idem Sanctus aliam adhuc allegat causam, scilicet, quòd imbecillitas dæmonum indicetur. Horus Apollo in symbolis Ægyptiorum c. 49. ait: Imbecillum hominem, lascivientem tamen, & audaciùs aliquid molientem cum monstrare voluerint, vespertilionem pingunt: hic enim, etsi alas non habeat, volare tamen conatur. Nota satis dæmonum infirmitas: latrare possunt, non mordere, nisi volentem. Ne brutis quidem nocere vel minimùm possunt; & tamen, quæ non audent & tentant?

S. Hieronymus ideò ait, idola dictis animalibus fuisse comparata, quòd cæca & tenebrosa colantur à cæcis. S. Clemens Alexand. l. contra Gentes de sculptilibus, & eorum cultoribus ait: *Estis planè cæci, sicut talpæ, degitis in tenebris, circumfluentes interitum, & corruptione*. Certè ut vespertiliones nunquam magis, quàm de die periclitantur, & hinc eo tempore tectorum latebras custodiunt, & ut talpæ de cavernis terræ exire fugiunt; ita nihil adeò horret superstitio, quàm in lucem protrahi, & fœditates suas manifestari.

* * *

Isaia c. 14. V. 22.

Habitabunt -- Sirenes in delubris voluptatis.

Siren nomen suum trahit secundum aliquos à verbo *σῶρω*, latinè traho, quod cantus suavitate ad se homines trahat. Alii volunt deduci à *σείρω*, quod idem est ac connecto, aut retineo, vel à Græco nomine *σείρα*, quod catenam significat. Sunt, quibus videtur Sirenum nomen esse Punicum: Pœnis enim Sir cantum significat: hinc Siren monstrum canorum est, quale à Poëtis fingitur. Proincredibile est, non fuisse unquam tale in rerum natura, quod superius verus homo fuerit in specie virginis, & in forma piscis inferius. Quanquam non videatur negandum, marinas belluas in tali figura dari posse, & ut historici fide digni referunt, captas fuisse.

Fabulantur interim Poëtæ, Sirenes fuisse Acheloi fluminis & Terpsichores filias, quæ tam suaviter canerent, ut homines sui ipsorum oblitos in apertam traherent perniciem; Hinc non malè nominat Martialis illas, hilarem navigantium pœnam, blandasque mortes, gaudiûmque crudele l. 3. Epist. 64. fabula satis nota est. Hinc totam enarrare supersedeo. Sensum historicum breviter nobis explicat Servius in versum illum Æneid. 5.

*famque adeò scopulos Sirenum advecta
subibat.*

Ubi

Ubi ait : Secundum veritatem meretrices fuerunt , quæ transeuntes , quoniam ad egestatem ducebant , fictæ sunt iis inferre naufragia. Sensus moralis fabulæ notissimus, cum nemo non sciat , per Sirenes illecebrosas intelligi voluptates , quæ blandis homines præstigiis irretiunt , & irretitos in interitum dant præcipites.

Isaia c. 19. v. 1.

Ecce Deus ascendet super nubem levem, & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra ejus.

Multorum gravium ac sanctorum virorum est sententia , sic , ut quasi traditio sit Maldonati judicio , in introitu Christi in Ægyptum idola ejus omnia corruisse. Confirmat illud Palladius in Lausiaca c. 52. & Ruffinus l. 2. c. 7. *Vidimus, inquit, in Thebaide in finibus Hermapolis templum, in quo, ingresso in urbem Salvatore, ceciderunt omnia simulacra in faciem super terram.* Hanc ruinam jam ante diu præcinuit Sybilla Ægyptia ita canens :

*Isi Dea infelix ! Nili remanebis ad amnem
Sola , furens Mœnas permixta Acherontis
arenis,*

Fama nec ulla tuâ toto remanebit in Orbe.

Tûque Serapi sedens in saxis multa dolebis,

Qui-

Magnâque in Ægypto infelice ruina jacebis.

Quique per Ægyptum studuere tibi, acriter omnes

Te flebunt, sed queis illasa in pectore mens est,

Noscent, te nihil esse, Deum quicumque celebrant.

Imò jam ante adventum Christi suum dæmones præfagiêrunt exterminium, & instare tempus, quo domus Dei Jacob idolis omnibus esset evacuanda. Certè Dio philosophus, cujus mentio apud Philostratum in Tyanæo l. histor. c. 37. mira quædam refert Romæ contigisse anno ab Urbe condita sexcentesimo nonagesimo, id est annis ante partum Virginis duobus circiter & sexaginta, dicens: In Capitolio multæ statuæ de cælo tactæ, liquefactæque fluxerant, dejectæque tum erant alia simulacra, tum Jovis columnæ insistentis.

Præterea imago Lupæ cum Remo ac Romulo consecrata ceciderat; literæ etiam in columnis, in quibus Leges scribebantur, confusæ atque oblitteratæ erant. - Hæc omnia Gentiles quidem, ut variis ducebantur superstitionibus, ignari divinatorum eloquiorum & propheticarum prædictionum aliò torquebant; sed appropinquante potius Christi in Orbem adventu idola illa contremuisse, & liquefacta concidisse meritò asserunt Christiani: nam & hæc causa est; quare

oraculum Apollinis obmutuerit ; hanc enim
 silentii sui rationem dæmon ipse effari coactus
 est his verbis :

*Me puer Hebræus divos Deus ipse gubernans
 Cedere sede jubet , tristemque redire sub
 orcum.*

Aris ergo dehinc tacitis abscedite nostris.

Admodulatur huic veritati suavi symphoniâ
 Aurelius Prudentius in carmine vel Apotheosi
 contra Judæos :

*Ex quo mortalem præstrinxit Spiritus
 alvum,*

*Spiritus ille Dei , DEUS & se corpore
 Matris*

*Induit , atque hominem de Virginitate
 creavit;*

*Delphica damnatis tacuerunt sortibus an-
 tra.*

*Non tripodas Cortina regit , non spumat
 anhelus*

Fata Sybillinis fanaticus edita libris.

Perdidit insanos mendax Dodona Vapores;

Mortua jam muta lugent oracula Cumæ;

*Nec responsa refert Lybicus in Syrtibus
 Ammon.*

Isaiæ 34. V. 14.

Occurrent demonia Onocentauris.

Cum ex meliori generis cognitione clarior fiat speciei notitia ; Centaurus autem genus esse videatur respectu Onocentauri , Hippocentauri , Minocentauri , & juverit prius scire , an Centaurus dari possit vel unquam fuerit. Diodorus Siculus l. 4. c. 8. refert , Centauros ex diversa specie animalium , ut Hippocentauros , natos fuisse in Africa ; sed reprehenditur à Gal. c. 1. l. de usu part. 3. si , ut Sapiens inquit , id putavit fieri posse , sapientiam sibi arrogavit , si verò , ut Poëta , ei condonandum est. Etiam Cicero l. de nat. deorum , secundo satis insinuat , opiniones fictas atque vanas de centauris diuturnitate extabuisse. Et Seneca ex Sroicorum sententia refert Epist. 56. *Centauri, Gigantes , & quidquid aliud falsâ cogitatione firmatum , habere aliquam imaginem cœpit, quamvis non habeat substantiam.* Clarè Lucretius :

*Sed neque Centauri fuerunt , nec tempore
in ullo*

Esse queat duplici naturâ & tempore bino

Ex alienigenis membris compacta potestas.

Sic & Minutius Felix in suo Octavio , Centauros inter fabulosa reponit. S. Augustinus l. de Civit. Dei c. 19. & 13. ait de Centauris:

Fictæ

Fictæ fabulæ sunt, quòd equorum hominûmq; fuerit natura conjuncta. Et lib. contra Faustum Manichæum c. 1. & 9. fabulosa ejus ridet inventa sub fabulosi hippocentauri nomine.

Originem fabulæ quidam referunt ad historiam, quòd scilicet Rex quidam Theſſaliæ jufferit, ut homines equis insidentes inſequerentur tauros æſtro percitos, longis haſtis pungerent, (κεντάω enim Græcè pungo ſignificat) atque ita in urbem cogerent. Fortè & hinc ortum eſt de Centauris figmentum; quòd rudiores, qui primò inſidentes equis homines conſpexêre, putârint naturam hominis & equi in unum quaſi corpus fuiſſe coagmentatum. De Indis Quitenſibus refert Petrus Leo p. 1. hiſtor. c. 39. eos mirari ſolitos, cùm Hiſpanos equis vectos intuerentur, exiſtimantes, unum atque idem corpus equos, hominesq; eſſe. Veriſimilius eſt ſub Centauri fabula veritatem aliquam phyſicam aut moralem Veteres intellexiſſe; ut per Sphingem arcanam ſapientiam, per chimæram hominem variis feris, quoad mores non diſſimilem; ſic per Centaurum ſive corpus, cujus pars anterior hominem referret, poſterior equum, prudentiam, quæ docet negotium deliberatâ priùs conſultatione ſuſcipiendum, fortiter poſtmodum & velociter executioni dandum.

Cenſet interim Empedocles Centauros in rerum natura eſſe poſſe & fuiſſe; uti conſtat alia ſubinde monſtra dari ex diverſis ſpecierum

figuris congenita ; præsertim in Africa , quæ omni ferè anno novum dicitur monstrum parturire. Apud Plinium l. 7. c. 3. scribit Claudius Cæsar , Hippocentaurum in Thes-salia natum , eodem die interiisse. Legitur quoque in Phlegrontis Tralliani l. de mirab. & longævis , in Sauna urbe Arabiæ inventum hippocentaurum in monte altissimo , qui mor-tifero veneno abundabat , quem Rex vivum cepit , & cum donis aliis ad Cæsarem in Ægyptum misit. Vescebatur hic carnibus, sed aëris mutati impatiens mortuus est : facies erat truculentior humanâ , manus ac digitis pilis tecti , latera ventri & prioribus pedi-bus contigua , ungulæ equinæ solidæ. Com-memorat S. Hierony. in vita S. Pauli : Magnum Antonium per deserta Ægypti ambulantiem conspexisse monstrum ex equo & homine, quod eidem non sine obscuro quodam ac indistincto murmure viam ostenderit.

Hæc si vera sint , negari pariter non potest, Onocentaurum dari posse aut fuisse. Ælianus l. 19. c. 9. meminit Onocentauræ , quæ ho-mini ore erat similis , pilis circa faciem pro-laxis , collo ac pectore humano , humeris, brachiis, cubitis, manibus mammisq̃ue tur-gidis instar hominum ; cùm dorsum , latera, venter , posteriores pedes & color asinina essent. Addit Gesnerus ex Crate & Pythagora animal illud servitutis adeò esse impatiens , ut præ desiderio libertatis , si captum sit , ab omni cibo abstineat & inediâ se conficiat.

In sensu allegorico non malè ait S. Epiphanius hæres. 78. contra Pneomato-machos, eos quasi monstra, ut Centauros, Panes, Sirenes duplicis naturæ & semiperfectos ab orthodoxis & semi-Arianis ortos fuisse. Pariter, quis monstrosam dixerit nostrorum hujus temporis Acatholicorum doctrinam ex damnatis veterum hæreticorum dogmatibus compilatam. Docet hæc assecclas suos quasi Onocentauros, omnia potiùs sus-deque vertere, quàm se Ecclesiæ subicere, omnes Christianæ Antiquitatis ritus, traditiones, cæremonias pro obtinenda libertate conscientie conculcare.

Sensum tropologicum nobis explicat S. Greg. in c. 6. Job. l. 7. Mor. c. 12. Quid verò Onocentaurorum nomine nisi lubrici signantur & elati? Græco quippe eloquio ὄνος asinus dicitur, & appellatione asini luxuria designatur, Prophetâ attestante, qui ait: *Ut carnes asinorum, carnes eorum*; tauri autem vocabulo cervix superbiæ demonstratur. Onocentauri ergo sunt, qui subjecti luxuriæ vitiis, inde cervicem erigunt, unde humiliari debuerunt, &c.

Leo Castrius non solùm luxuriam per Onocentaurum intelligit, sed ex mente Basilii, Athanasii & Theodoretiquævis vitia & peccata: pot illa enim fit homo sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, omni belluâ & monstro turpior in oculis Dei & abominabilior. S. Hieronym. ait, hîc Isaiam vatici-

nari , habitaturos in Jerusalem idololatrias & variis superstitionibus servientes , eosdem-
que Onocentauris , Pilosis , lamiisque à Pro-
pheta comparari.

Dicet aliquis : Ergò & viri Spiritu Sancto afflati utuntur fictis Gentilium nominibus, & contra Apostoli mentem ad fabulas convertuntur ? Credo equidem , qui hæc objicis, ipsum redargues Apostolum ; quòd ad probandum Areopagitis unum verum Deum Gentilis Poëtæ testimonio usus fuerit ; cum tot , tamque clara ex scripturis ipsi suppetere-
rent argumenta. Sed hæc (ut benè advertendum est) minùs apud Ethnicos valuissent, quàm quæ ex ipsorum libris attulit. Stultè enim ex testimonio S. Scripturæ unicum Deum existere , illis probatur , qui talem negant unquam extitisse. Ex notis & admissis optimè urgentur adversarii & convincuntur ; hinc temerè ab imperitis culpantur , quæ in sacris literis ex rebus Gentilium adducuntur ad veritatem propositam magis explicandam & exprimendam. Quantum in eo desudavit Patrum industria , ut ex ipsorum Ethnicorum fabulis , Philosophorum , oraculorum & Sibyllarum testimoniis ostenderent , non indecorum fuisse, Deum nasci , pati & mori , ut alia fidei nostræ mysteria confirmarent. Hoc est , Goliathum proprio gladio interficere, Ægypti spoliis tabernaculum Dei exornare, ex lignis è luco deorum succisis vero Deo luculentius offerre sacrificium. Hæc ratione, dum
pro-

profana sacris serviunt, sacrantur potiùs profana, quàm Divina profanentur.

S. Hieronymus in Amos Proph. c. 6. docet, Interpretes tam septuaginta quàm alios subinde Hebræa nomina, quæ apud Hebræos aliter appellantur, vocabulis fabularum Gentilium in nostram linguam transferre; non quòd fabulas narrent, aut approbent; sed quoniam Gentiles neophyti, quæ dicebantur, non facilè intellecturi erant, nisi per vocabula, quæ usu imbibebant. Ita verisimile est Idumæos, quibus Isaïas minitatur, dum extremam vastitatem aliquam & solitudinem vellent indicare, talem locum expressisse, in quo Onocentauri, Sirenes, Pilosi Lamiæque, & nescio, quæ alia monstra vera sive facta habitarent & quiescerent. Benè igitur Propheta nominibus ejusmodi usus est, ut majorem populo terrorem incuteret, & maturiorem pœnitentiam persuaderet.

Observandum denique, ut superstitiosa & fabulosa applicentur aptè, rarò & decorè. Aptè quidem, ut ad majorem veræ fidei commendationem ferviant. Sic corona Idoli Melchom admodùm congruenter in regni Israëlitici capite resplenduit. Applicant quidem hæretici Sanctorum, imò ipsius Dei statuis & imaginibus, quæ in Scriptura de Idolis Gentium leguntur, sed ineptè, fraudulenter & malignè. Quòd si in societatem aliquam venire cupias cum Arca Testamenti idolum Dagon; veniat, sed ut fractum jaceat ad limen

Deute-

ron. c. 21.

v. 12.

templi & comminutum; hoc est, sic fiat mentio rerum Gentilium, ut tantum vergat in earum contemptum & ignominiam, quantum cedit in veri Dei Fideique laudem & gloriam. Deinde decorè; decet enim, quod Dei sacris ex Gentilismo adhibetur, cunctis prius superstitionum fordibus expurgari; hinc prohibuit Judæis Deus, ne in ullo mel sibi offerretur sacrificio, quia pati non poterat religionis suæ exercitia infandis carnum voluptatibus, quibus Ethnorum sacra abundabant, contaminari. Nec vacat mysterio, quòd Gentilis fœmina Israëlitæ veri Dei cultori non posset nubere, nisi rasâ prius cæsarie & circumcisis unguibus. Rarò denique, ut gratiam habeant, & ejus, de qua tractatur, materiæ gravitatem non impedian. Non prono corpore, sed obiter è fonte ethnorum bibat orator Christianus, ut canis è Nilo: per modum hospitis tractetur, quod ex Ægypto venit, non concivis. Sic vicissim de sapiente ait Ecclesiasticus c. 39. *Terram alienigenarum gentium pertransiet, non incolet.* In quo ergo loco demorabitur, ut veram addiscat sapientiam? In Sion & in Jerusalem; *Quia de Sion exhibet lex, & verbum Domini de Jerusalem, Isaia*
c. 2. v. 3.

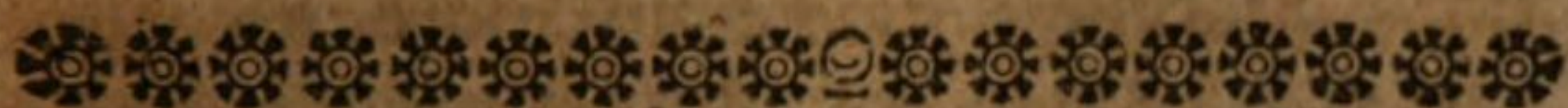

(†)

Isaia

Isaia c. 34. v. 14.

*Pilosus clamabit alter ad alterum, ibi cubavit
Lamia, & invenit sibi requiem.*

DE Pilosis dictum est alibi. De Lamia in
præsenti paucis. Fertur esse deformis
quædam ac crudelis belluarum species, ficta
potiùs quàm vera; proin videtur pertinere ad
stabulum eorum animalium, quorum Virgi-
lius meminit:

*Centauri in foribus stabulant, Scillaque bi-
formes*

*Et centum geminus Briareus, ac bellua Lerne
Horrendum stridens, flammisque armata
Chimæra &c.*

Sunt, qui cum Aristotele l. 1. histor. ani-
mal. 5. Lamiam esse dicunt ex Cetorum ge-
nere mammosam & admodum voracem. Præ-
ter hanc marinam alia terrestris datur, ut
Gesnerus ait l. de quadrup. fol. 569. de qua
videtur hîc Propheta loqui; animal grande,
ut ait Albertus Magnus, & crudelissimum, in
desertis & ruinosis locis habitans, fœminæ
speciem aliquantum referens. Dion, qui
Lybicum scripsit historiam, hæc de Lamiis
habet: facies est mulieris, inferiora speciem
serpentis exhibent, & quidem horribilis, (in
Hebræo enim, Threnorum quarto, pro La-
miæ legitur tannin, id est Draco secundum
70. Chaldæos aliosque) alas non habent,

O s   sibila

sibila acutissima draconum more emittunt; non vi, sed fraude ac dolo expugnant homines, pectora aperiunt, ostendunt ubera, & intuentes veneficiis quibusdam ad se alliciunt, imò cogunt; accedentes rapiunt, occidunt, devorant. Hæc fermè de Lamiis Dion. Et hinc nomen suum sortiuntur non à laniando, ut Isidorus putat, sed ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμὸν, quòd magnum guttur habeant ad vorandum.

Referunt quidam Lamias ad striges, Lemures, Empusas seu potiùs spectra dæmonum & phantasmata. Meminit de eorum aliquo Philostratus in vita Apollonii l. 2. dicens: Apollonius & socii, cùm lucente clarâque Lunâ nocte iter facerent, Lamiæ, Græcè Empusæ, Phantasma illis occurrit, modò in hanc, modò in aliam figuram se convertens, quandoque ab oculis repentè evanescens. Quæ satis indicant spectrum fuisse dæmonis. Solent autem spectra ejusmodi in solitudinibus & locis desertis errare ac vagari, & in simili loco ait hîc Propheta cubuisse Lamiam, & requiem invenisse. Sic Matth. c. 12. dicitur, dæmonem per loca arida ambulare: hæc enim videntur destinata in hoc mundo malignis spiritibus habitacula, & sic congruè dæmonium à Raphaële religatum est in deserto superiori Ægypti. Hinc legitur apud S. Athanasium, Palladium c. 20. Cassian. collat. 7. c. 23. dæmones conquestos esse de S. Antonio, Macario, aliisque eremorum sanctissimis

Tob. c. 8.

v. 3.

firmis incolis, quòd sua homines loca invaderent, & eadem Christi cultu consecrarent.

A Poëtis fingitur Lamiam valde speciosam à Jove adamatam, omnes verò ejus liberos à Junone ex Zelotypia fuisse interfectos; quare ex nimio mœrore deformata omnes aliorum proles, quas rapere potuit, devoravit. Fundamentum hujus fabulæ fuisse videtur mulier Africana, Lamia nomine, fera ac deformis, ex simili forsan genere prognata, sic enim canit Euripides:

*Quis Africana nesciat Lamia genus,
Infame nomen & tetrum mortalibus.*

In sensu allegorico per Lamiam intelligitur secundùm Rabanum duplicitas Judæorum & fictio hypocritarum; Lamia enim habet faciem humanam, sed corpus bestiale. Secundùm S. Gregorium l. 19. Moral. c. 15. denotantur hæretici: *Qui humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestant: hi mammam nudant, cum errorem liberè pradicant; catulos lactant, cum malè sequaces parvulorum animas ad impietatem nutriendo confirmant. Denique voluptatem, cujus symbolum Lamia est, quasi spectrum evanescere, docet Greg. Nyssenus: Non enim est fruitionis illius & voluptatis, quæ momento temporis fit, in hominum natura penù, ut delectationem illam asservare & recondere possint, quam omni ope comparare conantur; sed instar fallacium phantasmatum, cum teneri à voluptatum amatoribus creditur, repente evanescit & in nihilum recidit.*

Isaiaë c. 65. v. II.

*Qui ponitis Fortunæ mensam , & libatis
super eam.*

*Isid. l. 8.
c. ult.*

*Lactan-
tius l. 3.
c. 29.*

Fortunam Deam esse , Gentiles censuerunt. *A fortuitis nomen habere dicunt.* Alii volunt, primò dictum esse Vortuna à Vortendo. Postmodum fortuna , cuius vis præcipua esset, omnia sus-deque vertere , & mundi bona , cui vellet , pro libitu dare vel auferre. Græcis videtur idem fuisse fortuna , quod occasio, masculino nomine *καίρος* , & ideò forsitan Philosophi , ne aliquando non errent , in re stulta volunt esse sapientes , qui fortunæ sexum mutant, eamque non deam sicut vulgus , sed deum esse dicunt.

In Hebraico pro fortuna ponitur Gad , id est , felicitas ; Gad enim fuit Ethnicorum deus , à quo omnem suam in bello fortunam & victoriam pendere existimabant. Hinc Germani veteres bellis & rapinis addicti deum suum God vocabant , eumque ut sortis bellicæ ac fortitudinis præsidem colebant. In statuis olim Fortuna plerumque fuit exhibita in manu habens Cornu-copiæ , felicitatis & abundantiae symbolum , & hæc , Videns Fortuna dicta est , bonis omnibus salutaris , eorumque præmiatrix. Verisimile est illam à Judæis Divino cultu fuisse honoratam exemplo Ægyptiorum, quorum dea præcipua Isis erat. Iisdem verò for-

fortunam esse, ex Apulejo licet colligere; sic enim apud illum lib. 11. Sacerdos Isidis eundem Apulejum sacris hujus deæ initiatum alloquitur: *In tutelam receptus es Fortune, sed Videntis, quæ suæ lucis splendore ceteros etiam deos illuminat.* In his verbis insinuat, & aliunde satis notum est, Isidem Ægyptiorum, Lunam fuisse. Philastrius Brixienfis l. de hæresib. ait: *Alia est hæresis in Judæis, qui reginam (quam & Fortunam Cœli nuncupant, quam & Celestem vocant in Africa) adorabant, eique sacrificia sua offerre non dubitabant.*

A variis variè fuit nuncupata: scilicet Primigenia, Virginalis, Obsequens, Inconstans, indignorum faulrix, Improba, Publica, Equestris, Redux, Barbata, Brevis, &c. *Stultitia, & error, & cecitas, & ut Cicero ait, ignoratio rerum atque causarum natura ac fortune nomina induxit tam varia.* Quam autem in veneratione hæc apud omnes fuerit, Plinius nobis refert l. 2. c. 7. *Toto quippe mundo & locis omnibus, omnibusque horis fortuna sola invocatur, - huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta.* Orpheus fertur hymnum Fortunæ cum Thuris Thymiamate concinuisse, Pindarus ut deam celebrasse. Horatius canit illam l. 1. od. 35. omnibus non venerabilem solum esse, sed etiam formidabilem.

Primus Fortunæ templum dedicasse memoratur Ancus Martius sorore Numæ natus; hic censebatur Fortunam fecisse cognominem
for-

Lactan-
tius loco
citato.

fortitudini , cui multum confert ad obtinendam victoriam. Blondus l. 1. de Roma triumphante scribit , apud Nemorensem lacum fuisse templum Fortunæ Virilis , & eidem deas virgines immolâsse. Vetustum quoque illius templum fuit Præneste , ubi per sortem oracula fiebant. Apud Antium Fortuna templum habuit famosissimum , multorum etiam Principum & Imperatorum donis ornatum ; unde etiam Civitas Fortunæ ipsius tutela dicta est. Omnium maximè censetur Servius Tullus Fortunæ vim Divinam extulisse , omnibusque eam inscripsisse actionibus : non enim fortunæ duntaxat bonæ spei , Averrunçæ , Blandæ , Primigeniæ & Virili templa condidit , sed etiam parvæ , quam Brevem vocant , - statuæ quoque eidem fuere dedicatæ. Pausanias scribit in Messeniæ , Bupalum quendam præstantem templorum ædificandorum & animalium fingendorum artificem primùm Smyrnæis Fortunæ statuam fecisse , Polum in capite sustentem , alterâ manu Amalthææ cornu gestantem. Clavus eidem tribuitur vel ad significandam illius firmitatem , vel ad exprimendam vim & necessitatis potentiam.

Quâ ratione Fortunam Gentiles , & eodem imitantes Judæi coluerint , versu præfenti exprimitur : *Qui ponitis fortunæ mensam , & libatis super eam ;* in quæ verba sic commentatur Hieronymus : *Est in cunctis urbibus , & maxime in Ægypto , idololatriæ*

vetus

vetus consuetudo , ut ultimo die anni ponant mensam refertam variis generis epulis , & poculum musto mixtum , vel præteriti anni vel futuri fertilitatem auspicientes ; hoc autem faciebant Israelitæ , omnium simulacrorum portenta venerantes. Sanctius ait hîc , pro mensa Altare posse intelligi , probatque ex variis Scripturæ locis Altare pro mensa subinde poni , ut sit sensus : Qui ponitis altare fortunæ , in quo statò & solenni ritu pocula aut aliud libationis genus offerretur : sic enim Jovi ac Bonæ Fortunæ in mensis litari solitum docet Athenæus l. 15. c. 20. ubi Authores citat antiquos.

Cæterum frequens apud Historicos fit mentio mensarum , quibus Gentiles suis in sacrificiis utebantur. Erant tales diis consecratæ , & in locis sacris religiosisque repositæ , sine quibus nihil cooficiebatur. In his mactare , immolare , omnis generis vasa reponere solitum erat. Vide Diog. Laërt. in Pherecid. & Polluc. l. 4. de partibus Theatri. Arnobius l. 1. *Sacras facitis mensas salinorum appositu , & simulacris eorum. Mensæ*, inquit Festus , *in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.* Ut proinde Cicero non sine ratione aras , focos & mensas in orat. de Arusp. responsis appellare voluerit : *Deorum* , inquit , *ignes , solennes mensæ , abditi & penetrales foci.* Porro mensam divinis mysteriis aptam Festus tradit Anclabrin fuisse dictam , ab antiquo Plautino verbo anclare seu antlare ,
sive

sive id à Græco verbo ἀντλῶ, id est, haurio, sive à prisca voce ancolare (quod idem ac ministrare significabat, unde & ancillæ nomen trahunt aliqui) deductum sit. Fuerunt autem diversis diis diversæ mensæ dedicatæ: hinc mensæ Curiales Junoni; mensæ Mythriacæ apud Polluc. Mythræ; Mensæ Aphrodisiæ Veneri; mensæ denique Isiæ Isidi erant consecratæ; & hæ forsan communes erant Fortunæ: siquidem Ægyptiorum Isis fortuna fuit, ut suprâ probatum. Legimus præterea, mensas diis ac deabus sacras diversis figuris ac diversis ex materiis fuisse confectas. Plutarchus enim quadratas, ascarias, rotundas, cibiles, assidelas olim fuisse dictas testatur. Jovi ac Apollini mensæ erant aureæ; Dianæ, Veneri, Junoni argenteæ, reliquæ deorum turbæ marmoreæ; ligneæ denique pedissequis numinibus destinabantur.

Quid in iis mensis fieret, textus noster declarat: *Qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.* Seu effunditis vinum aut alium liquorem super mensam vel aram. De libatione alibi actum. Arias Montanus & Delrio censent τὸ *super eam* ex Hebræo vertendum esse ad numerum. Talem enim in libationibus servatum esse non pauci tradunt. Sic Virgil. l. 4. Georgic.

*Ter liquido ardentem perfudit nectare
Vestam.*

Et Horat. l. 3. od. 19.

- - - Tribus aut novem

Miscentur Cyathis pocula commodis,

Qui musas amat impares.

Ternos ter Cyathos attonitus petet

Vates tres, prohibet supra.

Sic in sacris ad memoriam Annæ Perennæ (sic dictæ, quòd annorum præses esset) fieri solitis ad numerum bibebant ethnici, sperantes tot annos sibi adjectum iri, quos Cyathos in solenni ejus festo ebibissent. De quo Ovidius:

Sole tamen vinoque calent, annosque precantur,

Quot sumunt Cyathos, ad numerumque bibunt.

Sic putat Arias per Gad numerum septenarium denotari, scilicet ternarium per γ , quæ est tertia alphabeti Græci litera, & quaternarium per δ sive delta, & sic pocula Numini & Nomini Gad indicta septena fuissent numerata. Pœna tali modo vel alio Fortunæ libantibus versu sequenti exprimitur: *Numerabo vos in gladio*; quasi diceret Deus: ad numerum libatis, ad numerum pariter in gladio cadetis.

Quàm vanus fuerit omnis cultus, ab Ethnicis Fortunæ ut deæ exhibitus, fusè Lactantius ostendit l. 3. de fals. relig. c. 29. Verisimiliùs putârunt alii Gentiles, nihil aliud esse Fortunam, quàm fatum subjectum & ministrum æternæ providentiæ; quæ ab Homero describitur per catenam auream, à Jove de cœlo in-

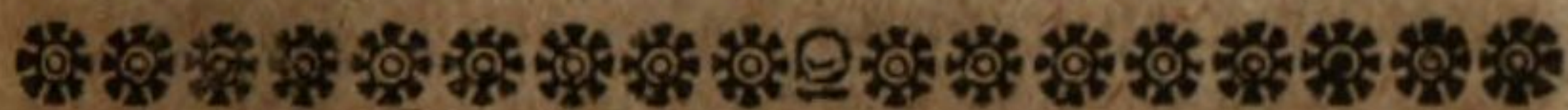
terram demissam, quâ Jupiter omnia comprehendit, constringit, & ad se trahit. Macrobius l. 5. c. 16. eleganter ostendit, Fortunam unam esse, licet ab effectu diverso duplicem Gentiles finxerint, Videntem & Cæcam, sive prosperam & adversam: nam Jupiter ille duobus veluti è doliis (ut Homerus finxit) nunc læta, nunc tristia nobis immittit: nec aliud est fortuna, quàm rerum omnium vicissitudo, non modò cum doliis, ut dictum est, sed etiam cum lancibus illis aureis comparanda, quibus non Græcorum tantum ac Trojanorum, sed mortalium omnium fata nunc huc, nunc illuc inclinans Jupiter dispensat, ut in Phædone narrat Socrates, miscendo malis bona, natumque inde dolorem; hinc voluptatem catenâ quâdam adamantinâ ita inter se jungit & devincit, ut licet maximè dissideant, tamen nequeant separari.

Ex Christianis nemo est, qui credat Fortunam deam esse; cum fateri debeat cum Sapiente c. 14. *Tua Pater providentia gubernat omnia; in regno autem providentiæ nihil licet casui, nihil temeritati.* Confirmat hæc S. Augustinus quæst. 91. in Genes. ubi ait: *Fortuna intelligenda est pro his rebus, quæ fortuito videntur accidere; non quia numen aliquod sit; cum hac ipsa, quæ fortuita videntur, causis occultis divinitus dentur.* Hinc idem S. Doctor l. retract. taxat pessimam (ut ipse ait) hominum consuetudinem, qui pro eo, quòd dicere deberent, *hoc DEUS voluit*, dicunt: *hoc voluit*
For-

Fortuna ; quasi illa mundum regeret , non Dei providentia.

In *sensu tropologico* , juxta explicationem S. Hieronymi , omnes , qui Ecclesiam deserunt , & obliviscuntur montem sanctum Dei , & se tradunt spiritibus erroris & doctrinis demoniorum , parant *Fortunæ mensam* , nihil ad Deum pertinere credentes , sed vel stellarum cursu vel varietate fortunæ omnia gubernari. Quos Paulus increpat dicens : Non potestis mensa Domini participare & mensa demoniorum.

Jeremiæ c. 7. v. 17.

Nonne vides , quid illi faciunt in civitatibus Juda , & in plateis Jerusalem ? v. 18. Filii colligunt ligna , & patres succendunt ignem , & mulieres conspergunt adipem , ut faciant placentas Reginae cœli.

Communis Authorum sententia est , Lunam hîc designari : si enim Moloch vel Melchom Sol est , Rex & dominus siderum ; non malè Luna dicetur Regina cœli. Item Luna hebraicè dicitur Melachan , id est regina : nam Genes c. 1. creata est Luna , ut præesset nocti , in hebraico textu , ut dominaretur , quod reginis ac regibus convenit. Nec mirum sit , Lunam , quæ ab Ethnicis soror Solis dicta est , etiam Reginam cœli appellari : sic enim appellat eam Apulejus l. 11. Metamorph. Septuaginta loco reginæ cœli

vertunt , militiae cœli. Vatablus Machinae cœli , Chaldaei sideri cœli. S. Hieron. & S. Thom. reginae cœli seu Lunae , quam Dianam vocabant Ethnici , & ut deam venerabantur. Post Christum Prodicus philosophus , teste S. Epiphanio , docuit Lunam esse deum. Sic & Manichæi Solem & Lunam adorabant, teste S. Augustin. l. 14. contra Faustum c. 11. Etiam Mahomet in Alcorano sanxisse dicitur cultum Gubar seu Lunae.

Cæterum quoad præsentem versum , con- queritur Deus, quòd Judæi in plateis Jerusa- lem & in civitatibus Juda placentarum obla- tione reginae cœli sacrificent more Gentilium; Et hi quidem varia panum , placentarum & liborum genera , quæ ex frumento , farre, & leguminibus confecta erant & composita, diis suis offerre solebant, quibus eos placarent. Et inde forsitan deductum est nomen placenta, quòd deos placaret, nisi à Græco *πλακῆς* velis derivari , quòd diis placeret. Magnam certè cognationem inter se habent duo hæc verba, ut unum ab altero videatur derivatum : quæ enim placent , placant , & quæ placant , pla- cent. Hinc benè ait S. Bernard. epist. 41. *Si non places, non placas*. Porro diis quibusdam proprii panes erant consecrati ; de quorum nonnullis meminerunt Pollux l. 6. & Athe- næus. Cujusmodi præ aliis erant Obeliophori in Bacchi celebritatibus ; Peloni verò omni- bus diis erant communes. In præsentī versu certa placentarum species videtur esse oblata, quæ

quæ bos cornuta dicta est, à cornu similitudine, quale refert Luna accrescens, cui placentas illas præsentabant. Alii Dianæ seu Lunæ ἀμφοῖνες seu placentas affixis circum circa accensis cereis in templo Munichia dicto offerebant, teste Polluce l. 6. c. 14. Hesychio, & Eustat. Iliad. λ. Lyra putat, formas placentarum rotundas fuisse, additque fuisse morem Gentium, quas Judæi imitabantur, ex siligine aliove farinæ genere deos fingere, & illis vesci, in amoris & observantiæ signum erga illos, vel ut essent iis simillimi. Sic Romani deum Hellespontiacum ex siligine fingeant & edebant, teste Martiali l. 4. Epig. 69. titulus: *Priapus siligineus*. Ita credibile est, stultum Israël in similitudinem Lunæ liba aut placentas formasse, illasque religionis gratiâ edisse, aut Lunæ obtulisse; & quidem singulari cum diligentia & fervore, ita, ut nullus domi remaneret, dum Reginae cæli esset sacrificandum. *Filii colligunt ligna, patres succendunt ignem, mulieres conspergunt adipem, &c.* Æmulum laborem & parem zelum describit Ovidius Fastor. 2. dum deo Termino sacrificium pararetur:

*Ara fit, huic ignem curtâ fert rustica
testâ*

Sumptum de tepidis ipsa colona focis.

Ligna senex minuit, concisæque construit altè.

Et solidâ ramos figere pugnat humo.

Tunc sicco primas irritat cortice flammæ,

Stat puer, & manibus lata canistra tenet.

Inde ubi ter fruges , medios immisit in ignes ,

Porrigit incisos filia parva favos.

Vina tenent alii , libantur singula flammis ,

Spectant , & linguis candida turba favet.

Fervor hic Gentilium idolis suis sacrificantium jure confundit damnabilem multorum socordiam in servitio unius & veri Dei. Quoties non conqueritur in Scripturis Deus per Prophetas suos de ingratitude populi sui , quòd , cum multò plura illis contulerit beneficia , quàm conferre dii gentium potuerint ; multò tamen minus sibi , quàm idolis serviretur. Modò redarguit inconstantiam illorum & perfidiam ; *Judicio contendam vobiscum , ait Dominus , transite ad insulas Cethim , & videte , & in Cedar mittite , & considerare vehementer , si mutavit gens deos suos , & certè ipsi non sunt dii.* Nonne vides , ait hoc versu ad Jeremiam Deus , quid illi faciunt ? Quàm commune sit , & alacre domesticorum omnium studium , ut Reginae cæli sua deferant obsequia ? Ubi par zelus est in domo Domini ? Aut fervor similis in Synagoga Judæorum ? Habent certè Christiani , quod plus timeant , ne ansam de se conquerendi Deo præbeant : tantò enim atrociùs erit , quòd eos in inferno expectat supplicium , quantò majus fuerit , quod ingratis illis præstitum est beneficium.

Non parùm sibi ex præsentì versu applaudunt hæretici , exprobrantes Catholicis , quòd more Gentium colant & adorent Reginam cæli , Mariam scilicet ; quòd oblationes in

nomine ejusdem faciant , quòd Collyridianos imitentur , damnatos à SS. Patribus hæreticos ; quorum meminit Epiphanius hæresi 79. aitque , solitos illos fuisse collyridia aut placentas , quodam anni festo per dies aliquot proponere ac offerre Beatæ Virgini , quasi Deæ , per mulieres , currum , seu sellam quadratam adornantes , linteo desuper extento ; quos jure Epiphanius redarguit , confutat ac condemnat ; & Catholici omnes cum eodem : nemo enim eorum adeò vesanus est , ut Mariam Virginem deam esse credat , & ut talem veneretur : quemadmodum dicti hæretici faciebant : quanquam SS. Patrum exemplo eam colendam esse censeant & invocandam. *Honoretur sanè Maria* , ait S. Epiphanius , *Pater verò, Filius & Spiritus S. adorentur.* Non sentiunt quidem cum Collyridianis nostrates hæretici ; tamen (ut de aliis hæreticis B. V. honorem diminuentibus ait idem Epiphanius) *in contrariam partem declinantes in noxam ac perniciem inciderunt , ut Gentilium Philosophorum celebre illud dictum in ipsis comprobetur : Extremities , aequalitates , quales sunt : nimio honore & nullo Deiparam afficere.*

☞ (†) ☞

Jerem. c. 46. v. 16.

A facie gladii Columba.

Censent aliqui, sensum esse metaphoricum, & in columba celeritatem tantum designari ob velocissimum & constantissimum volatum; metum scilicet incutiendum ob appropinquantem subito & opinione citius hostium exercitum. Idem putat Sanctius, sic discurrens: si proprium Chaldaeorum signum in vexillis fuerit columba, cur Jeremiæ c. 50. v. 16. etiam de Persis dicitur? *A facie gladii columba*; cum tamen constet signum militare Persarum fuisse auream Aquilam in oblonga hasta patentibus alis, ut refert Xenophon l. 7. Cyropædiæ. Sed nihil obstat, quo minus signum commune possit esse magis proprium uni nationi; si aliunde per adjunctum v. g. aliud signum sufficiens habeatur distinctio. Certè si ratio Sanctii stringeret, nec aurea aquila fuisset militare signum Romanorum; quia Persis fuisset proprium, & tamen imaginem Aquilæ auream hastæ suffixam Romanis legionibus in signum militare fuisse Dion refert l. 40. & ex eodem Plinius l. 10. c. 4.

Hinc alii interpretum censent, Chaldaeos in vexillis suis habuisse figuram columbæ in honorem & memoriam Semiramidis generosissimæ viraginis, quæ Babylonem condidisse

ereditur , vel auxisse , vel munisse : eò quòd
 à columbis fuerit enutrita , & cum ijsdem
extremos altis in turribus egerit annos , post *Ovid.*
 mortem denique in columbam conversa. *l. 4.*
 Credibile est , Gentiles non parùm fiducia *metam.*
 collocasse in signis deorum suorum , vexillis,
 clypeis aut aliis armis impressis , ut victoriam
 de hostibus reportarent. Valerius Flaccus l. 6.
 Argonaut. ait :

*Cuncta Phalanx , insigne Jovis , calataque
 gestat*

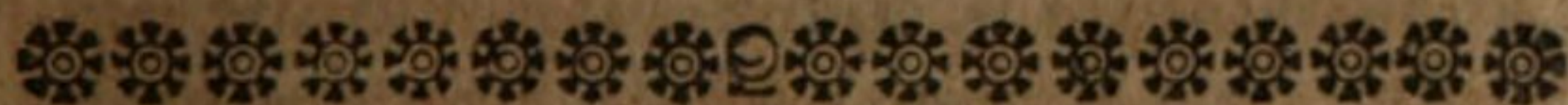
Tegmina , dispersos trifidis ardoribus ignes.

Plus terroris & cladis intulit Infidelibus
 insigne S. Crucis : illius enim virtute Maxen-
 tium cum suis copiis à Constantino Magno
 superatum esse , testatur Eusebius. Accinit ei-
 dem Prudentius , victoriæ causam subjungens:

*Christus purpureum , gemmanti textus in
 auro*

*Signabat Labarum , clypeorum insignia
 Christus*

*Scripserat , ardebat summis Crux addita
 cristis.*

Baruch c. 6. v. 3.

*Videbitis in Babylonia deos , aureos & argen-
 teos , & lapideos & ligneos.*

Affignatur hoc versu causa idolorum mate-
 rialis , & præcipua quidem aurum & ar-
 gentum , secundùm illud Psalmographi : Si-

mulacra Gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Quàm notus aureus ille deserti vitulus ab ingratis perfidisque Judæis ad Apis Ægyptii similitudinem fabricatus? Notissimi quoque duo illi vituli aurei à Jeroboamo Rege Israël conflati. Fuerunt autem idola Gentium vel planè aurea & argentea ex solido auro & argento, vel inargentata aut deaurata. Alia erant elaborata ex lapide, & quidem aliqua ex atro lapillo, quo significabant Deum ab oculorum acie penitus remotum esse. Refert Pausanias in descriptione Achajæ, in quadam ejus regione extitisse triginta quadratos lapides deorum nominibus inscriptos, quibus, mos Græcis erat, parem cultum atque deorum simulacris exhibere. Meminerunt quoque simulacrorum marmoreorum scriptores veteres. Cicero pro domo sua: *Ejus simulacrum è marmore in sepulchro positum fuit.* Et in Sexta contra Verrem ait: Chrysam amnem ab Afforinis deum esse habitum, & in fano ejus fuisse simulacrum præclarè factum ex marmore. Vide Plinium l. hist. nat 36. c. 5.

Vetustissima & communis passim idolorum materia fuit lignum; Pausanias enim scribit, primis temporibus lignea apud Græcos in usu fuisse simulacra. Sic lignei signi admodum vetusti meminit Cicero orat. 6. contra Verrem, quod erat Bonæ Fortunæ. Notum satis est ex historiis, Veterum Gallorum Sophos ac Sacerdotes divinis honoribus quercuum robora affecisse; & ideò forsan Druidæ dicti

dicti sunt à θεοσι, hoc est quercubus, ut vult θεός
 Sulpitius, addens verba hæc, l. 16. capite quercus.
 postrem. *Nihil habent Druidæ-visco & arbore,*
in qua gignantur, si modo sit robur, sacratius.
 In sacrificiis epulisque ritè sub arbore præpa-
 ratis duos admovent candidi coloris tauros,
 quorum cornua tunc primùm vinciantur; sa-
 cerdos candidâ veste cultus arborem scandit,
 falce aureâ demetit, candido id excipitur Vide La-
 fago, dein victimas immolant, precantes, lium
 ut suum donum deus prosperum faciat his, Biscio-
 quibus dederit. Etiam humano sanguine ar- lam tom.
 boribus litatum fuisse Lucanus meminit 2. l. 17.
 l. Phars. 3. c. 19.

- - - Sed barbara ritu

Sacra Deum, structæ diris altaribus aræ,

Omnis & humanis lustrata cruoribus arbor.

Max. Tyr. serm. 38. affirmat, Celtas excelsam Quercum coluisse, & Jovis nomine solenni-ter appellâsse. Videtur, aliquot sæculis post Christum natum ritus aliquis colendæ arboris fuisse reliquus; id quod colligere licet ex lege lata Luitprandi Longobardorum Regis: *Qui ad arborem, quam rustici Sanctivam vocant, adoraverit, vel incantationes fecerit, componat medietatem pretii sui in sacro palatio.* Nihil hîc mentionis faciam de quercu Dodonæ celeberrima, quæ semen fuit infinitarum super-stitutionum. Testatur præterea Plutarchus anti-quiissima tam apud Græcos, quàm Romanos simulacra fuisse lignea; hinc simulacrum ligneum delubrum fuit dictum; nam, ut

Festus

Festus inquit, delubrum dicebant fustem delibratum, id est, decorticatum, quem pro deo venerabantur. Ridiculè Horatius Priapum de se ita loquentem introducit:

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber, incertus, scamnum, facerétne
Priapum,*

Maluit, esse Deum; Deus inde ego.

Propertius Vertumnum proponit ita loquentem de simulacro suo:

*Stipes acernus eram properanti falce dolatus,
Ante Numam gratâ pauper in Urbe deus.*

Tibullus deos Penates l. i. eleg. 10. sic alloquitur:

*Nen pudeat prisco vos esse è stipite factos,
Sic veteris sedes incoluistis avi.*

*Tunc meliùs coluère fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus ade deus.*

Ita primis Ecclesiæ Catholicæ temporibus melior erat ejusdem status, quando erant lignei calices & aurei Sacerdotes, quàm postmodum; dum refrigercente multorum charitate aurei quidem sunt calices, sed lignei non rarò sacerdotes.

Notandum hîc est, singulis diis non ligna quævis obvia, sed certa quædam fuisse destinata. Pausanias scribit advertisse se, has plerumque arbores ad idolornm fabricam selectas fuisse: Buxum, Ebenum, Cupressum, Cedrum, Quercum & Smilacem. Isaias meminit c. 44. Cedri, Ilicis & Quercûs, è quibus simulacra deorum conficiebantur. Priapus, ut

ut suprà dictum , ex ficulno fiebat , Hercules
ex papulo , Venus ex myrtho , ex quercu Ju-
piter , Minerva ex Olea , Mercurius ex Buxo ,
præcipuè tamen ex Thya , quam Trogem *Arbor*
Homerus appellavit. *non faci-*

Arnobius l. 6. contra Gentes non sine con-*lè putre-*
fusione Gentilium & irrisione de materia ido-*dini ob-*
lorum ita discurret : *Simulacra ista , quæ vos noxia.*
terrent , quæque templis in omnibus prostrati
atque humiles adoratis , ossa , lapides , æra sunt ,
argentum , aurum , testa , lignum sumptum ex
arbore , aut commixtum glutinum gypso , ex
ornatibus fortasse meretricis , aut ex muliebri
mundo , camelinis ex ossibus , aut ex Indici ani-
malis dente , ex cacabulis , ollulis , ex candela-
bris & lucernis , aut ex aliis obscenioribus vascu-
lis congesta , conflata , in has species ducta sunt ,
atque in formas , quas cernitis , exierunt. For-
nacibus incocta figulinis , ex incudibus & malleis
nata , grossis rasa , discobinata limis , ferris ,
forficibus , aculeis , ascis secta , dolata , effossa
terebrarum excavata vertigine , &c. Ita iste.
Non error est ? Non (ut propriè dicatur) amen-
tia Deum credere , quem tu ipse formâris ?
Supplicare tremebundum fabricata abs te rei ?
Et cum scias & certus sis , tui esse operis & digi-
torum artem , pronum in faciem ruere , opem
vogare suppliciter , adversisque in rebus , atque
in temporibus asperis propitii Numinis favore
succurrere ? Arnobius.

* * *

Baruch

Baruch c. 6. v. 3.

*Videbitis deos in humeris portari , ostentantes
metum Gentibus.*

ARnobius l. 6. adv. Gentiles propè finem
ostendit , quàm miseri & futiles Gentium
dii nullo modo fuerint timendi : “ Præter in-
“ numeras , inquit , criminum & facinorum
“ formas , ipsa etiam videamus templa sacri-
“ legis violationibus appeti à tyrannis , à Re-
“ gibus , à latronibus & nocturnis à furibus,
“ ipsosque illos deos , quos ad metus facien-
“ dos vetus finxit & consecravit antiquitas,
“ vadere in antra prædonum , cum ipsis aureis
“ metuendisque fulgoribus : quid enim signa
“ ista , quæ dicunt , habent in se magnum ?
“ Ut meritò sperârit atque existimârit anti-
“ quitas , posse frangi hominum vitia , & mo-
“ res & maleficia temperari ? Falx messoria
“ scilicet , quæ attributa est Saturno , metum
“ fuerat injectura mortalibus , vitam vellent
“ ut pacificam degere ac malitiosas abjicere
“ voluntates ? Fronte Janus ancipiti , aut den-
“ tata illa , quâ insignitus est , clavis ; ricinia-
“ tus Jupiter atque barbatus , dexterâ fomitem
“ sustinens perdolatum in fulminis morem ;
“ Mercurius pinnatus Argiphontes , Æscula-
“ pius baculo ; Mulciber fabrili cum habitu ;
“ Anubis canina cum facie ? O species formi-
“ dinum diræ , metuendique terrores ! propter
“ quas

“quas genus hominum torpedine in perpetua
 “affligeretur, ab omni se actu sceleroso fla-
 “gitiosoque frænaret. Falciculæ, claves, ca-
 “liandria, fomites, talaria, baculi, Tym-
 “paniola, forcipes, &c. nōne satiùs fuerat
 “saltitare, cantare, quàm sub titulo gravi-
 “tatis & securitatis obtentu tam frigida at-
 “que inepta narrare simulacra, ab antiquis
 “ad cohibenda peccata & ad nocentium for-
 “mata, impiorumque formidines? „ Illas
 verò omninò vanas fuisse ulteriùs probat
 Arnobius, plus scilicet leges hominum ad
 coërcendam malitiam valuisse, quibus debent
 & ipsa simulacra, quòd incolumia adhuc per-
 stant, & honoris alicujus concessione mu-
 nita.

Ostendam autem vobis, quem timeatis, ait Luca 12.
Christus, timete eum, qui postquam occiderit, v. 5.
habet potestatem mittere in gehennam. De eo-
dem verè ait Regius Propheta: Magnus Do- Psal. 95.
minus & laudabilis nimis, terribilis est super
omnes deos.

Baruch c. 6. v. 9.

Coronas aureas habent super capita sua.

Antiquitus, teste Plinio l. 16. nulla coro-
 na nisi Deo dabatur: imò ipsum donum
 diis destinatum non erat sine corona: nam
 ut Athenæus ait l. 25. *Sacrificantes id, quod*
diis offerebant, coronabant. Lactantius l. 2.

ait:

ait: *Postquam metus desēviit, & pericula recesserunt; tūm verò alacres ad deorum templa confugiunt, his libant, his sacrificant, hos coronant.* Cicero ad Atticum l. 15. ep. 12. *Quòd me de Bacchi, de statuarum coronis certiore fecisti, valde gratum.* In celeberrimis inclitorum Regum pompis, quas Athenæus l. 5. descripsit, multæ Numinum effigies ferebantur, sed omnes coronatæ. Euripides Heracl. act. 1. ait: *Quò vertamur? Quis enim incoronatus Deus?* Hinc illa Apulejana querela: *Ceremonie negliguntur, incoronata simulacra.* l. 2. metam.

Non capita solūm idolorum, sed etiam aliæ subinde partes coronis honorabantur. Salii ad deorum statuas jacere coronas erant soliti. Interdum ad pedes earum ponebantur secundūm Poëtam:

*Ut caput in magnis, ubi non est tangere signis,
Ponitur hic imos ante corona pedes.*

De corona Baccho offerri solita vide Augustin. l. de civit. Dei 4. c. 10.

Varia erat coronarum materia. Aliquæ ex frondibus fiebant, aliæ ex floribus, ex auro aliæ & argento. Pausanias meminit in Eliacis, Jovem ex auro & ebore factum, & oleâ coronatum in æde sua sedere. Nota est ex lib. 1. Paralip. c. 20. aurea idoli Melchom corona, quam David de capite ejus tulit, & invenit in ea auri pondo, talentum & pretiosissimas gemmas, &c. 2.

Causa verò coronandi idola sua, Gentibus du-

duplex videtur fuisse ; prima , quòd corona symbolum sit summæ authoritatis & potentiaë , quam inesse diis suis credebant. Altera est , ut significarent , non quid mutilum , sed integra & perfecta diis offerenda esse , & hanc suggerit Aristoteles l. sympos. idem enim est rem perficere , ac eidem coronam imponere.

Tali modo optandum esset , ut Fideles Christiani verum DEUM semper quærent coronare : uti enim *DEI perfecta sunt opera*, sic vicissim , quæ eidem offeruntur , omninò perfecta esse deberent , *exquisita in omnes voluntates ejus* , secundum illud Christi Salvatoris monitum : *Estote perfecti , sicut & Pater vester celestis perfectus est.*

Baruch c. 6. v. 10.

*Dant ex eo prostitutis , & meretrices ornant,
& iterum cùm receperint illud à meretrici-
bus , ornant deos suos.*

SI ullus unquam , tunc certè hic circulus est vitiosus : dare meretricibus oblatum diis aurum , & illud ipsum ab iisdem iteratò diis offerri. Nec mirum ejusmodi circulis scatere religiones Gentium , cùm illarum principia sint vitiorum documenta. Quid propudiosius , quàm virgines & matronas stupris & adulteriis deorum cultum promovere ? Testatur Hero-

dorus,

dorus, Babylonicas & Cyprias Virgines ante matrimonium solitas esse semel in vita cum altero habere negotium, oblato tamen prius pretio, quod illæ templo Veneris dedicabant; sperantes se utpote Veneri jam dicatas felices nuptias habituras. Confirmat idem Hippo-
nensis Præsul l. 4. de Civit. Dei c. 10. *Veneri Phœnices donum dabant de prostitutione filiarum, antequam eas iungerent viris.* Idem asseruit Athanasius in orat. contra idola, ubi idololatriæ originem investigans eam institutam esse ait: *Desiderio eorum, qui stupris & propudiis plenis figmentis representantur; Itaque sibi turpissimam deorum suorum vitam idolorum cultores imitandam proposuisse.* Notissimum è Veterum monumentis Veneri multis in locis sacras fuisse meretrices, de quibus dictum alibi. Vide Lactant. l. 1. de falsa relig. c. 17. proin nemo miretur, quod Strabo l. 11. de sacris Persarum & Armeniorum in fine scribit de Anatide: *Hæc est Venus in Oriente culta, Armeniorum idolum: illustrissimi ejus nationis filias suas virgines ei dedicant; ac lex est, ut longo tempore apud deam constuprata, deinde nuptum dentur, nemine talis mulieris conjugium dedignante.* Cùm verò tres fuerint Veneres, secundùm aliquos, & etiam S. Augustinum, cui addunt alii quartam *πλετοδοτειραν* seu largitricem opum; huic ultimæ imprimis supplicabant meretriculæ, ut plus ditescerent. Vide, quæ dicta sunt Deuteron. c. 23. v. 17.

Baruch c. 6. v. 42.

Mulieres autem circumdatae funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.

PER funes illos intelligunt nonnulli scerta de juncis & floribus contexta, quibus mulieres istæ cingebant capita sua, teste Herodoto & Strabone, qui ait, eas Thominge seu vinculo aut funiculo coronatas fuisse. Idem satis insinuat Ovidius l. 4. Fastor. de mulierculis Veneri sacris, ita canens:

*Cumque suo Domina data grata Sisymbria
myrtho*

Textaque compositâ, juncea vincla rosâ.

Meliùs tamen per funes videtur intelligi cingulum, quo corpus suum vinciebant, denotando se virgines esse, sed captas religionis & amore Veneris, & hinc à quovis obvio petebant illud solvi, ut quod debebant, Veneri citiùs possent persolvere. Idem conjugatæ faciebant se dæ isti dicaturæ. Quia verò has inter mulieres quædam erant valde deformes, ait Herodotus, eas subinde in diverticulis propè templum Veneris ad duos aut tres annos confedissee, & procos in tentoriis suis expectasse. Unde mirum non est, contigisse ea, quæ in hoc Capite v. 45. referuntur, alteram scilicet,

cum transeunte aliquo convenerat, exprobrâsse alteri, quòd non digna sit habita, sicut ipsa, neque funis ejus disruptus sit.

Videntur autem mulieres tam diu relictæ & funibus circumdatæ ad arcana sua, id est, amatoria sacrificia confugisse, ut prætereunrium amorem sibi conciliarent; atque ita citius statione suâ liberarentur. Sic legitur Dido apud Virgil. sacra diis inferis magica factura:

Unum exuta pedem vinclis in veste recincta.

Quia, ut notat Servius, id agitur, ut ista solvatur, & Æneas innectatur. Addit Herodotus, mulieres tales fuisse nodis corollisq; tempora revinctas. Nodos verò & Serta in veneficiis usurpata esse constat ex l. 4. Æneid. ubi de Elisa sacrum factura magicum, dicitur:

*Intenditque locum sertis, & fronde coronat
funerea.*

Quo instrumento usæ fuerint mulieres, de quibus hîc fit mentio, ad conficiendum veneficium suum, ex verbis patet sequentibus: *Succendentes ossa olivarum*, id est, nucleos duros, & quasi osseos olivarum. In Græco *πίτρογα*. Beroaldus apud Henricum Stephan. in Lexico *πίτρογῳ* vocat officulum olivæ. Contritæ olivæ *πίτρογα* dicuntur, quòd furfurum colorem referant, vel quòd in olivis contritis sint quasi furfures & excrementa. Sed cur diobolares istæ, quas & genus & forma & opes destituebant, pro
phil-

philtro seu magico suo veneficio usæ sunt ossibus olivæ? Constat, ab aliis ceram, fila, rhombos, herbas, & præter sacra res abominabiles & infandas amatorio maleficio fuisse adhibitas.

Illum turgentis ranae portenta rubete,

Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt.

Propertius l. 3.

Romani, Virgilio teste, laurum pro oliva urebant quasi amasio supplicantes. Sed magis oliva symbolum est supplicationis, spei & precum. Hinc Virgil. Æneid. 8. ait:

Velati ramis oleæ, veniamque rogantes.

Et Statius 12. Theb.

Vittata & laurus, & supplicis arbor olive.

Cremabant autem ossa sive nucleos olivæ, ut flammam concupiscentiæ suæ testarentur, procorumque duritiem mollirent ac incantarent, eos ad se ocysus alliciendo; ne diutius residere opus foret. Simul etiam in crematione ossium supplicabant, ut hospites pariter amore earum æstuaræ inciperent, & quodammodo torrerentur. Demum ubi ossa erant adusta, trans caput jacta in ventum spargebantur.

Ex his patet, extrema libidinis malitia, ut pro implendis suis desideriis abjurato Deo ipsius dæmonis petat & exquirat auxilium.

Verè Lactantius: *Ex luxuria ut vitia omnia, sic impietas adversus Deum nascitur*, l. 2. c. 1.

Porro philterum quàm sit res diabolica, mentibus corporibusque ut plurimum valdè noxia, & quibus remediis adversus illud

uri conveniat, tradit noster Delrio disquisition. magicarum l. 3. part. 1. quæst. 3. per 3. sectiones.

Baruch c. 6. v. 31.

Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

EXemplum clamoris hujus lib. Reg. 3. c. 18. legitur, quomodo sacerdotes Baal clamârint ad deum suum, & Elias Propheeta eisdem dixerit: *Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.* Non aliter Elias de deo Baal loquitur, ac si homo esset, & benè: eos enim, quos Gentiles pro diis habuère, homines fuisse, præclarè & satis fusè Lactantius ostendit l. 1. de falsa relig. per aliquot Capita. Pro se c. 15. allegans Ciceronem, qui in eo libro, quo se de morte filiæ consolatus est: *Non dubitavit dicere, deos, qui publicè colerentur, homines fuisse; quod ipsius testimonium eò debet gravissimum judicari, quòd & augurale habuit Sacerdotium, & eosdem se colere venerarique testatur.* Hinc & putabant Ethnici, deos instar hominum ex uno loco migrare in alium. Gigantum Jovi rebellantium tempore deos in Ægyptum migrâsse, ibidemque latuisse, Lucianus testatur l. de sacrificiis. Præterea man-

manducare eos censebant, bibere, vesci
nectare & Ambrosiâ; Unde Homerus
Iliad. 2. inducit Jovem apud Ægyptios &
Æthiopes epulanrem cum aliis diis, & sic
facile potuisset contingere, ut ad preces
hominum minùs attenderent.

Cretenſes ſimulacrum Jovis feruntur for-
maſſe ſine oculis & auribus; Spartani verò
quaternas aures affixiſſe Jovi & Apollini.
Sed quamvis centum addidiſſent, vera ma-
net Pſalmiſtæ ſententia: *Aures habent, &
non audient.* Modus clamoris additur: *Sicut
in cœna mortui.* Mos imprimis habuit apud
Ethnicos, ut ii, qui morientibus vel de-
functis adeſſent, clamorem excitarent. Hinc
Ovidius timens, ne ſic, ut in patria fieri
ſolebat, moreretur, agebat l. 3. Trist.
eleg. 3.

*Nec mandata dabo, nec cum clamore ſu-
premo*

Labentes oculos claudet amica manus.

Cauſa clamoris erat, vel ut retardarent
exeuntes animas, ut apud Propertium l. 4.
Cynthia putabat, cum diceret:

*At mihi non oculos quiſquam intlamavit
euntes;*

Unum impetrâſſem, te revocante, diem.

Vel in corpore animas adhuc deliteſcentes ex-
pergefacerent; ut vult Servius ad l. 6. Æneid.
Plinius in naturali Hiſtoria dicit: *Hanc eſſe cau-
ſam, ut mortui & calidâ abluantur, & per in-*

vervalla conclamentur, quod solet plerumque vitalis spiritus exclusus putari, & homines fallere. Denique refert quendam suppositum Pyra adhibitis ignibus erectum esse, nec potuisse liberari; unde & servabantur cadavera octo diebus, & calidâ abluebantur, & post ultimam conclamationem comburebantur. Ne igitur semivivi adhuc, & in quibus vitæ adhuc aliquid delitesceret, pro mortuis sepulturæ traderentur, consuetudinem hanc ciendi clamorem introduxere. Hinc dicti sunt conclamati, in quibus nulla spes vitæ superesset. Inde quoque ortum videtur proverbium, ut in re qualibet prorsus perdita dicatur: *Conclamatum est*. Imò & moris erat, ipsos jam mortuos in cæna clamore prosequi, & eorum nomina invocare: nam Arrianus ita referente Eustatio l. Ulyss. 9. cum iuxta defunctis apud Bithynos fiunt, nominatim vocari narrat eorum animas, qui extra fines casu mortui sunt, & invitari ipsos ter, & rogari, ut redeant; quo participes convivii fiant. Confirmat idem Epiphanius in Anchoratu: Ad sepulchrum ferentes cibum insolenti clamore evocabant defunctos, dicendo v. g. resurge ô Hector! comede & bibe; aut ajebant: Vale. Sic Achillem in funere Patrocli fecisse ait Homerus Iliad. 18. Idem de Ænea in funere Pallantis Virgilius testatur Æneid. l. 11.

Mitiùs ferendum est, Gentiles ejulatu lamentabili in suorum funeribus conclamasse:

mâsse ; nam soli infideles solent vivendi spem
 quasi termino certo circumscribere ; ac idcir- *In orat.*
 cò mortem pro calamitate ducunt : quoniam *de dor-*
 id , quod nobis persuasum est , non sperant. *mient. in*
 Gregorius Nyssenus. Christianos autem ita *fine.*
 instruit Apostolus : Nolumus vos ignorare
 fratres de dormientibus , ut non contristemini, *Epist. 1 ad*
 sicut & ceteri , (Gentiles scilicet) qui spem *Thessal.*
 non habent. Vel si clamare pro defunctis *c. 4. v. 13.*
 lubeat , magis affectu fiat quàm voce : benè
 enim observat & monet paulò ante adductus
 Gregorius : Sonoram vocem esse , & usque *Lib. de*
 ad divinas aures magnitudine suâ pervenire, *vita*
 quæ non intentione clamoris , sed puritate cordis *Moyssis.*
 suâ meditatione concipitur,

Baruch c. 6. v. 36.

*Hominem cæcum ad visum non restitunt , de
 necessitate hominem non liberabunt.*

ARnobius l. 2. advers. Gentiles objicit
 Ethnicis , quàm fuerint dii illorum cum
 idololatriis infirmi , nec unquam virtutes
 tam mirabiles operati sint , quemadmodum
 Christus & cultores Christi ; eæque causa
 fuerint tantæ passim defectionis à supersti-
 tione , & conversionis ad Catholicam
 fidem. *Quisquamne* , inquit , *illorum ali-*
quando verbo uno potuit aut unius imperii
jussione , non dicam maris insanas aut tem-

pestatum furores compescere? Non cecis restituere lumina, aut sine luminibus natis dare? Non ad vitam revocare defunctos; sed quod levissimum multò est, furunculum, scabiem aut inherentem spinulam collo unâ interdictione sanare? Econtra quot & quanta in Christi Ecclesia facta sunt singulis sæculis & adhuc fiunt hodie dum miracula, figilla quædam & Divina veræ religionis testimonia? A quibus non malis, Sanctorum patrociniis, liberati sunt homines? Quocum fructu, enarrat Arnobius loco citato: Virtutes sub oculis positæ & inaudita illa vis rerum, vel quæ ab ipso (Christo) fiebat palam, vel ab ejus præconibus celebrabatur in Orbe toto, eas subdidit appetitionum flammæ, & ad unius credulitatis assensum mente unâ concurrere gentes & populos fecit, & moribus dissimillimas nationes, ipsam denique apud dominam Romam, in qua cùm homines sint Numæ Regis artibus atque antiquis superstitionibus occupati, non distulerunt tamen res patrias relinquere, & veritati coalescere Christianæ.

Quod Arnobius olim Gentibus, idem nos Catholici modò possumus objicere hæreticis. Quis eorum (ut Erasmus illis exprobrat) vel claudicantem equum curavit? Potiùs cum Tertulliano lib. de præscriptionibus dixeris: *Agnosco maximam virtutem hæreticorum, quâ Apostolos in adversum emulantur; illi enim de mortuis vivos suscitabant,*
isti

isti de vivis mortuos faciunt. Adde , si vis , è Tertulliano , Apostolos cæcos illuminâsse , hos , videntes , oculis luminibusque privâsse. Id verum esse comperies apud Gregorium Turonensem l. 2. historiæ Francorum c. 30. ubi refert , quàm ægrè tulerit de Cirola Arianorum Episcopus , Catholicos Antistites virtutibus & miraculis claruisse , ac proinde voluisse ex composito ementitum cæcum illuminare , quem pro miraculo excœcavit.

Dicet aliquis , apud Gentiles etiam patrata fuisse miracula ; nam tabula , quæ Romæ in templo Æsculapii suspensa literis Græcis notata in Latinum conversa , hæc habet : *Valerio Apro militi cæco oraculum reddidit Deus : veniret , & acciperet sanguinem ex gallo albo , admiscens mel , & collyrium conficeret , & tribus diebus uteretur supra oculos ; & vidit , & venit , & gratias egit publicè Deo.* Tradiderunt quoque Authores gravissimi , postquam Vespasianus excremento oris genas cæci & orbes oculorum resperfit , subitò visum illi fuisse restitutum. Idem fertur manu ægrum pede suo calcatum morbo solvisse. Quin & Spartianus memorat , foeminam cœcam lumen recepisse , quòd genua Adriani fuisset exosculata. Sed verosimilius est , sub adulationis specie fucum populo factum esse , à quo accepta ejusmodi miracula Authores in literas miserunt ; Credibile enim est , Imperatores , ut quandam de se divinitatis

tis opinionem excitarent, & Apotheosin post fata faciliùs consequerentur, subornâsse aliquos, aut ab aliis, qui hoc pacto eos sibi demereri volebant, subornatos, ut se claudos v. g. aut cæcos fingerent, & ad Imperatorem accedentes palàm profiterentur, ab eodem visum sibi aut pedes esse restitutos. Eandem merentur glossam, quæ superiùs ex tabula Æsculapii de Valerio relata sunt: finxisse scilicet sacerdotes talia, ut majorem diis suis potentiam & authoritatem conciliarent: notissimum enim est, Gentiles propagatâ Christianorum religione & famâ miraculorum ubique celebri, nihil habuisse antiquius, quàm similia de diis suis & sacerdotibus in vulgus spargere, ne apud suos vilescere inciperent. Ostendit illud præter alios Patres Catholicos prolixè & graviter Eusebius contra Hieroclem, qui (ut colligere licet ex historia Philostrati) cum ipso Salvatore nostro Apollonium Tyanæum impiè nimis ausus est contendere. Observandum præterea, quoad beneficia, quæ à diis Gentium, hoc est, dæmoniis in speciem miraculi collata referuntur, quod Tertullianus ait in Apologetico de malignis spiritibus: *Benefici planè & circa curas valetudinum; ledunt enim primò, dehinc remedia precipiunt ad miraculum nova sive contraria, post quæ desinunt ledere, & curâsse creduntur.* Facile enim fuit dæmonibus, Deo ita permitte, ingredi corpora, & occupare, & mox deserere, sic, ut ægra paulò ante, eorum beneficio

ficio pristinae sanitati restituta crederentur. Non debet autem censerī pro miraculo ; id tollere , quod factum non fuisset , nisi fecisset ille , qui tollit ; talis enim nil admiratione dignum agit ; sed tantum non agit diutius , quod agere ipse primum cœpit. Nec vim præstat , cum sanat , sed aufert , quam primò intentavit ; & intentavit , ut auferret , & aufert , ut in eo divinam virtutem probasse credatur , in quo suam diminuit , & nihil minus , quàm illam probavit.

Baruch c. 6. v. 56.

Non à furibus , neque latronibus se liberabunt.

JUre irridet Arnobius Rhetor Africæ celeberrimus Gentiles L. 6. quòd deos colant tam debiles & infirmos : Cur , inquit , eos sub validissimis clavibus , ingentibusque sub claustris , sub repagulis , pessulis , aliisque hujusmodi rebus custoditis , conservatis atque habetis inclusos ? Cur canes in Capitolis pascitis ? Cur anseribus victum alimoniamque præbetis ? Quinimò , si fideatis , deos isthîc esse , nec à signis uspiam simulacrisque discedere , permittite illis curam sui : Indigna enim res est & potentiam destruens auctoritatēque summorum , custodiam Numinum canum solitudinibus credere , & cum aliquam quæris formidinem furibus , non ab ipsis petere , sed in asserum ponere & collocare gingritibus. Idem Gentilibus exprobrat Justinus Martyr : O vos stupi-

In Apo- *stupidos ! qui ab hominibus obscœnis deos, quos*
logia 2. adoratis, fingi refingique creditis, & his similes
pro Chri- *sacerdotes edituôsque constituitis, nec advertitis,*
stianis. quàm nefarium dictu cogitatuque sit, deos custo-
diri à mortalibus. Antiochum Cyzicenum fe-
 runt decem cubitorum Jovem ex delubro au-
 reum sustulisse, & ex ære bracteolis substituisse
 fucatum. Si in simulacris præsto sunt atque
 habitant dii suis; quibus negotiis Jupiter, qui-
 bus curis fuerat illigatus; quò minùs privatas
 subsequeretur injurias, & suppositum se sibi
 in viliori materia vindicaret? Ubi Apollo di-
 vinus, cùm à piratis maritimisque prædonibus
 exspoliatus ita est & incensus, ut ex tot auri
 ponderibus, nec unum quidem habuerit scru-
 pulum, quod hirundinibus hospitis osten-
 deret?

Valerius Maximus l. 2. c. 2. narrat de Diony-
 sio Syracusis genito, quòd sacrilegia sua jocosis
 dictis prosequi, voluptatis loco duxerit: Fano
 enim Proserpinæ spoliato Locris, cùm per al-
 tum secundo vento veheretur, ridens amicis,
Videtisne, ait, *quàm bona navigatio ab ipsis diis*
immortalibus, sacrilegis tribuatur? Detraçto
 etiam Jovi Olympio magni ponderis aureo
 amiculo, quo eum tyrannus Hiero è manu-
 biis Carthaginensium ornârat, injectoque ei
 lanceo pallio dixit: *Æstate grave esse aureum*
amiculum, hyeme frigidum, laneum autem ad
utrumque tempus anni aptius. Idem Epidauri
 Æsculapio barbam auream demi jussit, quòd
 affirmaret: *Non convenire Patrem Apollinem,*

imberbem, ipsum barbatum conspici. Victorias quoque aureas, & pateras, & coronas, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat, & eas se accipere, non auferre dicebat, perquam stultum esse argumentundo, à quibus bona precamur, ab his porrigentibus nolle sumere. Et hunc Dionysium subjungit Valerius debita sacrilegiis suis supplicia non exsolvisse. Ex his liquet veritas supradicti versûs : Non à furibus neque latronibus se liberabunt. Paucis, omnia, quæ in hoc Capite à Propheta referuntur, eò collimant, ut constet omnibus, quàm Dii Gentium sint miseri, turpes, infirmi, & abominabiles; sed magis illi, qui divinis eos honoribus prosequuntur. Certè Gentiles ipsi vanitatem idolorum agnoverunt; hinc in præsentī Capite versu 4. dicitur: quòd Chaldæi ipsi illa non honorârint. Satis Platoni & Socrati innotuit, quàm vana & superstitiosa foret Ethnicorum religio. De Cicerone testatur Arnobius, quòd ita confutârīt deorum & superstitionum falsitatem, & Religionem pariter Christianam stabilīrīt, ut judicârīt, qui idololatriæ observantiores erant, libros illius ex oculis hominum manibusque submoveri oportere. Juvat Arnobii verba proferre in medium: Tullius Romani disertissimus generis nullam veritus impietatis invidiam ingenuè, constanter & liberè, quid super tali opinione sentiret, pietate cum majore monstravit, à quo si res sumere judicii veritate conscriptas, non ver-

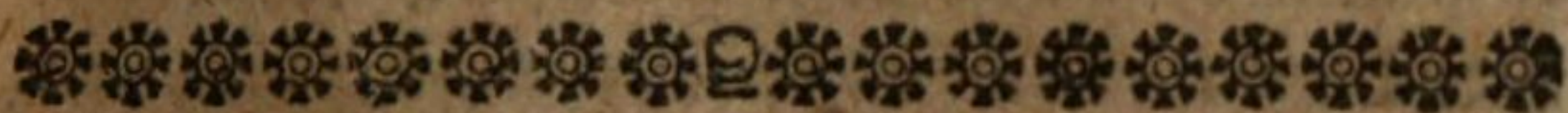

verborum luculentias pergeretis , perorata esset
 Et hæc causa , nec secundas , ut dicitur , actiones nobis ab infantibus postularet. Tum subiungit fuisse , qui libros ejus fugerint , nec in aurem voluerint admittere lectionem opinionum suarum præsumpta vincentem; dixerintque , oportere statui per Senatum, aboleantur ut hæc scripta , quibus Christiana religio comprobetur , & vetustatis opprimatur autoritas.

Sed ad textum redeundo , non à furibus neque latronibus se liberabunt. Posset Gentilis objicere , Deum Judæorum etiam subinde non liberasse populum suum à servitute, Arcam fuisse captam ab Allophylis , vastatum templum , & quæ non sacrilegia mansisse non rarò hîc impunita! Nec tamen ideò Deum ab ipsis censeri impotentem. Sed facilis responsio est , hæc non contigisse DEI impotentiâ , sed voluntate : minatus est enim non semel populo suo maledictiones horrendas , & afflictiones maximas , si à cultu veri DEI ad idololatriam deflecteret. Lib. Reg. 3. c. 9. v. 6. *Si aversione aversi fueritis vos Et filii vestri non sequentes me , sed abieritis , Et colueritis deos alienos , Ecce auferam Israël de superficie terræ , quam dedi eis , Et Templum , quod sanctificavi nomini meo , projiciam à conspectu meo , eritque Israël in proverbium , Et in fabulam cunctis populis.* Confirmat idem Walfridus l. de rebus Eccles. c. 3. ubi ait : *Propter peccata hominum loca sacra*

sacra à DEO negligi, testis est Arca ab Allo-
phylis capta, Templum toties eversum vel pro-
fanatum, & multa Christianorum Basilica
à Barbaris vastata. Non poterat, quærit L. 6. de
Rupertus, Deus Templum suum illasum custo-
dior. dire? Planè poterat, sed erudiendus erat Verbi
mundus, ut sciret, quòd Deus Excelsus non Dei c. 5.
pulchris lapidibus delectetur; sed fide, chari-
tate & mundis affectibus.

Ezechielis c. 8. v. 3.

*Ubi erat statutum idolum Zeli ad provocan-
dam emulationem.*

AN Zelus sit idoli alicujus nomen, an
verò ab effectu sit ita appellatum, quòd
Deum irritaret, incertum videtur. S. Hiero-
nym. censet, fuisse idolum Baali; nam pro
eo, quod in vulgata editione habetur, ad
provocandam æmulationem, in Hebraico
legitur Makneh, quod septuaginta vertunt
possidentem vel dominum, qualis habebatur
Baal. L. 2 Paralip. c. 34. legitur, Josiam
idolum Baal, quod in templo Manassès po-
fuerat, abstulisse, & postmodum videtur
idolum illud fuisse repositum in Aquilonari
parte Templi; & cum in ea regione offer-
rentur victimæ & holocausta, ut Prado ait,
mirum non est, Deum ad æmulationem pro-
vocatum esse, dum videret viciniam altaris

R

fui,

fui , idoli tam nefandi ignominiâ profanari. Maldonatus ait , idolum excitâsse Deum ad Zelotypiam , sicut adulter verum maritum solet concitare. Idem exemplum Div. Thom. de zelo agens allegat , 1. 2. q. 28. art. 4. sicut maritus zelat uxorem , ne per consortium aliorum impediatur singularitas , quam in uxore quærit ; ita Deus magis quæsit & zelavit in populo suo singularitatem , ut se unum colerent & adorarent ; cum verus Deus non possit in se esse multiplex , aut partes aliquas habere. Hinc Prudentius Deum ipsum contra Symmachum loquentem sic proponit l. 2. contra Sym.

*Tu me præterito meditaris Numina mille,
Ut me per partes minuas , cui nulla recidi
Pars aut forma potest ; quia sum substantia
simplex.*

Et Lactantius l. 1. c. 30. *Deus quia perfectus est , non potest esse nisi unus , ut in eo sint omnia : quidquid enim capit divisionem , & interitum capiat necesse est.* Idem de iis dixeris , qui plures deos credunt , & venerantur , secundum illud Osee : *Divisum est cor eorum , nunc interibunt.*

Quare age mortalis , soli mihi construe templum,

Meque unum venerare Deum.

Prudentius supra.

☞ (†) ☞

Eze-

Ezechielis c. 8. v. 14.

*Et ecce ! ibi mulieres sedebant plangentes
Adonidem.*

PRæter omnigenas deorum effigies in templo à sacerdotibus quasi in quodam Pantheo collocatas , conspexit Ezechiel ad portam Templi Aquilonarem mulieres solennibus lamentis plangentes Thamuz , quem fuisse Adonidem probant communes utrique in sacris cæremoniæ , communis mensis utrique dedicatus , communes planctus & lamentationes ; ob quas Adonis ab Orpheo δακρυότιμος dictus est , isque fingitur fuisse filius Cinaræ Cypriorum Regis , Venerisque Amasius , cum juvenis esset pulcher ; sed apri dente occisus ; quem Venus postmodum jugi planctu prosecuta est , habens pro solatio metamorphosin Adonidis in florem.

De imagine ejus ac statua ita scribit Macrobius : *Pingitur Adonis capite obnupto , specie tristi , faciem manu levâ intra amictum sustinens ; lachrymæ visione conspicientium manare creduntur.* Ajunt enim R. Salomon & R. David idolum Tammus , aut Adonidis fuisse concavum , cujus oculos plumbo implebant , quod accenso intus igne liquefiebat , atque ita imago flere videbatur. Quamquam non imago , sed colentes eam in præ-

senti Capite legantur flevisse. Maximus ferè Adonidis cultus per planctum fuit in regionibus Palæstinæ proximis, & in monte Libano fertur effigies fuisse Veneris Adonidem plangentis. De annuo ejus festo & planctu ita Ovidius l. 11. metam. sub Veneris persona:

- - *Luctus monumenta manebunt*

Semper Adoni mei, repetitaque mortis imago

Annua plangoris peraget similamina nostri.

Addit Lucianus in dea Syria: *Postquam verberandi & plorandi finis factus est, primum quidem Adonidi tanquam defuncto inferias agunt. Postea verò altero die eum vivere fabulantur, & in aërem mittunt, & capita detondent ut Ægyptii, cum mortuus est Apis, sive Osiris; & hunc cum Adonide eundem fuisse censet Kircherus noster, ita dicens: Quod Ægyptiis est Osiris à Typhone interfectus, ab Iside & sodalibus ejus deploratus: hoc Phœnicibus & Syris est Adonis ab Apro occisus, à Venere & Proserpina deploratus, & ab inferis revocatus.*

In Oedipo Ægyptiaco.

Tempus quo anniversaria Adonis solennitas celebrabatur, indicatur per ipsum nomen Adonis linguâ Hebraicâ, Chaldaicâ & Syriacâ expressum, quod est Tammus, & idem est ac Junius: in eo enim mense occisus credebatur, eidemque sacrificium in planctu maximè consistens fiebat: & inde mensis Junius dictus est Tammuz, uti Februarius à sacrificiis lustralibus, quæ Februa vocabantur.

In-

Involucrum hujus fabulæ evolvit Macrobius , & hanc veritatem physicam sub ea latere refert : Adonis Sol est , ajunt Ægyptii ; Aper lutulentus , hyems ; Venus pulchritudo terræ in vere , quæ deplorat Solis absentiam per Hyemem ; Sol enim dum à nubibus excipitur , quasi ab Apro pulcher Adonis conficitur. Adonis verò reviviscens cum lætitia susceptus à Venere , est Sol Vernus , à terra jam pridem expetitus , & cum gaudio exceptus.

Alii censent , & imprimis enarrator Theocriti , Adonim tritici semen esse : ut enim Adonis per sex menses apud Proserpinam , per alios sex apud Venerem fuisse fingitur ; ita & semen per sex menses quasi mortuum sub terra tegitur , per alios sex Veneris seu caloris & humoris beneficio quasi reviviscit , & in lætum germen , florem , fructumque erumpit.

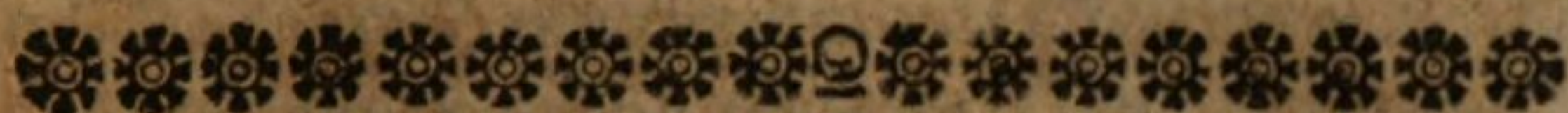
Fortè sub fictione illa significare Veteres voluerunt fluvium illum , qui Adonis vocatur , & per amœnissima loca montis Libani deferatur , & ex iisdem per campos in mare labitur. Quòd autem fluvius ille quot-annis cruore infici dicatur , magnamque Pelagi partem cruentare , *hec quidem vulgo dicuntur* , ait Lucianus , aliam causam ex homine quodam Byblio afferens , quòd scilicet venti exorientes terram minio simillimam in fluvium deferant : *Ita non sanguis , quem ajunt , sed terra hujus rei causa est.*

In sensu morali significatur dolorem ex voluptate nasci, secundum illud Proverb. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.* Hinc volunt aliqui, quod Adonis à Græco nomine ἄδωνῆ proveniat, quod voluptatem significat. ἄδωνῆs idem est ac forma doloris vel planctûs, quo nomine, ut refert Fulgentius l. 1. Mythol. Syrophanes idolum filii sui vocavit, cujus mortem deplorabat; quod idolum Prado censet fuisse omnium primum, secundum dicta Sap. 14. Fortè ab Hebræo Adonai nomen Adonis Ægyptiî formavêre; nam Adonai oni idem Hebræis est, quod Dominus doloris; ut Benoni filius doloris. Umbram citiùs à corpore separaveris, quàm dolorem à voluptate: benè id Romanis notum erat; hinc in eadem ara judicârunt collocandum esse simulacrum Doloris & Volupiaë. Et ut Adonis fluvius per amœna prati spatia jucundè fluens, postmodum rubro infectus colore, dum in mare fluit, non nitorem solùm & jucunditatem, sed ipsum adeò nomen perdit; sic & voluptas plus fellis in fine invenit, quàm mellis antè gustârit. Proin illam abeuntem potius spectandam esse, monet Philosophus, quàm venientem.

Ezechielis c. 8. v. 16.

Adorabant ad ortum Solis.

INter cæteras cæremonias in oratione ab Ethnicis adhiberi solitas erat adoratio ad ortum Solis. De eadem passim in veterum Scriptorum monumentis plura extant exempla, & luculenta testimonia. Tacitus l. 3. historiar. memorat, usitatum Syris fuisse, Solem orientem salutare. Idem refert Herodianus l. 4. de Parthis, & Plato l. 10. de Legibus: *Oriente Sole & Lunâ, iisdemque occidentibus in terram inclinationes & adorationes fiunt Græcorum, & omnium Barbarorum.* Historicis concinunt Poëtæ. Primò Ovidius l. 4. Fastorum:

*Hæc dea placanda est, hæc tu conversus ad
ortum*

Dic quater.

Secundò Virgilius l. 4. Æneid.

*Surgit, & ætherei spectans orientia Solis
Lumina, ritè cavis undam de flumine
palmis*

Sustulit, ac tales effudit ad æthera voces.

Item l. 12.

*Illi ad surgentem conversi lumina Solem
Dant fruges manibus salsas, & tempora
ferro*

*Summa notant pecudum, paterisque altaria
libant.*

In hos versus ita commentatur Servius: Non utique Solem surgentem dixit; jam enim dudum dies erat, sed disciplinam caeremoniarum secutus est; ut orientem Solem spectare diceret, qui esset precaturus. Mirum est, quod Solinus refert, & cum eo alii, ne Solinus solus id dixisse credatur, Elephantibus Lunâ splendente gregatim omnes fluvium petere, ac mox aquâ aspersos, purgatosque Solis exortum certis gestibus salutare, proboscidem scilicet quasi manum adversus Solis radios allevando, ut Ælianus ait l. 7. c. 44. Tertullianus in Apologet. adv. Gentes ait: *Sed & plerique vestrum in affectione aliquando, ut cœlestia adorandi ad Solis ortum labia vibratis.* Lat. Pac. Drepanius Gallus in Panegyri, quam dixit Theodosio Augusto: *Nam ut divinis rebus operantes in eam cœli plagam ora convertimus, à qua lucis exortus est; sic ego vota verborum, quæ olim nuncupaveram, soluturus, id orationi tempus afficiam, quo Romana lux capit.* Ad eundem finem monuit & ordinavit Vitruvius, ut in æde sacra id observetur maximè, ut ædis signum, id est, Dei, cui locus ille sacer est, Solem spectet occidentem, ut qui conversi ad signum, contrario videlicet aspectu, adoraturi sunt, regionem spectent orientalem.

Causa conversionis adorantium ad Solis ortum illa videtur Ethnicis fuisse maxima, quòd passim Solem ut deum coluerint. Ægyptiis sub nomine Osiridis, ut Macrobius ait l. 1.

Satur.

Satur. c. 21. Persæ sub Mythræ nomine, Græci sub nomine Apollinis. Imò testatur Macrobius l. 1. Satur. c. 17. omnes deos ad Solem referri ; id quod Kircherus noster confirmat ex Mercurio Trismegisto asserente, quòd omnes alii dii Osiridem constituent, & πολυνομία in uno Osiride repræsentata nihil aliud significet, nisi unius Solis multiplicem & variam virtutem, quam in inferiorem mundum obtinet. Videntur etiam Gentiles per matutinas salutationes primam diei horam diis nuntiâsse, quasi dormientes primâ luce vellent excitare : id quod Arnobius indicat l. 7. *Quid sibi volunt excitationes illæ, quas canitis matutini collatis ad Tibiam vocibus? Obdormiscunt enim superi, remeare ut ad vigiliis debeant.*

Ne in hanc idololatriam Judæi inciderent in Palæstina, jussit Deus, Sanctum Sanctorum erigi ad occidentem. Hinc ad Sanctum Sanctorum conversi ad occidentem orabant: proin rectè visi sunt ab Ezechiele seniores illi, ad ortum Solis dorso sua contra Templum vertentes.

Per hoc tropologicè significatur, ait Theodoretus, eos, qui se dedicare volunt DEO, debere terga vertere Orienti, id est pompis, quæ in hoc mundo oriuntur. Utî econtra ambitiosi adorant orientem Solem in novis Principibus, quibus adulantur, ut epulentur, se incurvant, ut eleventur, blandiuntur, ut quod volunt, eblandiantur.

Ritus sunt non pauci, quos Catholici cum Ethnicis communes habuere; cum enim secundum se fuerint adiaphori, nec periculum idololatriæ post se amplius traxerint, licitè ob bonum ac laudabilem finem fuere usurpati. Talis erat oratio ad Orientem à primis Christianis longo tempore observata. Origenes, Justinus & Basilus ajunt traditionem esse Apostolicam, ad Orientem orare. Sed quibus inducti sunt rationibus ad sic orandum?

1. Quia ad Orientem fuit Paradisus. Hanc causam assignat S. Chrysostomus & Theodoretus; si enim Judæi in Babylone captivi ad Jerusalem conversi oraverunt, non sine dolore exilii & reditus desiderio; quis vitio vertat cunctis Adæ posteris, illuc sæpius respicere, unde ejecti sunt; & ad eam, quam perdiderunt patriam, dum orant, suspirare?

2. Cum Christus ita cruci suffixus fuerit, ut facie ab Hierusalem aversa Occidentem spectaret, quemadmodum Sol oriens; Hinc ad Orientem versa est prima Christianorum ætas, dum oraret, ut species Crucifixi ante oculos semper videretur obversari. Testis est Joannes Damascenus Orthod. Fid. l. 4. c. 13. *Dominus cum in cruce penderet, ad occasum prospiciebat, eoque nomine ita adoramus, ut eum obtueamur.* Hinc manavit vetus mos templa construendi ad Orientem, in quibus imago Crucifixi in Occidentem pro-

prospectabat, quam qui colebant, Orientem necessario aspiciebant.

3. Talem situm versus Orientem exigit conversatio Christiana, principi tenebrarum contraria: Hinc ait Ambrosius de iis, qui mysteriis initiantur c. 2. *Ad Orientem converteris: qui enim renuntiat diabolo, ad Christum convertitur, illum directo cernit obtutu.* Eundem in finem olim baptizandus, ut renuntiaret diabolo, Occidentem versus stuebatur, & sic positus renuntiantis verba proferebat; & idem postea Christum Dominum professurus ad Orientem versus id totidem vicibus faciebat. S. Dionysius & Cyrillus Cathec. 1. Mystag.

4. Quia cum Sole prima beneficia DEI, simul quasi illo die nobis orientis excipimus, quibus, ut novo semper grati animi affectu respondeamus, vel ipse corporis situs monere nos potest & Solis respectus. Hinc benè Sapiens monet c. 16. v. 28. *Quoniam oportet praevenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare;* nam, ut exoriens Sol major apparet æquè, ac mitior, propitiorque, ut qui se conspici fixis oculis permittat; si verò paulò superiùs conscenderit, omninò arcet læditque humanos oculos; ita plures gratias & favores illis promittit cœlestis Sapientia, qui ad se diluculo vigilaverint.

5. Quia ex Scripturis docemur, Orientis locum & nomen à Christo amari specialiter & prælegi. *Stabunt pedes ejus in die illa super*

mon-

montem Olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem, Zachar. 14. Item Psalm. 67. ascendisse legitur super calum celi ad Orientem. Etiam secundus Christi adventus ab Oriente expectatur, secundum illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente; ita erit adventus ejus. Lucæ c. 1. Christus ipse Oriens ex alto vocatur, lucem veritatis nobis afferens. Hinc ait S. Clemens Alexand. 7. Strom. 4. Iis, qui versabantur in ignoratione, exortus est dies cognitionis veritatis, eâ ratione ad orientem Solem sunt orationes.

In quaestionibus ad orthodoxos. 6. Allegat D. Thom. 2. 2. quæst. 84. art. 2. ad 3. propter Divinæ Majestatis indicium, quod nobis manifestatur in motu cæli, qui est ab Oriente. Ad eandem rationem facit, quod Justinus Martyr ait quæst. 118. *Quoniam nostrorum honorabilissima quæque ad DEI honorem seponimus, & est hominum opinione Solis ortus honorabilior, quàm alie partes mundi: propterea tempore precum spectamus omnes ad Orientem; quemadmodum dexterâ manu in nomine Christi consignamus eos, qui hoc signo egent: quia honorabilior existimatur, quàm sinistra; sic & ortus tanquam mundi pars honoratior adorationi est destinatus, & quidem à sanctis Apostolis, ut ipse Justinus asserit eodem loco.*

Piæ fuerunt hæ & sacrae intentiones, quæ primos movêre Christianos, ut, cùm templis carerent, illud cæli spatium eligerent, quod non parvum foret pietatis incentivum. Verùm
ut

ut nullum opus Religionis adeò sanctum & purum est, cui non quærant suos furfures immiscere dæmones, ita videtur ritus ille in abusum aliquem & perversum modum Priscillianistis & Gentibus communem deflectisse, ut colligere licet ex serm. 7. de Nativit. S. Leonis Papæ, in quo valde conqueritur, quòd Christiani converso corpore ad nascentem se Solem deflectant, & curvatis cervicibus in honorem se splendidi Orbis inclinent, quod fieri partim ignorantiae vitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus & dolemus; quia etsi quidam Creatorem potius pulchri luminis, quàm ipsum lumen, quod est creatura, venerentur, abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officii. *Vetemus igitur salutationibus matutinis fungi, ait Seneca, & foribus assidere templorum. Humana ambitio istis officiis capitur. Deum colit, qui novit. Epist. 95.*

Ezechiel c. 8. v. 17.

Ecce ! applicant ramum ad nares suas.

Applicant ramum Hebraicè Zamora, quod interpretantur aliqui, esse canticum, alii fœtorem; complures magis propriè ramum. Inter cæteros Gentilium sacrorum ritus & hic erat, ramos naribus applicare, non qualescunque, sed quibus vel ornabantur aræ, vel coro-

coronabantur victimæ , aut ipsi etiam adorantes; quod fuisse usitatum idololatriis , ex sacris & profanis constat literis. Sic Arcades in sacris Herculis se coronâsse populcis frondibus ait Virgilius Æneid. l. 8.

- - *Herculeâ bicolor cùm populus umbrâ
Velavitque comas , foliisque innexa pependit.*
Et l. 6. de Numa apud Romanos:

*Quis procul , ille autem ramis insignis oliva
Sacra ferens.*

Quid? Quòd templa ipsa legamus fuisse coronata? Virgil. l. 2.

*Nos delubra deûm miseri , quibus ultimus
esset*

Ille dies , festâ velamus fronde per urbem.
Arnobius l. 7. adv. Gentes addit : *Etiam diis
sertis , coronis afficiuntur & floribus.* Hinc
pronum est judicare , Judæos idololatrias ramos
gestâsse manibus , idolis consecratos,
aut impio victimarum sanguine , vel scele-
rato aliquo libamento conspersos ad nares
applicâsse. Legere est apud Æschylum , quòd
Senior quidam è choro monuerit mulieres
supplicantes , ut manu caperent ramos albo,
id est , albâ lanâ coronatos. Eadem manu
dextrâ retinebant statuas Numinum , sinistrâ
supplices ramos : Porro rami illi à suppli-
cantibus frequenter movebantur ; erat hoc
signum animi intentiùs rogantis.

Quæri hîc posset , cujus arboris ramus ille
fuerit , cujus fit mentio præsentî Capite?
Cùm jam dictum sit , seniores illos ab
Eze-

Ezechiele visos adorâsse ad ortum Solis, credibile est Solem ipsum fuisse adoratum. Utî verò diis quibusdam certæ plantæ, aut arbores sacræ erant; utî Pani pinus, Sylvano & Diti cupressus, Isidi abrotonus, ita Apollini vel Soli laurus. Hinc eidem sacrificabant redimiti &c. tempora lauro. Sic legitur, Athenienses habuisse diem festum ramorum, quo in Bacchi honorem tenues ramos ex vite imprimis præferebant. Utî vitis grata erat & dicata Baccho, sic laurus Soli. Hinc Virgil. Eclog. 7. canit: *Gratissima celo laurea.* Et Ovid. *Laurus Apollinea ac Phœbea.* Ut enim Sol est igneus, sic laurus igneæ naturæ esse dicitur. Ideò ferunt Empedoclem dicere solitum: Si hominibus in plantas transmigrandum foret, in nullam meliùs, quàm in laurum transituros; quia animam credidit esse igneam. Sanè Plinius l. 16. c. 29. tradit ignem facilè ex lauro elici. Origo, Solem cum ramo venerandi, ex Æliano potest colligi; ait enim ipse variarum historiar. l. 3. ex relatione Thessalorum, Apollinem ex mandato Jovis purgatum, Pythonem serpentem jaculis interemisse, qui oraculum Delphis habebat, sed Jovis ac Latonæ filium ex lauro tempica coronatum, & ramo ei in dextram sumpto ex ipsa lauro venisse Delphos, & oraculum occupâsse.

Forſan etiam olivæ ramus fuit, quem ad nares applicârunt; tam enim ramus olivæ, quàm lauri apud Gentes inſigne fuit ſupplicum.

cum. Sic Livius l. 9. Decad. 3. refert, decem legatos Locrensum velamenta supplicum, ramos oleæ, ut Græcis mos est, porrigentes ante tribunal cum flebili vociferatione humi procubuisse. Demosthenes quoque de Atheniensibus refert, eosdem olivam præferentes supplicare solitos. Virgilius quoque l. 2. ait: Oratores advenisse ex urbe Latina ramis oleæ velatos & veniam rogasse; ubi Servius notat, non coronatos venisse, quod lugentes non decebat; sed in manibus tantum ramos prætulisse, quod erat miserantium. Accedit, quod oliva symbolum sit misericordiæ, quam supplices sperabant.

Josephus l. 3. c. 10. docet, Judæos solitos in gratiarum actionem sacrificare, manibus gestantes ramos myrthi, & palmæ, ex quibus mala Persica dependebant: ut significarent cor & linguam Deo sacrandam esse; nam & fructus & folia in acumen desinunt, ut lingua & cor. Etiam apud Christianos rami palmarum in usu sunt, in memoriam Salvatoris olim Jerosolymæ ramis palmarum excepti; ut ejusdem pariter victoriam de mundo, carne & diabolo cum Sanctis æmulemur in terra, & cum iis tandem in cælo signum fructumque victoriæ referamus. Nam, ut S. Joannes vidit in Apocalypsi sua c. 7. *Et palmæ in manibus eorum.*

☞ (†) ☞

Ezechiel c. 21. v. 2.

Commiscens sagittas.

S Hieronymus in hæc verba ita commentatur: “Stabit Rex Babylonis in ipso com-
 “pito, & ritu Gentis suæ oraculum consu-
 “let, ut mittat sagittas suas in pharetram, &
 “commisceat eas inscriptas, sive signatas
 “nominibus singularum urbium; ut videat,
 “cujus sagitta exeat, & quam prius civita-
 “tem debeat oppugnare.” Notum satis est,
 varias fuisse apud Veteres sortium conjectu-
 ras, & diversos sortitionum modos: aliqui
 enim eum in finem utebantur parvis lignis,
 alii chartulis, literisque; quidam globulis
 aut lapillis. Vasa etiam, in quæ mittebantur
 calculi, erant varia. Cicero orat. 4. in Ver-
 rem meminit de sortitione in hydriam facta;
 Virgil. Æneid. 6. in urnam; in Casina Plau-
 tus, in situlam; Homerus Iliad. 8. in Galcam,
 uti & Virgil. 1. Æneid.

*Convenere viri, dejectamque area sortem
 Accepit galea.*

Sagittæ, de quibus hîc fit mentio, vi-
 dentur in pharetram fuisse conjectæ, &
 confusæ: earum tamen provinciarum nomi-
 nibus signatæ, quas bello tentare Babylonii
 decreverant; ut quarum fors prima exiret,
 eadem bello præ aliis peterentur. Usus
 hunc sortium probabile est militiæ fuisse

S

pro-

proprium. Græcè βελυμαντία vocatur. Moris etiam erat præmittere in urnam folium oleæ, cui ἑρμῆς Mercurii nomen erat: inde, quòd Mercurium præsidere sortibus credebant, & idem folium, cùm fors ducenda esset, primò eximere.

Vatablus verba illa, *commiscens sagittas*, vertit, polivit sagittas. Habebant Gentiles genus aliquod divinationis, quod Catoptromanticum vocabant, quo Augures in splendenti cuspide, velut in crystallo, vel in ungue pollicis manûs splendente futura inspiciebant & divinabant; & tali modo posset dici, Divinatores ex ferro sagittarum splendente divinasse, quâ sit eundum.

Fortè hunc morem divinandi, à Judæis didicerunt, & perperam imitati sunt Gentiles; si tamen verum est, quod referunt Lyranus, Abulensis, Lipomanus, Ribera in textum illum Deuter. *Pones in Rationali iudicii doctrinam & veritatem.* Hebraicè Urim & Tummim, & idem est, quod lucēs aut illuminationes perfectæ. Censent enim Authores illi, duodecim pretiosos lapides in Rationali, dictos esse Urim & Tummim, eò quòd per hosce lapides Deus perfectissimè illuminaret Pontificem, & responderet consulentibus de rebus dubiis aut futuris: si enim hæ gemmæ aut lapides pretiosi splendorem emitterent, significabant Deum Judæis placatum esse, & exitum rei bonum sperandum esse: si non
ful-

fulgerent , sed obscurarentur , iratum illis Deum esse , & infelicem fore rerum eventum indicabant.

Bona , nec levis Christiano homini conjectura est de vita æterna obrinenda , si arma salutis suæ non torporis rubigine obsita , sed fervore spiritûs renovata semper habeat & polita. Ad hoc ipsum videtur nos adhortari Jeremias Propheta , dum ait c. 46. v. 4. *State in galeis , polite lanceas , induite vos loriceis.* Hæc enim militiæ Christianæ instrumenta non sordida indecoro pigritiæ pulvere , sed usu continuo magis polita terrorem hostibus ingerunt , & victoriam augurantur.

Ezechiel c. 21. v. 21.

Exta consuluit.

EXta , seu viscera , aut intestina internæ hostiarum partes sunt , quorum in sacrificiis Gentilium maximus usus fuit. Continentur autem viscerum , ac extorum nomine hepar , lien , cor , renes , splen , ventriculus , &c. Festus dicit , ideò dici exta , quòd ea diis profecentur , quæ extant maxime , & eminent. Ex illorum inspectione solebant Aruspices res & eventus futuros , sive bonos , sive malos prænoscere & prædicere. Jecur vaticinationis istius sedem ,

& quasi fontem constituebant, quô rectè constitutô & optimè temperatô pro victimæ natura, læta promitti; eô autem viciatô aut mutilatô, adversa portendi, opinabantur; hinc & ab illius contemplatione Extispicium incipiebant. Romani divinationes extis præditas tanti faciebant, ut & libris describi rationem consulendi, eosque instar oraculorum custodiri publicè, & in ea disciplina suos exerceri à teneris curarent liberos; nihilque alicujus momenti cœperint aut moverint, nisi sacrificiis diligenter perlustratis & examinatis; erant enim persuasissimi, affici victimas, notisque eventorum monitricibus subitò ceu consignari ab iis Numinibus, quæ adessent coram vocata, & ritus spectarent; ut ex verbis Arnobii

L.4.adv. Gentes. licet colligere: *Cur ergo è vobis fortassè aliquis dixerit, esse falsos istos deos contendis, si invocati ab Haruspibus parent, & suis acciti nominibus veniunt, & fidelia reddunt responsa querentibus?* Tum scilicet, quando pecora primùm mactata adhuc vivunt. Imò

L.4. aneid. ut Virgilius ait: *Viscera vivis eripiunt; & rùm Aruspex reclusis pectoribus inhians spirantia consulit exta*, quasi exta adhuc spirarent, & possent responsum dare. *Et videntur respondere*, ut Donatus citatum Virgiliū locum explicat, dum consulentium visibus commissæ signa consultationis ostendunt: illisque gaudium fuisse scribit Arnobius, vidisse ex residuo cæsarum victimarum spiritu exul-

exultantia adhuc corda , tremebundasque
& palpitantes in visceribus venas. Illustre
exemplum ejusmodi consultationis videre
est apud Senecam in Oedipo act. 2.
scen. 2.

Porro munus Extispicum & interpretum
ex Etruria plerumque venientium erat , victi-
mas in ara inspicere , considerare , & ex
illis , dæmonum artificio , futura præfagire;
& ideò Democritus censet , sapienter insti-
tuisse Veteres , ut hostiarum immolatarum
inspicerentur exta , quorum ex habitu , co-
lore , situ & aliis ejusmodi notis , tum salu-
britatis , tum pestilentia signa possint per-
spici , nonnunquam etiam , quæ sit vel ste-
rilitas agrorum , vel fertilitas futura. Juve-
nalis de quodam Aruspice ita canit :

*Spondet amatorem tenerum , vel divitis
Orbi*

*Testamentum ingens calida pulmone co-
lumbæ,*

*Tractato Armenius vel Comagenus Aruspex;
Pectora pullorum rimatur , & exta catelli,
Interdum pueri.*

Porphyrius l. 2. de quibusdam meminit
Barbaris , qui etiam per hominum viscera
capere solebant augurium , quod Græcè
αὐθροσκομαντία dicitur. Mensa certa in exti-
spiciis destinata erat , partim hostiarum dis-
sectioni , partim inspectioni ; uti & culter,
de quo Ovidius Fastor. 1.

*Hic , qui nunc aperit percussi viscera tauri,
In sacris multum culter habebat opus.*

Culter ille ferreus erat , & oblongus , manubrio eburneo , clavis æneis , ære Cyprio , & capulo argenteo ornatus. Hoc cultro sacerdos , sive Aruspex (neque enim licebat eidem viscera ipsis manibus contrectare , ne qua offensa pollutis sacris intercideret) solebat viscera ex corpore hostiæ evellere , diligenter eadem explorare ac rimari ; quomodo singula essent affecta , & num quid deesset , indeque mala vel bona significabat, v. g. si jecur occisi animalis gratâ & nativâ purpurâ ruberet , nec esset vitiatum ; vel si caput jecinoris auctum , aut jecur geminum reperiretur ; vel si extremæ illius fibræ versûs interiora replicatæ viserentur , ac convolutæ , certissimum erat eximiæ cujusdam felicitatis augurium : & si alterum hepatis caput corrugatum emarcuisset , colorémque suum ac habitum mutâisset ; alterum verò colore florido emarcuisset , motuque alacri & continuo micâisset , successus pariter felicissimos spondere illi censebatur , cujus nomine divinatio fiebat. Ita Lucanus notavit exta Cæsarem , contra Pompeium , victorem renuntiâsse :

*Quodque nefas , nullis impunè apparuit
extis.*

*Ecce videt capiti fibrarum increscere molem;
Alterius capitis pars agra , & marcida
pendet,*

Pars

*Pars micat , & celeri venas movet improba
pulsa.*

Trebatius lib. de religionib. observat, duplex fuisse hostiarum genus , alterum animale , in quo solenne erat solas victimarum animas diis sacrare ; alterum consultorium, in quo voluntas Dei per exta disquirebatur. Sed quàm vana fuerit victimarum observatio , & superstitiosa Gentilium Aruspicina, Cicero ostendit l. 2. de divinat. ubi contra eam disputat ; quanquam enim ipse Augur fuerit , & in disciplina hac exercitatissimus ; ait nihilominus : *Licet verum exquirere sine invidia mihi præsertim de plerisque dubitanti.*

1. Quòd inter se aruspices non conveniant, alios enim alio more videmus exta interpretari , nec esse unam omnium disciplinam. 2. Si in extis est aliqua vis , quæ declaret futura , necessè est , eam aut cum rerum natura esse conjunctam , aut conformari quodammodo Numini decorum. Atquæ divina cum natura tanta tamque præclara, in omnes partes motusque diffusa quid habere potest commune , non dicam gallina-ceum fel , (sunt enim , qui hæc argutissima exta putant esse) sed tauri opimi jecur, aut cor , aut pulmo ? Quid habet naturale, quod declarare possit , quid futurum sit ? Hinc de Extispicibus inquit : *Dum Haruspicinam veram esse vultis , Physiologiam totam pervertitis.* 3. Quid ? Cùm pluribus diis immolatur , qui tandem venit , ut literur

aliis, aliis non litetur? Quæ autem inconstantia deorum est, ut primis minentur extis, benè promittant secundis? &c. Arnobius l. 4. adv. Gentes ita Aruspices insectatur: *Possumus obtinere, falsum esse, quod dicitur, vel quod superstitionibus plenissima res tota est; vel quod multas quotidie prædictionum videmus aut aliter cadere, aut in contrarios exitus frustratâ expectatione torqueri. Sed sint, ut asseritis, vera, nunquam tamen facietis fidem, Melloniam (verbi causâ) vel Limentinum inserere se fibris, & ad verum, quas queritis, significantias aptare, &c.* Sed omissis his aliisque veterum Sapientum argumentis vel hoc solo titulo non contemptibilis solum, sed etiam execrabilis nobis esse debet hæc Gentilium Aruspicina; quod non sine dæmonum commercio inventa sit, instituta & conservata.

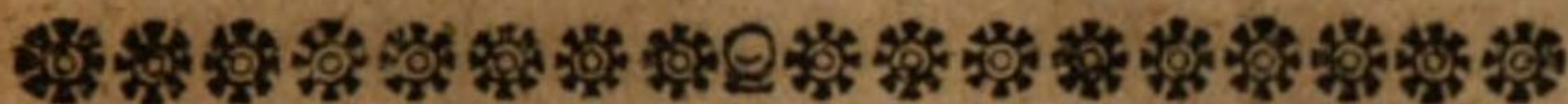
Longè melius & utilius extispicium hominis Christiani est scrutinium & cognitio sui ipsius à diis ipsis olim credita commendari; hinc inter cæteras gnomas ante Templum Apollinis & hæc scripta erat: γνῶθι σεαυτόν.

Nihil hâc inspectione ad bona acquirenda,
nihil ad mala avertenda
efficacius.

☞ (+) ☞

Ezc-

Ezechiel c. 28. v. 14.

Imagines Chaldaorum expressas coloribus.

LOquitur hîc Propheta de intemperantia Jerusalem, quòd etiam in absentes, nec de facie notos insaniêrit: cùm enim videret expressos in pariete Chaldaorum imagines, sic in eos exarsit, quos picturæ referebant, ut eorum etiam congressum expetiêrit. An imagines illæ in ipsa fuerint civitate vel in locis finitimis, textus non exprimit. Verisimile est Judæos habuisse in ædibus suis viro-
rum illustrium effigies, quibus rerum præclarè gestarum memoriam servarent, ut ex eorum moribus & habitu ritus & instituta eorum cognoscerent. Nec hoc lege erat prohibitum, sed tantùm, ne ulla imago aut statua ad cultum religiosum & adorationem poneretur. Et quis dubitet, tales fuisse in privatorum ædibus, & quas non alias imagines? Cùm in ipso templo aut ejus pariete universa idola domûs Israël in circuitu per totum depicta fuisse legamus. *Ezech. 8.*

Videtur etiam veritati propinquius, eas inter picturas fuisse quoque deorum Chaldaicorum imagines, quibuscum fornicari Jerusalem dicitur, phrasi Scripturis usitatâ, dum eas ut divinas veneratur. Josephus l. 1. Judaic. antiquit. c. 16. testatur, à Chaldæis primum instructos fuisse Ægyptios in Arithmetica & siderum scientia; hanc tamen ipsi

Ægyptii magis perspicuam illustrioremque reddidēre imagines deorum ad stellarum similitudinem efformando, ut Lactant. l. 2. de orig. err. c. 14. confirmat: *Omniū primi, qui Ægyptum occupaverunt, (quos inter Chaldeos ceu magistros fuisse, ex Iosephi testimonio potest colligi) cælestia suspicere atque adorare cœperunt. Dum ea sæpius venerantes curiosius atque liberius intuerentur. Postea deinde portentificas animalium figuras, quas colerent, commenti sunt quibusdam prodigiis inducti: Ita ut meritò à Cicerone l. 2. de divinat. monstra nominata sint, quæ de stellis Chaldæi finxere. Videntur verò per eorum imagines Ignis, Sol, Luna, Lucifer, aliæque stellæ fuisse repræsentatæ. Tales erant pariter effigies Hori, Dionysii, Mercurii, Apollinis, Anubis, Osiridis, Serapidis, Asthartes, Dianæ, Veneris, &c. subinde in memoriam virorum illustrium; sed Apotheosi donatorum figuræ cælestes confictæ sunt, quales erant Beli, Jovis, Herculis, Ganymedis &c.*

Porro credibile admodum est, picturas saltem aliquas fuisse turpitudinis illices: satis enim ex præsentī capite intelligitur, insanā quādam libidine exæstuasse eos, qui picturas illas fuerant intuiti: proprium enim fuit ac familiare Gentium genio, tales efformare effigies aut statuas, quibus deorum dearumque suarum actiones etiam nefandas exprimebant. Testatur illud Cle-
mens

mens Alexandrinus l. 3. pædag. C. 11. *Abjecto pudore & metu, domi demonum libidines depingunt, &c.* Erat videre tabulas, in quibus penicillo adumbratæ erant deorum ac dearum nuptiæ, fornicationes, stupra, adulteria & convivia, &c. Nec mirum est, similia ab Ethnicis expetita fuisse, ac perpetrata: *Cum imitatores deo-Lactan- rum esse pulchrum cuncti autument, religiosi- tins l. 5. sinusque eorum cultus sit.* Certè turpitudi-*instit.* nem deorum honestatem sunt interpretati, *c. 10.* nec sibi vetitum credebant, quod diis licuisset, ut apud Ovidium mulier illa impudens:

- - - *Nos cuncta decere*

Credimus, & sequimur magnorum exempla deorum.

Hinc Cheræa impurus adolescens apud Terentium stuprum sibi licitum persuasit; videbat enim in tabula pictum Jovem Danaæ sub specie imbris fucum facientem. At quem Deum? *Qui templa cali summa concutit, ego homuncio id non facerem?*

Accedit, quòd imagines illæ coloribus fuerint expressæ. De similibus meminit Clemens Alexandrinus in Protreptico: *Tabellis pictis in sublimi positis lasciviâ thalamos exor- nant.*

In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles, Canit Propertius l. 3. De scopa ait Horatius l. 4. od. 8.

Quas

*Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.*

Solebant autem minio pingi deorum simu-
lakra, quod à Trojanorum tempore in usu
fuisse ait Plinius. Aurum enim non tantum
lucere, sed etiam ardere videtur, dum mi-
nio quasi accensis prunis mistum est. Sic
Alexander ab Alexandris l. 4. c. 12. Æthiopum
usum esse ait, ut deorum simulakra minio
illinerent, illa pro maiestate Numinum fan-
ctiora & augustiora arbitrati. Juvenalis Sa-
tyrâ 8. refert Lateranum jurasse:

Solam Hippo & facies olida ad altaria pictas.

Varias scilicet pictas imagines deæ Hipponæ
jumentorum & agasorum præsidis. De Pane

In bucol. deo Arcadiæ Virgilius:

Ecl. 10. - - - *Quem vidimus ipsi*

Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Ebulum Nec Pan tantum minio ob æris (ut tradunt
Uttich Glossographi) similitudinem pingitur; verum
Staud etiam Jupiter. Plinius l. 33. c. 7. Et Bacchus,
virgul- Pausanias in Achaicis, ac reliquorum deorum
sum sam- simulakra. Brad. l. 3. c. 13. Digna lectu verba
buso si- Plinii huc transferam: *Invenitur in argentariis*
milli- *metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta*
num. *magne authoritatis, & quondam apud Romanos*
non solum maxime, verum etiam sacre. Enu-
merat Auctores Verrius, quibus credere sit ne-
cesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis
minio illini solitam.

Ad

Ad hæc infames & obscœnas icones ad vivum depictas quasi sacras speculabantur. Superi! quæ inde flagitia? S. Gregorius Magnus ait: *Dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur, quidquid fictis imaginibus deliberando cogitatur.* De tali jure dixeris, quod Ecclesiastici c. 38. legitur: *Dabit cor suum in similitudinem picturæ.* Hinc non facilè casti sunt judicandi, qui difficulter à lascivis oculos suos continent imaginibus, quamvis exteriùs modesti & ad speciem probi videantur. *Fode parietem*, dicitur Ezechielis c. 8. *& videbis abominationes pessimas, idola scelerum invenies depicta in pariete in circuitu per totum*; quæ Deo & Superis summam creent nauseam, & maximam aversionem. Procul igitur hinc Aristitidis, vel Pausaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiqui nominabant: procul depictæ in minoribus tabellis projectæ libidines Parrhasii: apage hoc artificium, quod oculis se vendit, & pudorem eripit. Sanctorum potiùs Martyrum & castarum Virginum imagines sub aspectum collocentur, quæ intuituum animos à fœdæ libidinis concupiscentia revocent, & ad amorem Dei purum alliciant & invitent. Ad eum finem tales in templis poni, aut etiam in privatis ædibus suadet & commendat Ecclesia. Narrat S. Gregorius Nazianz. in carmine de virtute, quod citatur à 7. Synodo act. 4. *foeminam impuram,*
cùm

*Iustus
Lipsius
l. 1. de
Monitis
& Exem-
plis Poli-
ticis c. 17.
n. 12.*

cùm domum ingressura esset, ut suæ & alterius
turpi concupiscentiæ satisfaceret, in ipso limi-
ne imaginem conspexisse Polemonis, cujus
nota erat atque laudata continentia, sic eru-
buisse ac mutasse animum, ut confusa & pœ-
nitens domum è vestigio rediêrit. Eandem
vim habuit pia imago Deiparæ gestantis Filium
suum, conspecta ab illa Virgine, quæ à Fran-
cisco Sfortia, alii dicunt, à Carolo Galliarum
Rege VIII. ad scelus sollicitata & jam in-
lectum abjecta erat, cùm diceret: *Per in-
tactam hanc Virginem oro, adjuro, virgini mihi
parce.* Quæ verba sic lenonem moverunt, ut
libidinem jam exsurgentem coërceret, & la-
chrymis etiam profusis solo amplexu profecu-
tus liberam dimiserit cum dote quingentorum
aureorum. Et ex his patet, pias ejusmodi
& sacras imagines benè à Catholicis fieri,
& conservari; pessimè verò ab hæreticis
aboleri.

Ezechielis c. 26.

Statuae tuae nobiles in terram corruent.

Solebant Veteres custodire imagines, & statuas Majorum suorum factis illustrium; & quò erant vetustiores statuæ, ita ut vel nasus aut auris vetustate obtrita esset, eò erant in majori pretio & honore. Hunc morem irridens Juvenalis Satyrâ 6. ita canit:

- - *Quid prodest Pontice ostendere*

*Et Curios jam dimidios, nasumque minorem
Corvini, & Galbam auriculis nasoque ca-
rentem?*

Videtur Tyrus, de qua hîc Propheta loquitur, urbs antiquissima & laudis supra modum appetens, tales imagines & statuas habuisse, quarum ruinam in præsentî capite prædicit Ezechiel. Magnificis columnis & pyramidibus marmoreis nobilem fuisse Adrichomius testatur.

Prado hunc versum de idolis explicat, præsertim simulacris Apollinis & Herculis, non illius, quem Græci decantant; sed alterius multò vetustioris, qui à Luciano Tyrius Heros appellatur. Utriusque simulacra & statuæ magis videntur à Tyriis fuisse culta, ut colligere licet ex Curtio L. 4. de vita Alexandri, & ex Plutarcho problem. 16. quæ Tyrii tam anxie custodiebant, ut etiam vinculis illa annecterent. Idem Petronius confirmat, dum ait:

*De dea
Syria.*

*Iuvenes adhuc laboris expertes patiemur pannes
pati & vincula, statuarum ritu.* Ratio erat,
ne hostili carmine dii evocati, aut indignati
discederent, quemadmodum apud Virgil.
Æneid. 2. legimus contigisse:

*Excessere omnes adytis, arisque relictis
Dii, quibus imperium hoc steterat.*

Hinc Plutarchus in Rom. ait: Ne dii custodes
ab urbe decederent, solitos esse à Tyriis con-
stringi vinculis. A Lacedæmoniis statuas Martis
& Apollinis aureis catenis fuisse alligatas testa-
tur Pausanias l. 3. & Plutarchus. Meminit
Curtius l. 4. cùm de obsidione Tyri ageret,
& de eodem rerum articulo, in quem nunc
redacta erat à Babyloniiis, Apollinem Tyri
custodem excessisse ab urbe, & in Alexandri
castra transfugisse. Cæterùm Tyrus speciatim
Herculis Numini erat consecrata: in eadem
urbe præter nova deorum templa Rex Hiram
fertur statuam Herculi erexisse.

Primas deorum statuas rude lignum ali-
quod aut impositum lapidem fuisse, Authores
passim tradunt. Unde illud Prudentii: *De-
asciato supplicare lapidi.* De Pharensibus ait
Pausanias p. 228. quòd lapides quadrangulârî
figurâ pro diis fuerint venerati, singulis certa
deorum nomina tribuendo. Clemens Alexand.
l. 1. Strom. narrat, quòd Corinthi deorum
simulacra fuerint columnæ pyramidis instar
teretes. Sic Apollo Vicanus columna erat in
acutum desinens, seu turbinata, in vestibulis
ædium. Arnobius l. 6. *Videtis Arabas infor-
meno*

*mem lapidem coluisse, lignum indolatum Carios
pro Diana, Pessinuntium, silicem de celo lapsum
pro deorum matre. Et hanc cæcam parentum
superstitionem secuti filii, ut Aurelius Pru-
dentiùs ait;*

*Sacratumque domi lapidem, consistere parvus
Spectârat, matremque illic pallere precantem;
Mox humeris positus nutricis, trivie & ipse
Impressis silicem labiis, puerilia vota.*

Junoni Argivæ lignea columna posita erat,
coronis fimbriisque exornata; nam & moris
erat, ut testis est Lycophron, patria deorum
simulacra vestibus ornare, peplis, lunulis,
coronis, &c. & unguentis delinere. Tertul-
lianus in Apologet. quantò distinguitur à Cru-
cis stipite Pallas attica, vel Ceres farrea, quæ
sine effigie rudi palo & informi prostat. Lu-
canus l. 3.

*- - - Simulacraque mœsta deorum
Arte carent, casisque extant informia
Truncis.*

Successu temporis, mirabili artificio, deorum
statuæ fuere elaboratæ, ex auro, argento,
ære, ebeno, ebore, marmore, aut alia pre-
tiosiore materia. Jure Tertullianus irridet
Ethnicos deorum statuas venerantes in Apo-
loget: *In deos vestros per omnia membra va-
lidiùs incumbunt ascie, & runcine, & scobina.*
Minutius: *Ecce funditur, fabricatur, scalpi-
tur; nondum Deus. Ecce plumbatur, construi-
tur, erigitur; necdum adhuc deus est. Ecce
ornatur, consecratur, oratur; tum postremùm*

T

Deus

Deus est. Quis talem deum colat, veneretur, aut timeat, & non explodat potius, contemnat vel exurat? Quemadmodum fecisse legimus Diogenem, dum Lentem vellet coquere, nec nisi ligneum Herculis idolum haberet; quod versibus expressum invenies apud Bidermannum nostrum, L. 3. Epig. 79.

Maximæ olim statuæ Colossæ vocabantur, turribus pares, diis magna ex parte positæ ac consecratæ. Talis fuit in Capitolio Apollo translatus à M. Marcello ex Apollonia Ponti urbe, 30. cubitorum, centum & quinquaginta talentis factus. Talis erat in campo Martio Jupiter à Claudio Cæsare dicatus, à vicinitate Theatri Pompejanus dictus. Talis fuit Tarenti, factus à Lysippo, 40. cubitorum. Omnes has aliasque statuas superavit Colossus Rhodius Soli consecratus, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus. Erat hic Colossus quoad altitudinem 70. cubitorum; pauci pollicem ejus circumplecti poterant, & digiti, majores erant, quàm pleræque statuæ, &c.

Tam ingentes fabricas diis suis Gentiles crexere, ut suam erga illos æstimationem, & affectum testarentur. Magnam quoque statuis venerationem conciliârunt mirabiles quidam effectus, qui per statuas contigerunt. Meminit illorum Lucianus in *Philopseude*. In libro verò de Dea Syria hæc habet de templo quodam: *In eo autem sunt*

Et pretiosa opera, Et antiqua donaria, Et mirabilia multa; deorumque statua, diique ipsi admodum conspicui: nam statuae sudant, moventur, Et oracula edunt. Quæ per dæmonum præstigias facilè possunt fieri.

Lactantius l. 2. de orig. err. c. 11. multis rationibus confutat eorum stultitiam, qui fabricant statuas, & pro diis habent: *Quæ amentia est, aut ea fingere, quæ ipsi postmodum timeant, aut timere, quæ finxerunt.* Probat deinde deos non esse, qui absunt, quorum sunt statuae, vel si adsint, statuas eorum esse supervacaneas. Verum Dei viventis simulacrum esse hominem, opificem statuarum, ipsis statuis multò perfectiorem esse, & tamen homines vereri magis & suspicere statuas, quàm earum opificem, imò eum sæpè contemni. Sed *quid inter se tam contrarium, quàm statuarium despiciere, statuam adorare? Et eum ne in convictum quidem admittere, qui tibi deos faciat? Ecce. Adorant insensibilia, qui sentiunt, irrationabilia, qui sapiunt, exanima, qui vivunt, terrena, qui oriuntur è celo. O curvae in terras anima Et caelestium inanes!*

In sensu allegorico statuae nobiles hujus sæculi sunt fastuosi homines, quos non malè Hugo Eterianus dixit idolum esse animatum. Hinc & Lucianus eos comparavit Colossis Myronis & Praxitelis, qui exteriùs multo ebore & auro fulgebant, sed intùs nihil erant, nisi pix, clavi, araneæ, mures

& sordes. Quanta verò ejusmodi statuarum sit infirmitas, ex pede luteo statuæ à Nabuchodonosore visæ satis licet colligere.

L. Danielis c. i. v. 8.

Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa Regis, neque de vino potus ejus.

Ratio hujus propositi fuit, quòd solitæ sint Gentes multa comedere, quæ prius fuerant idolis immolata, vel super quæ implorabant deorum nomina; ut Christiani in more habent invocato DEI nomine mensæ benedicere. Proin timebat Daniel, ne, si tales cibos comederet, signum daret aliquod abjuratæ Religionis. Idem intellige de vino, quod conditum erat in regia cella, aut certè, quod propositum esset in Gentilium mensis, & prius ex more, ritu Gentium, sacrum fiebat. Hujus moris meminit Virgilius l. 4. *Æneid.*

*Jupiter omnipotens, cui nunc Maurusia
pictis*

Gens epulata thoris Lænaum libat honorem.
Jovi plerumque aut Baccho vinum libaminum offerebant, id est, è patera leviter vini aliquid in mensam vel aram aut terram defundebant. Nec è potu solùm, sed de cibis quoque fiebat libatio, & in focum sedem
La-

Larium ea ipsa libamina deferrebantur. Bonartius ad 1. Thebaid. Statii. Deuteron. c. 32. v. 38. dicitur : *Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam, de quorum victimis comdebant adipēs, & libabant vinum libaminum?* Erant hi adipēs carnesque, sacrificiorum reliquiae, ad vescendum reservatae, quae tamen ante diis oblatae fuerant & consecratae, quae ab Apostolo *εἰδωλόθυτα*, id est, idolis sacrificata appellantur; Et talia vel attingere religioni sibi ducebant Judaei. Hinc horrebant communem mensam, congressum & commercium habere cum Gentilibus, ita ut vicissim ipsi Ethnici Hebraeorum populum ut inhumanum ac fastuosum contempserint, & mutuo usu convictus indignum reputaverint. Hinc Samaritis illa, Joannis 4. ita ad Christum : *Quomodo tu Judaeus cum sis, bibere à me poscis, quae sum mulier Samaritana? Non enim contuntur Judaei Samaritanis.*

Præterea dubium esse non potest, fuisse inter cibos de mensa Regis carnes Judaeis vetitas, quarum esu legalem immunditiam contrahebant. Hinc ne pollueretur Daniel, tam firmum conceperat propositum abstinendi à carnibus; & hæc abstinentiæ ratio erat legitima. Cæterum quatuor olim fuerunt vitiosæ carniū abstinentiæ. Prima erat Philosophorum, ut Pythagoræ, qui metemphicosin animarum docuit, uti & Empedoclis ita de se canentis:

*Olim namque fui cespesque , puerque
puellaque,*

*Et volucris celi , atque alti maris incola
piscis.*

Hinc carnis cujuscunque mactationem & comestionem velut inhumanam respuebant, metuentes, ne hominis alicujus animam ex occisa pecude ejicerent, aut devorarent. Quod ipsum Seneca confirmat Epist. 109. de Pythagora: *Homini- bus parricidii metum fecit; cum possint in parentis animam inscii incurrere, & ferro morsuve violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur.* Altera fuit Hæreticorum quorundam abstinencia, asserentium, damnabilem esse esum carni- um, eò quòd malæ essent, & à malo creatæ princi- pio. Authores erroris hujus fuere Marcion, Tatianus, & Encratitæ, contra quos S. Paulus scribit ad Timoth. c. 4. *Omnis crea- tura DEI bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Et S. Augustinus cum Cyrillo Jerosolymitano, qui Catech. 4. ait: *Jejunamus à vino & carnibus abstinentes; non quòd hæc tanquam abominationes oderimus; sed quòd præmium expectamus, ut sensibilia despicientes spiri- tuali deinceps & intellectu- ali mensâ fruamur, & nunc seminantes in lachrymis, in futuro seculo in exultatione metamus.* Tertia eorum fuit in exordio Ecclesiæ, qui cense- bant post Evangelium publicatum servan- dam

dam eorum ciborum abstinentioniam , quæ lex Moysis vetabat. Sed hæc ab ipsis Apostolis est abrogata , ut legere est in Actis Apostol. c. 15. Quarta ab esu carnum mala est eorum abstinentionia , qui in ea perfectionem esse sitam arbitrantur , aut ex vana gloria , aut alia intentione prava illam observant. Tales erant Pharisei , de quibus Matth. c. 16. dicitur : *Exterminant facies suas, & appareant hominibus jejunantes.*

Danielis c. 2. v. 17.

Præcepit Rex, ut convocarentur Arioli, Magi, Malefici, & Chaldaei.

HIs quatuor generibus hominum omnis Gentilium illorum sapientia videtur fuisse comprehensa. Arioli secundum translationem veterem , teste Hieronymo , appellati sunt Sophistæ : in Græco textu à Septuaginta nominantur ἐπ' αἰσοῖδοι seu incantatores ; & hi sua peragebant mysteria verbis quibusdam & characteribus. Innuit hoc satis Hebræum illorum nomen Chartum-mim , à radice Charat ; hinc Græcum χαράττω , & Latine redditum character : nam certis verborum , carminum , characterum , & figurarum incantamentis , plantas , animalia , & homines etiam incantabant ; dæmones quoque evocabant , quorum operâ

possent aut futura prædicere, aliaque mira ad speciem perpetrare. Augustinus, Plinius, Justinus aliaque opinantur, Ariolos suam traxisse originem à Zoroastre Bactrianorum Rege, qui solus inter mortales statim, ubi natus est, risisse fertur, & postmodum Astrologiam, quæ siderum consideratione & naturalibus rationibus nitebatur, primò, ad pestilentem dæmonum communicationem & incantationum portenta traxisse.

Magos vetus translatio Latina, ut Hieronymus Author est, nominavit Philosophos: nempe sunt Magi Barbaris, quod Gymnosophistæ Ægyptiis, Druidæ Gallis, & Græcis Philosophi, humanarum & divinarum rerum scientiam profitentes. Philo in lib. de specialibus legibus ait: Magiam veram, quæ est speculativa scientia, ut honestam, expetendamque, non plebæi solum, sed Reges etiam Persici sectantur. Imò Cicero l. de divinat. inquit: *Apud Persas nemo Rex esse poterat, qui non ante Magorum disciplinam percepisset.* Plinius l. 30. in init. ait: *Magi toto Oriente Regum Regibus imperabant.* Et S. Hieronymus: *Omnia Reges de Magorum consilio & sententiâ faciebant.* Existimat Origenes, primum authorem Magorum fuisse Balaam, qui à Rege Moab accersitus est, ut maledictis filios Israël everteret. Diogenes Laërtius Zoroastrem

roastrem Persam , de quo meminit Euseb. Cæsar. l. 1. de præp. Evang.

Malefici Græcè *Φαρμακοὶ* , id est , venefici , juxta interpretationem Hieronymi. *Tom. 2.*
Φάρμακον pro veneno accipi probat Lælius *lib. 13.*
 Bisciola , pariter docens , derivari *παρὰ τὸ*
Φέρειν ἄχος , quod dolorem & exitium ad- *c. 7.*
 ferat , vel quod ipsi verisimilius videtur,
 à *Φαρμάσειν* , id est , inficere , corrumpere,
 nocere. Vocantur autem Malefici , quòd
 sanguine ac victimis utantur , & corpora
 mortuorum contingant : vulgò Necroman-
 tici appellantur. Lyranus putat , eos dici
 maleficos , qui à sensibus alienant homines;
 quibus tunc secreta quædam à dæmonibus
 revelantur , aut falsæ potiùs imaginationes
 imponuntur.

Chaldæi principem locum apud Babylo-
 nios habebant , de quibus ita Diodorus Si- *L. 3. c. 8.*
 culus : *Chaldaei Babyloniorum antiquissimi co*
loco sunt apud Babylonios , quo in Ægypto
sacerdotes cultui deorum deputati. Deditissi
mi erant siderali scientiæ ex astrorum animad
versione , quæ cuique hominum in vita ali
quando essent eventura, divinantes: nam Alexan
dro Magno & victoriam de Dario , & mortem,
quæ ipsum manebat Babylone , prænuntiârunt;
Similia Antigono , Nicanori & Seleuco præ
dixerunt. Omnes certè concedunt Chaldeis
supra ceteros mortalium scientiam astrologiæ,
in qua illi se per quadraginta tria annorum
millia usque ad Alexandrum Magnum obser

vationes astrorum collegisse prodiderunt. Hucusque Diodorus.

Hi Chaldæi à Nabuchodonosore quæsitæ, ut edicerent, quale somnium habuisset, idémque explicarent, responderunt à nullo id homine præstari posse, *exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.* Cicero l. 1. de natura deorum circa initium refert, fuisse aliquos, & inter eos l. 3. Epicurum nominat, qui dicerent, deos nihil agere, nil curare ea, quæ in hoc mundo aguntur, nec ullum deos inter & homines commercium & conversationem intercedere: stultè enim metuebant, ut Deus innumeris mundi negotiis, iisque admodum operosis implicatus beatam vitam posset agere, quam in animi securitate & in omnium vacatione munerum ponebant. Lactantius l. 5. de justitia c. 10. ait: *Locum invenit Epicuri Philosophia, nihil ad deos pertinere, (quid & quomodo in mundo agatur) nec gratiâ eos tangi, nec irâ moveri; quia & contemptores eorum sæpè videant beatos, & cultores sæpè miseros. Quorum si vera est sententia, infert Cicero l. 1. de nat. Deor. quæ potest esse pietas? Quæ sanctitas? Quæ religio? Qui negat Deum nobis providere & benefacere, tollit id, quod maxime proprium est optimæ præstantissimæque nature. Quæ autem animans natura, nihil curans? Verius nullus Deus fingitur quàm talis. Et si dii neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curant,*
nec

nec quid agamus , animadvertunt , quid est , quòd ullos diis immortalibus cultus, honores & preces adhibeamus ? Certè non legimus in præsentì Danielis capite ullos cultus & preces à Chaldæis fuisse adhibitas, ut regii somnii notitiam à diis suis impetrarent ; quemadmodum Daniel fecit , *querens misericordiam à facie Dei cali super sacramento isto.* v. 18.

Quanta verum Deum inter & deos Gentium differentia ! expertus illam fuit cum toto Israële Moyſes Deut. c. 4. exclamans: *Nec est alia natio tam grandis , quæ habeat deos appropinquantes sibi , sicut DEUS noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* Quæ ista fuit familiaritas , ut facie ad faciem loqueretur DEUS homini ? Quemadmodum Moyſi locutus est ; sed majora multò ostensa sunt nobis divinæ amicitiae argumenta. *Post hæc in terris visus est , & cum hominibus conversatus est ; imò delicias suas esse cum filiis hominum testatus est Proverb. c. 8.* Et cùm similitudo mater amoris sit , ut nos pariter in amorem suū alliceret , *in similitudinem hominum factus est , & habitu inventus ut homo ,* ad Philipp. c. 2.

Daniel c. 5. v. 4.

Bibebant vinum ; & laudabant deos suos.

Cùm Rex Balthassar mero incaluisse, afferri jussit vasa sacra tum aurea, tum argentea, quæ avus ipsius Nabuchodonosor è templo Solymæ quondam abstulerat, & mensæ suæ profanæ adhiberi, ut non ipse solùm, & Regni Proceres; sed & Reginae etiam uxores, imò & concubinae iisdem uerentur. Quod & factum: nam *bibebant vinum, & laudabant deos suos.* Quos credibile est de more Gentium hinc inde in mensa fuisse dispositos: Testatur enim Arnobius de Ethnicis, quòd mensas sacras facerent idolorum appositu, & simulacris deorum. Idem Athenæus confirmat l. 8. c. 13. apud Veteres deos fuisse inter convivas dispositos. De Hercule satis notum est, & illius simulacrum videtur in mensis fuisse locatum, ut ab Hercule vorace ac helluone monerentur, non esse ducendum dedecori, quod deorum quoque nomini non censetur indecorum. Statius ita de eodem canit:

- - - *Pellæus habebat*

Regnator latis Numen venerabile mensis.

Apud Virgilium l. 8. dicitur, quòd convivium Evandri personuerit laudibus Herculis, & instauratis epulis interfuerint Salii, juvenes

nes & senes , qui carmine laudes Herculeas
& facta ferunt. Circa finem sic claudentes:

*Salve vera Jovis proles , decus addite divis,
Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.*

Scholiastes Aristophanis in Irene docet , solitam libationem fieri Bonæ Fortunæ in mensarum principio , in fine autem Servatori Jovi.

Materia laudis in mensa Balthassaris sine dubio fuerit , quòd idolorum suorum potentiae , aliarum Gentium idola succubuerint , imprimis , quòd Judæorum DEUS eorum virtute superatus sit , excisâ ejus domo , & detractis spoliis : cujus rei argumentum vasa erant aurea & argentea , è quibus bibebant : *Quanta fuit stultitia* , ait hîc S. Hieronymus , *in vasis aureis bibentes ligneos & lapideos deos laudare ? Laudant autem deos suos insultantes Deo Judæorum , quòd de eodem , & ejus Gente , urbe & Templo victoriam retulerint.* Idem S. Doctor hoc loco ait : Juxta tropologiam omnes hæreticos & doctrinâ imbutos contrariâ veritati , qui assumunt verba Prophetarum , & testimoniis Divinæ Scripturæ abutuntur ad sensum suum ; & dant bibere iis , quos decipiunt , & cum quibus fornicantur , tollere vasa templi Dei , & inebriari in eis , nec laudare Deum , cujus vasa sunt , sed deos aureos , argenteos , æreos , ferreos , ligneos & lapideos , quos pari tropologiâ apud eundem invenies explicatos.

In

In alio morali sensu discant Christiani vel ab Ethnicis, quâ ratione secundum religionem suam tempus convivii debeant impendere. *Bibebant vinum, & laudabant deos suos.* Hæc agebantur, ait hîc P. Oliva Societ. Jesu Orator Pontificius, non in cænula Religiosi, sed regio convivio Balthassaris. O quàm religiosior est interdum superstitio, quàm Religio! Impii in convivio deorum recordantur ligneorum, nec recordantur solùm; sed eos laudant: Christi sacerdotes nonnulli utinam Deum laudare non fastidiant vel inter Choros psallentium Deo! Illi meminerunt idolorum in mensis, nos mensarum recordamur in aris, &c. Verè dixit S. Augustinus l. 2. Parall. c. 15. Mensam, in qua nulla Dei memoria adhibetur, à brutorum stabulo non discrepare. Hinc monet S. Chrysostomus homil. in Psal. 41. patres familias, ut doceant uxores & filios suos cantare cantica, ex Psalmis sumpta, *maximè in mensa: quando enim diabolus ut plurimum insidiatur conviviiis, cum & ebrietatis & ingluviei, risûsque profusi & remissi animi auxilio utitur, tunc maximè oportet, & ante mensam, & in mensa, se munire psalmorum præsidio.* S. Cyprianus in Epist. ad Donatum ita scribit: *Nec sit vel hora convivii gratiæ celestis immunis, sonet psalmos convivium sobrium, quale habuerunt Raguelis convivæ, de quibus legitur Tobia c. 7.*

✠. 17. *Epulati sunt benedicentes
Dominum.*

Danielis c. 14.

*Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel,
 & impendebantur in eo per dies singulos simile
 artabæ 12. & oves 40. vinique am-
 phoræ 6.*

BEl idem est, quod Dominus, & hoc no-
 mine Chaldæi & Assyrii deum suum &
 idolum ejus appellabant. Verisimile est, pri-
 mâ hominum ætate post diluvium Deum ve-
 rum suis à cultoribus Bel esse nominatum;
 sed postmodum nomen illud, ubi mores ho-
 minum corrupti sunt, & in superstitionem
 lapsi, etiam creaturis, ut igni aut Soli aliis-
 que pro diis habitis fuisse inditum: memi-
 nit enim Philo Bybliensis Sanchomatoni in-
 terpres, Phœnices Solem sub Beli nomine
 coluisse.

Belum Chaldæorum, qui Genes. c. 10.
 Nemrod nuncupatur, fundatorem Regni
 Babylonici, & patrem Nini fuisse, traditur
 ab Eusebio, Hieronymo, Augustino, Cy-
 rillo, aliisque. De Nino verò ejusdem filio
 ait S. Hieronymus in explanatione c. 2. Osee:
 Postquam civitatem Niniven condidisset,
 & Regem Zoroastrem subjugâset, tantâ
 vanitate elatum esse, ut Belum patrem suum
 in deorum numerum retulerit: cum enim
 eidem templum magnificentissimum à Se-
 miramide erectum esset, & simulacrum ejus
 ve-

venerationis causâ in eodem collocatum, idemque locus quasi sacer asylum foret nocentium, factum est temporum successu, ut non aliter Belum, quàm Numen aliquod haberent & colerent. Et hunc Chaldæorum morem aliæ Nationes pariter imitatae sunt, ut notavit vetus Poëta Marius Victor l. 3. ita canens :

- - - *Plus inquinat illud,*

Quod speciem virtutis habet : nam protinus omnes

*Amplexæ Gentes scelus hoc, sine fine litantes
Manibus inferias, uti nunc testantur Alani,
Pro Diis quique suis Charos habuere parentes;*

*Post etiam Reges ; quorum sub nomine mendax
Græcia, dum veris falsa insinuare laborat,
Addidit obscuras variis rationibus umbras,
Excusans tumulos, & condita nomina bustis.*
Observârunt quoque Gentes cæteræ nomen Bel, Baal, aut Beel, eoque deos suos significabant. De Belo deo Carthaginensium, qui suam è Phœnicia traxêre originem, meminit Dido apud Virgilium l. 1. *Æneid.*
Quem Belus & omnes à Belo soliti, &c.

De Templo Beli Jovis scribit Herodotus, fuisse illud in medio Babylonis æreis portis, duorum undecunque stadiorum amplitudine figurâque quadratâ ; extitisse pariter in sacri medio turrin solidam crassam, juxta ac sublimem ad stadii altitudinem, cui alia rursus turris erat superposita, & huic subinde
alia

alia ad octavam usque , & in ea verisimile est fuisse sepulchrum Beli , operis magnitudine & structurâ mirandum. Erat Pyramis, ait Strabo l. 16. quadrata , ex latere coctili constructa , stadii altitudine , quolibet ejus latere pariter unius spatium stadii complexo. Hanc Xerxes demolitus est.

Ornatum Templi refert Diod. Siculus l. 3. rer. antiq. c. 4. In summo templi tres ingentes aureas statuas Jovis , Junonis , Opisque erexit, (Semiramis) quarum Jovis adhuc extat longitudine pedum 40. mille Babyloniorum talentorum ponderis. Opis simili pondere in sella aurea residet , ad cujus genua duo adsunt leones juxtaque serpentes argentei ingentis magnitudinis , ponderis quilibet est talentorum triginta. Junonis stans signum, ponderis est talentorum octingentorum. His omnibus communis erat mensa aurea longitudinis pedum 40. 12. latitudinis , ponderis talentorum 50. duo præterea Carchesia ibidem erant , crateres ex auro tres , & totidem vasa vaporibus apta. Meminit præterea Herodotus duplicis altaris , & in uno plurimas fuisse immolatas hostias , in altero quotannis centum talentorum millia libanoti , id est thuris oblata fuisse ac incensa.

Additur in Scriptura : *Et impendebantur in eo per dies singulos simila artabæ 12. Et oves 40. vinique amphoræ 6.* Si ullus , certè Arnobius hanc insanam Gentium superstitionem non minùs acriter quàm lepidè refutat:

*Si deus (ut dicitur) nullius est corporis, omni-
que est incontiguus tactu, qui fieri potest, ut
corporalibus rebus nutriatur incorporeum?
Quod mortale est, ut immortale sustineat,
subdatque salutem rei, quam contingere ne-
queat & motus subministrare vitales? Osten-
dit deinde eodem libro, quàm stultè Gen-
tiles faciant. Offerendo diis cibos, quibus
vesci solent homines: Si vos canes, (necessè
est enim quadam fingi, perspicui ut liquidius res
possint) si, inquam, canes & asini, si motacilla,
si hirundines garrulae, pariterque cum his
porci sensu aliquo humanitatis accepto deos pu-
tarent atque existimarent vos esse, sacraque
vobis intenderent honoris ergo facere, non ex
materiis aliis, aliisque de rebus; sed quibus
ali moris est illis, & naturali appositione fulci-
ri: audire ex vobis exposcimus, utrùmne hunc
honorem, an contumeliam potius esse judicare-
tis amplissimam? Cùm hirundines vobis muscas,
motacilla cederent consecrarentque formiculas?
Cùm altaribus vestris darent asini fanum, pa-
leasque libarent; cùm imponderent canes ossa,
& humani stercoris proluviem consecrarent?
Cùm ad ultimum porculi cœnum vobis profun-
derent ex volutabris horrentibus lutosi & vo-
raginibus sumptum. Alio ejusdem libri loco
quærit ex Gentibus, Quid cum pultibus Deo
sit, quid cum libis? Cur opiparis Numina
cœnis afficiuntur aut prandis? Ut innumeras
conveniat excogitare his dapes? Aversionibus
stomachorum laborant? Et ad expellenda fasti-
dia*

dia saporum varietas queritur ? Ut modò his assa , modò cruda ponantur , semicocta modò & semicruda ? O deorum magnitudo mirabilis ! Sic legitur Danielis c. 14. Regem Nabuchodonosorem , cùm dapes Belo præpositas absumptas esse adverteret , exclamasse : Magnus es Bel , v. 17. Quis non rideat & explodat belluinam ejusmodi magnitudinem ? Additur in fine textûs nostri , oblatas fuisse Belo sex amphoras vini. Sed pari modo argumentatur Arnobius contra vinum diis libari solitum : Nunquid enim Numinum corpora sitim sentiunt aridam ? Et eorum necesse est siccitates humore aliquo temperari ? Quid , inquam , Deo cum vino ? Veneris re proximâ , nervos omnium debilitante virtutum ? Verecundie , pudoris & castitatis inimicâ ? Itâne istud non nefas & plenum sacrilegii crimen est , honori hoc dare , quòd si tu id avidius sumpseris , quid facias , nescias , quid loquaris , ignores , ad extremum temulenti , luxuriosi & perditì convicium infamiamque merearis ?

Utcunque interim Gentiles Arnobius arguat , quòd esculenta cum vinis obtulerint diis suis , hortatur nihilominus Christiana religio Catholicos , ut Christo mensam sternant , parent convivium , cibum & potum apponant ; Constat enim ex Evangelio Christum adhuc esurire ac sitire , non in se quidem , sed in minimis egenisque servis suis. Et ideò Matth. c. 25. *Non dixit , esurivit pauper , sed esurivi ego , & dedistis manducare mihi ;*

De Eleë-
mos.

se manducare dicit , quod comederit pauper,
quod bibit pauper , sibi testatur infusum,
S. Chrysolog. serm. 18. Quomodo potuit , ait
S. Cyprianus , magis misericordie nostræ opera
provocare , quando prestari id sibi dixit , quod
egenti prestatur ?

Danielis c. 14. V. 22.

*Erat Draco magnus in illo loco , & colebant
eum Babylonii.*

Mirum nemini videatur , dracones magnos
ab Ethnicis deorum loco habitos : refert
enim Philo Biblius , priscos censuisse , eosdem
esse naturæ cujusdam immortalis ac divinæ:
quod ipsum confirmasse videtur Taccotus
Ægyptiorum deus de dracone inquiens : Spi-
ritualissimum est omninò animal , & maximè
igneum , longævum præterea , & senectam
cum pelle deponens revirescit , & vix naturali
nece conficitur. Juvit hanc Gentilium opi-
nionem ea , quæ in animali isto præ cæteris
eminet , magnitudinis excellentia , quæ non
rarò aut spem magni alicujus boni , aut ti-
morem ingentis mali afferre Gentibus con-
suêrat. De magnitudine Draconum refert
Onesicretus l. 6. c. 20. duos fuisse in India
proceræ adeò molis , ut alter 46. cubitos
faceret , 80. alter , & horum intuitum intre-
pidè expetivisse Alexandrum Magnum. Pli-
nius l. 8. c. 11. ait , tantæ vastitatis in India
dra-

dracones inveniri , ut cum Elephantis bellum gerant , tricenūm & amplius cubitorum. Eorum aliqui Boæ nominantur , tam immanes , ut boves glutiant. Adhæc quamvis terribiles sint , amœnam nihilominus speciem præ se ferunt. Veri enim Dracones splendent , ac si aurum variis coloribus suppositum emicaret ; non secus ac splendere solent aureis variisque splendoribus columbæ ; ita ii superciliis , cristâ , mento , cute dorsi , scapulis , collo , jubâ emicant. Nicander in Theriacis refert , in Peliomonte , quem Pheletronium appellant , reperiri dracones , qui colore sunt virides , & nigri , pulcherrimæ omninò formæ , triplicem dentium obtinentes seriem , frontem & supercilia eminentiora aliis partibus multò , obesos oculos , mentum auratum , &c. ita , ut regia quædam eorum majestas videri posset non minus grata quàm terribilis ; Quis enim à bestiis tam venenatis sibi non timeat ? Et si Cleantis testimonio , ut Cicero ait l. 2. de nat. deor. terror & timor mali deorum notionem animis hominum impresserit , facilè à Gentibus fuit creditum , Numen aliquod metuendum animantibus tam portentosis inesse. De Alatis ita canit Lucanus l. 9.

*Vos quoque , qui cunctis innoxia Numina
terris*

*Serpitis , aurato nitidi fulgore dracones ;
Pestiferos ardens facit Africa , ducitis altum
Aëra cum pennis , armentaque tota secuti*

Rumpitis ingentes amplexi verberare tauros.

*Nec tutus spatium est Elephas, datis omnia
letho,*

Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Ælianus l. 11. c. 16. constituit illos divinatores, præsensores temporum rerumque multarum; forsan ideò, quòd visus sint acutissimi; nam ἀπὸ τῆς δέσκειν, id est videre, per metathesin derivatur δράκων. Artemidorus l. 4. c. 69. ait: Draco sacer est & Mystes, præsensque omnibus mysteriis; & ideò refert Strabo l. 14. Gentiles habuisse templa draconibus sacra, quæ ipse draconica vocat, & l. 9. in Delo insula Draconis effigiem coli solitam. Dio scribit, Hadrianum Imperatorem in Templo Jovis Olympii, quod Athenis sumptuosissimè erexerat, posuisse pro Numine Draconem ex India deportatum. Narrat quoque Lucianus in Pseudomante, Alexandrum impostorem discipulum Apollonii Tyanæi serpentem palam adorandum exposuisse, & finxisse eum dare oracula, & ad hoc novum vocale oraculum Jões, Galatas, Cilices & Romanos confluisse. De Ænea l. 5. meminit Virgilius, quòd cum stupore serpentem viderit inter pocula non sine gravitate quadam meantem, nesciens, an deus vel genius loci cujusdam aut tutelaris fuerit. Certius divinitatis indicium & auxilium Romani inesse credebant Serpenti Æsculapii, quem proin ad triennalem pestilentiam, quæ Urbem afflixerat, depellendam legatione Epidaurum missâ

missâ honorârunt , magnâque religione ad-
vectum Romam divinis honoribus affecerunt.
Quid verò depulso per adventum ejus malo
subsecutum sit , Ovidius enarrat l. 15. Me-
tamorphoseos.

*Incerti quid agant Proceres , ad templa petiti
Conveniunt operosa Dei , quâque ipse morari
Sede velit , signis celestibus indicet , orant.
Vix benè desierant , cùm cristis aureus altis
In Serpente Deus prænuntia sibila misit.
Territa turba pavet , cognovit Numina castus
Evinctus vittâ crines albente Sacerdos,
En Deus est , Deus est , animis linguisque
favete,
Quisquis ades , dixit : Sis ô pulcherrime
visus !
Utiliter , populosque juves tua sacra co-
lentes.*

Incertum quidem est , an serpens aut draco
Babylonicus , de quo in præsentī sermo est,
templum habuerit sibi dedicatum. Josephus
Goronides l. histor. c. 10. & Comestor in
Histor. Danielis , & ex eo S. Thom. aliiq̃ue
censent : Draconem illum non in templo
fuisse ; sed in fovea quadam , quem horribili
sono velut tonitruo ex hydraulicis instrumen-
tis excitato evocabant sacerdotes ; ille verò
excitatus ad illum strepitum quandoque fu-
mum emittebat , interdum ignem , visibili-
ter subinde apparebat. Huic cibum fuisse
appositum liquet ex præsentī capite ; quem-

admodum & serpenti Epidaurio factum esse notat Valerius; illud verò nihil novi esse apud Gentiles, colligi potest ex Æliano; is enim refert l. 11. c. 16. in Lavinio Luco apud Italos templum fuisse Junonis, Argolicæ dictæ, quòd Argos occiderit industriâ Mercurii, in quo antrum erat amplissimum profundumque satis, & draconis cubile, in quod certis diebus sacræ virgines concurrebant panis offam ferentes manibus, velatis oculis linteo purissimo, viâ rectâ in cubile deductæ; non secus ac si revelatis & apertis venirent oculis, è quibus draco capeſſebat cibos castos, siquidem castæ essent, secus respuebat, quo ingenio examinabantur virgines, accusabanturque corruptæ; ut ex lege suppliciis afficerentur. Virgines proinde sacrorum suorum antistites habebant dracones, ut quidam tradunt, puellarum maximè, puero- rumque amatores Virginum. Vide Bustamantium de animantibus S. Scripturæ l. 4. c. 1.

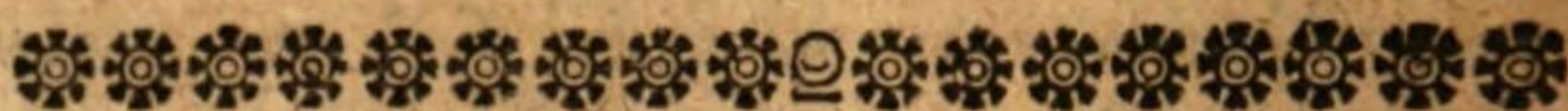
Dubium esse Christiano homini nullum potest, quin ea bona, quæ per serpentes aut dracones Ethnicis collata sunt, aut quæ mala per eosdem depulsa, maligno dæmonum artificio contigerint; nam ut S. Augustinus ait l. 11. de Genes. ad Lit. c. 28. *Gaudent demones hanc sibi potestatem dari, ut ad incantationem hominum serpentes moveant, ut quolibet modo fallant, quos possunt; hac autem*

autem permittuntur ad primi facti memoriam
 commendandam, quod sit ejus quædam cum
 hoc genere animantium familiaritas. Quàm
 nequiter nequam ille spiritus per falsum
 suum nequaquam, sub serpentis specie, pri-
 mis nostris illudit parentibus? Quantum hoc
 successu animatus nocere pergit humano
 generi? Clara sunt S. Scripturæ verba
 Apocalypsi c. 12. *Projectus est draco ille*
magnus, serpens antiquus, qui vocatur dia-
bolus & Satanas, qui seducit universum Or-
bem, & projectus est in terram, in qua
dominari quæsit, & sub serpentum ac
draconum specie adorari, votisque suis
aurigante hominum malitiâ potitus est,
usque dum cælestis Aquila (quam inter
& draconem bellum est continuum) JE-
SUS Christus è cælo descendit, quæ
eundem contrivit penitus, & in
puteum abyssi de-
jecit.

Oseæ c. 4. V. 12.

Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei.

S Hieronymus, Haymo, Hugo & Vatablus per lignum hoc accipiunt baculum divinatorium : eo enim quasi instrumento præfagiebant futura. Septuaginta vertunt : *In symbolis eorum interrogabant* ; nam baculi illi symbola erant divinationis. Veteres Chaldaei & secuti eos Hebræi utebantur divinationibus per virgas & sagittas, de quibus dictum est alibi. Moyſes Sampſonis filius in explicatione præcepti negativi quinquagesimi ſecundi commemorat talem ritum : Decor- ticabant baculum ligneum uno tantum ex latere, tum in aërem projiciebant. Si primo jactu apparuiſſet ſuperior pars decorticata, & ſecundo jactu ſuperior pars adhuc veſtita, proſperum ſucceſſum augurabantur ; ſin contra, primum pars veſtita, infelicem : ſi utroque jactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet, mixtum eventum ſibi pollicebantur ; & talem, inquit, divinandi modum ab Oſea hîc carpi. Theophylaſtus in eundem textum ait : Virgas duas ſtatuentes, carmina quædam admurmurant ; deinde virgis, miniſterio dæmonum, cadentibus conſiderant, quonam utraque cadat, retrorſum, an antrorſum, ad lævam aut ad dextram, ſic-
que

que tandem responsa dant insipientibus, virgarum casu pro signis usi. Vocatur autem divinatio, quæ per virgam aut baculum obtinetur, Græcè παλομάντεια, vel ραβδομάντεια, quam Tacitus l. de moribus Germ. tribuit Germanis: *Sortium consuetudo simplex; virgam fructiferâ arbore decisam in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temerè ac fortuito spargunt; mox, si publicè consulatur, sacerdos civitatis; sin privatim, ipse pater familias precatus deos, cælumque suspiciens, ter singulos tollit, sublato secundum impressam ante notam interpretatur.* Hucusque Tacitus. Apud Sinas quoque hodieum esse dicitur similis quædam divinatio duorum lignorum æqualium, quæ fusiùs describitur à Gonzalo Mendozio l. 2. histor. Chinens. c. 4. Nec non apud Philippenes in India, teste Martino Ignatio itinerarii c. 8.

Illustrant hunc discursum nostrum, quæ Rhodiginus refert l. 7. c. 29. “Virgas in rebus divinis eximii cujusdam usûs fuisse Veneribus, ex plerisque conjectare licet: nam qui Persicos ritus diligentius animadversos literis mandârunt, illorum magos, qui sacrificiis præficiuntur, carnes super myrtho & lauro positas tradunt subtilibus ignibus adurere, mox oleum lacte melleque commixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrothiorum meditullio surrecta stabat ara, ubi inextinctus servaretur ignis, fierent-

“rentque itidem comprecationes , non sine
 “myricinis virgis , sicut in Scythia quoque,
 “ubi vaticini traduntur plures , Salignis vir-
 “gis divinatio concipitur , quas dissolvunt,
 “ac separatim singulis humi constrictis vatici-
 “nantur ; interim virgas comprehendentes
 “componentesque. Narees verò , quos esse
 “Androgynos putat Herodotus , tiliam scin-
 “dentes trifariam , digitosque implicando ac
 “resolvendo præcinunt futura. Et post ali-
 “qua : Etenim in plerisque locis virgâ , ut
 “diximus , præsagiunt ; quod in primo com-
 “positionis tertiæ Dion quoque confirmat. ,
 Hæc ille de Persis Magis ab Herodoto l. 1.
 & Strabone l. 15. est mutuatus.

Quali ligno usi sint Hæbræi , non constat;
 hoc certum , in Myrica solita olim fieri vati-
 cinia , ut ex paulò ante dictis patet. Apud
 Nicandri interpretem in Theriacis ita legi-
 mus: Apollo vaticinos sanxit Myricâ prænun-
 tiare mortalibus futura : hinc fruticem hunc
 insignem Nicander Mantin vocat , id est Va-
 tem. Quin & magi , item Scythæ Myricino
 vaticinabantur ligno : nam in plerisque locis
 virgâ fiebat præsagium. In Lesbo Apollo
 Myricæ ramos tenebat , quâ ratione Myriceus
 quoque est appellatus ; & Archæus prodit,
 quandoque in somnis visum Deum illum
 Myricæ ramo decorum. Rhodiginus l. 7. c. 29.
 Forsitan lauri lignum fuit adhibitum. Clau-
 dianus l. 2. de raptu Proserpinæ cum anti-
 quioribus & junioribus cecinit Laurum ven-
 turi

turi præsciam ; eò quòd Apolloni oracula reddenti sacra esset, & ideò dicta est *μαυτινὸν φυτὸν*, hoc est vaticinatrix planta, & divinationis Symbolum vocat Aphthonius. Hinc illud Lucretii l. 1.

Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur.

Scholiastes Theogoniæ Hesiodi de eodem inquit, quòd divinos instinctus efficiat; unde illud Lycophronis in Alexandra : *Lauro voratâ ex gutture emitto vaticinia.* Vide Lælium Bisciolam tom. 1. l. 12. c. 3.

Quæri hîc posset, an uti Gentiles beneficio ligni & baculi occulta quædam annuntiari sibi quærebant, ita possint licitè Christiani uti ficulni aut Coryli ligno, vel aliâ quâdam virgâ divinatoriâ uti pro inveniendis occultis limitibus, thesauris, metallis, fontibus? &c. Quæstionis hujus decisio ex eo pendet, an sit naturalis aliqua connexio inter virgam indicantem, & ea, quæ per illam indicantur? Quæ cum abesse videntur, nec extendere se possit virga ad morales circumstantias, quæ non rarò intercurrunt, jure merito usus ejus ad tales effectus reprobatur.

Aliam virgam cum baculo sacræ nobis Scripturæ offerunt, non sine spe fortunæ melioris obtinendæ ab iis, qui illâ virgâ & baculo benè usi fuerint. Meminit illorum Regius Propheta David Psal. 22. *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Hæc virga, & hic baculus est tribulatio amore DEI & JESU Christi

Christi suscepta , quæ non vanum est præ-
 destinationis nostræ symbolum , nec obscu-
 rum futuræ salutis nostræ vaticinium. Blossii
 testimonio , qui Margarit. Spiritual. c. 19.
 §. 10. ait : *Nullum certius signum divina ele-
 ctionis habetur ; quàm si quis tribulationem hu-
 militer , patientérque propter DEI amorem
 sustineat.*

Osee c. 4. V. 13.

Super capita montium sacrificabant.

FRequenter Gentiles diis suis templa & aras
 extruebant in montibus , & sacrificia in
 iis offerebant. Forſan loca , quò cælo pro-
 pinquiora , hoc diis gratiora , & magis sacra
 eſſe cenſebant , præſertim , ſi arboribus eſſent
 confita , & luco exornata. Virgil. Æneid. 8.
 ita canit :

*Hoc nemus , hunc , inquit , frondoso vertice
 collem*

*Quis Deus , incertum eſt , habitat Deus , Ar-
 cades ipſum*

Credunt ſe vidiffe Jovem.

Omnes ferè montes in ſepticolli Roma diis
 erant ſacri. Mons Palatinus aut Palatium no-
 men ſuum à Pale dea paſtorali adeptum eſſe ,
 refertur Authorum quorundam ſententiâ apud
 Solinum c. 11. Quàm celebris mons Capito-
 linus ob ampliſſimum Jovis Capitolini Tem-
 plum ? Collis Quirinalis ideò ſic dictus , ut
 qui-

quidam censent, quòd in eo templum fuerit Quirino positum. Idem dictus est Agonius ob Agonia sacrificia. Viminalis mons, teste Varrone Romanorum omnium doctissimo, à Viminco Jove nomen habet, quòd ibidem aræ ejus sint. In monte Aventino tria erant templa, Dianæ, Minervæ, & Victoriæ consecrata. In monte Palantio templum erat Cereris. Vaticanus mons à Vaticano aut Vagitano Deo sic appellatus est. Solinus c. 14. de Olympio ait: *Excellenti vertice tantus attollitur, ut summa ejus, calum, accolæ vocent. Ara est in cacumine Jovi dicata, cujus altari- bus, si qua de extis inferuntur, nec difflantur ventis, nec pluviis diluuntur; sed volvente altero anno ut relicta fuerint, ita planè reperiuntur.* Similia scribit de monte, qui Athos vocatur, quòd in aris, quas cacumine sustinet, nunquam cineres eluantur.

Verisimilius est prima Ethnicorum Numina in lucis tantum aut montibus fuisse culta. Strabo Amasianus l. 7. Georg. scribit: *Apud Getas sacerdos deus dicitur, & mons sacer existimatur & ita appellatur.* Idem c. 15. in fine ait: *Indi sacrificant in sublimi, editove loco; ut meritò Orgia, Bacchi sacra vocentur ἀπὸ τῶν ὄρων à montibus, Servius ad versum 303. Æneid. 4. Hinc illud Virgilii: Bacchus amat montes.* Ritus ille sacrificandi in montibus non modò apud Indos, sed Græcos etiam, Getas & Dacos receptus fuit.

Quid?

Quid? Quòd ab Ethnicis montes ipsi deorum loco culti sint, aut dii montium inquilini & tutores sint habiti. Ab iis putabant Syri, cùm victi essent, Judæos habere auxilium suum; hinc ad Regem suum dicebant: *Dii montium sunt Dii eorum, ideo superaverunt nos; sed melius est, ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos*, 1. Reg. 3. c. 20. Deus, qui jugis montium præsidebat, dictus est Gentilibus Jugatinus, collum dea ac præses collina, Oreades Nymphæ, quòd in montibus frequenter apparerent. Hinc mirum non est, Gentiles in excelsis, quorum toties Scriptura meminit, & *super capita montium* sacrificasse. Voluit scilicet eorum author diabolus Patriarchas imitari, & Prophetas, à quibus non rarò montes pro DEI servitio sunt electi; imò DEUM ipsum, qui sua nobis mysteria in montibus plerumque declaravit, ut ex pluribus Scripturæ locis patet, tam in Veteri, quàm Novo Testamento.

Osee Cap. 4. v. 13.

Et super colles accendebant Thymiana.

Thymiana à græco verbo θυμίαν oritur, & idem est, quod suffire, vaporare, odores incendere & adolere. θυμίαν verò derivatur παρὰ τὸ θῶω, quod verbum, ut apud Eusthatium videre est locis pluribus, duo significat. Primò idem, quod θυμίαν suffire, odoramenta Diis incendere. Secundò significat sacrificare, mactare, immolare. Cùm autem sensus proximè antecedens expressè de sacrificio meminerit, textus præsens de suffitu aut suffimentis intelligendus est. Porphyrius & Grammatici ideo censuerunt sacrificium θυσίαν vocari, quòd primi mortalium ex combustis arboribus sive plantis, earumque partibus & fructibus θυμιάσιν id est suffimentum Diis impenderint. Forsan tale sacrificium primus Cain fecit, cùm legatur Gen. cap. 4. *De fructibus terræ munera Domino obtulisse.* Odores sacrificiales varii erant, alii suaves, jucundi, & beneolentes; alii insuaves, tetri, fætidii, putridique; utrisque autem miseri Idololatræ Deos suos, seu Dæmones potius, idque illorum ipsorum suggestionem, monitis atque oraculis, delectari atque placari putabant. Fuerunt ex Gentilibus, qui censuerunt antiquitùs herbas tantùm simplices, domesticas, patrias-

X

que

que ad sacros illos suffitus conficiendos, fuisse adhibitas; qui postea ex thure, myrrha, croco, cinnamomo aliisque ejusmodi aromatis pretiosis transmarinis fieri sunt soliti. Quibus suffragatur Diodorus apud Eusebium Cæsar. l. 1. c. 6. *Sola celestia, ut Dii, non victimarum cadibus; sed herbarum fumis colebantur.*

Accinit Ovid.

Nondum portabat lachrymatas cortice myrrhas,

Acta per aquoreas hospita navis aquas.

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,

Nec fuerant nobis cognita fila croci.

Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,

Et non exiguo laurus adusta sono.

Præter Sabinas herbas Verbenarum meminit Propertius:

Flore sacella tego, & Verbenis compita velo,

Et crepat ad veteres herba Sabina focos.

Virgilius:

Verbenasque adole pingues, & mascula thura.

Verbenarum nomine subinde solent intelligi quævis herbæ, quarum usus in sacris erat profuitu; ut Laurus, myrthus, olea &c. Notandum porro est, quod Jamblichus ait de mysteriis Ægyptiorum segmento 3. c. 24. *Suffumigationes adhibita affinitatem & cognitionem habent cum Deo ipso, cui offeruntur;*
hinc

hinc videntur factæ suffumigationes in certis herbis aut arboribus, quæ Diis sacræ erant, & magis gratæ: sic Virgilius canit Eclog. 7.

Populus Alcide, gratissima Vitis Jaccho;

Formosa Myrthus Veneri, sua Laureæ Phæbo.

Ita legitur fuisse ara vetus Veneri Myrtheæ, quæ nunc Murtia vocatur. Inter prima, quæ pro sacris olim suffitibus serviebant, numerari potest Sulphur, de quo ita Plinius l. 35. c. 15. *Habet & in religionibus locum sulphur ad expiandas suffitu domos:* Hinc pro re sacra & divina est habitum, quod magnâ vi polleret ad quælibet expianda.

Antiquissimus juxta ac frequentissimus thuris usus fuit olim in sacris Gentilium; ita ut nonnulli ipsum nomen thus probabili sanè ratione *α'πὸ τῆς θύειν* id est sacrificando dictum esse voluerint; eò quod primis temporibus solo thure sacrificatum fuerit; præsertim à pauperibus; unde illud postea in omnibus sacrificiis fuit adhibitum. Thus præstantissimum est, quod Sabæorum regio in Arabia sita producit. Unde Virgilius:

- - - *Molles sua thura Sabæi.*

Item:

- - - *Solis est thurea virga Sabæis.*

Et in alio loco:

- - - *Centumque Sabæo*

thure calent aræ.

Plinius l. 12. c. 14. refert, Alexandro Magno, cum magnam thuris vim sine parsimonia aris inferret, Leonidem Pædagogum dixisse, ut

tali modo, si Gentes thuriferas devicisset, Diis supplicaret; cui Alexander Arabiâ potitus thure onustam navim misit, simul illum cohortans, ut largè Deos adoraret. Augustus, teste Suetonio, instituit, ut Patres Curiam ingressi, priusquam sederent, thure & vino sacrificarent. Herodotus l. i. testatur, quod Babylone in Jovis templo mille quot annis talenta thuris adolerentur: Ægyptios quoque thure ac precibus Deos suos placâsse memorat Macrobius. Plinius libro vigesimo secundo cap. 24. ait: *Thure supplicamus & costo.* Laribus thure supplicari solitum ex Plautinis constat in Aulularia. Et hic frequens usus thuris in sacris, causa est, cur *pium* sit dictum, *votivum, sacrum.* Ovid.

- - - - *Superis pia thura ferebat.*

Idem Eleg. 3.

Aspicit ara preces, votivâque thura piorum.

Crinitus:

Cum Thure sacro suscipias rogo.

Imò & Arabiam sacram, quòd thuris ferax sit, & eos, qui thuris vel metendi vel incidendi curam haberent, sacros ac divinos vocari & haberi, Plinius scribit, qui & alio loco ait: *Homines intelligere thus Diis* (nimirum colendis) *esse genitum.* Quid? quod ex Ecclesiasticis constat historiis primos olim Christianos ab Ethnicis adactos fuisse ad thurificandum Diis; hinc, qui talem commisissent idolatriam, dicti sunt *Thurificati*; de quibus Cypria-

Cyprianus de duplici Martyrio : *Horres, inquam, abominandum Thurificati aut Libellati cognomen, ipse fortè Thurificatis ac Libellatis deterior.*

Sed quid causæ ? quòd Gentiles odoribus & suffimentis tam frequentem in sacris usum tantamque res quasvis purificandi, Deosque suos propitiandi vim tribuerint ? Quia odores, si vis illorum & natura probè inspiciatur, res sunt maximè tenues, subtiles, ignis ac spiritus naturam habentes, proinde eos credebant Ethnici esse similiores Diis suis, quos, quasi corpus & quasi sanguinem habere fabulatus est Epicurus, ut Cicero testatur l. 1. de Nat. Deorum. Certè vis odorum subtilis, ac quasi spiritualis adhuc magis patet, si cum reliquorum sensuum objectis conferatur. Verba quoque odoribus plerumque tribui solita ipsos significant flatus, halitus, ac spiritus quosdam esse, & ideo naturæ Deorum suorum siue Dæmonum, *Quos dicebant esse aëria quædam animalia*, (verba sunt S. Thomæ, 2. 2. q. 94. a. 1.) odores & suffimenta maximè convenire, & idcirco plurimum illis placere, nec minorem eos placandi vim habere existimabant.

Sed jure Lucianus in Dialogo, qui inscribitur *Prometheus*, irridet consuetudinem facienda suffitum Diis ; quasi verò ingentem iis lætitiā fumus iste pareret, aut epulas appararet suavissimas ; ubi nidor simul cum fumo

volutatus in cælum usque tollitur. Pariter illud & explodit eos Arnobius l. 7. contra Gentiles, probans alienum à ratione esse, existimare Deos honorari aut placari posse Panchaicis, id est Arabicis resinulis &c. Addit sequentia: *Quod si contendunt Deos odorum atque nidorum hujusmodi suavitate capi ac delectari; inde colligi potest, ipsos esse corporeos & mortalium similes. Sin autem, ut à sapientibus creditur, sunt incorporales, neque odore aliquo afficiuntur, inanis apud hos odor est, nec sensibiliter commovere aura eos potis est nidoris alicujus, non si mille tu pondera masculi thuris incendas, calumque hoc totum redundantium vaporum nebulositate cludatur.* Hucusque ille.

Objici hic posset ex Tobia l. c. 7. potuisse fumum cordis certi cujusdam piscis supra prunas positi extricare omne genus Dæmoniorum. In Hebræo & Græco textu legitur, Dæmonem percepisse odorem, & fugisse, ita ut bene consideratis S. Scripturæ verbis videatur cordi ac fumo, ob quam nescio antipathiam, efficientia quædam hujus aversionis ac fugæ tribui debere. Serarius noster concedit cordi illi ac fumo inditam fuisse vim quandam naturalem ad fugam dæmonis; non tamen de se tantum sufficientem. Pariter dici posset oblata Dæmonibus Thymiamata ob occultam quandam Sympathiam superius insinuatam fuisse quoddam illicium Dæmonum ac delictum. Verisimilius respondetur, nullis bonis odori-

odoribus verè pasci Dæmones; cùm non sint animalia quædam aëria, ut falsò Gentiles rati sunt, sed meri spiritus; nec textus Scripturæ probent naturalem Dæmonis aversionem fuisse à fumo cordis accensi. Proin dicendum, quod S. Augustin. ait: Dæmones libenter habere, ut offerantur ipsis odora menta, *non, quia nidore ac fumo, sicut nonnulli vani opinantur; sed hominum pascuntur erroribus.*

L. 20 de
Civitate
Dei c. 22.

Quàm iniquum & execrandum est Thymiana, quod Diis incenditur, tam justum ac sacrosanctum est, quod vero Deo præparatur & offertur. Exod. c. 34. legitur, Deum mandasse Moyse, utsumeret sibi aromata *Stacten, & Onycha, galbanum boni odoris & thuris lucidissimum, equalis ponderis omnia, facerétque Thymiana compositum opere unguentarii.* Apostolus Epist. 1. ad Timoth. c. 2. quatuor nobis assignat species, ex quibus fieri possit pietatis *compositum mixtum diligenter & purum & sanctificatione dignissimum, scilicet, obsecrationes orationes, postulationes, gratiarum actiones.* Sacra hæc aromata separata, & secundum se sumpta Deo quidem grata sunt, sed permixta invicem thymiana efficiunt *in odorem suavissimum Domino;* modò non defuerit ignis Charitatis, *ut dirigatur oratio sicut incensum in conspectu Dei.* S. Gregorius Magnus l. 1. Moral. c. 39. ait: *Thymiana ex aromatibus compositum facimus, cùm in altari boni operis, virtutum multiplicitate redolemus.*

Symbolicè S. Basilius in c. 1. Isaiaæ ante medium. Thymiana hoc, inquit, è corporis sanctimonia fit per temperantiam & frænum rationis in corpus, quod quatuor elementis constat. Staete ad aquam refertur, thus ad aërem, onyx ad terram ob ariditatem; galbanum ad ignem ob calorem præfervidum. Hæc ergo inter se contemperat & moderatur sanctimonia, quasi Thymiana sanctum.

Notandum denique, ut dæmones delectati sunt herbarum pecudumque suffitibus; ita magis Angelos recreari orationibus Sanctorum, quæ instar aromatum Deo per Angelos offerantur, ut Apocalypf. c. 8. dicitur: *Ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coràm Deo.* Et ut fumus incensi jecoris Asmodæum fugavit, ita magis oratio affligit Diabolum, cruciatque: ait enim S. Bernard ferm. 2. de dedicat. Eccles. *Gravis nobis est inimiçi tentatio; sed longè gravior illi nostra oratio.* Et S. Laurentius Justinian. de orat. c. 2. *Oratio est animæ sanctæ subsidium, Angelorum solatium, diabolo supplicium.*

Osee Cap. 10. v. 5.

*Vaccas Bethaven coluerunt habitatores
Samarie.*

CUm L. Reg. 3. c. 12. legatur Jeroboam fecisse duos vitulos Samariæ aureos, & unum posuisse in Bethel, alterum in Dan, & hinc Samariæ habitatores coluisse vaccas in Bethaven; verisimile est præter aureum vitulum vaccas quoque à Samaritis cultas fuisse: nam eodem c. 12. ante allegato dicitur, Jeroboam ascendentem altare similiter fecisse in Bethel: *ut immolaret vitulis* sive vaccis: Hæc enim duo nomina pro eadem pecude, etiam ejusdem ætatis quandòq; sumi colligi potest ex Ose. c. 9. Judic. c. 14. Vide Riberam in Osee. Vocatur autem in Scriptura Dii ab Idololatriis Judæis culti, tum vituli, tum vitulæ, & modò singulari, modò plurali numero exprimuntur: cum enim pecorum illorum capita solummodo ad adorandum fuerint proposita, non facile distingui poterat, cujus essent generis. Probabilius tamen est fuisse vitulas: sic enim habet 70. Interpretum translatio. Idem asserit Josephi historia, & cum Ægyptiacam Idololatriam imitati sint, vaccas coluisse sunt censendi; ait enim Herodotus de Ægyptiis l. 2. *Boves feminas venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum.* Et hinc sub vaccis Isidem coluere. Il-

lius enim simulacrum mulieb're erat bubulis
præditum cornibus; quemadmodum Græci
Io describunt; & fortè sub forma vituli aurei
Apim sive Serapim, qui etiam (ut S. Clemens
docet l. 6. Constit. Apostol. c. 20. & Lact. l. 4.
c. 10.) ab Israelitis in deserto fuit adoratus. Erat
hic bos corpore nigro, candidâ fronte, & in
tergo notâ albâ insignis, quem certos vitæ an-
nos excedere non licebat; atque ideo in lacum
demersum, defunctumque plangebant, & alio
invento mirificè lætabantur. Alexander ab
Alexand. l. 6. Genial. dier. c. 2.

Posuit autem Propheta Oseas Bethaven pro
Bethel, quod idem est, ac domus Dei: sic enim
locus ille dictus est à Patriarcha Jacob ob mi-
rabilem scalæ à terra ad cælum pertingentis vi-
sionem in somno, è quo expergefactus dixit:
Verè non est hic aliud, nisi domus Dei. Non
autem merebatur locus ille vocari Bethel, eò
quòd à Jeroboamo factus esset sedes idolola-
triæ; hinc vocare voluit Bethaven, id est, do-
mum iniquitatis, ut vertit Theodotion, seu
domus inutilis aut nihili, ut verterunt Aquila
& Symmachus; quam translationem ipse pro-
bat S. Hieron. & bene cum eo congruit, quod
Apostolus ait: 1. Epist. ad Corinth.

c. 8. *Scimus, quia nihil est
idolum.*

Osee Cap. 11. v. 11.

*Et avolabunt quasi avis ex Ægypto ,
& quasi columba.*

Quomodo à servitute sua Judæi dimittendi essent, per duarum avium Ægyptiacæ scilicet & Syriacæ similitudinem Propheta voluit declarare. Per avem Ægypti Ibis potest intelligi, quæ est ciconiæ species, excelso corpore, rigidis cruribus, & procero rostro. Avis hæc adeo propria est Ægypto, ut extra eam non possit vivere; & si extra illam asportetur, ocysimè moriatur. Æliani verba sunt: *Extra Ægyptum nunquam progreditur Ibis.*

Columbas apud Assyrios in magna veneratione fuisse, alibi dictum est. Symbolum illis erat aureæ libertatis & securæ felicitatis. Eandem lædere aut perimere nefas erat. *Sacrificant Assyriæ columba*, ait Lucianus in Jove tragædo. Voluit ergo Osee dicere: Judæos ex captivitate redituros citissimè in patriam suam, & quidem securè, foreque, ut hostibus metus quidam insuper incutiatur, ne malum aliquod ipsis ulterius inferre audeant.

Mirum sanè est, quem cultum ac venerationem Gentiles iis exhibuerint animalibus, quæ utilitatem aliquam conferre hominibus solebant, quam gratitudinem referre iis bestiis conati sunt, quarum servitio Dii usi fuère. Ibis, teste

teste Diodoro Siculo, Ægypto est utilissima ad serpentes, locustas, bruchosque delendos. Ut ait Cicero l. 1. de nat. Deorum: *Ibes maximam vim serpentium conficiunt, avertunt pestem ab Ægypto &c.* Et si pennæ ejus Crocodilum tangunt, statim immotum reddunt & quasi sideratum. Eam ob causam invocantur ab ipsis Ægyptiis, nec sine metu, ne quid mali iis inferatur, coluntur. Hinc Juvenal. Satyr. 7. canit:

Kircher.
in classe
3. Sphyn-
gis My-
stagogæ.

*Quis nescit Volusi Bethynice, qualia de-
mens*

*Ægyptus portenta colat: Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pavet saturam serpentibus
Ibim.*

Si quis Ibin, ait Herodotus, volens aut nolens occidisset, necessario morte afficiebatur. Plutarchus de illa refert sequentia: *Hæc reptilia mortifera interimit, hæc prima clysteris usum in se ipsa ostendit, & religiosissimi sacerdotum non aliâ lustrali aquâ purgantur, quàm de qua Ibis biberit.* Præterea sacram quandam divinandi vim isti inesse censebant. Quid? quòd Cyllenius aut Mercurius in pugna Gigantum contra Deos sub alis Ibidis latuerit, ut Ovidius canit l. 5. Metam. & ejus simulacrum sub forma Ibidis in præfectura Racotis dicta ab Ægyptiis sit cultum. Apud eosdem, ut Clemens Alexand. refert l. 5. stromat. Ibis fuit hieroglyphicum Zodaici: quòd hæc avis illos primò induxerit in cognitionem numeri & men-

mensuræ. Posset non sine fundamento dici avem hanc per stellare signum Zodiaci Δ delta dictum significari: talis enim figuræ situs Ægypti est, & similem dicta avis in incessu pedum & oris apertione format exprimitque. Nec quid novi esset; tam utilem avem ac necessariam ab Ethnicis in Deorum numerum relata, & firmamento astrifero insertam esse; sic enim & Columba Assyriorum, quod Semiramidi Venerique fuerit ad servitium, inter sidera locum obtinuit. Percurre constellationum seriem, & invenies animalia cælestia ob præstita quædam Diis aut hominibus obsequia Apotheosin esse merita. Ideo Taurus, Aries, scorpius, caper, pisces &c. tam illustrem consecuti sunt stationem. Sic Cygnus, quod ad tegendum Jovis flagitium juverit, inter astra ab eodem relatus est. De quo Manilius in primo Astronomicorum:

*Proxima sors Cygni, quem celo Jupiter ipse
Imposuit, formæ pretium, quâ cepit aman-*
tem,

Cùm Deus in niveum descendit versus olo-
rem.

An non dolendum summoperè Gentiles volucribus cæli, & bestiis terræ talem cultum ac gratitudinem rependisse, nullo habito respectu ad fontem bonorum omnium? pecudes vilissimas ob propudiosa Jovi præstita obsequia sic honoratas? verè de iis S. Hieron. in c. 5. Osee: *Calum infamare conantur, & mercedem*

Lucian.
in Deo-
rum con-
cilio.

*cedem stupri inter astra collocare. Hipponen-
sis Præsul rei indignitatem non ferens jure
queritur l. i. de cons. Evangel. Venerem tam
infamem mulierem ab Ethnicis inter stellas re-
latam esse, & non Minervam Virginem tam
pudicam. Quid tantum mali castitas, aut quid
tantum boni voluptas commeruit? ut inter astra,
quæ cum Sole & Luna circumeunt, Venus ha-
beat stellam, & Minerva non habeat? Pudet
verò me recensere ciconias, simios, hircos & alia
his longè absurdiora, quæ nescio quomodo ex
Ægypto se in cælum inseruerunt. Quàm abie-
ctum cæli constellati officium est, ursos, dra-
cones, & centauros, dæmonésque suppositi-
tios ac spurcos Deos stabulare, eorúmque fa-
bulosas libidines velut cælo dignas universo
orbi celeberrimo apparatu, quasi in scena
quotidie exhibere? haudquaquam Christia-
næ fidei, honestæque rationi videtur congrue-
re, dæmones, bestias, probrosósque homines
stellis designare. Beatis potius spiritibus, vi-
rísque sanctitate conspicuis hyeroglyphicum
stellæ communi sacrorum interpretum senten-
tiâ debetur, juxta illud Danielis: *Qui docti
fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, &
qui ad virtutem erudiunt multos, quasi
stella in perpetuas eter-
nitates.**

Amos Cap. 6. v. 10.

*Et tollet eum propinquus suus, & combu-
ret eum, ut efferat ossa de domo.*

TExtus hic de sepultura agit, cujus varios modos, ritus ac consuetudines Gentiles habuêre. Enumerat eorum aliquos Silius Italicus l. 13 belli Punici, ita concludens:

*Cecropida, ob patriam Mauortis sorte per-
emptos*

*Decrevêre simul communibus urere flam-
mis.*

Et hic mos comburendi cadavera fuit antiquissimus, ut ex Cicerone constat l. 2. de legibus; item ex notis Scholiastis in l. 4. Iliad. Homeri ad versum illum, quo Minerva Pindarum impellit ad foederis violationem; & ex pervetustis monumentis, in quibus ingentes urnæ erant, & vasa fictilia corporum crematorum cineres continentia. Antequam verò corpus aliquod cremaretur, pyra extruebatur ex lignorum feralium congerie; hæc si ardere cœpisset, Rogus vocabatur; quòd tunc Manes rogari solerent; Bustum verò, cum jam exustum esset, quasi bene ustum. Ritus qui præterea adhibebantur, accuratè descriptos habet ex Virgilio l. 6, de funere Miseni.

Nec

*Nec minus interea, Misenum in littore
Teucris*

*Flebant, & cineri ingrato suprema fere-
bant.*

*Principio pinguem tadis & robore secto
Ingentem struxere pyram; cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante Cupressos
Constituunt, decorantque super fulgentibus
armis.*

*Pars calidos latices, & ahena undantia
flammis*

*Expediunt, corpusque lavant frigentis, &
ungunt.*

*Fit gemitus; tum membra toro defleta repo-
nunt,*

*Purpureasque super vestes, velamina nota
Conjiciunt; pars ingenti subiere feretro
Triste ministerium, & subjectam, more pa-
rentum,*

*Aversi tenuere facem, congesta cremantur
Thurea dona dapes, fuso crateras olivo.*

*Postquam collapsi cineres, & flamma quievit,
Reliquias vino, & bibulam lavere favillam,
Ossaque lecta cado texit Chorineus aheno.*

*Quâ verò ratione à fœminis ossa prius collige-
rentur, Tibullus meminit: l. 3. eleg. c. 20.*

- - - Ossa

Incinctæ nigrâ candida veste legant.

*Causa Ethnicis non una erat comburendi de-
functorum corpora. Servius in l. 11. Æneid.
ait: Heraclitus, qui vult omnia igne constare,
susti-*

*Sustinet, debere corpora in ignem resolvi; Thales
verò, qui sustinet, omnia ex humore procreari,
dicit obruenda corpora, ut humore resolvi pos-
sint. Idem Servius in l. 3. Æneid. ait, Roma-
nos ideo combussisse corpora: ut statim anima
in Generalitatem, id est, in naturam suam re-
diret. Fortè aëriam quandam substantiam esse
putabant animam hominis. Sic Ovidius L. 1.
Trist. eleg 4. ait:*

*Spiritus hic vacuas prius extenuandus in
auras*

Ibit, & in tepido deseret ossa rogo.

Et Silius Italicus l. 10. in funere Pauli:

*Hac Lybis atque recens crepitantibus undi-
que flammis*

Æthereas anima exultans evasit in auras.
Quintilianus declamatione decimâ aliam dat
causam: *Dixerunt animam flammei vigoris,
impetum, perennitatēque non ex nostro igne
sumentem; sed quò sidera volant, & quò sacri
torquentur axes, inde venire ortum; unde om-
nium rerum Authorem parentēque spiritum
ducimus, nec interire nec solvi, nec ullo mor-
talitatis affici fato; sed quoties humani pectoris
carcerem effregerit, & exonerata membris mor-
talibus levi se igne lustraverit; petere sedes inter
astra.*

Videntur Judæi in Idololatriam lapsi, &
hunc morem comburendi defunctorum cor-
pora ab ipsis Gentibus didicisse; minatur au-
tem illis Deus in præsentī textu extremam va-
stitatem

stitatem & ruinam; ità ut ne unus quidem è decem viris in una domo commorantibus evasurus sit, nec alias habituri reliquias, quàm ossa combustorum à propinquis è domo effe-
renda.

Christianis in more positum est defunctorum corpora non comburere; sed terræ mandare. Hic sepeliendi modus magis videtur congruere primæ ab Authore Naturæ latæ sententiæ: *Pulvis es, & in pulverem revertêris.* Quid opus est violenter destruere, quod ipso Naturæ ductu in sua paulatim principia resolvitur? Nec inconveniens, ut Tellus, ex qua tanquam matris alvo corpora primùm educta sunt, mortua eadem recipiat, in se convertat, & instar Saturni, quod semel genuit, subinde idem devoret & conficiat. S. Thomas 4. Sentent. d. 15. q. 2. art. 3. ait: quòd humanio corporum Christianis fidem & spem resurrectionis ingerat; committitur enim terræ corpus, quasi depositum; sed extremo Judicii die restituendum. Et, ut sperantur germina & flores, dum putrescunt semina, ità spes est, ut, dum corpus *seminatur in corruptione,*

surgat in incorruptione. Ep. 1.

ad Corinth. c. 15.

V. 43.

Amos Cap. 8. v. 14.

*Qui jurant in delicto Samaria, & dicunt:
vivit via Bersabee.*

IN sensu literali communior explicatio per delictum illud intelligit vitulum collocatum à Jeroboam filio Nadab in Dan; quæ ex eo confirmatur, quod sequitur: *& dicunt, vivit Deus tuus Dan.* De juramento Gentilium per Deos suos alibi actum est.

In sensu allegorico ait hic S. Hieronymus de delicto Samariæ, quam in persona hæreticorum semper accipimus, dicente hoc eodem Prophetâ: *Væ, qui despiciunt Sion, & confidunt in monte Samaria.* Despiciunt enim hæretici Ecclesiam Dei, & confidunt in falsitate dogmatum suorum, erigentes se contra scientiam Dei, & scisso populo ejus dicentes: *Non est pars nobis in David, neque hereditas in filio Isai.* Si quis ergo jurat in delicto Samariæ & dicit, vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee, iste cadet, & resurgere ultra non poterit.

In sensu tropologico jurant in delicto Samariæ, qui per ipsa etiam perjuriam student fideles esse Mammonæ filii, per fas & nefas fastuosi & nefarii Plutonis subditi: hi sunt qui adorant vitulum aureum non sine suâ, proximi, Deique injuria. Verè nihil iniquius, quàm

Y a

amare

Petrus
Damianus
ep. 12.
c. 8.

amare pecuniam. Sed Christicola non est Nummicola.

Via Bersabeam versùs , & ipsa Bersabea in magna veneratione erat Judæis ob memoriam Patriarchæ Abraham , qui locum illum suis olim precibus consecrârat ; Nam Genes. 21. de eodem dicitur : *Plantavit nemus in Bersabee , & invocavit nomen Domini Dei eterni.* Sed Jeroboami tempore locus iste in via profanatus est cultu idolorum ; Verisimile est enim non tantum in Bersabee idolum fuisse positum ; sed etiam in via , quæ illuc ducebat ; ut colligi potest ex c. 23. L Reg. 4. in quo dicitur de Josia : *Contaminavit excelsa , ubi sacrificabant Sacerdotes de Gabaa usque Bersabee.* Ad hanc urbem Idololatriæ sedem peregrinationes solebant Hebræi suscipere , viâ quidem illâ multis longâ , difficili , & periculosâ , attamen in Deorum honorem frequentari solitâ ; hinc sacra iis visa est , adeo ut jurisjurandi loco dicerent : *Vivit via Bersabee : floreât , teratur , frequentetur.* Et sicut viæ desertæ ac inhospitæ quasi mortuæ habentur ac lugentes , ut Thren. c. I. v. 4. *Viæ Sion lugent , eò quod non sint , qui veniant ad solennitatē ;* Ita viæ ob affluxum frequentem hominum , & motus pedum continuos dicuntur vivere ; ut argentum vivū , aqua viva &c. sed Deus minatur præsentī capite iis omnibus , qui hâc jurandi formulâ uterentur : *Vivit via Bersabee : cadent , & non resurgent.* Apud Catholicos vivunt viæ ad loca mysteriis

mysteriis Fidei Christianæ nobilia, & Sancto-
rum Reliquiis celebria; vivere autem vias
illas ad ejusmodi loca faciunt peregrinationes
fidelium. S. Hieron. Epist. 27. de obitu Pau-
læ inquit: *Cujus gentis homines ad loca sancta
non veniunt?* Vide Prudentium in hymno de
Ss. Hemetrio & Chelidonio. S. Paulinus na-
tal. 3. de S. Felice turbas innumeras ex locis
etiam remotis ad corpus S. Felicis peregrinari
solitas describit pluribus versibus:

*Nec modus est populis, coeuntibus agmine
denso,*

*Nec requies, properant in lucem à nocte,
diemque &c.*

*Vincit iter durum pietas, amor omnia
Christi*

Vincit, & alma fides &c.

Micheæ Cap. 5. v. 13.

Evellam Lucos de medio tui.

LUcum locum esse arboribus confitum, ex-
tra controversiam est. Dubitant verò vi-
ri doctrinâ clarissimi, unde suam Lucus trahat
originem? an à luceo? vel, luce careo. Isidorus
l. 14. c. 8. de etymo Luci ait: *Potest & à collu-
cendo crebris luminibus dici, quæ ibi propter re-
ligionem Gentilium cultumque fiebant.* Insinuat
idem Prudentius l. 2. in Symmachum:

*Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Servabat, cadit ultrici succisa bipenni.*

Accedit ; quod Heroum & piorum animæ apud priscos sua plerumque in Lucis habuerint monumenta : de quibus Plato l. 12. de legib. *Lucum arborum in circuitu plantant* ; Et Cicero in Orat. pro Milone Lucos & tumulos conjungit. Idem colligere licet ex L. 1. Reg. c. 31. v. 31. & L. Reg. 4. c. 24. v. 15. & 16. Constat autem ejusmodi monumentis appositæ aut impositæ fuisse lucernas, ut ferunt, perpetuò ardentes. An ab his luminibus, vel ab ignibus, qui religionis & sacrificii causâ in illis locis sæpius apparebant, Lucus dictus sit, incertum est. Alii volunt Lucum per antiphrasin sic esse nominatum ; cùm revera locus fuerit obscurus & tenebrosus. Sic enim canunt 1. Virgilius :

- - - - *Lucis habitamus opacis.*

2dò Lucanus :

*Sylva capax ævi validâque incurva senectâ
Æternum intonsæ frondis stat pervia nullis
Solibus.*

3tiò Papinius Latinus, qui præclarè nobis Lucum Diis sacrum, & quid in eodem fuerit, ita describit :

*Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo,
Obscurum cingens connexis æra ramis,
Et gelidas altè summotis solibus umbras.
Illis & volucres metuunt insistere ramis,*

*Et lustris recubare fera; nec ventus in illas
Incubuit sylvas, excussâque nubibus atris
Fulgura, non ullis frondem præbentibus auris.
Arboribus suus horror inest, tum, plurima
nigris*

*Fontibus unda cadit, simulacrâque mœstâ
Deorum*

*Arte carent, casisque extant informia
truncis.*

*Ipse situs, putriâque facit jam robore pallor
Attonitos.*

Subscibit Poëtis Quintilianus, qui L. 1. asserit Lucos esse dictos, quoniam, cum nullæ illic arbores propter religionem cæderentur, opaci essent, & sine luce. Erant igitur Luci apud Gentiles Diis consecrati. Primus Lucos & ædes Numinibus consecrâsse Faunus dicitur, à quo Fana nominata, ut Probus ait. Servius notavit in Virgilio, quod ipse nunquam posuerit Lucum sine religione, & quem non aliqua consecuta sit consecratio. Hinc Vigilius *Lucos* nominat *sacratos*. Confirmat idem Valla l. 4. ubi ait: *Lucus nequaquam caduus est, quin potius manu confitus religiosusque, atque vel alicui Deo, vel alicujus hominis cineribus consecratus*. Erat hæc fanatica & satanica Ethnicorum persuasio, ut, ubi saltum aliquem vetustis densisque arboribus confitum invenirent, illi Numen aliquod inesse crederent. Sic Ovid. l. 3. *Fastor.* de Fauni Luco ait:

Lucus Aventino suberat, niger ilicis umbrâ,

Quô possis visô dicere, Numen inest.

Aptè in hanc rem Romanus Sapiens Epist. 41. *Si tibi occurrerit vetustis arboribus, & solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cæli densitate ramorum, aliorum alios protegentium summovens; illa proceritas sylva, & secretum loci, & admiratio umbræ in aperto tam dense atque continue fidem tibi Numinis facit.* Imò arbores & sylvas fuisse Gentilibus instar Numinum, Plinius testatur l. 2. c. 2. *Templa scilicet prisco ritu simplicia, & non magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quam lucos, & in iis silentia ipsa fuisse adorata.* Suffragatur Plinio Quintilianus: *Sacros ex vetustate Lucos adoramus, in quibus grandia & antiqua robora jam non tantam habent culturam, quantam religionem.* Hinc, quæ in Lucis decreta erant, sanctiora ob loci religionem habebantur. Vix ullus erat Deorum aut Deorum, qui non haberet Lucum & arborem hominibus venerabilem. Meminit stultæ hujus venerationis S. Augustinus serm. 241. de tempore: *Quicumque in agro aut villa aut juxta villam aliquas arbores aut aras vel qualibet fana babuerit, ubi miseri homines solent aliqua vota reddere.*

Benedictus Curtius Symphorianus plures Lucos enumerat, qui olim Jovi, Junoni, Minervæ, Isidi, Cybelæ, Osiridi, Æsculapio, Dianæ, Apollini, Vulcano, Veneri, Cupidini, Bellonæ,

lonæ, Libero Patri, Sylvano, Aricini omnium
maximo &c. fuerunt consecrati. Non præter-
eundi sunt nobis hîc ii Luci & arbores, quæ
prisci olim Germani Diis suis dicârunt, eos-
demque in iis coluerunt, ut Tacitus refert in
Annalibus suis, & in libro de moribus Ger-
manorum. Ex Ernesto Brotusio scribit Petrus
Albinus l. 1. c. 6. quod civitas Merspurgen-
sis (quasi Martis - Berg) antiquitus ad Caroli
usque Magni tempora Martem atque Zuttibe-
rum (quem Græci Dendrodæmona, Germani
Holz Teuffel appellârunt) coluerint in
querceto, seu Lucu quernis arboribus consito,
ad quem certis temporibus, sacra ei faciendi
gratiâ, maxima hominum multitudo conflu-
xerit. Hujusmodi autem sylvas, Lucosque sa-
cros (in quibus & equos sacros alebant, è qui-
bus de futuris divinarent) *Hagen* appellârunt,
à nomine Græco *ἄγιος*, ut nonnulli censent:
erant enim sacrosancti, in quibus arbores cæ-
dere aut earum ramos amputare capitis sup-
plicio erat interdictum. Cum verò antiquitus
ad lucos hujusmodi confluerent quamplurimi
homines ex locis etiam remotissimis; hinc pe-
regrinatio Germanis, *Wall* / quasi *Wald-*
farth / id est profectio ad sylvam dicta est.

Notandum porrò, Lucos non solum Diis
consecratos; sed etiam nominibus eorum fuif-
se insignitos. Sic Ovid. l. 2. Fastor. ait:

*Monte sub Esquilio multis incæduns annis
Junonis magna nomine Lucus erat.*

Y §

Apud

Apud Justinum & Plutarchum legere est de
 Luco Martis, in quo Mars Iliæ Vestali virginī
 fertur vim intulisse, ne rei, scilicet tam præ-
 claræ, memoria interiret. Fuit & Martis Lu-
 cus apud Colchos, cujus meminit Juvenalis
 Satyr. 1. Verisimile quoque est, Lucos iis
 arboribus fuisse consitos, quæ certis Diis sa-
 cræ erant. Constat de Daphne nemore Lauri-
 fero prope Antiochiam Apollini sacro, &
 quercetu Jovis Dodonæo. Lucus Belo conse-
 cratus videtur fuisse salicetum in medio Baby-
 lonis prope Euphratem, qui eandem urbem
 interfluit; & eodem fortè spectat illud Psalmi
 137. *In salicibus, in medio ejus suspendimus ob-
 gana nostra.* Philo l. de Monarchia indicat,
 tum ex frugiferis, tum ex sylvestribus consti-
 tisse Lucos. Erant apud Hebræos Idololatrias
 illæ arbores & in usu, & in pretio, quorum
 Oseas meminit c. 4. *Subtus quercum & popu-
 lum, & Therebinthum, quia bona umbra ejus.*

Dici interim vix potest, quanta apud Eth-
 nicos fuerit Lucorum veneratio: erant Asy-
 lum reorum, ut ex Libris Machabæorum con-
 stat de Luco Daphnitico. Virgilius lib. 8.
Æneid.

- - *Hunc Lucum, quem Romulus acer asylum;*
 Et Ovidius l. Fastor.

*Romulus ut saxo Lucum circumdedit alto,
 Quilibet, huc, dixit, confuge, tutus eris.*

Præterea, nec in ipsa necessitate per Lucos in-
 vios fas erat meare. Nec uti iis licebat ad ve-
 natio-

nationem, aut eorum animalia occidere, nisi sacrificii & Numinum gratiâ. Nefas erat non mediocre, loca ejusmodi profanare; hinc capitalis pœna in sacrilegos profanatores statuebatur, & expiandum erat violatoris caput. Horatius Jovem ipsum canit Lucorum hyperaspisten & vindicem: *Tu parùm castis inimica mittis fulmina Lucis.* Diana fertur aërem pestilentia infecisse ob Lucum in Aulide ab Agamemnone violatum; nec prius lues sedata fuit, quàm Iphigenia Agamemnonis filia immolaretur. Auxere hanc Lucorum religionem prodigia & portenta, quæ circa arbores dæmonum fraudulentia contigerunt. Apud Græcos Aristander volumen de iis conscripsit. Apud Latinos C. Epidius commentarios, in quibus multæ arbores locutæ reperiuntur; aliæ feruntur amputatæ subito germinasse; virentes illico arsisse, ligna vetera excisa floruisse &c. Quid? quod oracula Deorum & responsa ex arboribus Gentiles acceperint. Nihil notius Dodonæâ quercu, de qua Homerus Odiss. 3.

Dodonamque ferunt illum mox esse profectum;

Consilium Jovis è quercu captaret ut altâ.

Tibull. l. 2. Eleg. 5.

Atque tubas atque arma ferunt strepitantia celo,

Audita, & lucos præcinuisse fugam.

Ovid. 15. Metam.

- - - Cantusque ferantur.

Auditi,

Auditi, sanctis & verba minacia Lucis.
Virgil.

*Vox quoque per Lucos vulgo exaudita silen-
tes*

*Ingens, & simulacra modis pallentia miris
Visa sub obscurum noctis.*

Sed quid causæ, quod in Lucis coli Dæmon voluerit? i. est: quia veræ religionis est Simius. Adverterat sacrosanctum veri & unius Dei cultum à Patriarchis olim in Lucis, arbore-
tis, locisque ad silentium & vacandum Deo opportunis solere fieri: Abraham enim, ut locum invocando Numini haberet commo-
dum, nemus plantasse legitur in Bersabee.

Cajetanus ait, fuisse nemus illud tanquam templum & oratorium tam Abrahamæ, quàm aliis verum Deum colentibus. Isaac Genes. 24. legitur egressus ad meditandum in agro. Vi-
detur Jacobo fuisse sacra quercus illa, sub qua Deus illi (ut ex textu potest colligi) apparuit. De Josue autem dicitur, quod *tulerit lapidem prægrandem, & posuerit eum subter quercum, quæ erat in sanctuario Domini*; ubi vides, infert Pineda noster, quercum, aut quercetum esse sacrum Deo & sanctuarium. Quare & diabolus loca similia sacris suis voluit destinari. 2da causa est; quia non poterat aptiora re-
gendis suis fraudibus atque nequitiiis loca eli-
gere, & cultoribus suis præscribere, quàm Lucos; hinc forsan malignus ille spiritus per-
suasit

Josue
c. 24.

L. 5. de
rebus Sa-
lom. c. 8.

suasit Persarum Magis, destruenda esse templa Diis posita, sub hoc specioso titulo, quod à ratione & pietate alienum videretur, Deos cæli terræque dominos templorum parietibus includere. Sed ipse eadem, velut minus idonea illudendis hominibus videtur respuisse: quanquam non improbârit aliàs, imò placere sibi significârit, ut in Lucis delubra, Deorum fana, ac facella erigerentur, atque ita quasi duplici velo lucorum & fanorum sacra sua abominanda magis tegerentur.

Ex dictis patet, quàm in præsentì versu iusta fuerit Dei comminatio: *Evellam Lucos de medio tui.* Quanquam aliàs Judæis mandârit, ut Lucos Gentilium excinderent, comburerent, & loca ejusmodi sacrilega penitus everterent ac profanarent. Vetuit illis præterea in Deuteronomio, ne plantarent sibi Lucum ex ullis arboribus juxta altare Domini. Hinc Jeroboamum, aliòsque Judæorum Reges corripuisse Deus legitur, & puniisse, quòd vel Lucorum religionem amplexi sint, vel non sustulerint. E contra laudem immortalem est promeritus Rex Josias; quòd contriverit statuas, Lucos succiderit, & repleverit loca eorum ossibus mortuorum.

Lucos cum Josia odio habent & succidunt, qui non *communicant operibus infructuosis tenebrarum, sed ut filii lucis ambulant in omni bonitate & justitia & veritate.* Hi manifestari opera sua non refugiunt in ædificationem proximi.

*Ad Eph.
cap. 5.*

Joan. c. 3. v. 20. proximi. E contra *omnis*, qui male agit, odit lucem, lucos quærit, & loca tegendis suis sceleribus idonea, ut non arguantur opera ejus, quæ tamen olim patebunt omnibus in conspectu cæli & terræ, non sine summa confusione & ignominia.

Habacuc Cap. i. v. 16.

Propterea immolabit sagena sua, & sacrificabit reti suo.

Videtur Metonymia hîc esse, & poni continens pro contento, scilicet sagena & rete pro piscibus; cujusmodi est illud apud Virgilium: *Nunc pateras libate Jovi*, id est, vinum, quod in pateris continetur. Refert igitur hîc Propheta, & explodit absurdissimam Syrorum superstitionem, quod Nabuchodonosor pro triumphis reportatis captisque Judæis Derceti relaturus sit in acceptis victoriam, & piscibus sacrificium oblaturus, qui non solum vincendi & capiendi vim præstare ei non potuerunt; sed ne se ipsos quidem valent defendere, quin ab ipso aut quovis alio, quotiescunque libuerit, reti ac sagenâ capiantur.

Causa pisces ut Deos colendi assignatur non una. Hyginus ex Diogeneto hanc fuisse occasionem scribit: quod Venus unâ cum Cupidine filio suo in Syriam ad Euphratem venerit, ibi-
dema

démque Gigas Typhon apparuerit, quo viso sic exterrita fuit Dea, ut in fluvium se cum filio projecerit, & sic piscium formam induta periculum evaserit. Ob id factum ab esu piscium Syri abstinent, cum Deos capere veantur, aut eorum præsidia impugnare. Aliam causam vide relatam L. Reg. 1. c. 5. Nigidius narrat à piscibus servatum fuisse ovum quoddam, ex quo Venus Syria postmodum fuerit prognata, Jovem verò gratitudinis loco pisces inter duodecim signa Zodiaci collocasse, ideoque Syros ab esu piscium abstinuisse; quanquam alii abstinentiam illam in honorem Rheæ institutam fuisse putent; cum Dea hæc sit credita pluviis potissimum præsidere: πέω enim græcè fluo significat, & cum putarent Assyrii ex aëre & aqua naturas rerum constare, pro unda ipsos pisces coluere. Vide dicta Deuter. c. 4. Quamvis autem Chaldæi alios Deos colerent, piscium tamen præ aliis Propheta meminit, ut eo majorem in hominibus excitaret aversionem, quò stolidiorem eorum superstitionem esse cognoscerent: tum ut crederent Judæi, permisisse Deum ut subjugarentur non in gratiam Nabuchodonosoris Idololatræ; sed tantum, ut populum sibi peculiarem corriperet, ac emendaret.

Habacuc Cap. 2. v. 18.

Ut facerent simulacra muta.

QUæri hîc posset, quâ ratione simulacrâ dicantur muta, cûm legantur in historiis sæpiùs esse locuta & edidisse oracula. Lactantius l. 2. Divin. instit. c. 8. *Illud etiam mirabile, quod simulacrum Fortuna Muliebris non semel locutum esse traditur.* Confirmat idem Dion. Halicarnassæus, impium scilicet & irreligiosum esse, si quis Fortunæ simulacrum locutum fuisse non credat; verba etiam refert ab eodem prolata: cûm enim ex Senatûs - consulto publicè locatum esset Deæ templum, atque simulacrum, seorsim ex collatitia matronarum pecuniâ alia effigies locata fuit, cûmq; utraque consecraretur, eò ipso die dedicationis, ea, quæ mulierum sumptu parata fuerat, Latine locutâ fertur in mulierum præsentia, voce clarâ & disertâ: *Ritè me matronæ dedicâstis*; & cûm quidam ex populo dubitarent, maiore voce iterum totidem verba à simulacro fuisse repetita. Certè S. Augustinus in L. de Civit. Dei, Fortunæ Muliebris simulacrum locutum esse non abnuît, & loqui potuisse facile concedit, ait enim: *Quòd quidem, si verum sit, mirari nos non oportet: non enim malignis demonibus etiam sic difficile est fallere.* Refert Valerius Max. l. 1. sub tit. de miracul.

miracul. Milites captis à Furio Camillo Vejis, jussu Imperatoris simulacrum Junonis Monetae, quod ibi præcipuâ religione cultum erat, in Urbem tralatu-
ros esse, quorum ab uno per jocum interrogata Dea, an Romam migrare vellet? *velle se*, respondit; & hâc voce auditâ lusum in admirationem versum esse. Idem narrat Lactantius l. 2. c. 18. Suidas tradit, quod Dodonæ, ubi Jupiter colebatur, quercus fuerit unâ cum oraculo mulierum fatidicarum, consultoribus autem accedentibus movebatur, scilicet quercus, & resonabat: dæmonum enim voces inarticulatæ sunt; illæ verò, fatidicæ nempe, dicebant: *hec ait Jupiter*. Alexander Magnus in epistola quadam ad Philosophum data de rebus Indiæ mirabilibus scribit: Arbores duas Soli & Lunæ sacratas, Indicè & Græcè fuisse locutas, & de his, quæ consultare tacitè cogitârat apud se, certa & aperta protulisse responsa. Philostratus quoque meminit, in summis finibus Thebanorum ulmum, à Thespasio incantatam, Apollonio fuisse locutam voce articulatâ, ac muliebri. Cyrillus l. 3. contra Julianum ait: fluvium Causum Pythagoram, *salve Pythago-
ra*, salutasse. *In Insulis Fortunatis*, quas Canarias vocant, priusquam in ditionem Christianam venirent, dæmones in Idolis apertè loquebantur populo, & se jubebant coli ac adorari. Verba sunt Joannis Ludovici Vives. Addit Josephus Acosta, & pro certo constare testatur

Z testatur

testatur in rerum Indicarum historia, ipsamet simulacra apud Indos de quæsitis oracula reddidisse. Denique Euripides in Iphigenia, Dianæ simulacrum locutum fuisse in Tauris memoriæ prodidit:

Sed quod delapsum fuit è calo, Jovis filia

Simulacrum, navi è media sonnit

*Clamorem quendam: ô terra Gracia nante,
navis*

Incumbite remis, & fluctus verrite.

Fuerunt, qui idola unquam locuta esse negârunt. Titus Livius fabulam fuisse censuit simulacrum Reginae Junonis locutum esse. Plutarchus in Coriolano inquit: arduum esse, & ægrè credi, simulacrum Fortunæ vocem articulatam edidisse. Ut ipsa Gentium Numina, sic & Oracula eorum irrisit Lucianus. Benedictus Arias Montanus negat unquam locuta fuisse idola, & loqui potuisse; non quòd dæmon id facere non posset; sed quod Deus idem fieri nunquam permiserit. Sed cùm alia in speciem miranda ope dæmonum fieri Deus non prohibuerit, non absolutè videtur negandum, locutionem ejusmodi factam esse. Vocat igitur Scriptura & Habacuc Propheta muta simulacra, quòd lapides, ligna, & metalla, quibus constabant, suapte naturâ omnis vocis sint expertia. Confirmari illud ex eo potest, quod sequitur: *Omnis spiritus non est in visceribus eorum*; sive, nullus est in eis spiritus, nulla anima, quæ informet, ac vivificet;

ficet; fuerunt proinde lignorum voces aut lapidum, ministerio dæmonum effectæ.

In sensu tropologico simulacra muta sunt ii omnes, qui ex officio tenentur quidem mone-
re alios vel corripere, sed metu aut spe im-
pediti, silent, quæ dici oporteret. Quorum
silentium suo tempore mutabitur in ejulatum,
quem dudum Jeremias incepit: *Kæ mihi,*
quia tacui.

Sophoniæ cap. 1. v. 4.

*Disperdam reliquias Baal, nomina edi-
tuorum cum Sacerdotibus.*

Fuerunt ex Hebræorum Regibus, qui pro
laudabili zelo Religionis suæ superstitio-
sum Idolorum cultum abolere conati sunt; sed
non semper omnem ita, quin reliquiæ sal-
tem aliquæ non superfuerint. Tales erant Ex-
celsa, in quibus populus adhuc sacrificabat;
hinc, quamvis de variis Regibus legatur in
Libris Regum, quod rectum fecerint coram
Domino, tamen subjungitur; *veruntamen Ex-
celsa non abstulit.* Meminit Propheta in præ-
senti Capite tribus Juda, & eorum, qui habita-
bant in Jerusalem: quamvis enim Deus om-
nem Idololatriæ cultum abominatus semper
fuerit in Gentilibus, & magis in decem tribu-
bus, quæ Jeroboami partes secutæ sunt, ma-
ximè tamen apprehendit, cultum illum à tribu

Juda in civitate sua Jerusalem exerceri, ita, ut per Sophoniam hinc minetur, omnem à se idolatriam adeò delendam, ut nullæ de aris & focis, de lucis & fanis, de sacrificiis, sacerdotibus & excelsis superfuturae sint. Ejusmodi reliquias inter conversos Gentiles subinde invenire fuit in primitiva Ecclesiae, quæ tamen successu temporis penitus sublatae sunt, vel in meliores ritus commutatae. Septuaginta legunt: *Disperdam nomina Baalim*, quod interpretatur, *in sublimioribus*, ait hinc juxta anagogen S. Hieronymus: *Auferet autem Dominus nomina vana gloriae, & admirationis falsa, quæ versantur in Ecclesia.* Nec aliæ erunt horum nominum reliquiae, quàm ignominiae & confusiones perpetuae.

Nomina ædituorum cum Sacerdotibus. Æditui ministri erant Templi Baal: à verbo ædituor nomen provenit, quasi ædem tueor; hinc æditui quasi sacrae ædis tutores; quorum officium erat, custodire templum, aperire, claudere, purgare, ornare, advenas docere cerimonias, & cultum Baal, oblationes excipere, choros cantantium & choreas saltantium adornare, imò præire more furentium & bacchantium. Hinc S. Hieronymus hebraicum nomen *Kemarim* vertit *fanaticos*, quasi enthusiasmo actos, & dæmonis spiritu afflatos. Alii dicunt *Kemarim* idem significare, quod *accensores ignis & thuris*; à radice *Kamar*, id est, *accendit, ussit*, ita ut videantur Gentiles æditui fuisse quasi

Diaconi

Diaconi subservientes sacerdoti victimam mactanti & offerenti. Mariana & Vatablus censent dictos esse *Kemorim* quasi *exustos* vel *atros*, à pullo vestitu. Hinc Pagninus vertit, *qui nigras induunt vestes*. Sed non sufficienter videtur probari ex dicto verbo exustionem vel nigredinem vestibus convenire, cum magis constet Gentilium sacerdotes, uti Hebræorum, albis tunicis fuisse indutos; quemadmodum sacerdotes Ægyptii, qui hinc *linigeri* dicti sunt, & in sacris Deæ Eleusinae sacerdotes albis amictos fuisse Tertullianus testatur l. de pallio. Proin prior versio verisimilior est; scilicet quod per Kemarim intelligantur accensores ignis & Thuris, qui simul ignem illum debebant conservare. Sic Custodes Ignis Romæ erant Vestales virgines, in Cappadocia Magi dicti Pyreti, qui ignem servabant & fovebant, ne extingueretur, cum certis precibus & ceremoniis, uti docet Strabo l. 15. Videntur itaque hi æditui simii ædituorum, quos Deus jusserrat custodire diu noctuque ignem illum, quo comburendæ erant victimæ Levit. 6. v. 12. & per dies singulos tam manè quàm vespere Thymiama erat incendendum, Deoque adolendum.

Habebat quoque ædituos suos & Corybantes Cybele Deorum mater: habebat ministros suos Dionysius in Orgiis, furentium more bacchantes; habebat linigeros suos Isis Ægyptiorum Dea, tam fœda in sacris operantes, ut sa-

cerdorum operantium, & ipsorum operum nomina jugi oblivione mererentur deleri; cumque infanda Gentilium flagitia Judæi imitarentur, hic per Prophetam suum minatur Deus, se saltem in tribu Juda & in urbe Jerusalem non solum idololatriam; sed ipsa idololatrarum & ædituorum nomina extincturum.

Conatur etiam Christi Ecclesia Dei exemplo omnem idolorum cultum extinguere, & nomina Baal disperdere; hinc non solum festa falsorum Deorum & nomina abolevit; sed etiam veri Dei & Sanctorum festa & nomina substituit. Verba Theodoreti sunt: *Pro Pandiis & Diasiis, & Dionysiis, hoc est, Jovis Liberique Patris solennitatibus, Petro, Paulo, Thome, Sergio, Marcello, Leontio, Antonio, Mauritio, aliisque sanctis Martyribus solennitates populi epulo peraguntur.* Gaudet pariter & desiderat, dies Hebdomadæ non Martis, Jovis, & Veneris, sed potius feriarum nomine appellari, & hic usus sic nominandi dies, modò Terulliani tempore receptus videtur, quò discerent Christiani cum abolitione Gentilium nominum ab omni pariter flagitioso opere feriari. Triduum præcedens Quadragesimam non Bacchanalia, sed Antecinerales dies nominat Ecclesia. Bonifacius Pontifex, ubi à Phoca Imperatore impetravit Pantheon Jovi Vindici consecratum, ut ejusdem nominis cultusque interiret memoria, templum illud in honorem Dei Genitricis Mariæ, & omnium SS. Martyrum

rum consecravit. Sic Gelasius Papa festivita-
tem mensis Februarii à Februo, id est, Plutone
sic dictam, & solennitatem Lupercalium in
festum Hypapantis sive occursûs Domini, &
Purificationis B. V. Mariæ commutavit. Mul-
ta certè in Germania loca sunt S. Michaeli sa-
cra, & hæc olim à cultu Martis credibile est
nomen suum obtinuisse. In ipsa Ubiorum ci-
vitate adhuc platea Martis invenitur, & in
eadem sacellum S. Michaelis nomini dedica-
rum. Sic reliquias Baal, sic ædituorum ac
Deorum Gentilium nomina disperdere cona-
ti sunt Fideles Christiani, quos laudabili stu-
dio æmulatus est Julius Scalerus Augustanus,
non ferens stellas animalium abjectorum, Deo-
rumque nominibus insigniri. Quare novam
composuit Uranometriam, & obductis Gen-
tilium fœditatibus stellatum cælum mysterio-
rum Christianæ Religionis, Sanctarumque ac
Deo amabilium personarum memoriâ insigni
conatu illustravit, Conditorique suo postli-
miniò quasi restituit. Antiqua signa, qualia
sunt Aries, Taurus, Gemini &c. aboleri pror-
sus voluit, ac ne nominari quidem, & nova A-
postolorum signa sive hyeroglyphica suppo-
suit, sequenti bimetro expressa:

*Clavis, crux major, baculus, scyphus, hasta,
sudésque,*

*Crux, cultérque, bipennis, serra, & clava,
securis, &c.*

In sensu tropologico Dæmonum æditui sunt omnes impii, præsertim luxuriosi, quos adeò averſatus est Apostolus, ut eorum opera, & operum nomina Fidelibus quasi barbara ac peregrina esse cuperet. *Fornicatio & omnis immunditia - nec nominetur in vobis, sicut deceet Sanctos.*

Sophonix Cap. 3. v. 4.

Prophetæ ejus vesani.

QUo tempore Deus inter Israëlitas oracula reddebat, & Vaticinia per Prophetas suos; Satan operum Dei æmulus & imitator responsa quoque hominibus dare conatus est in templis & idolis, quæ jam sibi erigi ubique curaverat, illudebátque miseris mortalibus, mentes eorum falsis fascinans miraculis & Prophetiis; ut ad cultum suum magis illos alliceret. Sed jure in præſenti Capite à Deo per prophetam redarguuntur Gentium Prophetæ, aut eos imitantes Judæi, quòd vesani essent, à spiritu diabolico agitati. Ab Aquila dicuntur enthusiasmo correpti, & furore fanatico perciti. A Septuaginta πνευματοφόροι, id est spiritũ ferentes, activè, vel potius passivè πνευματόφοροι, spiritu acti, non alio certè, quàm dæmonia-
co, ùt S. Ambros. ait in Epist. ad Corinth. c. 2. *Spiritus mundi hic est, per quem corripuntur fanatici, qui sine Deo sunt: est enim inter mundanos*

danos spiritus potior, unde solent conjecturis, quæ mundi sunt, divinare, quem Pythonem appellant. Diodorus Siculus, ubi de oraculo Pythico scribit, originem furoris Prophetici detegit: Cum in eo loco, ubi templum postea extructum est, circumpascerent capræ, factum est, ut una ex grege frequenter ad hiatum illum accederet, & quotiescunque introspectisset, toties reversa miris & inusitatis gestiret saltibus, vocemque sonaret insuetam &c. Quæ pastor miratus, cum accederet & ipse, hiatum spectaturus, mox eodem impetu hausto conceptoque, simili modo exsillire & vaticinia fundere incipit. Fama increbrescit & pervulgatur; fit concursus ingens ad hiatum, & quotquot demittunt sese, statim fatidico halitu afflati furibundis similes evadunt. Hæc Diodorus.

Jamblichus ad Porphyrium scribens, duplicem rationem adducit, quâ Sybilla Deum suscipere solita est: "Aut enim per tenuem, spiritum, & ignem, qui alicubi ex ore, quodam antri prorumperebat, aut ipsa etiam, in adyto sedens super æneam fellam, quæ tripes vel quadrupes foret, Numinique dicta, & utrobique divino illo spiritu acta, fundebat vaticinia. Itaque cum plurimus ignis, ex antro evolans vari undique circumfunditur, eamque suo numine repletam agitat, aut item sacratæ sedi adhæret, per quam Deo afflata in vaticinia erumpit., De simili ita canit Virgilius l. 6. Æneid.

- - - - Non vultus, non color unus,
Non compta mansere coma, sed pectus an-
helum,

Et rabie fera corda tument, majorque vi-
deri

Nec mortale sonans, afflata est Numine
quando

Jam propiore Dei.

Et paulò infrà:

Bacchatur Vates, magnum si pectore possit

Excussisse Deum, tantò magis ille fatigat

Os rabidum, fera corda domans, fingitque
premendo.

Laurum præterea tales Fanatici mordebant, &
cervices rotabant. Cornelius Nepos l. 3. ex
Darete, si tamen ejus libri Author habendus
est:

Ad tripodas quæstura fugit, ramòsque lo-
quaces

Ore premit, poscensque Deum non irrita
longum

Fatis plena redit, clarètque interprete vultu
Extorti vindicta Dei furiosa potestas.

Imbelles vexat artus cervice rotatâ,

Crine umbrante humeros, oculis spargentibus
ignem,

Et facie prodente fidem; nunc livida vi-
trum,

Nunc flammata facem superat, nunc pallida
buxum.

Quis

Quis credat, etiam in vera Religione Fideles sacratori Spiritu sic incitari, ut aliis videri possent insanire? Quàm exoticus fuisse legitur in libris Regum saltantium & canentium Prophetarum cuneus? & adjunctus eisdem Saul, de quo Scriptura ait: *Exspoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum cæteris coram Samuele, & cecidit nudus totâ die illâ ac nocte.* Lib. Reg. 1. Cap. 19. Quid de Jeremia quis diceret denudato, & per plateas ambulante? An non vesanum mundano homini videri posset Evangelium, suadens pro S. Greg. maledicentibus Deum orare, paupertatem qua- l. 6. mor. rere, possessa relinquere, rapienti non resistere, c. 16. percutienti alteram maxillam præbere &c. Fuit tempore S. Hieronymi, qui sacra ejusmodi sequentes consilia & præcepta carperet, mundi contemptores, & mortificationis studio deditos velut insanos irrideret, quem idem S. Doctor Epist. 45. ad Asellam ita perstringit: *Tu tales miseros arbitraris, nos te miserabiliorum putamus; par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire; gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit.* Jacobonus peramanter à Christo rogatus fertur, *cur sic adamaret stultitiam?* & pio, ut solebat, lepore reposuisse: *quia stultior fuisti me, Domine.* Explicat nobis S. Bernardus cap. 11. ad Milites Templi stultitiam Christi, ut mundi confutaret sapientiam, confunderet sapientes, quod videlicet, cum in forma Dei esset, Deo æqualis,

æqualis, semetipsum exinaniverit, formam servi accipiens; quòd, dives cùm esset, propter nos egenus factus est, de magno parvus, de celso humilis, infirmus de potente &c. *Hæc ipsius stultitia nonne fuit nobis via prudentiæ, justitiæ forma, sanctitatis exemplum?*

Abdiæ Cap. i. v. 18.

Non erunt reliquia. Septuaginta Interpretes: Non erit πυροφόρος.

Censent aliqui, per reliquias hìc intelligi nuntios aut veredarios, qui frumentarii olim dicebantur; quòd curam haberent annonæ advehendæ, & admetiendæ; ità ut sensus sit: nec veredarius sive nuntius cladi supererit. Verosimiliùs legunt Septuaginta, *πυροφόρος*, ignifer. Alludere enim videtur Propheta ad sensum qui præcessit: *Erit domus Jacob ignis.* A Castro sic exponit: non erit superstes Idumææ, qui posteris vitæ, generis-que lampada tradat: Stirpis enim propagatio lucerna in Scripturis vocatur: ùt enim lucerna ignem & lumen, sic generatio conservat familiam. *Ut maneat lucerna David.* Lib. Reg. 3. c. 11. Hæc explicatio alludit ad ritum veterem *λαμπαδουχῆν* vocatum; quo solebant in ludis Promethei (quem primò credebant ignem de cælo in terram sustulisse) defatigati cursores lampadem recentibus, sibi succe-

succedentibus in manus dare. Erat ludus hic symbolum humanæ propagationis, juxta illud Lucretii:

Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Sic Plato l. 6. de legibus ait: cives debere operam dare generationi, ut ipsi vitam à majoribus haustam, vicissim, quasi tædam ardentem posteris tradant. Hinc à Prometheo forsan Græci hoc sumpsere proverbium, non est Pyrophorus, id est, superstes. Fertur enim Prometheus evasisse diluvium Deucalionis, ideóque genus humanum cælesti igne restaurasse; & si hic Pyrophorus fuisset extinctus, & genus humanum unà interiisset.

In sensu morali per Pyrophoros intelliguntur Prædicatores Verbi Dei: tales enim expeditos esse convenit ad currendam viam mandatorum Domini; præterea facem doctrinæ & veritatis aliis communicandæ inextinctam conservare, secundum illud Christi: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*: Ne unquam generatio novæ creaturæ in Christo deficiat. Quàm non solliciti sunt homines, ut suâ reliquias posteritati reservent? Ideo enim Romani Sabinas rapuerunt mulieres, ut ex historiis constat. Ideo septem mulieres apud Isaiam c. 4. leguntur apprehendisse virum unum. Ideo ipsam naturam vicisse censendus est Abraham, quod unicuique sacre stirpis pyrophorum è medio tollere paratus fuerit. Ideo mulier Thecuitis Davidi
instan-

instantissimè supplicat : *Querunt extinguere*
 Lib.Reg. *scintillam meam , quæ relicta est , ut non supersit*
 2. c. 14. *viro meo nomen , & reliquiæ super terram. Ideo*
 velut magna à Deo pœna Judæis præsentì Ca-
 pite intentatur : *Non erit Pyrophorus.*

Pari , si non potiori jure sollicita est Christi
 Ecclesia de divini verbi præconibus , consecra-
 tis Deo Pyrophoris , qui electam spiritualium
 filiorum stirpem augeant & propagent , non
 carnali more ; sed spiritali , pietate scilicet ,
 doctrinâ , & exemplo , de quibus ita canit ve-
 tus Poëta Aratus Hypodiaconus :

Ecclesia nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices jubet esse suos , & querit in omni
Canta tribu , quos ritè probet , nec sanguinis
iste ,

Sed meriti successus erit.

Longè ampliori & nobiliori successu , quàm
 ulla Regum ac Principum hujus sæculi esse
 posset. Quàm excellentes Pyrophori fuerunt
 Apostoli ? Adversus unicam Petri successio-
 nem hucusque portæ inferi non potuerunt
 prævalere. Quales Pyrophori Martyres ? qui
 conservando veræ fidei lumini , olei locò san-
 guinem affuderunt. Quàm insignes Pyropho-
 ri Confessores , ut S. Basilus , Augustinus ,
 Dominicus , Franciscus ? D. Benedictus , qui
 teste Genebrardo habuit aliquando in suo Or-
 dine filios 30000. S. verò Ignatius socios
 Anno 1710. un - de viginti mille , nongen-
 gentos , nonaginta octo , è quibus sacerdo-
 tes

tes fuêre , novi scilicet Pyrophori , novem mille , nongenti , quinquaginta septem.

Amos Cap. 2. v. 8.

*Super vestimentis pignoratis accubuerunt
juxta omne altare.*

Videntur hîc argui Apostatæ Judæi , quod immolantes victimas vitulis aureis in Dan & Bethel juxta aras epulantes discubuerint in lectulis , vestibûsque , quæ ablata erant re-nuentibus tam impiam vitæ societatem cum iisdem inire , quasi pignora pro debitis , vel quod ex iis divenditis victimas , epulâsque instruxerint. Notandum hîc primò est , persuasissimum fuisse Ethnicis , tum demum Deos sibi propitios futuros , si eis vestes offerrent. Solebant autem , ut observat Melanthius in lib. de Mysteriis , illam imprimis vestem Diis offerre , ac in templis dicare , quam quis gestâset , dum initiaretur. De pavimento vestimentis instrato meminit Asiûs Poëta apud Athenæ. l. 12. c. 9.

*Sic illi pexi funonis templa petebant
In lucum , ornati perpulchris vestibus , atque
Tellurem niveis texerunt vestibus omnes.*

Athenis feriæ omni anno hoc ferè ritu celebrabantur : toto templo mirificè instructo , & pavimento stragulâ , ut verisimile est , veste
con-

confecto, Plinteria Græcis dicuntur, quibus, ut Plutarchus ait in Alcibiade, *Templi ornamentum omne deponunt, pavimenta tegunt &c.* Dicuntur autem accubuisse Judæi super vestimentis pignoris, ut explicat Martinus de Roa, quod illa fuerint quasi pignus devotionis aut initiationis Diis consecrata; aut quod ab initiatis tanquam insigne ejus Numinis, cui se dicabant, gestata fuerint. Notandum 2dò familiare fuisse Gentilibus post peracta sacrificia solennia imprimis ac publica, mensis accumbere, & convivium celebrare eo ipso in loco in honorem Deorum, quibus sacrificatum erat. Ejusmodi conviviorum sacrificiorum apertè meminit Homerus in omnibus ferè sacrificiorum descriptionibus, uti & Apollonius in Argonautici sacrificii descriptione. Duabus Gentiles ex causis has epulas peragebant: tum, ut Deos suos colerent, quos noverant commensationibus hominum & potationibus delectari; tum, ut ex rerum, quibus operati fuerant, divinarum meditationibus & actionibus animos suos reficerent, & recrearent.

Apparatus epularum hujusmodi sacrificiorum in his consistebat: 1. Carnes ex sacrificio reliquas in minores partes secabant. 2. Partes sic dissectas affigebant verubus. 3. Affixas sollicitè assabant. 4. Assatas verubusque detractas in certas portiones singulis convivis distribuendas dividebant. 5. Certa erat convivarum

varum collocatio, confessio, & accubatio. 6. Cibi potûsque sumptio. 7. Sermocinatio convivantium & collocutio. 8. Cantus & musica tam vocalis, quàm instrumentalis. 9. Tripudia, saltationes & ludi, quorum Homerus aliique frequenter meminerunt. 10. Libationes, quales in ipsis sacrificiis erant usitatae. 11. Linguarum ex immolatis hostiis excisarum in honorem Mercurii concrematio. 12. Precationes ante & post epulas. Demum lavatio & aquarum aspersio, quæ in fine ac principio tam sacrificiorum, quàm epularum sacrificialium fiebant.

Accubitus verò quod attinet, de quo expressè Propheta meminit, notandum est, solitos esse Veteres accumbere mensæ humili, cui apponebantur lecti instrati aulæis, purpurâ, aut aliâ veste stragulâ pro copia vel inopia convivatoris. In illis loti prius & exuti soleis accumbebant reclinatâ superâ parte corporis in cubitum sinistrum, inferâ in longum porrectâ ac jacente, capite leviter erecto, dorso modicum à pulvillis suffulto: primus ad caput lecti decumbebat pedibus ad dorsum secundi porrectis, secundus occiput ad umbilicum primi obvertebat, pedibus ad tergum tertii porrectis, & sic deinceps &c. Hinc incidenter animadvertendum, 1. Jure Christum Dominum Simoni objecisse; *Aquam pedibus meis non dedisti.* 2. Quàm facilè potuerit S. Joannes supra pectus Domini recumbere. 3. Quàm

commodè Magdalena potuerit pedes Christi post tergum alterius positos lachrymis rigare & inungere.

Septuaginta vertunt non accubitus, sed concubitū, quasi vestimenta ligârint funibus, sive *περιπεταίσματα* id est velamina fecerint altari adhærentia, ne infanda in idolio committentes scelera viderentur. Simili ferè modo Beelphegor à Moabitibus Judæisque cultum esse colligi potest ex Numer. c. 25. Confirmat idem Minutius Felix in Octavio : *Ubi magis à sacerdotibus quàm inter aras & delubra conducuntur stupra, tractantur lenocinia, adulteria meditantur? frequentius in edituorum cellulis quàm in ipsis lupanaribus flagrans libido defungitur.* Tertullianus Apolog. c. 15. ait : *Ceterum si adjiciam, quæ non minùs conscientie recognoscunt, in templis adulteria componi, inter aras lenocinia tractari, in ipsis plerumque edituorum & sacerdotum tabernaculis, sub iisdem vittis, & apicibus, & purpuris thure fragrante libidinem expungi.* Tanta hanc inter & idololatriam sympathia est : nam ex luxuria, juxta Lactantium l. 2. c. 1. *ut vitia omnia, sic impietas adversus Deum nascitur.* Verè Sapiens c. 4. *Initium fornicationis est exquisitio idolorum.* Par sympathia ferè Hæresin inter & luxuriam : ut enim S. Hieron. ait in c. 3. Jerem. *Nulla hæresis nisi propter gulam ventremque construitur, ut seducat mulierculas oneratas peccatis.*

Amos

Amos Cap. 2. v. 8.

Vinum damnatorum bibebant.

PER damnatos videntur intelligi veri Dei cultores, qui nec in Bethel, nec in Dan; sed in Jerusalem soli vero Deo sacrificatum ibant, præsertim mediocris, aut deterioris conditionis homines, quos calumniis affectos, & falsis testibus circumventos damna- bant, vel jacturâ bonorum, vel mortis sup- plicio. Ex bonis verò sic corrasis symposia faciebant, & suis in templis se recreabant, quasi Deos suos his calumniis, rapinis, ebrieta- tibus honoraturi. Sic Servius docet in Æneid. 4. olim ex damnatorum bonis fuisse Diis sa- crificatum, dum in illa Virgilii verba commen- tatur: *simul divûm templis indicit honorem*; indici dicuntur: quia paupertas majorem ex collatione sacrificabat, aut certè de bonis damnatorum. Unde & supplicia dicuntur. Isidorus Hispal. l. 6. ex Festo ait: *supplica- tiones, quæ sunt de bonis passorum supplicia.* Hæc ratio est: *cur sacer homo, sacra bona, & sacrum pro execrando sumptum sit*: quia sa- cræ res de bonis execrandorum fiebant; & hinc vinum damnatorum est, quod ex multa & supplicio damnatorum comparabatur, ex quo Diis solebant sacrificare, & peracto sa- crificio convivari.

Lib. I. Machabæor. c. 1. v. 15.

Ædificaverunt Gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum. Et 1. 2. Machabæ. c. 4. de Jalone: Ausus est sub ipsa arce Gymnasium ponere.

E Tymologia Gymnasii oritur à γυμνός nudus, vel à γυμνῶω nudo, spolio. Locus enim erat, in quo se nudi homines exercebant. Thucydides L. I. ait de Lacedæmoniis: *Hi primum publicè depositis vestibus nudo corpore, oleoque uncti certamina ediderunt; cum olim in Olympicis quoque certaminibus subligaculis succincti pugiles decertassent. Sed dein adeò placere cœpit inverecundia, ut Athletæ non aliter, quàm nudi, & oleo uncti, pulverèque ac arenâ conspersi certaverint. Licet autem hic modus nudis pugnandi corporibus postea fuerit abolitus, retentum tamen est hoc nomen Gymnasii: cum alia etiam in eodem exercitia tractari solerent. Vitruvius formam Gymnasii describens l. 5. c. 11. ait: Constituantur in tribus porticibus exedra spatiosæ habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possunt. Erant alia præterea loca, in quibus se cursu, hastâ, disco, saltu &c. exercebant; alia, in quibus pugiles ad pugnam se præparabant, inungebant,*

gebant, certabant; alia, in quibus se balneabant.

Samuel Petitus de Legibus Atticis tit. 7. de Gymnasiis ait, duas in illis Ephœbias fuisse, unam, quæ vanæ gloriæ stimulo agebatur in certis quibusdam exercitiis corporis; alteram, quam palæstram vocat puerorum, in qua festum Mercurii per commestationes, & infandas impuritates celebrabant.

Est Interpretum quorundam opinio, hoc Gymnasium ab Apostatis Judæis extructum, fuisse etiam officinam nequitiarum & turpitudinum, quale fuit, quod Jason constituisse legitur L. 2. Machab. c. 4. qui ne solus fidem abjurare videretur, Judæos ad justitiam Gentium, idololatriam scilicet, conatus est perducere, 100 & 50. talenta promittens Regi Antiocho, ut Gymnasium & Ephœbiam posset constituere: nam ut legitur L. Machabæor. 2. C. 4. *Statim ad Gentilem ritum contribules suos transferre cœpit, v. 10. & prava instituta sancire: etenim ausus est sub ipsa arce Gymnasium ponere, & optimos quosque ephœborum prostituere, ut lucrum inde non modicum reportaret. Fuisse autem inter Judæos subinde tam nefandos homines, qui innocenti puerorum ætate ad flagitia abuterentur, ex aliis Scripturæ locis satîs constat. Additur L. 1. Machabæor. C. 1. Secundùm leges Nationum. L. 2. Machab. c. 4. Ad Gentilem ritum.* Sed quàm abominabiles hæ Leges fuerunt, quàm ritus execrandi! Cæsar Buleng. l. de Circo Romano

& ludis Circensibus ait cap. 55. tantam apud omnes fuisse lasciviam, ut ad omnia penè Gymnasia & spectacula essent popinæ & ganeæ, quæ ad fœdas carnis voluptates allicerent homines, & invitarent. Refert Faber Agonist. l. 1. Herculis, Mercurii & Cupidinis statuis, quæ in Gymnasiis erectæ erant, honorem à Gentibus deferri solitum. Salvianus de Provid. l. 6. *Colitur & honoratur Minerva in Gymnasiis, Venus in Theatris, Neptunus in Circus, Mars in Arenis, Mercurius in Palastris; Hinc non est, quod quis miretur tantam regnâsse impudicitiam in Gymnasiis, quorum Præsides ac Tutores ipsi libidinum vitiis erant celebres.* Adhæc videre erat in Gymnasiis imagines turpitudinum illices, ut Lactantius testatur l. de fals. relig. c. 20. *Magnum audâxque consilium suscepisse Græciam Cicero dicit, quod cupidinum & amorum simulacra in Gymnasiis consecrâisset.* Ait autem Liber Machab. 2dus C. 4. Judæos Apostatas Græcas glorias optimas censuisse, & per omnia his consimiles fieri desiderâsse. Ex his consuetudinem est, ipsos habuisse ad ritus Gentilitios & profanam sapientiam tradendam exedras; ad discum, luctum, saltum, & reliqua pugilum certamina palæstram; ad viros fœminasque lavandos balnea; ad pueros & adolescentes idololatriæ ceremoniis instituendos ephœbiam, atque ad explendas hominum pessimas cupiditates popinas & ganeas, & optimos quosque ephœborum sub

velum

velum ac petasum duxisse, seu, ut Scriptura expressè meminit, in lupanaribus posuisse.

In hanc execrandam innocentum corruptionem & Gentium morem pessimum jure invehitur Lactantius l. 1. de fals. relig. cap. 20. *Impudicorum hominum perdita & deplorata nequitia! qui liberos suos, quos erudire ad honesta deberent, prostituerunt libidini juventutis, à quibus flagitiorum Deos - in illa etate coli voluerunt, quæ simplex & improvida prius irriti, & in laqueos potest cadere, quàm cavere. Quid mirum, si ab hac Gente universa flagitia manârunt, apud quam vitia ipsa religiosa sunt, eaque non modò non vitantur, verùm etiam coluntur?* Ceterùm quem ad finem ab Ethnicis instituta sint Gymnasia; quæ victoribus destinatæ fuerint coronæ ex apio, oleastro, pinu &c. vide apud Lucianum tom. 2. de Gymnasiis in Dialogo Solonem inter & Anarchasim.

Fuerunt ex Interpretibus, ut S. Thom. Lyranus, Genebrardus, Mariana, Rupertus &c. qui censuerunt nomine Gymnasii, saltem illius, de quo meminit Liber 1. Machabæor. c. 1. non venire infame gurgustium aliquod, sed locum aliquem publicum, in quo artes liberales aliæque scientiæ traderentur juxta ritum Gentilem, secundùm quem varia in diversis locis erant Gymnasia, ut Romæ, Athenis, Antiochiæ, Alexandria, Heliopoli, Beriti &c. Quod autem à Jasone extructum est sub arce Gymnasium, ex Scriptura satis colligitur lupanaribus fuisse infamatum, in quo nulla pro-

fectò potuit vera addisci sapientia : illa enim cùm honestatis mater sit, & nutrix, hostis verò carnalium gaudiorum, priùs cum bellua hominem conjunxeris, quàm cum sapientia & honestate voluptatem. Cicero l. de senect. bene ait : *Nihil à Deo aut natura homini præstabilius datum est mente ; huic autem divino muneri ac dono nihil est tam inimicum quàm vo-*

L. quod
Deus sit
immort.

S. Hier.
l. 1. con-
tra Jovi-
nian. ex
Clearcho
in laud.
Plat.

*luptas. Consentit Ciceroni Philo : Non sunt in rebus duo tam contraria, quàm voluptas car-
nalis & scientia, Hinc Perictionem matrem
Platonis phantasmate Apollinis correptam fe-
runt, & sapientie Principem non aliter arbi-
trantur nisi de partu Virginis editum.*

L. 1. Machab. C. 3. v. 48.

*Expanderunt libros Legis, in quibus
scrutabantur Gentes similitudinem
simulacrorum suorum.*

INferunt Interpretum aliqui ex hoc versu, subtiliores Gentiles voluisse ex ipsis Scripturis probare simulacra Deorum non malè fieri ; in quibus legere poterant imagines Cherubinorum intra Sancta Sanctorum fuisse positas, & Serpentis iconem in deserto à Moyse exaltatam &c. Censent alii, Gentiles in ipsis sacris Bibliis depinxisse simulacra Deorum suorum in contumeliam sacrae Scripturae ; quem-
admo-

admodum templa Judæorum profanare voluerunt erectis statuis & aris; Templum Hierosolymitanum dedicando Jovi Olympio, Garizitanum autem Jovi Hospitali.

Serarius, Oriolanus, Sanctius, Villalpandus dicunt ex hoc textu non improbabiliter erui, Gentiles idolorum suorum simulacra ex Scripturis desumpsisse; uti jam olim modò ritus & ceremonias non paucas quoad sacrificium ex Judæorum libris didicerunt & usurparunt, multaque alia figmenta ex verissimis Scripturarum historiis deduxerunt.

D. Gregorius Nazianz. orat. 1. in Julianum ait: Ægyptiorum, & Phœnicum, & Græcorum eruditionem nostram esse. Exemplum aliquod S. Hieronym. affert in illud Amos 5. *Et iustitiam in terra posuit.* Ego puto, ex hoc loco etiam gentilem Poëtam furatum esse, qui de rusticorum simplicitate & beatitudine disserens intulit:

- - - - *Extrema per illos*

Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Duo lumina Ethnicorum fuere Plato & Pythagoras. De primo ait S. Augustinus l. 2. de Doctr. Christiana cap. 28. *Nonne memoratus Episcopus (Ambrosius scilicet) consideratâ historiâ Gentium, cum Platonem reperisset, Hieremie Prophete temporibus profectum fuisse in Ægyptum, ubi tum ille Propheta erat, probabilius esse ostendit, quàm Plato potius nostris literis per Hieremiam imbutus sit, ut illa posset di-*

cere vel scribere, quæ jure laudantur? Eundem Platonem libros Moyſis involâſſe uno ore arguunt Joſephus, Juſtinus, Clemens, Theodoretus & alii, adeò; ut Numenius Pythagoræus Platonem nihil aliud eſſe dixerit, quàm Moſen Atticiſſantem. De Pythagora refert Joſephus l. 1. contra Appionem: Pythagoras igitur Samius, cùm ſit antiquus quidem ætate, ſapientiâ verò & divinâ pietate Philoſophos omnes excellens, non ſolùm, quæ noſtra ſunt, agnoviſſe manifeſtus eſt, ſed etiam æmulatus ea, ex multis apparet. De eodem ait Hermippus l. 1. Dicitur enim verè, quòd ille vir multas Judæorum Leges in ſuam tranſtulit Philoſophiam. In Homeri libris ſexcenta deprehendi ex Moyſe deprompta, ait Huetius noſter in demonſtrat. Evangelica, propoſit. 4. c. 2. Anaxagoram de ſacris fluentis Moyſis Philoſophiam ſuam temperâſſe, etiamſi taceret Theodoretus, ſatis declarant Diogenes Laertius, & Eufebius. Socratem quoque Moſaicarum ſententiarum aurâ aliquâ afflatum eſſe, tenſiſſe videntur Ariſtobulus apud Eufebium, & Clemens Alexandrinus. Inde factum eſt (quod Tertullianus notavit in Apolog.) ut veteres Philoſophi Inſtrumentum Vetus inverterint, & in ſuas ſententias adulterârint. Quis Poëtarum, quis Sophiſtarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potaverit? inde Philoſophi ſitim ingenii ſui rigârunt &c. Et ſi quid in ſanctis Scripturis offenderunt digeſtis, pro inſtituto curioſitatis
ad

ad propria opera verterunt. Addit Justinus, Quamvis fuerint in Ægypto versati, adjuti- que scriptis Mosaicis, postea contrarias priori- bus, potioresque sententias de Diis introduxe- runt. Juvat ad particularia descendere.

*in ser-
mone ex-
hortato-
rio ad
Gentes.*

In Timæo Platonis ipsum quasi Moysen de primo mundi opificio loqui putares. Chaos Hesiodo memoratum ex Moysis verbis con- fectum esse agnoscunt omnes. Diem nocte fa- tum, proindèque recentiore finxit: Moyses quippe vespertinum tempus matutino ante- posuit, & post tenebras creatam lucem dixit. Ex serpente, qui Evam decepit, deducta esse Bacchi Orgia, in quibus circumdati angui- bus *Evan* conclamabant, docet Clemens Alexandrinus in adhort. ad Gentes. Sic hor- tos Alcinoi ex descriptione Paradisi; expul- sum Saturnum à Jove, ex historia exacti è Paradiso Adami; Gigantomachiam, ex turri Babel extructa; incendium Phaëtonæum, ex combusta cælesti igne Pentapoli; fabulam Arionis, delphini beneficio rabiem maris ela- pti, ex historia Jonæ, aliæque pene innume- ra ex Veteris Testamenti libris enata esse ad- severant.

Sphyngas effinxit Antiquitas virginis vul- tu, ceterà leonis corpore, alis duntaxat ter- go adjectis, & has in fabulis Græci, Ægyptii inter sacras notas habuère. Verisimile est ob analogiam exemplar earum à Cherubinis ala- rû projectione Tabernaculum obumbrantibus desum-

desumptum esse : uti enim Cherubim apud Judæos, ita Sphynge apud Ethnicos symbolum fuerunt arcanae ac divinae sapientiae. *Quod sanè ipsi declarant*, ait Plutarchus, *ante templa Sphynge plerumque collocantes, quo innuunt, suam doctrinam constare perplexâ & sub involucris latente sapientiâ.* Hinc benè Villalpaldus ait: Sphynge Ægyptiorum similes fuisse Cherubinorum. Nisi quis forsan vellet dicere, quàm audacter, tam absurdè, Moysen, cùm in omni sapientia Ægyptiaca eruditus fuisse legatur Act. c. 7. Cherubinos sacri Tabernaculi ad Sphynge Ægyptiacarum similitudinem efformasse; cùm Scriptura nobis dicat: Moysen universa, quæ in Dei Tabernaculo fieri deberent, secundùm exemplar, quod ei in monte Sina monstratum est, perfecisse. Accedit, quod Eusebius in Chronico ea nominatim, quæ de Sphynge & Oedipo narrantur, referat ad tempora Gedeonis, annis post Moysen ampliùs ducentis.

Origenes l. 9. contra Celsum docet natam esse fabulam Vestæ ex Scriptura, quæ ignis perpetui meminit. Simili errore de nomine Jehovah factum esse Jovem; unum Noë materiam dedisse diluvii Deucalionis, Bacchi, Vinitoris, Jani bicipitis. Audiamus desuper Lucianum, qui in Dea Syria ait: Deucalion,, solus hominum relictus, in secundam vide,, licet generationem, prudentiæ simul & pietatis

ratis gratiâ. Servatus autem fuit hoc pacto.,
 Arcam quandam magnam, quam ipse habe.,
 bat, impositis in eam, & liberis, & uxore.,
 suâ conscendit. Ceterum cum ipse ingrede.,
 retur, venerunt eodem & apti & equi, &.,
 Leonum genera, & serpentes, aliâque, quæ.,
 cunque tellure pascuntur, bina ex unoquo.,
 que genere cuncta.,

Forſan ex eo, quod legerint Gentiles vel
 audiêrunt Jacobum tulisse lapidem, erexisse
 in titulum, & oleum desuper fuisse, orta
 est lapidum latria: sic enim Arnobius L. 1.,
 Si quando conspexeram lubricatum lapidem.,
 & ex olivi unguine odoratum, tanquam in.,
 esset vis præsens, adulabar, affabar., Theo-
 phrastus refert ejusdem hominis fuisse unctis
 lapidibus oleum è lecytho diffundere, dein
 in genua procumbere, & adorare. Quis
 dubitet Gentiles ex iis, quæ de Angelis au-
 diêrunt, suos finxisse Genios? Sic verisimile
 est ex historia Angeli de cælo lapsi natam es-
 se fabulam, quod Ate Jovis quidem filia; sed
 cælo depulsa res humanas turbaverit, & ever-
 terit. De Sampſone factum & fictum esse Her-
 culem, putat S. Augustinus l. 18. de civit.
 Dei c. 19. *Sampſon, cum mirabiliter fortis es-*
ſet, putatus est Hercules. Templum Hercu-
 lis Gaditanum Silius L. 3. ita describit, ut
 multa in eo religionis Judaicæ vestigia appa-
 reant. Templum illud non faxis, sed trabibus
 constabat ad modum Tabernaculi Moſaici:
 ab

ab eodem fues arcebantur, lineâ veste induebantur, qui ad sacra accedebant, uxoribus abstinebant in ordine vicis suæ; ignis illic perpetuus;

*Sed nulla effigies simulacrâque nota Deorum,
Majestate locum & sacro implevere timore.*

Sic credibile est manasse à Judæis ad Ammonios Ægyptiorum colonos ritus Lychni in templo semper ardentis. Vestimenta illius Pontificis, qui præfectus erat Ammonis templo, descripsit Athenagoras in Eroticis l. 5., vestimentis summi Judæorum Pontificis adeo similia, ut dubitationi vix locus relinqui possit, ad eorum exemplar fuisse elaborata. Lineas Sacerdotum Hebræorum tunicas imitati Linigeri Sacerdotes Isidis. Serapidi Panificia obtulisse Ægyptios discimus ex Suetonio, ad exemplar scilicet Panum Propositionis. Moyses ait Levit. 2. *In oblatione tua offeres sal.* Plinius L. 3. *Nulla sacra conficiuntur sine mola salsa.* Vinum illos pariter & oleum victimis affudisse prodit Herodotus, uti Judæi in jugi & quotidiano agnorum duorum sacrificio &c. Josephus l. 2. contra Appionem ait: *Nulla omnino urbs est vel Græcorum vel Barbarorum, neque ulla gens, ad quam non penetraverit mos celebrandi septimum diem, quem feriati traducimus.* Sed causam malè assignat Tacitus de origine Judaici Sabbathi l. 5., quod è septem sideribus, quæis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipuâ potentia

rentiâ stella Saturni feratur , ac plerâque cælestium vim suam & cursum septimos per numeros conficiant. Sic Gentes usæ sunt circumcissione ; sed cùm verum illius mysterium, principium & finem ignorarent ; ad falsa sua dogmata reduxerunt. Hinc Phœnices legimus circumcissionis institutum ad Saturnum retulisse. Neomenias Græcis sacras fuisse ex Porphyrio constat. Epiphonematis loco sit Lucilius Ruffinus , qui libellum olim scripsisse fertur hoc titulo : *Collatio Legum Judæicarum & Romanarum*. Ex his patet , quàm verè Clemens Alexandrinus dixerit Græcos seu Philosophos seu Poëtas à Prophetis præcipua dogmata suffuratos esse ; sed nullo fructu. Imò Demetrius apud Josephum l. 12. Antiq. c. 2. circa finem refert , Theopompum & Theodecten voluisse multa de sacris Scripturis ad usus profanos transferre, & propterea à cœlesti Numine punitos esse.

Facit ad rem nostram , quod S. Rupertus ait l. 6. in Genes. c. 15. in quo eleganti prorsus exemplo alludit ad Scripturam à Gentibus perlustratam. *Sara à Regibus expetita significat pulchritudinem divinæ Religionis (in Scriptura expressæ) quæ etiam captivis Judæis videbatur inter Gentium errores imitabilis , & æmulabantur eam , quamvis non castè , Gentes quæ erant in circuitu eorum. Unde scriptum est de libris Legis ; Scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum , videlicet :*

ut more divina Legis exhiberent simulacris suis ritum vel ordinem sacrificiorum.

Hinc apparet 1. quàm execrandum fuerit hoc scrutinium : serviebat enim impiis sacra Scriptura non ad deponendos, sed confirmandos errores suos. Quid rationi magis & Scripturæ contrarium, quàm plures Deos esse ? & tamen hos dari, probare ex Scriptura voluit Simon Magus, ut videre est apud Clement. Alex. l. 1. Recognit. ubi ait : *Quod multi sint Dii, ipsa me Lex docuit : quia nomine Eloim utitur* ; & hanc doctrinam suam pluribus ex Scriptura testimoniis pergit stabilire. Quàm absurda & ridicula antiqui hæretici, ut Ebion, Valentinus, Marcion &c. tradiderunt dogmata, eaque ex ipsis Bibliis conati sunt probare more Novatorum, qui (ut Irenæi utar similitudine) Scripturæ verbis utuntur ut lapillis, ex quibus diversimodè dispositis figuræ sibi contrariæ pro locantis arbitrio formari possunt. Ita ut impossibile sit, sine infallibili controversiarum Judice in unitatem Fidei convenire.

Notandum 2dò est, laudabile ac justum esse Catholicorum scrutinium, quò ostendant hæreticis, ex libro Legis non esse vetitam omnem simulacrorum similitudinem, imò jussum esse à Deo Moyse, ut quædam faceret simulacra, v. g. Cherubim, & Serpentem æneum in deserto, cujus intuitu læsi Israëlita sanarentur. De quo ita scribit Severianus Gabalorum

lorum Episcopus : *Cur hæc fecit Moyses? qui populo dixerat : non facies tibi sculptile &c. dic obsecro fidelissime Dei minister, quod aliis vetas, ipse id facis? quique conflatum vitulum comminuisti, serpentem ipse ex ære conficis? eumque non clam; sed palam & omnibus perspicuum stauis? At illa, inquit, mandavi, quò materiam impietatis exscinderem, atque ab omni defectio- ne atque idolorum cultu populum abducerem : nunc autem serpentem utiliter conflo, ut verita- tem ipsam præsignificem, & quemadmodum tabernaculum compegi, & quæ in eo sunt omnia, & Cherubim, similitudinem eorum, quæ non videntur, adhibui in sancta, ut figuram atque umbram futurorum ostenderem : sic & serpen- tem ad populi salutem conflavi, ut ejusmodi ex- perimento exercitatus Crucis imaginem & Ser- vatorem ac Redemptorem in ipsa pendentem præcognosceret. Ità ille. Et si placere Deo po- tuit Serpentis exaltatio, eò quod figura esset Christi in cruce exaltandi; quomodo Exaltati imago potest displicere?*

Notandum est denique, bene à Christianis fieri; dum non solum Vetus Testamentum Judæorum, sed etiam Gentilium libros scru- tantur; negari enim non potest, multa in iis præclara inveniri, & laudabilia quoad vitam bene instituendam, quoad ritus & ceremonias circa cultum Dei, modò fuerint ab omni su- perstitione purgata. Nec est inconueniens aut absurdum aliquid, Judæum aut Catholicum

ab Ethnicis mutuari aliqua, & in quibusdam assimilari; cùm S. Augustin. l. 20. de Civit. Dei c. 21. dicat; *Etsi usus quarundam rerum similis esse videtur nobiscum cum Gentibus, longè tamen aliter his utitur, qui ad alium finem earum usum refert, & aliter, qui ex his Deo gratias agit, de quo falsa non credit.* Dic potius, Ethnicos, ut ante probatum est, à veris Dei cultoribus tales ritus ac ceremonias accepisse; proinde eadem ab Ethnicis velut injustis possessoribus per Catholicos in usum pium vindicanda sunt, ut loquitur S. Augustinus l. 2. de Doctr. Christiana c. 4. Fuerunt ritus non pauci, qui velut in alieno solo à veris Dei cultoribus iudicio recuperatorio vindicari possunt, & siquidem corrupti fuerint, ab omni idololatriæ forde purgati in usum pium ac laudabilem restitui. Communis erat usus aquæ lustralis apud Gentiles, modò etiam apud Catholicos: ritum enim, quem videntur Ethnici accepisse à Judæis, quibus lex data erat de Levitis Numer. c. 8. v. 7. *Purificabis eos juxta hunc ritum, aspergantur aquâ lustrationis*, servandum sibi censuit Ecclesia; sed fine longè meliori nobilitatum. Solent Christiani Anathémata Sanctorum Reliquiis appendere. Dicit hæreticus, ritum esse Gentilium; cùm Tibullus eleg. 3. l. 3. canat:

Nunc

*Nunc Dea, nunc succurre mihi; nam posse
mederi*

Picta docet templis multa tabella tuis.

Et Virgilius in Catalectis:

*Non ego thure modò aut pictâ tuâ templâ ta-
bellâ*

Ornabo, & puris ferta feram manibus.

Præterquam, quod natura dicter, non re-
spuenda ejusmodi in memosyna; poterat Gen-
tilibus constare ex libris Moyſis reservata à Ju-
dæis fuisse, per quæ magna ipsis beneficia ob-
venerunt, ut Virgam Moyſis, Urnam Mannâ
refertam, Decalogi tabulas. Et si thuribula
rebellium in laminas producta ab Aarone alta-
ri affixa sint ad terrorem, Numer. 16.; cur
non in laudem Dei eorum beneficiorum indi-
cia, quæ ab eodem per Sanctorum patrociniâ
contigerunt? Solent viri Nobiles & Genero-
si, dum bello renuntiant, arma sua Deo, alicui
Ecclesiæ, aut Sancto vel B. Virgini consecra-
re, quemadmodum S. P. N. Ignatium Man-
resæ constat fecisse. Carpet forsan alius mo-
rem illum Gentibus usitatum: nam de gladia-
torum armis, Herculis ad postem fixis satis
meminerunt historiæ. Apud Ovid. Epi-
stola 13.

*Dii precor, à nobis omen removete sini-
strum,*

Et sua det reduci vir meus arma fovi.

Suetonius in Caligulam c. 2. *Tres gladios in necem suam preparados Marti ultori, addito elogio consecravit.* Sed quis dicat veri Dei cultores morem illum à Gentibus mutuatos esse, & non potius illos ab iis v. g. Judæis ? cùm ex Scripturis palàm fiat gladium, quo Goliath occubuit, involutum pallio post Ephod apud Sacerdotem Abimelech fuisse depositum. Idem dixeris de multis aliis ritibus sacris vel profanis, quorum si plura desideres exempla, consule nostrum Martinum de Roa Hispanum. Sufficiat in præsentì notâsse, quod falsum sit, Catholicos mores Gentium & ritus imitari, ut nobis objiciunt Hæretici; sed potius jure, ut dictum est, recuperatorio ritus secundùm se indifferentes, malitiâ tamen Gentium corruptos, à Catholicis omni priùs superstitione depuratos ad veri unius Dei cultum & Sanctorum ejus ordinari.

L. 2. Mach. cap. 1. v. 13.

*Cecidit in Templo Nanea consilio deceptus
Sacerdotum.*

Aliqui per Nanæam intelligunt Dianam; ut D. Thom. Lyranus & Pererius: Illam enim in Perside cultam esse non pauci Scriptores perhibent. Verosimilius per illam Venus intelligitur: nam apud Athenæum Nanno & Nannium sunt meretricum nomina: apud Armenos quoque & Persas legitur Dea fuisse Anactis vel Nais; Tanaitidem vocat Clemens Alexandrinus, & Venerem interpretatur. De sacris Anaitidi fieri solitis, quæ Sacæa vocantur, ita Strabo refert l. 12. *Ubicunque hujus Deæ Templum est, legibus statutum est, ut Bacchanalia Sacæorum festa celebrentur, viris omnino Scythicè tum inter diu, tum noctu se tractantibus; dum inter se & cum mulieribus unà bibentibus poculis certant, & lasciviunt.* Solebant etiam illi Deæ dedicari puellæ, ut essent ad fani ejus servitium, ac dein nuberent, ut nuptias earum quasi sacras proci ambirent.

Apud Thucydidem L. 3. legitur de urbe quadam Cariæ, quæ Anæa nominatur, eò quod, ut ait Ephorus, ibidem sepulta sit una Amazonum Anæa nomine: ait verò S. Hier. in c. 35. Jeremiæ: Amazonas mulieres libidinosas fuisse, quæ usque ad decrepitam æta-

tem bella libidinum experiantur: & hæc, quæ modò dicta sunt, Veneri potiùs, quàm Dianæ conveniunt: Ait enim Plutarchus, mulieribus in Dianæ Sacerdotium adlectis perpetuam fuisse indictam pudicitiam.

Verba, quæ præcedentem textum immediate subsequuntur, sunt hæc: *Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.* Ex his verbis Commentatorum nonnulli inferunt, Antiochum eâ mente Nanææ Templum accessisse, ut cum Dea illa iniret matrimonium. Neque illud novum cuiquam aut mirum videatur: ea enim fuit infidelium libido aut superbia, ut humanis non contenti conjugiiis divina appeterent. Sic legimus celebratum Poëtis fuisse connubium Pelei cum Thetide. Item notum est matrimonium Anchisæ cum Venere; Heliogabali, qui Solis Sacerdos in Oriente erat, connubium cum Urania. Constat præterea, quid Antonio volenti se pro Baccho aut Dionysio haberi, contigerit. Seneca l. i. suasoriarum ait: *Desponderunt Athenienses Antonio in matrimonium Minervam, & rogaverunt, ut duceret, & Antonius ait, ducturum; sed dotis nomine imponere se illis mille talenta.* An & unde hæc soluta sint, perinde habet, fortè ex redditibus Templi; cum Deorum & Dearum Tempia subinde saltem dotata fuerint. Venus apud Ovidium l. 10. *Metam.* ait:

Est ager, indigenæ Damascum nomine dicunt,

*Telluris Syriæ pars optima, quam mihi prisci
Servavére senes, templisque accedere dotem
Hanc jussére meis.*

Cùm igitur in præsentî capite dicatur Antiochum venisse, ut habitaret cum ea, in græco textu est *κοινωνεῖν*, quod cohabitationem subinde conjugalem significat, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine, conjectura quædam est, Antiochum tentâsse cum Nanæa Venere inire matrimonium, & pecunias dotis nomine à Sacerdotibus accipere. Quod si ita est, justam nefarii ausûs sui mercedem recepit. *Cecidit in Templo Nanæa.*

Longè melius & fortunatius est connubium, quod homo castus inire quærit cum divina Sapientia. *Hanc amavi & exquisivi à juventute mea*, ait Salomon, & *quæsi vi sponsam mihi eam assumere.* Et ipsa pariter confortium castorum quærit, & contubernium: nam teste Ruffino Presbytero in prologo Librorum S. Greg. Nazianzeni, Sapientia in somno eidem S. Gregorio apparuit dicens: se à Domino missam, ut cum ipso habitaret, eò, quod jucundum sibi & satîs mundum in corde suo habitaculum haberet præparatum. &c.

L. 2. Machabæor. c. 4. & 19.

*Misit Jason facinorosus argenti didrachmas
trecentas in sacrificium Herculis.*

SI gesta hominum præclara & heroica, rara artium inventa, publica, communiâque beneficia Apotheónin apud Gentiles sint promerita, illam præ cæteris aliis jure sibi Hercules vindicare potuit. Hinc de eodem ita canit Ovidius.

*- - ubi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte suâ meliore viget, majorque videri
Cœpit, & augustâ fieri gravitate verendus.
Quem Pater omnipotens inter cava nubila
raptum*

Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.
Facinora ipsius amplissima, & gloriola certamina à Poëtis passim decantantur. An omnia illa ab uno tantùm gesta sint, non constat. Varii enim ab antiquis Scriptoribus numerantur Hercules. Diodorus Siculus ait tres fuisse; Cicero sex; Varro quadraginta quatuor, ut non mirum sit, Herculem olim Tricosum fuisse dictum, ut ex veteri quadam inscriptione colligitur; quæ sic habet:

*Alcmene, Jovis ac Magni fortissima proles,
Tricosus subito post mea fata vocor.*

Existimat Varro, omnes fortitudinis, & excel-

excellentis alicujus virtutis gloriâ inclytos nominatos fuisse Hercules, qui tamen sua habuerunt subinde cognomina. Prisci Celtæ suum Herculem Ogmiona vocârunt, Cimbri Tuisconem, vel Bisconem, Ægyptii Chonem, Indi Dorfanem, Iberi Gaditanum, Batavi Marcusanum, Ligures Monæcum, Tiburtes Saxanum, Campani Baulium, & Surrentinum. Hi Hercules re aut nomine tantum diversi sua habuerunt templa, aras, statuas, & sacrificia, quæ ob sua in homines merita, ut dictum est, impetrârunt. Hinc à Germanis cultus est Hercules Authore Tacito; & in Augia majore Rheni insula visitur adhuc ipsius Idolum. Lælius Bisciola tom. 2 l. 2 c. 10. Apud Baulos grata posteritas Herculem coluit rotundo templo. Singulari religione Tiburtes Herculem ut tutelarem Deum suum persecuti sunt, & fanum ei est positum hoc inscriptum titulo: *Herculi Saxano Serv. Sulpitius Trophimus*. Ideo autem Hercules Saxanus videtur dictus, quod fanum illud in saxo ædificatum fuerit. Sic olim Mediolani dictum est templum Herculis in petra, quod Maximianus Diocletiani in Imperio collega ibidem extruxit in patria (ut quidam tradunt) sua sumptuosissimè, cum Thermis ejusdem nominis Herculeis. Extant adhuc sedecim striatæ columnæ peraltæ, operis magnificentissimi vestigium, porticus olim seu propilæi Thermarum, aut dicti templi reli-

quæ. Sub diversis titulis diversa templa ex-
tracta fuerunt Herculi, v.g. Herculi Defenso-
ri, Herculi Magno, Herculi Victori, Herculi
Musarum.

Ara olim apud Romanos erat Herculis, di-
cta Maxima prope forum boarium, nulli infe-
rior; quod ad civium venerationem attinet :
nam & iusjurandum apud eam, ac conventa,
quæ volebant esse firmiora, peragebant. Inde
proverbium : *me Hercule*, idem, quod certè.
Decimas quoque facultatum ex voto illuc non
rarò offerebant. Mirabile est, quod à Corne-
lio Tacito de Hercule refertur l. 12. *Gortazes*
apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis
loci suscipiebant, præcipuâ religione Herculis,
qui tempore statuto per quietem monet Sacerdo-
tes, ut juxta templum equos venatui paratos si-
stant. Equi, ubi pharetras sagittis plenas acce-
pere, per saltus vagi nocte, demum vacuis phare-
tris multo cum anhelitu redeunt; rursus Deus,
quas sylvas pererraverint, nocturno visu demon-
strat, reperiunturque fusæ passim fere. Hucul-
que Tacitus. Sic miseris dæmon illudit, ut
dum feras abigit & fugat, ne noceant, semet-
ipsum in Idolo Herculis venerentur.

Creditus etiam fuit Hercules luporum
averruncus, & custos ovium. Hinc agnus ei-
dem in victimam fuit immolatus; ut testatur
Antipater his carminibus ex Græco versis :

Mercurius - - - munere lactis

Letatur, mox & dulcia mella capit.

Sed

Sed non Alcides, aries vel poscitur agnus

Omnino pinguis victima grata Deo est.

*Fure: lupos arcet; sed quid magis utile, si
grex*

Custodis cecidit cade, vel ungue lupi?

Erat interdictum fæminis jure sacrificiorum; dein, ne per Herculem jurarent, vel templum ejus ingrederentur, aut sacrificiis interessent; quia sitienti Herculi, cùm boves Geryonis per Italiam duceret, & potum poscenti, respondit mulier, se religionis suæ causâ aquam dare non posse; sed ad textum redeamus. *In sacrificium Herculis.* Apertè simul indicatur, ubi peractum illud fuerit, Tyri scilicet. Hæc urbs maritima, cùm potenter suum in Oceano imperium exercuerit, & extenderit, & ideo Maris Domina appellata, speciali cultu venerata est Herculem, ut inventorem artis nauticæ & propagatorem celeberrimum. Notitia Sphæræ cælestis omnino nautis est necessaria; hanc Maurus Atlas & Hercules feruntur primùm homines docuisse. Astrolabia, & si quæ alia Matheseos instrumenta, navigantibus quàm utilia? usum hujus nobis ab Atlante & Hercule traditum esse in confesso est. Juvabit desuper Diodorum audire; cujus hæc verba sunt. *Atlas Herculem Astrologiæ quoque scientiam docuit: singularem enim vir ille Astrologorum disciplinæ curam & operam impenderat, & quia Sphæram siderum artificiosè elaboratam habebat, totum humeris*

meris suis mundum gestare credebatur. Eodem modo Hercules quoque, cum doctrinam sphaericam ad Græcos transtulisset, præclaram obtinuit existimationem; ut, qui mundi onus ab Atlante excepisset, cum obscurè, quid tum accidisset, significaretur. Quod Hercules passim nudus conspiciatur, mos est Nautis haud peregrinus; quin ipsa navis pro vestimento illis est. Quid? quod per Leoninam pellem, quâ subinde amictus cernitur, navis possit intelligi. Vide Joannem Fridericum Huart part. 5. cap. 7. Nihil novi Poëtis est, pictos Deos aut bestias pro navibus sumere. In proris navium longarum Herculis Tyrii, atque Gaditani binos comparuisse leones, Macrobius testatur Saturnal. l. 20. proris Gaditanæ classis superstantes. Idem paulò ante memoratus Huart docet, per sagittam Herculis revera acum nauticam ad Magnetem attritam, intellectam fuisse. Figuræ similitudo non abludit. Notus præterea Herculis Scyphus aut poculum, quò dicitur è Gadibus in Erythiam solvisse. Sed quis ille Scyphus? Macrobius l. 5. Saturn. c. 21. ait: *Poculo Herculem vectum ad Hispaniæ Insulam navigasse, & Panyasis & Pherecides auctor est - Ego tamen arbitror non poculo Herculem maria transvectum, sed navigio, cui Scypho nomen fuerit.* Ambigi vix potest, quin opera tam præclara circa navigationem ab Hercule tum facta, tum inventa Tyriis artis nauticæ peritissimis occasionem dederint,

derint, singulari eundem cultu prosequendi. Accedit, quod putârint Ethnici in Herculis tutela esse terram firmam; hinc colebatur in terrarum finibus prope portus, Navalia, fluminumque præcipitia. Confirmat idem Statius Poëta Surrentinum prædium sui Pollii describens, quod ad portum in litore ibidem erat juxta Neptuni & Herculis sacras ædes: sic enim capit Sylv. l. 11.

*Ante domum tumida moderator carulus
unda*

*Excubat, innocui custos laris, hujus amico
Spumant templa salo: felicia rura tuetur
Alcides, gaudet gemino sub Numine portus;
Hic servat terras; hic sævis fluctibus obstat.*

Sola hæc causa Herculis colendi sufficiens erat Tyriis; sed quid facinorosum movit Jasonem, ut eum coleret, & tantam pecuniæ vim pro ejus sacrificio mitteret? Diodorus Siculus de decimis Herculi offerri solitis ait: “Dixisse Herculem, eos, qui sibi, postquam
“ad Deos translatus esset, decimam bonorum
“dicarent, vitam felicem victuros, & addit
“evenisse hoc usque ad sua tempora: multos
“enim Romanorum non solum mediocri cen-
“su, sed &, qui ditissimi sunt habiti, deci-
“mas Herculi vovisse; posteaque fortunatio-
“res factos bona sua ad quatuor talentorum
“millia Herculi sacrâsse.”

Sed cur nominatim Herculi tanta nummo-
rum summa Tyrum mittitur eo tempore, quo
ludi

ludi Olympici in honorem Jovis fieri soliti celebrabantur? Serarius ait, Athletas de imitatione Herculis gloriatos, ut Galenus & Adrianus referunt apud Lipsium, & ideo in Gymnasiis statuæ & ædiculæ Herculis poni solebant, ut ex Pausania, Dione, & Athenæo licet colligere.

Sub Herculis fabula, uti sub aliis, veritas quædam naturalis latuit: nam Ægyptiorum, Samothracum, aliorumque populorum vetusta religio fuit; ut crederetur Hercules Solis vis, potestas, & varia virtus in inferiora mundi corpora: Est enim ex Etymo nominis Hercules idem, quod aëris & terræ gloria, quæ oritur ex illuminatione Solis, qui annuo circuitu per Zodiaci signa duodecim, totidem, ut de Hercule fingitur, obire certamina videtur, atque caloris sui radiis vitalibus generationem & vitam corporibus infundere. Corruptiones ac pestes dispellere putabatur. Hinc sicut alia mundi elementa sub certis Deorum nominibus, ita vim Solis mira in sublunaribus operantem sub nomine Herculis videntur quidam saltem Gentilium adorasse. Verba Porphyrii apud Eusebium sunt: *Duodecim laboriosa certamina effinxerunt, quasi symbolum assignantes duodecim celestium signorum.* Et l. 3. de præparat. Evang. eò quòd mala ab inferioribus hisce Sol procul expellat, *Herculem ipsum dixerunt.*

Forſan hæc de Hercule fabula, uti & multæ
aliæ

aliæ ex Scripturis, v. g. Sampsonis historia mutilatim & obſcurè percepta, & perperatim intellecta ſuam traxit originem ob multiplicem inter utrūque analogiam: ut enim in cunis modò fortis fuit Hercules, ita videtur cum ipſis crinibus Sampſonis robur creviſſe, quod ſatis poſtmodum exercuit, dum portas urbis Gazæ aſportavit; ſic fores & poſtes Erebi Hercules diffregit. Victo Geryone per Latium pergens Hercules ſitim paſſus eſt; etiam Sampſon victis mille Philiftæis. Leonem uterque proſtravit, à Lena viciffim uterque proſtratus. Duas columnas in mari Gaditano Alcides poſuit inſcribens: *non plus ultra*; duas columnas amplexus Sampſon non plus ultra vixit.

In ſenſu morali Hercules eſt homo Chriſtianus ſub jugum rationis mittens vitiorum monſtra & beſtiales appetitus. Alciatus pulchrè oſtendit, quomodo duodecim labores Herculis viro forti & ſapienti conveniant; quem vide Emblemate 137.

Machab. L. 2. C. 6. v. 7.

Cum Liberi ſacra celebrarentur, cogeantur hederâ Libero circuire.

Liberi ſacra aliis nominibus vocantur Dionyſia, Orgia, Bacchanalia, Liberalia, nocturno tempore à Gentibus peragi ſolita. Sic
major

major erat turpissimarum libidinum, amorum, stuprorum, cædium, aliorumque facinorum occasio. Unde ipsi Ethnici ea sæpe detestati sunt ac sustulerunt, teste Tertulliano, qui in Apologet. c. 7 ait: *Liberum Patrem cum mysteriis suis Consules Senatus autoritate non modo Urbe, sed universâ Italiâ eliminarunt.* Idem Afer L. de Spectacul. ait: *duo ista demonia Venus, & Liber conjuncta & conspirata inter se sunt ebrietatis & libidinis. Itaque theatrum Veneris, Liberi quoque domus est.* Sed cur Bacchus Liber est nominatus? Varii varias causas adducunt. Sunt, qui eum Liberum appellatum esse volunt, ob licentiam linguæ; uti Nævius: *liberâ linguâ loquimur ludis Liberalibus.* Alii; quod animum curis liberet, pellâtque tristitiam. Sic Seneca ait: *Liber non ob licentiam linguæ dictus est inventor vini; sed quia liberat servitio curarum animum, asserit, vegetâtque & audaciorum in omnes conatus facit.* Nonnulli Liberum dixerunt: quòd in liberis civitatibus coheretur, earumque Symbolum esset; unde & Marfyas ejus minister in civitatibus libertatis fuit indicium. In Bœotia Bacchus omnes civitates liberas esse jussit, & à se conditas Eleutheras appellavit. Plutarchus vel à libertate, quod bibentibus libertatis causa fit, & honesto Baccho licentiores fiant; vel quod Libationem invenerit. Liba & mella eidem mense Martio offerri solita ex Tibull. i. licet
colli-

colligere. Goropius in Indoscythicis novam
prorsus Liberi Patris originem videtur exco-
gitasse : Noë (hunc enim Liberum fuisse
asserit) quia omnium populorum pater est ,
vocatus est à Janigenis suis Liber , id est po-
pulos in lucem produicens.

Porro quàm nefanda & detestanda fuerint
hæc Liberi Patris Sacra , horret calamus scri-
bere. Moris erat Autumni tempore Sacra il-
la solenniùs observare , ut ex versibus con-
stat nescio cujus Poetæ :

*Tertia succedit Bacchi venerabilis ætas,
Sentit adesse novos rustica turba Deos ;
Imprimis hilari juvenantem fronte Lyæum ,
Est juvenis : juvenes nam facit ille senes.*

Victima Libero Patri offerri solita caper
erat , aut hircus : hinc l. 3. od. 8. ait Hora-
tius : *Voveram dulces epulas , & album Li-
bero caprum.* Cur dulces epulas ? supra dixi,
mel Baccho offerri solitum. Cur album ca-
prum ? quia Superis Diis alba victima im-
molabatur , ut nigra inferis. Cur caprum ?
quod vites rodat :

*Non aliam ob causam Baccho caper omni-
bus aris*

Ceditur - - - Virgil L. i. Georg.

Idem confirmat Ovid. l. i. Fastor.

*Rode caper vitem , tamen hinc , cum stabis
ad aras ,*

In tua , quod spargi cornua possit , erit.

Vult dicere , tantum adhuc vini supererit,

quod pro more , quando Baccho in pœnam immolaberis , tua inter cornua pro libamine effundi possit. Ritus ac mores in sacris Liberi describit ex parte Arnobius l. 5. adv. Gentes. *Bacchanalia etiam prætermittamus inania , quibus nomen Omophagiis Græcum est, in quibus furore mentito & sequestratâ posteris sanitate circumplicatis vos anguibus , atque ut vos plenos Dei numine ac majestate doceatis , caprorum reclamantium viscera cruentis oribus dissipatis.* Moris præterea fuit, ut hederâ coronati Liberum circumirent. Isidorus Hispal. l. orig. 19. c. 30 ait : *Nomen coronæ hac ex causa vocatum esse , quod initio circa aras curreretur , atque ad imaginem circuitûs vel chori est formata vel nominata corona.* Et sic videtur mos ille gestandi coronas à sacrificiis ad convivîa delatus esse : ut non solùm vina & crateres coronarent ; sed etiam seipsos. Cicero l. 2. de Legibus ait : *Sequebantur epulæ , quas inirent propinqui coronati rosis atque hederâ.* Quod autem in sacris Liberi coronâ usi fuerint , illa videtur fuisse causa ; quod inventorem coronæ Bacchum fecerint : quia cùm præ ebrietate vacillaret caput , ipsum mitrâ seu fasciâ astringere est solitus. Hinc factum est , ut quod primò necessitatis causâ assumptum fuerat, in ornamen postea transîrît , & usum sacrum, ut Ovidius testatur l. 5. Fastorum :

Illæ dies hæc est , quæ re celebrare Poetæ ,

Si modò non fallant tempora , Bacche so-
lent.

Festa-

Festaque odoratis innectunt tempora sertis,

Et dicunt laudes ad tua vina tuas.

Serta autem illa in Bacchi honorem gesta fuisse ex hedera constructa, ex Scripturis patet, & aliis Authoribus. Aurelius Nemefianus ita Bacchum alloquitur Eclog. 3.

Te cano, qui gravibus hederatâ fronte corymbis

Vitea sertâ plicas, qui comptas palmite tygres

Ducis odoratis perfusus colla capillis,

Vera Jovis proles.

Ovid. l. 6. Fastor.

Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos.

Hinc mirum non est, Poëtas, qui enthusiastimos suos Baccho acceptos referunt, amâsse hedera, & eâdem ornari petiisse. Sic Tibullus:

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,

Sic hederâ semper tempora vincula feras.

Ovidius l. 1. Trist. Eclog. 6.

Deme meis hederas, Bacchica sertâ, comis.

Idem l. 3. Fastorum causam hederæ Baccho gratæ recenset:

Cur hederâ hæc cinctâ est? hedera est gratissima Baccho,

Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.

Nisiades Nymphas, puerum quarente No-vercâ,

Hanc frondem cunis apposuisse ferunt.

Festus ait: Hedera in tutela Liberi Patris putatur

tatur esse : quia ut ille semper est juvenis, ita hae semper viret. Aliam causam affert Plinius l. 16. c. 5. Ferunt primum omnium Liberum Patrem imposuisse capiti suo ex hederâ coronam; postea Deorum honori sacrificantes sumpsere, victimis simul coronatis. Usus autem est Liber coronâ ex hederâ, ut, qui potionem invenerat, & illa mala depelleret, quæ ex potione causantur, & qui inventor fuerat artis & vini, author idem & remedia præscriberet, ut Plutarchus notavit dec. 3. sympos. problemat. 1.

Sed cujus mali remedium esset hederâ? illius scilicet, quod ex nimio calentis vini usu solet provenire: hederâ enim æstum temperat, & naturam refrigerat. Effectum hunc hederæ impugnat & refellit Ammonius apud Plutarch. problem. 2. docens: naturam hederæ esse calidam; 1. quod absque vino ebrietatem inducat. 2. Quod rami ejus crispentur, & hanc crispationem caloris signum esse ait. 3. Quod nix in frondibus hederæ liquefiat & defluat. 4. Quod semper sit viridis; hic autem viror ex caloris & pinguedinis copia nascatur. Ex his infert Bacchum fuisse usum hederâ, non quòd existimârit illi vim inesse ad vim vini redundendam; sed quod eam usurpârit vitis sibi amicæ loco, quæ toto anno non virefcit: hederâ enim nonnullam vitis præsefert similitudinem; sicut vinum qui amant, cum eo carent, fictitio utuntur. Sed conjecturas Ammonii eruditè dissolvit Eraton. Primò enim vide-

videtur manifestè contraria esse experientia. 2. Non causat ebrietatem hedera, si sola vel potu mixta sumatur, sed perturbationem, & quasi delirium, ut aliæ quædam herbæ. 3. Crispatio ex imbecillitate oritur; hinc adminicula quærit. 4. Nix liquefcit ob humorem è foliis hederæ proveniente. 5. Viror perpetuus communis est etiam Myrtho & Adianto ex natura frigidis. Potiùs ex æquabili temperamento & meatuum Symmetria secundum Empedoclem oritur. Adstipulantur Eratoni Dioscorus & Plinius: hic enim clarissimè l. 14. c. 10. dicit: *Hedera mentem turbat, caput purgat largiùs pota, nervis intus nocet, iisdem nervis adhibita foris prodest; omnia genera ejus refrigerant, capitis dolorem sedant.* Sed perinde forsan erit, frigida sit hedera, an calida; sive vini acrimoniam frigore suo retundat, sive poros & meatus ad vini vapores exhalandos suo calore aperiat; cum utroque modo ad malum, quod è vino subinde oritur, pellendum juvet, & hoc titulo Libero Patri placeat, ut tam Evergetis quàm Alexicaci nomen habeat.

Sequitur in textu; *Cogebantur hederâ coronati circumire Libero.* Usitatus fuit apud Gentiles in sacrificiis circuitus. Hinc Prudentius in hymno de S. Romano ait: *Furere ac rotare jus putatur mysticum.* Symbolum Pythagoræ fuit, Deum adorandum circuitu corporis. Plutarchus tamen hoc symbolum non Pythagoræ; sed Numæ Regi adscribendum esse dicit, qui & multa in Numa, cognitione digna

de vertigine in sacris refert. Leges Numæ sic habent: *Libes Diis ex vite non putata; ne sacrifices sine farre; circumagas te, dum Deos adoras, sedeas, cum adoraveris.* In Cypro coli solitum legimus. Jovem Ilapinasten; ἰλας latine ordo vel acies &c. quo nomine ordines intelligunt ac vertigines, quos juniores ederent in Choris. Virgil. l. 4. Æneid.

Instaurantque choros, mixtique altaria circum

Cretesque Driopesque fremunt, pictique Agathyrsi.

Confirmat hæc Plinius l. 28. natur. histor c. 2. *In adorando dextram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus.* S. Ambrosius term. 10. de eo, quod scriptum est: *Quis major est in regno cælorum?* ait: *Quoniam molam asinariam saxum esse constat, videamus, si etiam Paganorum talis est mola.* Talis planè est. Saxi enim mola est Paganorum Jupiter, Herculesque lapideus, circa quos cæcis oculis frequenti errore circumeunt.

Sed quas causas hujusmodi circuitus Gentiles habuere? opinantur aliqui vertiginem hanc à Pythagora ideo institutam, vel quòd sacrificantes cælum quodammodò imitarentur: illud enim continuâ vertigine agitur; vel quòd eâ cæli circulatione terrena averti viderentur. Putat Revelin, Gentiles hoc symbolo prudentiam circa divinas preces indicare voluisse & circumspeditionem; ne in nos
jure

jure retorqueri posset : *Nescitis quid petatis.* Vide Lil. Gyrard. in dicta Pythag. Plutarchus in vita Numæ ait : conversionem adorantium simulacrum mundi esse. Idem Author inquit per circuitum illum denotari, nihil esse in rebus humanis stabile. Ejusdem inconstantia symbolum erat rota, quæ in Deorum templis verti solebat, ut Clemens Alexand. refert l. 5. Strom.

Observandum hîc est, non perinde fuisse Gentilibus, quam partem versûs circuitus ille inciperet, ut Possidonius Stoicus notavit apud Athenæum l. 4. Gymnosoph. de Celtis : Deos adorant ad dextram conversi. De Romanis idem testatur Plutarchus in Camillo scribens : *Simul atque ita factum est ; ut in more est Romanis, à precibus & veneratione Deorum sese convertere dextrorsum.* Rhodiginus observavit l. 1. Antiq. Lect. c. 1. *In Græcorum monumentis adnotatum est nobis, morem sacrificandi servatum diu, ut circumcurrerent aras, cursum auspicati à lævo dextrorsum, Zodiaci quâdam imagine, cujus motio sit mundo diversa ad exortum vergens ; mox verò à dextris lævorsum procurrerent, quo motu cælum rotari, manifestum.* Hoc est, quod apud Senecam legisse memini, Sapientem quoad cursum vitæ, motum siderum observare, & contrarium mundo iter intendere.

In sensu morali noverit quivis Fidelis Christianus,

stianus, utilem & necessarium sibi esse varium in rebus sacris circuitum. 1. Ut fidem suam operibus confirmet: nam in illud Psalmogra-

Psal. 25. *phi Circuibo Altare tuum Domine*, ita ait B. Bruno Herbipolens. Episcopus: *Altare significat fidem, quam circumdare est bonis operibus ornare.* 2. Offerat se Deo paratum ad omnia, exemplo Thomæ Kempensis:

L. 3. c. 15. *In manu tua sum ego, gyræ & reversa me per circuitum, en servus tuus sum ego &c.* 3. Ad

Hugo Carenf. in Psal. 26. bona aliorum exempla attendat: *Circuire enim debet vir justus bona aliorum, ut gaudet; mala aliorum, ut flet.* 4. Ex omni parte sit circumspectus more animalium ab Ezechiele visorum, de quibus S. Gregorius:

In Ezech. *Corpora animalium idcirco plena oculis describuntur: quia Sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens, quæ inferre nobis conatur diabolus adversarius noster, qui tanquam Leo rugiens circuit, querens, quem devoret.*

L. Machabæor. 2. C. 4. V. 33.

*Ipsæ (Onias) in loco tuto se continens Antiochiæ
secus Daphnem.*

DE loco Daphnes egissem modò Numer.
c. 34. ubi dicitur *in Rebla contra fontem
Daphnim*; si certum esset, eundem esse locum
cum loco celeberrimo Daphnes Antiochenæ.
Intelligit quidem S. Hieron. per Reblam An-
tiochiam, sed Bonfrerio nostro non placet S.
Hieronymi explicatio: ait enim Josephum l.
4. belli jud. c. 1. meminisse alterius Daphnes
ad Semechonitem lacum, quem medius præ-
terfluit Jordanis. Lacus ille vocatur in Scri-
pturis *aquæ Merom*, quem locum amœnum
esse, ut est locus Daphnes Antiochiæ, testatur
Adrichomius, qui per Daphnem Numer. 34.
putat intelligi debere locum à Josepho assi-
gnatum. Sed hæc controversiâ prætermisâ,
de Daphne Civitatis Antiochenæ suburbio
pauca quædam hîc oportune veniunt anno-
tanda.

Daphne est amœnum & ambitiosum An-
tiochiæ suburbium, ut Ammonius loquitur.
Quod in Italia Bajæ, ad Alexandriam Cano-
pus, id videtur fuisse in Syria deliciosus Daph-
nes locus, de quo hæc Strabo habet l. 16. post-
quam de Antiochia egisset. *Ulterius est Daphne
ad stadia 40. mediocris rivus, & lucus ingens,
& opacus, fontanis aquis irriguus, in cujus me-
dio est fanum Apollinis & Dianæ & asylum.*

Fabula de Daphne ab Ovid. l. 1. metam.
descripta hæc est : Fingitur illa fuisse filia Pe-
nei fluvii, quàm venusta, tam pudica. Vix il-
lam Phœbus conspexit, illico in amorem ejus
adeò exarsit, ut nulli parferit labori, quò posset
suo satisfacere desiderio. Sed Daphne :

*Nec quid hymen, quid amor, quid sint connu-
bia, curans,*

expers thalami vivere & mori statuebat. Sed
cùm Phœbus à suo non desisteret proposito,
magisque illud urgeret, præsidium castitatis
in pedibus quæsit Daphne, & cùm insequen-
tem procum non posset effugere, oculos in
undas Penei parentis conjiciens in Laurum
mutari petiit, & obtinuit.

Hujus Daphniticæ fictionis ansam aliquam
Leucippus videtur tribuisse : ille enim Æno-
mæi Pisæ Regis filius Daphnem virginem de-
perit ; sed cùm finem suum non posset obti-
nere, ut Pausanias refert l. 8. in Ariad. religatâ
more virginum comâ & muliebriter indutus
cum ea conversari cœpit & amari. Daphne à
corrivali admonita est, ut ad natandum secum
& cum suis virginibus in Ladone fluvio etiam
recusantem Leucippum pertraheret, quod &
factum est ; sed marem agnatum sociæ Daph-
nes sagittis & pugiunculis confecere. Finis hi-
storiæ non congruit fabulæ, nec mirum sit,
cùm illa tantum sit rude quoddam & fugiens
historiæ vestigium.

Meliùs forsan dixeris, virtutem, sympa-
thiam,

thiam, & energiam rerum naturalium sub Daphnes & Apollinis nomine cultam esse : Daphne enim idem est, quod laurus : hæc filia dicitur fluvii Penei : quia ad illius oras frequenter nascitur, ab eodem alitur & conservatur. Apollo Daphnem amat, & Sol Laurum : cum enim hæc igneæ sit naturæ, uti Sol, sympathiam inter se habent amoris conciliatricem. Per incalescens Apollinis desiderium & Daphnes repudium intelligi potest calor & æstus Solis, quo inflammare Laurum cupit, ut vigorem & virorem amittat ; Laurus verò non cedit, & nihil horum amittit : quod autem Daphne in undas Penei parentis oculos conjiciat & juvari postulet, est, quod Laurus ab humore fluvii confortetur, ne languescat & deficiat. Mutatio autem in Laurum potest triumphum Daphnes de calore & æstu Solis significare.

Optimè dixeris, Diabolum hunc Daphnes locum seu lauretum jucundissimum, & cum fontibus esset irriguum, lavandis corporibus idoneum, & cum umbrosum valde fuerit, regendis impudiciis aptissimum selegisse, ut sub Apollinis & Dianæ simulacris tanquam Deus à gentili populo coleretur. Promovit hunc suū cultum per Phœbadum vaticinia. Hæc quâ arte ac dolo primùm in orbem introduxerit, refert Diodorus Siculus de Oraculo Pythico. Certum est, Apollinem Daphniticum ab Oraculis fuisse famosissimum ; & hinc tantoperè

toperè increvit loci illius religio , & summa
tam apud populum, quàm Reges ac Cæsares
æstimatio. Templum ibidem Apollinis erat,
quò vix ullum magnificentius , aut donariis
locupletius. Statuæ in eo plurimæ , ex auro
solido & argento magni ponderis & artificii,
à Regibus & Principibus erant repositæ cum
aliis donariis pretiosissimis, quæ ab omnis sta-
tûs hominibus religionis causâ in Sacrariis
erant recondita. Pausanias refert , sceleton
aheneum artificii admirandi appensum tholo
templi fuisse ab Hippocrate. Dirutum quin-
quies fuisse tradunt historiæ, & direptum sæ-
piùs. Nero Imperator ex templo quingentas
aheneas statuas abstulisse fertur, mactâsse ho-
mines Deo, & mortuorum corpora in hiatum
projecisse. Tandē sub Juliano Imperatore ful-
mine tactū, & funditûs eversum, in cuius ruinis
& incendio periit excellenti opere facta statua
Apollinis deaurata: Hæc ab Authore in actis
Artemii Martyris ita describitur: *Ei ex vite*
(lapide verisimilius secundum Libanium) erat
corpus compositum, admirabili quâdam arte ita
comparatum, ut præseferret speciem adolescentis,
auro autem illius totus, quo induebatur amictus,
nudatus. & non auratis cæteris partibus corporis,
ostendebat quandam, quæ dici non potest, pulchri-
tudinem: Stanti verò erat in manibus cythara,
& eam videbatur pulsare; comæ autem & Lauri
corona auro florebant permixto, ut magnâ efful-
geret

geret gratiâ spectatoribus, duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum in memoriam Hyacinthi pueri Anticlei; & gemmarum pulchritudo & magnitudo imagini maximum afferebat ornatum, adeo; ut quare plurimis in eo decipi contingeret, ut qui propter apparentis forme pulchritudinem inescarentur ad eum adorandum, quod quidem ipsi Juliano evenerat. Majorem certe ei cultum exhibebat quam aliis omnibus imaginibus, ex singulis generibus ei sacrificans, & ab eo expectans responsa. Hæc Author ille.

Confirmat eadem Zonaras: Julianus frequentabat Daphnem, in qua simulacrum Apollinis mirificæ artis dedicatum erat, crebro ibi sacrificabat, ut Antiocheni sacrificulum ad se venisse dicerent, non Imperatorem. Idem Daphnæ Apollini integras hecatombas oraculi impetrandi ergo immolavit.

Laurus sacra fuit Apollini, vel ideo specialiter, quod dandis serviret oraculis. Alii alias assignant causas, v. g. quod non sit obnoxia fulmineis ictibus: Hinc refert Plinius, quod Tiberius Cæsar cælo tonante solitus sit Lauro coronari. Diodorus Siculus hanc allegat rationem; quod Apollo hanc plantam primò invenerit. Phornutus, quod Laurus facilè incendatur, & ad purgationem sit imprimis idonea, proinde arbor hæc jure Deo mundissimo ac flagrantissimo sit dedicata. Quartæ huic assentitur Eusebius, sed primæ Lactantius Gram-

Grammaticus propter vim scilicet divinandi.
De Laurus Tibullus l. 2. eleg. 6. ita canit:

Tu procul eventura vides, tibi candidus augur

Scis bene, quid fati provida cantet avis.

Tuque regis sortes, per te presentit Haruspex,

Lubrica signavit cum Deus exta notis.

Hinc & Aphthonius Laurum ait esse divinationis symbolum, & Fulgentius ex relatione eorum, qui de somniorum interpretatione scripserunt, Laurum sub dormientium capita appositam vera somnia causaturam. Utuntur præterea in prædictionibus suis Laurus Augures: nam,

Si tacet extincto Laurus adusta foco,

Ut Propertius ait l. 2. eleg. 29. inauspicarum fore rei exitum ominantur; bonum verò ac felicem, si sonitum edat, quod ex Tibullo confirmatur, qui sic ait l. 2. c. 6.

Ut succensa sacris crepitet bene Laureæ flammis,

Omine quo felix, & sacer annus eat.

At Laurus bona signa dedit, gaudete coloni,

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Hinc volunt aliqui, græcum nomen Daphne derivari à particula δα, quæ intensionem vel augmentum notat, & à verbo Φαρεῖν vel Φωνῆ id est, vox, quod Laurus in igne vocalis sit à crepitando, ut Lucretius l. 6. ait:

*Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphicæ
Laurus*

Terribili sonitu flammâ crepitante crematur.

Hi

Hi sonitus cessârunt paulatim, & ipsa Apollinis oracula obmutuerunt, postquam in viciniâ Daphnes S. Babylæ Martyris reliquiæ, capsulæ cuidam inclusæ fuerunt repositæ. Multis precibus & victimis institit Julianus Apostata, ut resciret causam silentii, accepit tandem hoc responsi à Dæmone : *Daphnes locus cadaveribus scatet, id quod oraculum arcet.* Non ausus est dicere Martyris viciniâ os sibi obstructum esse, ne cultoribus suis foret ridiculus, ut bene notavit S. Chrysost. l. contra Gentiles. Hinc auferri iussit Julianus capsulam cum Reliquiis Martyris, & ab Antiochenis in urbem suam deportari. Sed cur non attrivit & exussit illam ? quærit idem Sanctus ; horribiles pœnæ, quæ à Deo inflictæ erant avunculo ejus & Felici præfecto ærarii, exterruerunt eum. Vide Baron. in annum Christi 362.

In sensu morali Daphne est anima fonte baptismatis in Christo regenerata, quæ mundi & carnis persecutiones patitur ; sed fixum habet, constanter toto vitæ suæ tempore virginem castam exhibere Christo. . . durante tamen, & invalescente tentationum æstu, ne viror castitatis & vigor patiatur, *ad humorem mittet radices suas, & non timebit, cum venerit æstus.* Imò *in lavacrum Sanguinis & fontem regenerationis suæ demergi desiderat, aut mutari in Christum, ut cum Apostolo possit dicere : Vivo ego jam non ego, vivit verò in me Christus.*

Jerem.
cap. 17.

Mat-

Matthæi Cap. 9. v. 23.

*Cum venisset Iesus in domum Principis, &
vidisset tibicines.*

M Acrobis l. 11. in som. Scip. c. 3. ait :
Mortuos ad sepulturam cum cantu pro-
sequi oportere, plurimarum gentium vel regio-
num instituta sanxerunt. Hunc cantum orna-
bant & distinguebant tubæ & tibiæ ; quan-
quam tubæ sonantiores in funere virorum ac
nobilium adhiberi solerent; tibiæ verò exilio-
ris sonitûs in puerorum & plebejorum exe-
quiis. Testatur idem Alexander ab Alexandris
l. 3. c. 7. Senatoribus patritiis, summis Ducibus
tubâ ; minoribus & plebeis exequiali tibiâ cane-
bant tibicines. Et Servius in l. 5. Æneid. Scien-
dum, majoris ætatis funera ad tubam solere pro-
ferri; minoris verò ad tibiæ. Quanquam non
semper id servatum fuerit ; nam Suetonius ti-
biæ meminit in funere C. Julii Cæsaris c. 83.
Tibicinum pariter & cornicinum Seneca in
funere Claudii. Ovid. l. 5. Trist. eleg. 1. for-
tunam suam extenuans, non tuba ait, sed

Tibia funeribus convenit ista meis.

Videtur proinde tuba funeribus duntaxat
indictivis fuisse adhibita, tibia verò promiscuè
omnibus, quibus etiam communes erant Næ-
niæ ad tibiam cantari solitæ. Ovidius l. 6. Fa-
storum

Horum refert, quanti, & à quibus fierent, & quot tibicines fuerint adhibiti:

*Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.*

Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,

Cantabat mœstis tibia funeribus.

*Dulcis erat mercede labor, tempusque secu-
tum est,*

Quo subito grata frangeret artis opes.

Adde, quod Edilis pompâ qui funeris exit,

Artifices solos jusserit esse decem.

De eodem numero tibicinum meminit Ci-
cero l. 11. de legibus: Tibicines verò solitos
fuisse adhiberi puerorum funeribus, & à quo
mos ille institutus fuerit, refert Statius l. 6. in
exequiis Archemori:

Tum signum luctus cornu grave mugit adunco

Tibia, cui teneros suetum traducere Manes,

*Lege Phrygum mœstâ, Pelopen monstrâsse fe-
rebant*

*Exequiale sacrum, carmenque minoribus um-
bris*

Utile, quo geminis Niobe consumpta pharetris

Squalida bis senas Sipylen deduxerat urnas.

In hunc Statii locum ita ait Lactantius Pla-
cidius: subet religio, ut majoribus tubâ; minori-
bus tibia caneretur. Cantores illi Siticines vo-
cabantur. Sic enim A. Gellius l. 20 c. 2. ait:
Nos autem in Capitonis Atteji conjectaneis in-
venimus Siticines appellatos, qui apud sitos cane-
re soliti essent, hoc est, vitâ sanctos, & sepultos.

Sed quæ causa erat, funeribus adhibendi
cantum, tubas & tibias? 1. Ut suis modis lu-
ctum excitarent in vicinis & amicis, ait Lucia-
nus in Dialogo de luctu. Hinc tibias audire
non licebat Flamini Diali, ut Festus author est:
*Funebres tibia dicuntur, cum quibus in funere
canitur, quas audire Flamini Diali putabant illi-
citur.* 2. Boëthius in procæmio musices inquit:
Ut cum cantico dulcior fiat causa flendi. 3. Hygi-
nus in historia fabulari refert hoc sensu à Tyr-
rhenis Herculis festum institutum, ut cum sepe-
rentur mortui, populus sono conchæ pertusæ
convocaretur, cerneretque, non jam Tyrrhe-
ni comites devorare homines, ut ante, sed se-
pelire. Sic & Romani tibicinum cantu con-
vocabant amicos, testandi gratiâ, mortuum
neque veneno neque ferro periisse. 4. Fortas-
tasse & spectra ferali cantu volebant abigere:
nam eum in finem olim, si quis fuisset mor-
tuus, æra & campanas fuisse pulsata, annotavit
Scholiastes Theocriti: quod is sonus credeba-
tur spectra & Dæmonum ludibria avertere. 5.
Macrobius loco superius citato ait Gentiles
cantu in sepultura usos eâ persuasione, quâ
post corpus animæ ad originem dulcedinis musice,
id est, ad celum redire credantur. Hæc causa
Platonicum dogma redolet. 6. Alexander
Aphrodisius in Problemat. Polyd. l. 6. c. 10.
de invent. *Cum tubis tibia quoque ac tympana
adhibebantur, & ea omnia, ut hominum mortuos
lugentium animi languentes tali sono excitati
minis*

minus dolorem sentirent, qui iis oblectamentis facile distrahi soleant. Cur tuba mortem præsignificet, subtilem interpretationem dat Artemidorus, quòd illa ex ossibus facta notet te in cineres & ossa iturum: verba ejus sunt: *Composita est enim ex osse & ære.* Porro, ut ab Hier. Magio observatum est, tubæ ac tibiæ mortuales ceteris latiores & longiores erant, quales in antiquorum sepulchris exsculptæ videntur, ut sonum gravem funeribus proprium possent edere: Galeno enim instrumenti latitudo causa gravitatis est in cantu tibiæ tubarumque: de quo plura videri possunt apud Magium l. 1. miscell. c. 13.

Præter tibicines erant in funeribus mortuorum præficæ, ut quæ conductæ plorant in funere, ait Horatius, & carmen aliquod lamentabile & inconditum insonabant, ad deplorandum & collaudandum mortuum accommodatum. Carmen illud latinè Lessus vocatur, Græcè Nænia, id est, carmen, ut Festus ait, quod in funere laudandi gratiâ cantatur ad tibiæ. Præficæ secundum Varronem ideo dictæ, quòd planctui præficerentur; hæ laudes defuncti & præclara recenscebant facinora, tundeabant pectora, ejulatus lugubres edebant, in amicis & vicinis dolorem ambitiosè provocabant. Hunc morem parentandi defunctis videntur Judæi didicisse à Gentilibus, quibus immixti sæpius vixerant. Eundem insinuat Jeremias C. 9. ubi dicit: *Vocate lamentatrices, & veniant & dedu-*

cant super nos lamentum. Propterea David Ps. 77. *juvenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatae.* Alii magis propriè explicant, *Et Virgines eorum non sunt laudatae.*

Apud Christianos tibicinum & præficarum loco olim Psaltriæ erant substitutæ, quæ Psalmos canebant. Meminit illorum Justinianus Novell. l. IX. Div. Hieronym. in Epitaphio Paulæ testatur, Christianos in funere & exequiis suorum cecinisse Alleluja, quæ vox est gratulantis potius, quàm lugentis. Idem asserit S. Chrysoſt. Homil. 4. ad Hebræ. *Dic mihi, quid sibi volunt istæ lampades tam splendide? nonne sicut Athletas mortuos comitamur? quid etiam hymni? nonne ut Deum glorificemus, ei-que gratias agamus, quod jam coronârit discedentem, quòd à laboribus liberarit, quòd à laboribus liberatum jam apud se habeat &c.* Imò idem S. Orator l.c. non dubitat affirmare, Deum ipsum voluisse & approbâsse Psalmodiam in Christianorum funeribus ad evertendam illam perversam consuetudinem plangendi & inconsolabiliter lugendi mortuos. Lugeant, lamententur & deplorent suorum obitus Gentiles, *sicut & ceteri, qui spem non habent.*

2. Theſſ.

c. 4.

Dei servum non decet fratrum suorum mortem nimium deflere, nec ob instans fatum suum contristari: Non enim dolet, sed exultat nauta, & potiùs celeusma canit, si portum attingit; miles ovat peracto prælio, & triumphat; gaudet exul & peregrinus aditu patriæ; inclu-

sus

Sus carceri patente portâ; cursor & viator termino; laborum fine operarius: iam verò justis mors portus, finis agonum, introitus patriæ, janua, meta, quies.

Acta Apostol. C. 7. v. 43.

Suscepistis Tabernaculum Moloch, & Sidus Dei vestri Rempham.

Quis Deus per Moloch in Scripturis intelligatur, alibi explicatum est. Quale verò idolum per Remphan significetur, obscurum planè ac dubium est. In Hebræo textu nomen Rempha non legitur, sed Chium imaginum vestrarum. Videntur proinde 70. Interpretes addidisse ρουφα nomen forsitan tunc magis notum, quàm Chinan, vel Chyon. S. Hieronym. ait pro Remphan alios Rompha, alios Repham vel sine diphthongo vel cum illa, alios Rephon legere. Volunt aliqui primò nomen illud derivari ab Hebraico *Rapha*, quod est *sanare*, eò quòd crederetur idolum illud morbos sanare. Alii censent *Rephan* significare *Gigantem*; sic enim Syri Deum suum vocare solebant *Gigantem seculorum*. Fundamentum illud asserendi ex eo sumunt, quòd putent *Rephan* oriri ab Hebraico *Rapha*, qui fuit pater Gigantum, & hinc Gigantes *Raphaim* nominantur.

Recentiores Hebræi judicant Saturnum
D d 3 fuisse:

fuisse : Is enim ab Arabibus & Persis *Kivan* appellatur, quod videtur idem esse cum *Kevan* & *Rephan*. Ribera Jovem fuisse cenlet, qui habuerit stellam in vertice. Oecumenius stellam istam Luciferum fuisse opinatur; sed in fronte Moloch: nam simulacris stellas subinde affixas fuisse ex eo potest colligi, quod Romani simulacro Julii Cæsaris stellam in vertice legantur addidisse, ut Suetonius meminit in vita ejus c. 88.

S. Hieronym. Remigius, Albertus, Beda, Lyranus, Glossa interlinearis, aliique censent fuisse stellam Veneris sive Luciferum: hanc enim stellam quasi Reginam cæli Syri olim coluerunt. Illam pariter teste Hieronymo in vita S. Hilarionis venerati sunt Saraceni. Cultus illius idololatrici occasionem dedisse videtur eximius splendor sideris & fidele satellitium, quod imperatori siderum Soli præstat, orientem præcurrendo & nuntiando, occidentem subsequendo, siquidem sidus illud Rempham fuerit, de quo cum nihil certi possit statui, ad alia progredior.

Actor. C. 14, V. II.

*Vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò
Mercurium.*

PLus fundamenti & rationis non tantum ex præsentis Capite; sed aliis etiam Scripturæ locis

Iocis nobis suppetit, cur Paulus dictus sit Mercurius, quàm Barnabas Jupiter. Lyranus existimat, ideo fortè Barnabam fuisse à Barbaris Jovem appellatum, quòd esset staturâ & ætate grandior; Paulus verò parvo & contracto corpore: hinc tricubitalem eum nominat S. Chrysostom. & Paulus ipse 2. Corinth. 10. de se refert, Epistolas suas videri quidem aliis graves & fortes; sed præsentiam corporis sui infirmam. Notat præterea S. Chrysost. fuisse Barnabam vultu joviali, & pulchro, benignum, moribus liberalem, & beneficum; sic Deorum maximus & optimus dictus est Jupiter; quòd sit juvans pater, & ideo Maximus, quia Optimus, id est, beneficentissimus, quia, ut ait Cicero, *Majus est certèque gratius prodesse omnibus, quàm opes magnas possidere.* l. 2. de nat. Deorum. Beneficentia hominem Deo reddit similem. *Estote misericordes, sicut & Pater vester celestis misericors est. Esto calamitoso Deus,* ait S. Greg. Naz. de cura pauperum; & ad Cives Nazianzenos de Beneficentia: *Licet tibi nullo labore Divinitatem assequi.* Ad hæc videtur Barnabas suâ specie & gravitate adstitisse quasi filens Paulo, ut Jupiter Mercurio velut nuntio & præconi suo.

Sed cur Paulus dictus est Mercurius? *Quoniam ipse erat dux verbi;* ait Scriptura. Habitus fuit Mercurius Deus sermonis & facundia, Majæ & Jovis filius, hoc est: τῆς ὁδοῦ Προφήτης: eò quòd ex mente & pruden-

tia fiat oratio, vel ut Phornutus ait, ex Maja est natus, id est, ex speculatione & inquisitione : Maja enim sic dicta est : quòd scrutando & inquirendo partus mentis in lucem producat. Juvenis fingebatur, quòd oratio non senesceret ; formosus, non tamen fucatus & comptus ; sed nativâ quadam virtutis specie, vultu hilari, acribus oculis, in basi quadratâ, ob firmitatem & robur veri sermonis, capite & pedibus alatus, quòd alacer per aërem sermo feratur &c. Quis inter omnes Evangelii præcones Paulo fuit in rerum cælestium cognitione sublimior ? quis Apostolo in dicendo eloquentior ? Exemplum nobis affert Aratus Diaconus l. 2. in Act. Apostol.

*Ingeniis claras & linguis Paulus Athenas
Ingreditur, tumidamque feris conflictibus
urbem*

Eloquii torrente premit &c.

Tradit S. Chrysostomus homil. 3. in 1. ad Corinth. disceptatum fuisse inter Ethnicos, an Paulus Platoni, cujus doctrinæ gravitatem & subtilitatem imprimis venerabantur, præferendus esset ?

Mercurius Græcis dictus est Hermes Ἑρμῆς ἑρμηνεύειν, ab interpretando, quod interpres Deorum fuerit. Quàm fideliter Paulus manifestavit nobis & explicavit, quæ didicit per revelationem D. N. J. C. ? Aliqui putant Mercurium sic nuncupatum quali *Medicurrium*; quod oratio inter loquentes duos currat & recipro-

ciproceretur; vel quòd *medius* inter Deos & homines tanquam ipsorum nuntius currat. Hinc & *Caduceator* seu *Caducifer* dicitur, legati pacifici exemplar: quia *medius* imos summòsque conciliat. Apostolum inter Deum & homines, Christum inter & Fideles nuntium & legatum extitisse, & quidem caduciferum seu pacis nuntium, probatione non indiget; cùm id certò ex ejus nobis constet Epistolis: ait enim ad Ephes. c. 6. *Se pro Evangelio legatione fungamur in catena*; & ad Corinth. 2. c. 5. *Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.*

Fingitur præterea Mercurius in manu Virgam habuisse, quâ posset ex Orco Manes evocare, fuisse rei mercatoriæ & artis furandi præses &c. Quomodò S. Paulus animas ex inferni faucibus eripuerit, quæ spolia fecerit instar lupi rapacis, quàm pio dolo Fideles ceperit &c. non est operæ pretium pluribus demonstrare; cùm ex dictis sat superque appareat, quàm merito dictus sit

Paulus à Gentibus Mercurius.

Act. Apost. C. 14. V. 12.

*Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante ci-
vitatem, Tauros & Coronas ante
januas afferens cum popu-
lis volebat sacri-
ficare.*

CAusa divini hujus cultus erat, quod Pau-
lus claudum ab utero matris suæ rectè
fecerit ambulare; cum enim Lystram veniens
eundem intuitus adverteret, quod fidem ha-
beret, ut salvus fieret, dixit voce magnâ (Arati
Diaconi verbis utor:)

Surge citus, rectusque tuis imponere plantis.

Exequitur præcepta salus, & calle novello

Progreditur persona senex, motuq; frequenti

Pulsat ubique solum;

- - - quod iet agmina cernunt,

*Exclamant, Divumque vocant, ac ferta mi-
nistrant,*

Ut mactanda feri procedat victima tauri.

Fuit hæc malefana Gentilium persuasio, ut eos
homines, quos mira quædam, & naturæ vi-
res excedentia patrare conspicerent, tanquam
Deos adorandos esse censerent. Ita legimus
Danielis c. 2. v. 46. quod Nabuchodonosor
Rex Daniele somnii sui interpretem cadens
in faciem adorârit, & hostias & incensum præ-
ceperit, ut sacrificarent ei. Sic Paulo Thav-
matur-

maturgo tauros & coronas à Jovis sacerdote
allatos esse ex titulo cognovimus. Virgil. 3.
Æneid. etiam meminit taurum Jovi immola-
tum fuisse,

- - *Superòque nitentem*

Calicolùm Regi mactabam in litore taurum.

Sed hic sacrificulus tanquam ignarus Juris
Pontificii reprehenditur ab Evangelo apud Ma-
crobium, eò quod vetitum esset Jovi taurum
immolare; cujus rei Authores citat Atrejum
Capitonem, & Labeonem summos juris con-
sultos; ex quibus ille, si id fieret, piaculum
affirmabat. Excusandus Virgilius; narrat
enim ut rem insolitam, & ex qua prodigium
sit factum, ut notavit Servius.

Coronæ olim publico decreto ab Ethnicis
erant Diis dicatæ, testandæ pietatis gratiâ aut
ostentandæ, nulli verò mortalium dicabantur
nisi universis. Plinius lib. 16. *Antiquitus*
quidem nulla corona, nisi Deo dabatur; ob id
Homerus celo tantum eas & pralio universo tri-
buit; viritum verò, ne in certaminibus quidem,
nullis. Hinc coronas Deo dicatas Suetonius sa-
cras nominat. Nero propterea easdem Templis
detractas circumponendo lectis suis cultum
divinum ad personam suam videri potuit
transtulisse. Verisimile est coronis illis, de
quibus hic mentio, victimas Jovi offerendas
fuisse coronatas: talibus enim nihil apud Gen-
tiles fuit communius. Cum enim Dii eorum
coronati essent, ut alibi ostensum, censebant

coro-

coronatam pariter, id est absolutam, selectam, perfectam & eximiam offerendam esse victimam: ita Ovidius 15. Metam.

*Victima labe carens & præstantissima formâ
(Nam placuisse nocet) vittis præsignis &
auro*

Sistitur ante aras.

Prudentius Hymno decimo peristephan:

*Huc taurus ingens fronte torvâ & hispidâ,
Sertis revinctus aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur.*

Juvenal. Satyr. 13.

Quæque coronatâ lustrari debeat agnâ.

Ovid. l. 1. Fast.

State coronati plenum ad præsepe Juvenci.

Sic Iphigenia Agamemnonis filia immolanda coronata ducta fuit ad sacrificium, teste Euripide in Aul. Act. 4. Apud eundem Macaria moritura coronari vult: *Ducite, ubi oportet hoc corpus cadere, & coronate, & initiate si videtur.* Heracl. Act. 2. Plutarchus in Paulo Æmilio: *Post hos, ait, ducebantur auratis cornibus armentales boves centum viginti, mitris ornati & corollis, & hæ coronæ erant ex herbis vel floribus, sacris illis Diis, quibus immolabantur; ex hedera, si Baccho, ut in sacrificio Daphnidis videre est apud Longum; ubi optima caprarum hederâ coronatur, antequam mactetur. Ex olea, si Minervæ; ex pinu, si Pani; ex malo Punico, si Mercurio; ex quercu & Juglande, si Jovi &c. Comuni-*

muniter erant ex Cupresso. Hæc arbor florida semper & odorata feralis quidem semper est habita; non tamen in usu sacrificii, in quibus jungebatur frondibus pariter odoratis, Lauro scilicet & myrtho, neque aliter unâ cum victima eam Deo offerri par erat. Vide Carolum Paschaliū l. 4. c. 17. Prudentius in Apotheosi:

*Pontificum festis ferienda securibus, illic
Agmina vaccarum steterant, vitulâsque re-
vinctâ*

Fronte coronatas umbrabat torta Cupressus.

Ex Festo & Servio licet colligere, eos olim fuisse appellatos Ovantes, qui coronatas tantum oves ante se agebant, & exactâ pompâ immolabant. Tertul. denique l. de coronâ militis inquit: *Ipsa fores, ipsa hostia & ara, ipsi ministri & sacerdotes eorum coronantur.* Porro, quid Apostolus egerit, dixeritque, cum coronas & victimas pro se cerneret præparari, supra memoratus Diaconus versu suo heroico pergit nobis describere:

*Paulus adhuc tunicam rumpit festinus, apertâ
Sic prohibens ratione viros: solennia nobis
Cur precor ista datis? fragili quos corpore
constat*

*Terrena sub lege premi? fuit impius olim
Religionis honor; cum Numina fusa metallis
Artifices timuere sui; cum Tempia dicarent
Abscissis de rupe Diis: hinc fortè licebat
Innocuos mactare greges, fibrâsque tepentes*

Con-

*Consulere & vocem pecudis morientis in
extis*

*Querere; nunc libeat vanis cessantibus aris,
Æterno parere Deo. &c.*

His dictis instructa Fides.

Quemadmodum Gentiles in templis & sacrificiis usi sunt coronis frequentissimè, ita & Christiani etiam in sacris easdem cœperunt usurpare, non tamen primis Ecclesiæ temporibus, ne qua videretur superstitionis communicatio. Hinc & Tertullianus insectatus est integro libro usum coronarum, tanquam profanum, Ethnicis proprium, à Patriarchis & Prophetis alienum, imò ipsi naturæ contrarium; successu tamen temporis sine ullo scandali & erroris periculo ad Dei & Sanctorum gloriam coronis usi sunt Christiani. Certè S. Hieronymus laudat Nepotianum, quod Ecclesias Martyrum diversis floribus, arborum ramis, vitiūmque pampinis exornaret. Ad idem faciendum Fideles hortatur S. Paulinus:

Spargite flore solum, prætexite limina fertis.
In actis Severiani apud Surium tom. 5. legitur coronam ex floribus ejusdem Martyris Reliquiis fuisse impositam. Imò refert S. Augustinus l. 22. de Civit. Dei c. 8. Flores ad decorandas Stephani Reliquias super altare positas magna miracula edidisse. Jure igitur Ecclesia approbat, suadet, hortatur, fertis floreis, aut aliis ejusmodi ornamentis Christi victimas, id est, Martyres coronari. Bacchus fingitur in
amoris

amoris signum Ariadnæ coronam suam imposuisse, & hanc postmodum cælo donasse *in pretium sceleris*, ut Prudentius ait l. 1. contra Symmachum. Vah pudor! cum ejus loco, præstaret Virginum, Confessorum & Martyrum coronas inter sidera collocari: tales enim odorem boni exempli nobis afflant, & ad Sanctorum imitationem non leviter nos excitulant. Ita legimus Janitorem & custodem 40. Martyrum (quorum memoria decimâ Martii ab Ecclesia celebratur) cum Angelos e cælo descendentes vidisset, qui coronas Martyribus distribuerent, & uno, qui à fide defecerat, excepto quadragesimam deesse advertisset, statim Christianum se professum esse, & ad cruciatus subeundos paratum se obtulisse; ut coronâ quadragesimâ donaretur, votisque suis potitum esse.

Act. Apostol. Cap. 17. v. 23.

Ignoto Deo.

IN Actibus Apostolorum prædicto Capite legitur Apostolum venisse Areopagum, & aram reperisse inscriptam hoc titulo: *Ignoto Deo*. Lucianus in Philopatride bis meminit ignoti Dei Atheniensium. Oecumenius refert non totum hunc fuisse titulū: verba illius sunt: *Est autem integra aræ inscriptio in hunc modum: Deus Asia, & Europa, & Lybia, Deo ignoto & peregrini*

peregrino. S. Hieronym. eandem ponit inscriptionem in Epist. ad Titum cap. 1. sed in plurali : *Diis ignotis & peregrinis.* Verum quia Paulus, ut inquit S. Hieron. non pluribus Diis indigebat; sed uno tantum ignoto Deo, singulari numero usus est; ut doceret illum suum Deum esse, quem Athenienses in aræ titulo prænotassent, & rectè eum colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & nescire non poterant. Hæc ignotorum Deorum Latria non apud Athenienses solum; sed alias etiam Nationes viguit. Magnam illorum copiam fuisse existimatam ex lib. 1. Ciceronis de natura Deorum licet colligere. Verba illius hæc sunt : *Chrysippus, qui Stoicorum somniorum vaferrimus habetur interpretes, magnam turbam congregat ignotorum Deorum, atque ita ignotorum, ut eos ne conjecturâ quidem informare possimus.* Strabo l. 3. Geograph. memorat Celtiberos, & qui ad Septentrionem eorum sunt vicini, innominatum quendam Deum, in plenilunio cum choreis adorasse. Tertull. l. contra Marcionem cap. 9. ait: *Invenio planè ignotis Diis aras prostitutas; sed Attica idololatria est. Item incertis Diis; sed superstitio Romana est.* Nam Aulus Gellius l. 2. c. 28. ait, Romanos in terræ motu ferias indicto imperasse in honorem Dei alicujus, cujus nomen ignorabant : *Quoniam & quâ vi, & per quem Deorum, Dearumve terra tremere, incertum esset.*

Pausanias in Atticis l. 1. ait: *Ara præterea, & Deorum & Heroum, qui ignoti vocabantur.* Hi tales Dii videntur fuisse, de quorum divinitate non satis constabat, quos Semideos vocabant, Nymphas, Rustica Numina, Satyros, Monticolas, Sylvanos &c. de quibus ita Jupiter loquitur apud Ovidium l. 1. Metam.

Quos quoniam nondum celi dignamur honore,

Quas dedimus certè terras, habitare sinamus.

Lilius Giraldus in Historia Deorum Syntag. 17. ait: Arabes sacrificasse camelos pingues & saginatos in ara *Ignoti Dei.* De Indis Peruanis, novæque Hispaniæ incolis referunt Aosta l. 5. hist. natur. & Moral. Indorum c. 3. & Nierenbergius in histor. natur. l. 8. cap. 13. quod *Deum Ignotum* sint venerati, & nomen ejus pronuntiare abstinerint. Innotuit forsan Gentilibus aliquid de nomine Dei Hebræorum, quod ineffabile habebatur, quatuor literis Hebraicis expressum, Latine Tetragrammaton, *cujus Majestatem* (verba sunt Hieronymi) *etiam Gentilitas non ignorat, & Atheniensium testatur Ara; Ignoto Deo.* In lib. Ezech. c. 16. Lucanus in Pharsal. l. 2. ait:

- - - - *Dedita sacris*

Incerti fudæa Dei.

De eodem Poëta hæc habet S. Augustinus:

Quidam Lucanus magnus eorum in carminibus declamator, credo & ipse diu quarens, sive per

Ee

suas

suas cogitationes, sive per suorum literas, quisnam esset Iudaorum Deus? Et quia non pie querebat, non inveniens, maluit tamen incertum Deum, quem non inveniebat, quam nullum dicere, cujus tamen magna documenta sentiebat: ait enim: Et dedita sacris incerti Iudaea Dei.

Et Juvenalis:

Quidam sortiti metuentem Sabbathæ Patrem

Nil præter nubes, Et celi Numen adorant.

Meminit & Cicero l. 2. de legibus Dei Sabbathii, & quorundam aliorum peregrinorum Deorum, quos unâ cum cunctis Gentium Diis Judæi habuere contemptui, unum solummodò colentes Deum, sed, ut dictum est, ineffabilem, cujus nullam patiebantur effigiem fieri, & ne nomen ejus vulgo proderent, summo perè cavebant, ut vel ideo apud Philonem Judæis objecerit Cæsar, *quod Deum sine nomine colerent.* Exinde incerti hærebant ceteri populi, quem tandem Deorum ea Natio coleret. Ceterum refert Herodotus, à Pelasgis Deos nullis affectos cognominibus, cultos fuisse.

De Samote quodam in Galliis regnante, qui & Dis appellatus est, lego in tertia parte Argenidis l. 1. c. 9., quòd, cùm Hesperius Oceanus ruptis obicibus amœnissimas valles inter Europam & Africam longè latèque excurrentes inundasset, & eò jam processisset, ut Galliarum fines aquæ maris libarent, preces & vota
à po-

à populo fieri mandârit. Sacerdotes ipsi, qui secundum Regis nomen Semmotei vocabantur, hecatombas multas offerre, & omnibus litationibus placare Superos, quos infensos sibi reputabant. Tunc Samotes ipse, qui Numinis instar inter Gallos omni Justitiæ & sapientiæ laude eminebat, similis vaticinati ædem, & Aram ibi jussit extrui, atque *Ignoto Deo* consecrari; huic & Flaminum collegium, & summum Pontificem, penes quem summa Sacrorum esset, superaddidit, asserens: Donec staret hæc Ara, tam diu Gallos ab aquis illis superstagnantis Pelagi, atque ab hoste externo fore incolumes. Fortè hæc Ara Ignoti Dei fuit eadem illa, cujus meminit Martialis Gallorum Episcopus ad Burdigalenses: sic enim Epist. 1. c. 13. ad eos scribit: *Nam, dum Altaria demonum in pulverem redigerentur, Aram Ignoti Dei, ad consecrationem reservari jussimus.*

Sed quâ occasione aut causâ Aram *Ignoto Deo* Athenienses statuere? S. Chrysost. tom. 4. Hom. 3. in c. 1. Epist. ad Titum: *Athenienses, quoniam ab initio Deos omnes non acceperunt, verum per tempora, illorum Sacra urbem ingressa sunt, sicuti quæ ex Hebræis allata referuntur; sicuti Pan ex Arcadia; sicuti parva qualibet ac magna mysteria, conjicientes ex hoc fieri posse, ut esset & alius Deus, qui ab ipsis nesciretur; ut etiam illi se ipsos devoverent; eam Aram instituerunt, quam inscriberent Ignoto Deo.* Phi-

lostratus l. 6. c. 2. ait: *Præclarus est, & modestiæ majoris indicium de Diis omnibus bene loqui, Athenis præsertim, ubi etiam Ignotis Diis Aræ sunt constitutæ.* Oecumenius in c. 26. Act. Apost. recenset “quosdam dicere, pestem Athenis grassatam fuisse; cum autem nihil adjumenti à Diis indigenis accepissent, opinantes fortasse quendam esse Deum, quem ipsi honore prolequi omisissent, quique pestem immiserit, novam extruentes aram inscrip-
 “fisse: *Ignoto Deo*, cumque ipsi sacrificassent, malum cessasse. „ Certè Thucydides meminit pestilentis mali, quo Athenarum civitas afflicta fuit, L. 2. de bello Pelepon. De eadem peste meminit quoque Laërtius, & positis ob eam causam aris *Deo anonymo*. L. 1. circa initium vitæ Epimenidis Philosophi.

Aliam adfert causam S. Chrysost. & fusiùs Oecumenius, cujus hæc sunt verba: *Aliqui dicunt, quòd Athenienses Philippi dem miserint ad Lacedæmonios de ferendo auxilio, cum Perse exercitum ducerent in Græciam; quorum nuntiis juxta Parthenium montem Panis spectrum obviam factum Athenienses accusabat, quod se neglecto alios Deos colerent, & auxilium promisit: cum itaque victoriâ potiti essent, templum illi erexerunt, aramque edificârunt, & tanquam observantes, ne vel idem sanè vel aliud simile ipsis accideret, si quem ignotum Deum prætermitterent; Aram illam erexerunt, inscribentes Ignoto Deo; si quis adhuc alius à nobis ignoretur, in*
 ejus

ejus honorem hac ara à nobis erecta esto. Posset etiam dici, Athenienses, cum rerum novarum essent curiosissimi, & proni admodum in cultum Deorum aliarum Gentium, ita, ut Strabo dicat l. 10. Geograph. Athenienses multa sacra etiam peregrina recepisse, eoque nomine etiam in comœdiis exagitatos esse; hinc, inquam, posset dici, eos cum de Hebræorum Deo multa inaudiissent; sed qualis esset, & cujus nominis, ignorarent, Aram *Ignoto Deo* posuisse.

Baronius censet, aram singulari cuidam ignoto Deo extructam fuisse, & ut putant aliqui, soli vero Deo, eò, quod ex antiquorum Philosophorum placitis didicerint, præsertim Trismegisti, & Sibyllarum oraculis, unum dari Deum invisibilem, imperceptibilem, innominatum, ineffabilem secundum doctrinam Hebræorum, ex qua meliores Philosophi non pauca transcripsere, & Augustinus expressè fatetur, Athenienses, licet extra Ecclesiam fuerint, unum verum Deum coluisse.

Act. Apost. Cap. 19. v. 28.

Magna Diana Ephesiorum.

Ephesus olim à Caribus & Lelegibus habitata, ab Amazonibus munita, dein Atheniensium & Jonum Colonia; sed aucta postmodum, & in meliorem formam redacta inter urbes Joniæ post Miletum multis sæculis maxima, ditissima, potentissima, Asiæ denique totius intra Taurum montem Emporium nobilissimum à cultu Dianæ fuit celeberrima. *Quis enim hominum est, aiebat Demetrius Act. 19. v. 35. qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?*

Teste Cicerone plures fuerunt Dianæ; sed illa nominatissima, quæ eodem partu cum Apolline ex Jove & Latonâ est progenita. Et hæc creditur fuisse Diana Ephesina, quæ à S. Hieronymo *Multimammia* vocatur, ut scilicet ex ipsa quoque effigie mentirentur omnium eam bestiarum, & viventium nutricem esse: quam sic appellat Apulejus in precibus, quæ extant in principio l. 11. *Metamorph. Regina celi, sive tu Ceres alma, seu tu celestis Venus, seu Phœbi soror, quæ partu ferarum medelis lenientibus recreato populos tantos educaſti, præclarisque nunc veneraris delubris Ephesi.* Fingitur Dea illa manifeste Virgo. Sic Virgil. *Æneid. 2.*

Virginis os, habitumq; ferens, & Virginis arma:

Hinc & Græcè *ἀγρῆμις* sive integra vocatur. Vim & potestatem suam in cælo exercere putabatur, in terra, & infra terram secundum versus illos:

Terret, lustrat, agit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, superna, feras, sceptro, fulgore, sagittâ.

Inter Deos erat Majorum Gentium; ut ex versu Ennii licet colligere:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars.

Hinc legimus exclamasse Ephesios : *Magna Diana.* Credebatur præterea esse Venatorum Præses, & parturientium obstetrix, ut Horatius ait l. 3. od. 21. Quod autem primum parientes solverent Zonas, quas Dianæ dicabant, *Solvizona* dicta est. Templum habuit Ephesi nobilissimum inter 7. Orbis miracula relatum; illud Asiæ totius studio ducentis & septuaginta annis Architecto *Ctesiphonte* fuit ædificatum; erat longitudo ejus pedum quadringentorum quinque ac viginti; latitudo ducentorum & viginti. Videbantur in eodem centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ, admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex erant incredibili artificio, & magnificè cælatae cum aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ & statuæ pulcherri-
mæ, quæ magnificentiam templi ornabant & augebant. Templum illud *Alylum* erat non

vulgare, & in idem velut in tutissimum ærarium condebant ditissimi thesauros ac pecunias suas, ut Dion & Justinus tradunt de Annibale. Totum hoc admirandum ædificium ab Herostrato viro Ephesio incensum fuit eo die, quo natus est Alexander, ut videri potuisset Dianam, cum parturiret Olympias, adeo occupatam fuisse (quod Hegesias Magnesium notavit) ut templum suum ab igne defendere non potuerit. Sæpius idem restitutum ac restauratum fuisse, meminit Plinius. Tempore S. Pauli adhuc celebre videtur fuisse, & splendidum; sed postmodum pretiosa dona omnia & simulacra inde, atque ex Achaicis omnibus templis abstulisse Neronem Tacitus scribit l. 15. Fertur quoque Augustus Cæsar jus Asyli, quod illi templo olim competebat, & locis templo vicinis, abrogasse. Templum illud denique à Gothis sub Galieno invadentibus Asiã penitus spoliatum fuisse atque incensum, tradit Capitolinus in Galieno.

Simulacrum Dianæ Ephesinæ ex ebano fuisse fertur. Aliud nobis ejusdem Deæ describit Cicero act. 6. in Verrem: *Fuit apud Segestanos ex ære simulacrum Diana, tum summâ atque antiquissimâ religione præditum, tum singulari operâ artificiôque perfectum. Et post pauca. Erat admodum amplum & excelsum signum cum stola, veruntamen inerat in illa magnitudine etas atque habitus Virginalis, sagittæ pendebant ex humero, sinistrâ manu retinebat arcum,*

*arcum, dextrâ ardentem facem præferebat. Dubium esse non potest, quin fuerit simulacrum Dianæ Ephesinæ templi magnificentiæ proportionatū. Sed ut S. Hieron. asserit, multis mammis præditum. Coronam turritam gerebat in capite: quia eadem credebatur Isis, Ceres & Cybele seu terra, quæ urbibus exculta est. Et quoniam (inquit Codinus de origin. Constant.) cuiusque urbis sedes terra est, fingitur turrita, quasi urbes gestaret. Audiamus Macrobiū l. 1. Saturn. C. 20. Isidem ad instar Dianæ Ephesinæ describentem: *Isis cunctâ religione celebratur, quæ est vel terra vel natura rerum, subjacens Soli. Hinc est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia vel terra vel rerum naturæ halitus nutritur universitas.* Fingebatur simulacrum illud non ab homine factum; sed cælo delapsum, quod vulgò creditum esse, Suidas docet in voce *διοπετής*. Sic mendacio aucta superstitio. Ita Palladium Trojanum, & Ancile Romanum cælo lapsa finxerunt. Qui majorem hujus simulacri expositionem desiderat, Claudium Menetreium Cime-liothecæ Barbarinæ præfectum consulat, qui librum scripsit de Symbolica Dianæ Ephesinæ statua à Petro Bellorio cum notis in lucem restitutum.*

Templi Dianæ Sacerdotes ex lege Eunuchi erant. Advenæ sacrum id munus ambientes, & si digni viderentur, eo ornatī (quos Megabyzos dicebant) habebantur summo in hono-

re. Sociis ac Symmistis in facienda re sacra utebantur non nisi virginibus. Varias Diana habebat victimas. Herodotus in Melpomene scribit legem in Tauris fuisse; ut omnes Græci, qui naufragi eò appulissent, Virgini Dianæ immolarentur, vel ut maluerunt alii, è sublimi quodam loco præcipites dejicerentur. Boves etiam huic Deæ cedebant & cædebantur in victimam; hinc meminit Plutarchus in Lucullo, eidem apud Persas obvias fuisse boves, quæ per regionem incustoditæ vagarentur, lampadem, Dianæ notam habentes impressam. Euripides insinuat omnium rerum, quæ nascerentur in terra, primitias huic Deæ offerri solitas. Fuit etiam consuetudo, ut cerva candida Dianæ mactaretur. Sic Ovidius canit:

*Candida quæ semel est pro Virgine cæsa Diana,
Nunc quoque pro nulla Virgine cerva cadit.*

Videntur præterea Dianæ præsertim Ephesinæ oblatae fuisse quædam ædiculæ templi, aut ipsius Dianæ imaginem continentes: nam Act. 19. legitur: Demetrium quendam fecisse ædes argenteas Dianæ. S. Chrysostom. explicat de ædiculis & cooperculis, quæ ciboria nominat. Lyranus censet fuisse tabernacula quædam, in quibus inclusæ imagines Dianæ aut templi. Aratus Poëta vocat *argentea vota*. Fuerunt forsan Tabellæ vel ædiculæ ex argento elaboratæ quasi votiva anathémata: similia enim Diis Gentium oblata fuisse, ex historiis constat. Meminit rerum ejusmodi Polybius, & appellat

pellat *va'idia* tempella, seu armaria, è quibus imagines Deorum depromi possunt; nec in templo solùm talia offerebant sacra Gentiles; sed etiam religionis causâ circumferebant. Ammianus l. 22. narrat solitum Asclepiadem Philosophum Juliano Apostatæ amicum Deæ cœlestis breve figmentum, quocunque iret, secum deferre.

Non in Græcia solùm, & Orientali plaga; sed per Orbem terrarum culta fuit Diana; ut ex relictis posteritati Veterum monumentis licet colligere. In Leodiensi territorio oppidum cis Mosam Dionantum nomine, aram habuit multis sacrificiis nobilem, & cives ab hac Diana urbem suam Dionantum appellatam esse putant. Fertur quoque Massiliæ Diana templum habuisse; sed per Lazarum dejectum. Idem Myræ factum in Lycia, per S. Nicolaum. Plerumque, ubi Dianæ veneratio fuit exhibitæ, sua Apollini non defuit. Superiùs dictum est, in Daphne Antiochena fuisse utriusque templum. Trevirenses præter montem à cultu Apollinis famosum, in suburbio propè S. Matthiæ, ad dextrum latus magnam servant statuam lapideam ex alabastro fabricatam ad formam mulieris, quam fuisse Dianam loci incolæ certò affirmant. Idolum hoc cœpit ab adventu S. Eucharii obmutescere. Prope Epternacum in lapide quadrato ad rupem quandam inter Suram fluvium, & nemus propinquum in excelsiore loco artificis manu leguntur hæc

ver-

verba : *Deae Dianae Quintus Posthumius Pro-*
tersius. Quod signum est, cultam ibidem fuisse
 Dianam, & in pago vicino Apollinem : Pagus
 enim modò Bollendorff dicitur, olim Apollen-
 dorff. Plura ejusmodi inveniet Dianæ cultûs
 indicia, qui Veterum monumenta excusserit.

Fundamentum hujus fabulosæ superstitio-
 nis fuit forsitan Iphigeniæ historia : si enim
 apud alias Nationes meruerunt ii in Deorum
 numerum referri, qui bonum publicum suâ
 arte, industriâ, labore aut sanguine auxerunt
 & confirmârunt ; certè Iphigenia Deorum cœ-
 tui adscribi potuit, cùm enim pater ejus Aga-
 memnon contra hostes classem è portu eductu-
 rus, ex ignispicio cognovisset (verba ex Euri-
 pide refero,) *Ex hujus terræ portu naves non*
deduces, priusquam filiam tuam Iphigeniam Dia-
na acceperit mactatam : quod enim annus pareret
ille pulcherrimum, vovisti Luciferæ te sacrifici-
turum Deæ, oportet te illam immolare ; non re-
nuit Iphigenia fieri victima pro salute om-
nium.

Dio refert l. 35. in Cappadocia creditum
 semper, ibi simulacrum Dianæ Tauricæ, ge-
 nûsque Agamemnonis fuisse, duasque ibidem
 urbes extitisse, habentes gladium, quem ve-
 rum Iphigeniæ putabant. Quid clarius verbis
 Herodoti l. 4. ? *Demonem, cui immolant ipsi*
Tauri, ajunt esse Iphigeniam Agamemnonis fi-
liam. Superiùs autem audivimus nobilissi-
 mum Taurorum Emporium fuisse Ephesum.

Multò

Multò probabilius sub Dianæ nomine ipsam Lunam venerati sunt Ephesini. Cicero l. 2. de nat. Deor. *Dianam & Lunam eandem esse putant.* Fuit autem Diana filia Jovis & Latonæ, quod nomen à *λανθάνω* id est, lateo videtur deductum : Est enim Luna à supremo Jove è latebris sui nihili creata. Est soror Apollinis, id est, Solis. Præses venationum dicta est : lumen enim ejus nocturnum, quàm feris gratum est, ut sua inveniant pabula, tam venatoribus opportunum est, ut easdem capiant. Deinde Luna per circulum suum proprium sive Zodiacum nostrum, id est, certum cæli spatium, stellis ferarum & animalium quorundam figuram exprimentibus distinctum, nocturno vagans tempore, dum alii somno & illicitis non rarò indulgent voluptatibus, satis fundamenti præbuit Ethnicis, ut illam venatricem dicerent, & virginem. *Hecate* dicta est, quod *ἡκαθεν* id est, è longinquo radios suos & sagittas mittat. *Triformis*, ob triplicem Lunæ figuram, falcata, dum in arcum crescit; inflexam, dum adolescit in semicirculum; rotundam, dum plenum orbem efficit. Hinc Claudianus : *Ternis Hecate variata figuris.* Parturientibus dicta est Diana assistere; quia Luna ob humoris copiam partû faciliat. Cicero l. 2. de nat. Deorum ait : *Adhibetur ad partus, quòd ii maturescerent, aut 7. nonnunquam, aut plerumque 9. Lunæ cursibus.* Mammosa erat Ephesiorum Diana; quòd omnium bestiarum

aut

aut viventium mater crederetur. Plinius l. 2. c. 9. de Luna scribit: *Hæc afflatu suo terras saturat, accedensque corpora implet, abscedens inanit, adeoque cum incremento ejus augentur conchyliæ. Sanguis etiam hominum cum ejus lumine augetur ac minuitur; frondes quoque ac pabula vim ejus in omnia penetrantem sentiunt &c.* Plura ejusmodi sideris tam speciosi terræque familiarissimi beneficia viam cæcis hominibus ad cultum stravere idololatricum.

In sensu morali Diana Virgo, quod venatrix fuerit & armata, symbolum est conservandæ castitatis. S. Hieronym. in Epist. ad Principiam ait, semper virginitatem gladium habere pudicitiae, per quem truncat opera carnis, & superat voluptates. *Gentilis quoque error Deas Virgines finxit armatas.* Inter cæteras ad Dianam armatam Virginem S. Hieronymum respexisse non dubito. Si quod animal Natura castum finxit, *Apis* est, hinc & corpus quasi lorica-tum habet, & aculeo instructum. Si quis flos illi-baræ castitatis est symbolum, est *Lilium inter spinas*. Si quæ Virgo summam pudicitiae laudem defendit & obtinuit, hæc fuit *Deipara*; sed quomodo? *ut castrorum acies ordinata*. Sic nulla castitas, nisi armata, bene poterit conser-vari.

Act. Apost. C. 15. v. 29.

*Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum
& fornicatione.*

QUOD simulacris immolatur, Græcis dicitur *Idolothytū* α' τὸ τῷ εἰδωλῶν καὶ θυεῖν quod immolare significat. Hinc etiam *esca*, quæ Idolis offeruntur, Corinth. 8. vocantur *immolatitiæ*. Fuit moris apud Gentiles, ut peracto sacrificio, quæ in altari & ex mensa Idoli restabant, ad mensam hominum juxta altare vel in templo positam transferrentur, & ex iis comedebant, qui victimas obtulerant, aut immolarent; sacroque hoc Epulo sacrificium claudebatur. Exemplum videre est apud Virgilium, postquam Æneas & Evander sacrificium perfecissent:

Tunc lati juvenes certatim, araque sacerdos

Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris,

Dona laboratæ Cereris Bacchumque ministrant.

Vescitur Æneas simul & Trojana juvenis

Perpetui tergo bovis & lustralibus extis.

Erat autem hoc Epulum ab Ethnicis institutum religionis causâ. Hinc Cicero l. 1. de finibus ait: *Atqui reperiemus Asotos primitivum*

*mum non ita religiosos, ut edant de patella, id est, ut edant ea, quæ Diis è Cœna libata sunt. At verò Horatius inquit: eâ se castitate & sanctitate ruri cænare, ut dapibus, nisi ante Deo libatis vesci non soleat. Videntur sanè ea in persuasione Gentiles fuisse, cibos honori Deorum consecratos, & quasi spiritu eorum afflatos magis fore salutare. Hinc homicidas ab extorum esu prohibebant, ut Aristophanes tradit: indigni enim sacris censebantur visceribus, qui aliena hominum viscera fudissent. Quod si ex sacrificio epulòque carnes adhuc essent superfluæ, secum domum asportabant, ut eas domesticis distribuerent, vel ad amicos transmittabant, ut ita absentes etiam sacrificii participes facerent; ut docet ex Herodoto Giraldus, vel etiam, ut Herodotus in Clio asserit, ad macellum mittebantur vendendæ, quarum lucrum ad Sacerdotes pertinebat. Hinc Apostolus I. Corinth. C. 10. *Omne, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* Unde patet Idolothyra secundùm se esse Adiaphora, nec vitari in se ea, quæ Idolo oblata sunt, *Nam scimus* (ait S. Paulus) *quia idolum nihil est, & quidquid est in mundo cibi aut potûs, à Deo datur: nam unus est Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum, & nihil est extra hominem introiens in os, quod possit eum coinquinare: hinc omnia munda mundis.**

Potest tamen esus idolothytorum esse malus

Ius & vetitus, *Primò*, si fieret ex intentione Idolo præstandi obsequium, aut etiam, licet non cum tali intentione, in Idolio tamen cum Gentilibus: esset enim quædam idololatriæ professio: ut accessus Catholici ad cœnam Calvinisticam Apostasiæ signum est. Tunc fatius est, ut S. Augustinus ait l. de bono conjugii C. 16. mori fame, quàm Idolothytis vesci. De S. Luciano scribit D. Chrysostom. “quod” eidem, cum fame diuturnâ esset cruciatus, “apposita fuerint Idolothyta, quæ tamen Sanctus abominatus est, & licet intus magnâ voce sollicitaret fames, & apposita gustare jubere-“ ret, Dei timor manus reprimebat, & ut ipsius naturæ oblivisceretur, efficiebat. „ De Valeria refertur in Fastis Sanctorum 28. Aprilis, quod Mediolanum redux in idololatrias inciderit Sylvano, sacrificantes, qui hortati eam sunt acriter, ut de immolatis comederet; sed illa: Christiana sum, aiebat, non licet mihi de sacrificiis Sylvani manducare; imò nec quidquam tangere; quibus verbis commoti ad iram barbari ictus tam fatales eidem impegerunt, ut tridui spatium expirârit. Tertulliani tempore adeò Christiani averfabantur ea, quæ Idolis oblata erant, ut etiam oculis horrerent respicere. Si gulam (ait Tertull.) & ventrem ab inquinamentis liberamus, quantò magis augustiora nostra oculos & aures ab Idolothytis & Necrothytis voluptatibus abstinemus?

l. de spe-
Etacul.
c. 13.

Quantò magis verò Fideles sacras Ethnicorum epulas fugiebant, & execrabantur, eò vehementiùs, quâ vi, quâ dolo instabant Gentiles, ut de immolatitiis ederent Christiani, & sic eos ad aliquam religionis suæ communionem pertraherent. Hinc *Julianus* Apostata, summus Idolorum cultor, meritò *Idolianus* à S. Gregor. Nazianz. appellatus (Orat. i. in illum) cibos omnes in foro vœnales sacrificiis Deorum polluit, ut sic Christiani, nisi mallent fame confici, immolatitiis vesci cogerentur. Sed Theodori Martyris admonitu loco panis, cocto usi sunt frumento; quòd cùm per hebdomadam factum esset, victus constanti Christianorum abstinentiâ Tyrannus, rursus puros cibos absque ulla labe in foro apponi iussit. Idem sit Catholico cœnæ Lutheranae ac Calvinianæ sumptio, quod Idolothytorum comestio; & eligat potius Hermenegildi exemplo vitam cum morte commutare, quàm à sacrilega pseudoministri manu communionem recipere.

Secundò : Illicitus est Idolothytorum esus ratione scandalì. Hinc Apostol. ait 1. Corinth. C. 8. *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum.* *Tertiò* : Ratione conscientiae erroneae, quia, *quod non est ex fide, peccatum est.* *Quartò* : Ratione præcepti vetantis talem esum, quale Apostoli fecerunt Act. 15. Quod si nihil horum interveniat,

niat, vesci Idolothytis licebit. Sic narrat Theodoretus l. 1. histor. C. 14. Cives Antiochenos subinde cibum & potum in foro vœnalem, quamvis à Juliano Diis immolatum, liberè & sine scrupulo manducâsse & bibisse.

Præter abstinentiam ab immolatis vetatur præterea Gentilibus ad Fidem conversis vitium fornicationis: illam enim (modò citra alterius injuriam fieret) censebant passim Ethnici licere. Sic S. Ambrosius l. de Abrah. C. 11. testatur, Gentiles putâsse meretricios usus tanquam legi naturæ suppetere. Imò sapientissimi eorum non illos tantùm, sed infandas etiam pathicâsque libidines contra naturam ipsam approbârunt. Addit S. Chrysostomus, Solonem aliôsque Philosophos non tantùm pædasteriam fecisse, sed & eam quasi honestam laudâsse, legibus sanxisse, & quasi artem liberalem commendâsse, ut eâdem uti possent non homines quicunque, servi v. g. sed liberi. Persuadebant sibi adeò, libidinum exercitiis gratum Diis & Deabus obsequium præstari posse, ut alibi satis hoc libello ostensum est. Hinc Gentiles stupebant castam Christianorum vitam & continentiam quasi rem inusitatam, inauditam, & eò usque mundo ignotam, ut S. Petrus de Ethnicis testatur Epist. 1. C. 4. v. 4. *Admirantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem.* Pronum inde est judicare, quantoperè laborare debuerint Apo-

stoli, ut hanc Gentibus persuasionem eximerent, probaréntque vagum ejusmodi concubium à ratione alienum, fini naturæ contrarium, cum periculo relapsûs in idololatriam conjunctum esse, nec gratiam Spiritûs sancti, nec vitam æternam cum eo obtineri posse. Sex argumenta adducit S. Paulus, quibus vitium illud Corinthiis jam Christianis conatur dissuadere, quæ videre poteris Epist. 1. ad Corinthios C. 6.

ELENCHUS

Textuum Explicatorum.

LIBER GENESIS.

- C**ap. 12. v. 7. *Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldaeorum.* Pag. 7.
- Cap. 14. v. 5. *Percusseruntque Raphaim in Astaroth Carnaim.* 16
- Cap. 31. v. 19. *Rachel furata est Idola patris sui.* 17
- Cap. 41. v. 45. *Dedit illi uxorem Aseneth, filiam Putiphare, sacerdotis Heliopoleos.* 22
- Cap. 43. v. 32. *Illicitum est Aegyptiis comedere cum Hebraeis.* 25
- Cap. 46. v. ult. *Detestantur Aegyptii omnes pastores ovium.* Ibid.

LIBER EXODI.

- Cap. 23. v. 13. *Per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.* 29
- Cap. 20. v. 25. *Quod si Altare lapideum feceris, non edificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.* 33
- Cap. 20. v. 26. *Non ascendes per gradus ad Altare meum, ne reveletur turpitudine tua.* 36
- Ef 3
- LIB.

ELENCHUS TEXTUUM

LIBER LEVITICI.

Cap. 2. v. 11. *Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur.* 37

Cap. 17. v. 7. *Nequaquam ultra immolabunt hostias suas Daemoniis, cum quibus fornicati sunt.* 38

Cap. 18. v. 21. *De semine tuo non dabis, ne consecretur Idolo Moloch, ne polluas nomen Domini.* 40

Cap. 19. v. 26. *Non augurabimini; neque observabitis somnia.* 45. 52

Cap. 19. v. 27. *Neque in rotundum attondebitis comam; nec radetis barbam.* 54

Cap. 19. v. 28. *Super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis.* 62

LIBER NUMERORUM.

Cap. 21. v. 29. *Va tibi Moab; peristi popule Chamos.* 66

Cap. 25. v. 1. 2. 3. *Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua; at illi comederunt & adoraverunt Deos earum; initiatusque est Israël Beelphegor.* 68

LIBER DEUTERONOMII.

Cap. 4. v. 16. 17. 18. *Ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi vel femine; similitudinem omnium jumentorum, quæ sunt super terram, vel avium*

EXPLICATORUM.

avium sub celo volantium; atque reptilium,
quæ moventur in terra, sive piscium, qui morantur sub terra in aquis. 71

Cap. 13. v. 2. 3. Si surrexerit in medio tui Prophetes, qui prædixerit signum atq; portentum, & evenerit quod locutus est, non audies verba Prophetæ illius. 76

Cap. 18. v. 10. 11. Nec invenietur in te, qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria: nec sit maleficus, nec incantator; nec qui Pythones consulat; nec divinos; aut quærat à mortuis veritatem. 80

Cap. 23. v. 17. 18. Non erit meretrix de filiabus Israël; nec offeres mercedem prostibuli; nec pretium canis in domo Domini Dei tui. 85

Cap. 17. v. 2. 3. & seqq. Cum reperti fuerint, qui serviant Diis alienis, & adorent eos, Solem & Lunam, & omnem militiam celi; educes virum ac mulierem, & lapidibus obruentur. 90

LIBER JOSUE.

Cap. 8. v. 33. Percusseruntque cum Baal fœdus, ut esset eis in Deum. 97

LIBER JUDICUM.

Cap. 17. v. 5. Qui ediculam quoque in ea Deo separavit. 99

LIBER REGUM I.

Cap. 5. v. 2. Tulerunt Philistini Arcam Dei, & intulerunt eam in templum, & statuerunt juxta Dagon. 101

ELENCHUS TEXTUUM

Cap. 5. v. 5. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto. 106

Cap. 28. v. 7. Querite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. 110

LIBER REGUM. III.

Cap. 19. v. 18. Quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum, osculans manus. 113

Cap. 18. v. 26. Transiliebantque Altare, quod fecerant. 119

LIBER REGUM IV.

Cap. 1. v. 2. Ite, consulite Beelzebub Deum Accaron, utrum vivere queam ab infirmitate hac mea. 121

Cap. 16. v. 3. De Achaz. Filium suum consecravit transferens per ignem secundum Idola Gentium. 126

Cap. 17. v. 29. 30. 31. Unaquaque Gens fabricata est Deum suum: Viri Babylonis fecerunt Socothbenoth: Viri autem Cutai fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima. Porro Hevai fecerunt Nebahaz & Tharthac; hi autem qui erant de Separvaim, comburebant filios suos igni Adramelech & Anamelech Diis Separvaim. 130

Cap. 28 v. 11. De Josia. Abstulit quoque equos, quos dederant Reges Juda Soli; currus autem Solis combussit igni. 136

LIB.

EXPLICATORUM.

LIBER JUDITH.

Cap. 16. v. 8. Nec Filii Titan percusserunt eum, nec excelsi Gigantes opposuerunt se illi. 140

LIBER JOB.

Cap. 9. v. 9. Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri. 144

Cap. 21. v. 33. Dulcis fuit glareis Cocyti. 149

Cap. 42. v. 14. Nomen tertiae Cornustibii. 151

LIBER PSALMORUM.

*Psal. 67. v. 14. Si dormiatis inter medios cle-
ros, penna columbae deargentata, & poste-
riora dorsi ejus in pallore auri.* 156

LIBER PROVERBIORUM.

*Cap. 26. v. 8. Sicut qui mittit lapidem in acer-
vum Mercurii, ita qui tribuit insipienti ho-
norem.* 162

LIBER SAPIENTIAE.

*Cap. 11. v. 16. Quidam errantes colebant mu-
tos serpentes, & bestias supervacuas.* 168

*Cap. 12. v. 4. Quoniam odibilia opera tibi fa-
ciebant per medicamenta.* 172

*Cap. 12. v. 5. Filiorum suorum necatores sine
misericordia, & comestores viscerum homi-
num, & devoratores sanguinis à medio sacra-
mento.* 174

*Cap. 13. v. 2. Aut ignem, aut spiritum, aut
citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut ni-
miam aquam, aut Solem & Lunam Rectores
Orbis terrarum Deos putaverunt.* 181

ELENCHUS TEXTUUM.

Cap. 14. v. 23. Obscura sacrificia facientes,
aut insania plenas vigilias habentes. 190

LIBER ECCLESIASTICI.

Cap. 30. v. 18. Bona apposita in ore clauso, qua-
si appositiones epularum circumposita sepul-
chro. 194

Cap. 30. v. 19. Quid proderit libatio Ido-
lo? 200

LIBER ISAIAE.

Cap. 2. v. 20. Ut adoraret talpas & vesperti-
liones. 203

Cap. 14. v. 22. Habitabunt -- Sirenes in de-
lubris voluptatis. 206

Cap. 19. v. 1. Ecce Deus ascendet super nubem
levem, & ingreditur Aegyptum, & commo-
vebuntur simulacra ejus. 207

Cap. 34. v. 14. Occurrent demonia Onocen-
tauris. 210

- - - Pilosus clamabit alter ad alte-
rum, ibi cubavit Lamia, & invenit sibi re-
quiem. 217

Cap. 65. v. 11. Qui ponitis Fortune mensam,
& libatis super eam. 220

LIBER JEREMIAE.

Cap. 7. v. 17. & 18. Nonne vides, quid illi
faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Je-
rusalem? Filii colligunt ligna, & patres suc-
cendunt ignem, & mulieres conspergunt
adipem, ut faciant placentas Reginae cali. 227

Cap. 46. v. 16. A facie gladii Columba. 232

LIB.

EXPLICATORUM.

LIBER BARUCH.

- Cap. 6. v. 3. Videbitis in Babylonia Deos, aureos & argenteos, & lapideos & ligneos. 233
- Cap. 6. v. 9. Coronas aureas habent super capita sua. 239
- Cap. 6. v. 10. Dant ex eo prostitutis, & meretrices ornant, & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant Deos suos. 241
- Cap. 6. v. 42. Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum. 243
- Cap. 6. v. 31. Rugiunt autem clamantes contra Deos suos, sicut in cœna mortui. 246
- Cap. 6. v. 36. Hominem cecum ad visum non restitunt, de necessitate hominem non liberabunt. 249
- Cap. 6. v. 56. Non à furibus, neque latronibus se liberabunt. 253

LIBER EZECHIELIS.

- Cap. 8. v. 3. Ubi erat statuum Idolum Zeli ad prouocandam emulationem. 257
- Cap. 8. v. 14. Et ecce ! ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. 259
- Cap. 8. v. 16. Adorabant ad ortum Solis. 263
- Cap. 8. v. 17. Ecce ! applicant ramum ad nares suas. 269
- Cap. 21. v. 2. Commiscens sagittas. 273
- Cap. 21. v. 21. Extæ consuluit. 275
- Cap.

ELENCHUS TEXTUUM

Cap. 28. v. 14. *Imagines Chaldaeorum expressas coloribus.* 281

Cap. 26. v. 11. *Statuae tuae nobiles in terram corruent.* 287

LIBER DANIELIS.

Cap. 1. v. 8. *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa Regis, neque de vino potus ejus.* 292

Cap. 2. v. 17. *Præcepit Rex, ut convocarentur Arioli, Magi, Malefici, & Chaldaei.* 295

Cap. 5. v. 4. *Bibebant vinum, & laudabant Deos suos.* 300

Cap. 14. v. 2. *Erat quoque Idolum apud Babylonios nomine Bel, & impendebantur in eo per dies singulos simile Artabæ duodecim, & oves quadraginta, vinique amphoræ sex.* 303

Cap. 14. v. 22. *Erat Draco magnus in illo loco, & colebant eum Babylonii.* 308

LIBER OSEÆ.

Cap. 4. v. 12. *Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei.* 314

Cap. 4. v. 13. *Super capita montium sacrificabant.* 318

- - *Et super colles accendebant Thymiama.* 321

Cap. 10. v. 5. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ* 329

Cap. 11. v. 11. *Et avolabunt quasi avis ex Ægypto, & quasi columba.* 331

LIB.

EXPLICATORUM.

LIBER AMOS.

Cap. 6. v. 10. Et tollet eum propinquus suus, &
comburet eum, ut efforat ossa de domo. 335

Cap. 8. v. 14. Qui jurant in delicto Samaria,
& dicunt: Vivit via Bersabee 339

LIBER MICHEÆ.

Cap. 5. v. 13. Evellam Lucos de medio tui. 341

LIBER HABACUC.

Cap. 1. v. 16. Propterea immolabit sagene sua,
& sacrificabit reti suo. 350

Cap. 2. v. 18. Ut facerent simulacra muta. 352

LIBER SOPHONIÆ.

Cap. 1. v. 4. Disperdam reliquias Baal, nomina
ædificiorum cum sacerdotibus. 355

Cap. 3. v. 4. Prophetæ ejus vesani. 360

LIBER ABDIÆ.

Cap. 1. v. 18. Non erunt reliquie. Septuagin-
ta Interpretes: Non erit $\pi\omega\sigma\phi\omicron\gamma\epsilon\varsigma$. 364

LIBER AMOS.

Cap. 4. v. 8. Super vestimentis pignoris ac-
cubuerunt juxta omne altare. 367

- - - Vinum damnatorum bibebant. 371

LIBER I. MACHABÆORUM.

Cap. 1. v. 15. Edificaverunt Gymnasium in
Jerusalem secundum Leges Nationum. Et

Lib. 2. Machab. Cap. 4. de Jasone: Au-
sus est sub ipsa arce Gymnasium ponere. 372

Cap. 3. v. 48. Expanderunt Libros Legis, in
quibus scrutabantur Gentes similitudinem si-
mulacrorum suorum. 376

LIB.

Elenchus Textuum explicatorum.

LIB. II. MACHAB.

Cap. 1. v. 13. Cecidit in templo Nanae consilio
deceptus Sacerdotum. 389

Cap. 4. & 13. Misit Jason facinorosus argenti
didrachmas trecentas in sacrificium Her-
culis. 392

Cap. 6. v. 7. Cum Liberi sacra celebrarentur,
cogebantur hederâ Libero circuire. 399

Cap. 4. v. 33. Ipse (Onias) in loco tuto se
continens Antiochia secus Daphnem. 309

EVANGELIUM MATTHÆI.

Cap. 9. v. 23. Cum venisset Jesus in domum
Principis, & vidisset tibicines. 316

ACTA APOSTOLORUM.

Cap. 7. v. 43. Suscepistis Tabernaculum Mo-
loch, & sidus Dei vestri Rempham. 421

Cap. 14. v. 11. Vocabant Barnabam Jovem,
Paulum verò Mercurium. 422

Cap. 14. v. 12. Sacerdos quoque Jovis, qui erat
ante civitatem, tauros & coronas ante januas
afferens cum populis volebat sacrificare. 426

Cap. 17. v. 23. Ignoto Deo. 431

Cap. 19. v. 28. Magna Diana Ephesiorum. 438

Cap. 15. v. 29. Ut abstineatis vos ab immolatis
simulacrorum, & fornicatione. 447

FINIS.

Hartzheim, Caspar

Caspari Hartzheim Explicatio fabularum et superstitionum quarum in S.
Scripturis sit mentio

Colonia Agrippina 1724

Exeg. 450

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10411004-0

VD18 14479214-001